

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Kübra DURAN

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN İKLİM KRİZİNE
YÖNELİK POLİTİKALARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Kübra DURAN

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN İKLİM KRİZİNE
YÖNELİK POLİTİKALARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Danışman

Doç. Dr. Ceren UYSAL OĞUZ

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Kübra DURAN'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Anabilim Dalı Tezli
Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğretim Üyesi Canan KIŞLALIOĞLU (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Ceren UYSAL OĞUZ (İmza)

Üye : Doç. Dr. Senem ATVUR (İmza)

Tez Başlığı: Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nin İklim Krizine Yönelik Politikaları: Karşılaştırmalı Bir Analiz

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi :

Mezuniyet Tarihi :

19/09/2024

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği’nin İklim Krizine Yönelik Politikaları: Karşılaştırmalı Bir Analiz” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

Kübra DURAN

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

16/09/2024

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Kübra DURAN
Öğrenci Numarası	202152038005
Anabilim Dalı	Uluslararası İlişkiler
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Ceren UYSAL OĞUZ
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nin İklim Krizine Yönelik Politikaları: Karşılaştırmalı Bir Analiz
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2454452105
Rapor Tarihi	15.09.2024
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: 9 Alıntılar dahil:10
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
Danışman Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ceren UYSAL OĞUZ İmza	

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
TABLOLAR LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
ÖZET.....	xii
ABSTRACT.....	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Ekolojik Bozulma ve Kapitalizm	3
1.2. Çevre Sorunları ve Teorik Tartışmalar	8
1.2.1. Yeşil Teori	8
1.2.2. Liberalizm ve Neoliberalizm	10
1.2.3. Ekolojik Modernleşme.....	11
1.2.4. Yeşil Teknoloji ve Yeşil Ekonomi.....	14
1.2.5. Ekososyalizme Girişte İlk Adım: Marksizm.....	19
1.3. Ekososyalizm ve İklim Adaleti	22
1.4. İklim Değişikliği.....	29
1.4.1. Temel Kavramlar	29
1.4.2. İklim Değişikliğinin Etkileri	31
1.4.2.1. Buzulların Erimesi.....	31
1.4.2.2. Deniz Seviyesindeki Yükselme	32
1.4.2.3. Sıcak Dalgası, Toprak ve Kuraklık.....	33
1.4.2.4. Aşırı Hava Olayları.....	34
1.5. Küresel İklim Değişikliği Politikaları	35
1.5.1. Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP).....	36
1.5.2. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS).....	37
1.5.3. Kyoto Protokolü.....	38
1.5.4. Paris İklim Anlaşması	39

İKİNCİ BÖLÜM AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ İKLİM POLİTİKASI

2.1. ABD’de Çevre Sorunları ve Çevre Bilincinin Ortaya Çıkışı	44
2.2. ABD’de Çevre Politikalarının Gelişimi	46
2.3. Başkanlar ve İklim Politikaları.....	49
2.3.1. Jimmy Carter Dönemi.....	49
2.3.2. Ronald Reagan Dönemi	49
2.3.3. George H. W. Bush ve Bill Clinton Dönemi	50

2.3.4. George W. Bush Dönemi	51
2.3.5. Barack H. Obama Dönemi	53
2.3.6. Donald J. Trump Dönemi	56
2.3.7. Joe Biden Dönemi	63
2.4. İklim İnkarcıları	71
2.5. Yeşil Yeni Düzen	73
2.6. 2024 Seçimleri ve Olasılıklar	76
2.6.1. 47. Başkan Olarak Trump'ın İkinci Dönemi Olasılığı	77
2.6.2. Amerikan Muhafazakarlığının Doruk Noktası: Proje 2025	81

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM AVRUPA BİRLİĞİ İKLİM POLİTİKASI

3.1. Avrupa Birliği'nin Kurumları	84
3.1.1. Avrupa Parlamentosu	84
3.1.2. AB Konseyi	84
3.1.3. Avrupa Komisyonu	85
3.2. Avrupa Birliği'nin Çevre Politikasının Gelişimi	86
3.3. Avrupa Birliği'nin İklim Değişikliği Politikası	89
3.4. Avrupa Yeşil Düzen Planı (Avrupa Yeşil Mutabakatı)	100
3.5. Sekizinci Çevre Eylem Programı	104
3.6. Değerlendirme: ABD ve AB'nin İklim Politikalarının Karşılaştırılması	106
SONUÇ	112
KAYNAKÇA	121
ÖZGEÇMİŞ	132

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin İklim Finansmanı	41
Şekil 2.1: Obama Öncesi ve Sonrası ABD Emisyon Çıktıları	56
Şekil 2.2: ABD'nin 1990-2018 yılları Fosil Enerjiye Bağlı Karbondioksit Emisyonları.....	60
Şekil 2.3: 2030 yılına kadar düşmesi hedeflenen CO2 emisyon yüzdesi	68
Şekil 3.1: Avrupa Yeşil Düzeni.....	102

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1: Aktörlerin İklim Politikalarında Gözlenen Kavramların Karşılaştırması	108
--	-----

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ATS	Avrupa Tek Senedi
ACE	Community Action for the Environment
AYM	Avrupa Yeşil Mutabakatı
BMİDÇS	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
CCUS	Carbon Capture, Utilisation and Storage
CEO	Chief Executive Officer
COP	Conferences of Parties
COREPER	Committee of Permanent Representatives
ÇEP	Çevre Eylem Programı
DDT	dikloro difenil trikloroetan
DMÖ	Dünya Meteoroloji Örgütü
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
EAP	Çevre Eylem Programı
EMAS	Eko-Yönetim ve Denetim Sistemi
EPA	Environmental Protection Agency
ETS	Emisyon Ticaret Sistemi
HFC	Hidrokarbon
INDC	Intended Nationally Determined Contribution
IRA	Inflation Reduction Act
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
LIFE	L'Instrument Financier pour l'Environnement
LNG	Sıvılaştırılmış Doğal Gaz
NASA	National Aeronautics and Space Administration
NCFF	Natural Capital Finance Facility
NEPA	Ulusal Çevre Politikası Yasası
NSF	National Science Foundation
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development

REACH	Registraton, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals
SDG	Sustainable Development Goals/ Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
TKM	Temiz Kalkınma Mekanizmaları
UNEP	United Nations Environment Programme
UUS	Ulusal Uyum Stratejileri
vd.	ve diğerleri
WRI	World Resources Institute

ÖZET

Çevre sorunları, teknolojinin neden olduğu gelişim ile artış göstermiş ve özellikle Sanayi Devrimi sonrasında insan hayatını tehdit eder niteliğe gelmiştir. İklim değişikliği kavramı dünyanın doğal süreçlerinden biri olmasına rağmen, günümüzde yaşanan bu değişiklik artık doğal süreçten çıkmış, insanların neden olduğu bir “ekolojik kriz” haline gelmiştir. Bu krizin yaşanmasının tarihsel sorumluları ise gelişmiş ülkelerdir. Krizin daha fazla insan hayatını tehdit etmemesi ve doğal sürecin ve çevrenin korunması için uluslararası arenada aktörlerin aldıkları kararlar ve uyguladıkları politikalar oldukça önemlidir. Bu çalışmada en çok sera gazı emisyonu üreten ve ekolojik krize yol açan kapitalist sistemin başlangıcı sayılabilecek ülkelerden Amerika Birleşik Devletleri ve bünyesinde beş farklı gelişmiş ülkeyi barındıran Avrupa Birliği’nin politikalarına odaklanılmıştır. Aktörlerin iklim politikaları uygularken nelere dikkat ettikleri, bu politika kararlarını ne şekilde aldıkları ve uyguladıkları, uygulayamadıkları politikaların arkasında yatan nedenler gibi sorulara cevap aranmıştır. Literatür taraması ile yapılan bu çalışmanın temel amacı, küresel anlamda alınan politikaların başarıya ulaşamama nedeninin Neoliberalizm ve kapitalizm olduğunu ve iklim krizini durdurmak için neden ekososyalist politikaların benimsenmesi gerektiğini gözler önüne sermektir.

Anahtar Kelimeler: Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği, İklim değişikliği, Ekososyalizm

ABSTRACT

POLICIES OF THE UNITED STATES AND THE EUROPEAN UNION FOR CLIMATE CRISIS: A COMPARATIVE ANALYSIS

Environmental problems have increased with the development caused by technology and have become a threat to human life, especially after the Industrial Revolution. Although the concept of climate change is one of the natural processes of the world, this change experienced today has now gone beyond the natural process and has become an “ecological crisis” caused by humans. The historical culprits of this crisis are developed countries. The decisions taken and policies implemented by actors in the international arena are very important in order to prevent the crisis from threatening human life any further and to protect the natural process and the environment. This study focuses on the policies of the United States, which is one of the countries that produces the most greenhouse gas emissions and can be considered the beginning of the capitalist system that causes the ecological crisis, and the European Union, which includes five different developed countries. Questions such as what actors pay attention to when implementing climate policies, how they make and implement these policy decisions, and the reasons behind the policies they cannot implement have been sought. The main purpose of this study, which is conducted through a literature review, is to reveal why the global policies have failed to achieve success due to Neoliberalism and capitalism, and why ecosocialist policies should be adopted to stop the climate crisis.

Key Words: United States of America, European Union, Climate change, Ecosocialism

GİRİŞ

İklim değışikliğı 21. yüzyılın en kritik küresel sorunlarından biri olarak hem çevresel hem de sosyoekonomik sistemler üzerinde derin etkiler yaratmaktadır. Etkiler, özellikle Sanayi Devrimi'nden sonra fabrikaların inşa edilmesiyle artış göstermiştir. Fabrikaların buradaki rolü, yapılan işlemler sonucunda atmosfere yayılan karbondioksit gazının salınmasıdır. Karbondioksit her ne kadar atmosferde kendiliğinden bulunuyor olsa da ilerleyen bölümlerde anlatılacak olan sera gazlarından bir tanesidir. Fakat atmosferde kendiliğinden bulunan bu sera gazlarından bazılarının oranı insanlar tarafından doğrudan etkilenebilmektedir. Özellikle sanayinin ve küreselleşmenin gelişmesi sonucunda insan eylemleri nedeniyle doğaya salınan sera gazları oranında artış olmakta ve bu gazlar atmosferde biriktikçe güneş ışınlarından gelen ısıyı içlerine hapsedtikleri için dünyanın ısını da arttırmaktadır. En basit bu şekilde açıklanabilecek olan küresel ısınma sonrasında dünyanın iklimi değışmektedir.

İklim değışikliğı 1970'li yıllarda adından uluslararası arenada söz ettirmeye başlamış olup, fosil yakıtların kullanımı ve sanayileşmenin ilerlemesi ve sanayisi gelişmiş ülkelerin artması sonucunda dünyada etkilerini göstermeye başlamıştır. İklim değışikliğinin başlıca gözle görülür etkileri; hava kirliliğı, su kirliliğı, buzulların erimesi, aşırı hava olayları, biyolojik çeşitliliğın azalması, insan sağlığı tehdidi şeklinde sayılabilir. Bunlar henüz gözle görülür etkileri olup, yapılan araştırmalar ve modellemeler sonucunda gelecek nesiller için bu etkilerin çok daha can yakıcı olabileceğı varsayılmaktadır. Örneğın bazı araştırmalar, buzulların erimesi sonucunda deniz seviyelerinde onlarca metrelik artış olacağını ve deniz seviyesindeki ülkelerde yaşayan insanların toplu halde büyük bir göçe maruz kalacağı yahut canlarından olacağını varsaymaktadır.¹

Yukarıda bahsedilenler ışığında iklim değışikliğı tüm dünyayı ilgilendiren çok önemli bir konu ve gelecek nesiller için büyük bir tehdit olmaktadır. Bu bağlamda, iklim değışikliğine karşı alınan önlemler ve politikalar, ulusal ve uluslararası düzeyde büyük bir önem arz etmektedir. Bu araştırmanın konusu, sanayi bakımından en gelişmiş ülkelerden biri olan ve uluslararası arenada yıllarca “süper güç/hegemon güç” olarak adından bahsettirmiş olan Amerika Birleşik Devletleri'nin ve yine uluslararası arenada benzeri görülmemiş bir yapı olarak, her ne kadar kuruluşu ekonomi topluluğı olsa da varlığını siyasi topluluk olarak sürdüren, içerisinde birçok gelişmiş ülkeyi barındıran Avrupa Birliğı'nin iklim krizine yönelik politikalarını incelemektir. Özellikle bu iki aktörün seçilmiş olmasının nedeni ise iklim krizine

¹ Rahmstorf ve Schellnhuber, 2020: 70.

neden olan sera gazı emisyonlarının artmasında iki aktörün de tarihsel sorumluluklarının olmasıdır. Sanayileşmenin getirisi olan kapitalist üretim şekli ve neoliberal ekonomi politikaları da iklim değişikliğine neden olan olaylardandır. Doğal kaynakların hiç bitmeyecekmiş gibi tüketilmesi, ekonominin devamlı büyüme odaklı olması ve doğal yaşamın insanların sömürsünde olan bir meta olarak görülmesi gibi nedenlerden dolayı ekolojik bozulma tarihte ilk olarak kapitalist üretim modellerinin ortaya çıktığı ülkelerde görülmeye başlanmıştır. Bahsi geçen aktörler, ekolojik bozulmanın ilk ortaya çıktığı, çünkü coğrafi olarak, sanayileşmenin ilk görüldüğü aktörlerdir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa Birliği'nin (AB) iklim politikaları, tarihsel, siyasi, ekonomik ve toplumsal dinamikler tarafından şekillendirilmektedir. ABD'nin iklim politikası, federal hükümetin yanı sıra eyaletler düzeyinde de çeşitli inisiyatifler içermekte ve bu politikalar, büyük ölçüde iç siyasi dengeler ve ekonomik çıkarlar doğrultusunda şekillenmektedir. Öte yandan, AB, daha bütünleşik ve sistematik bir yaklaşımla, ortak bir iklim politikası çerçevesinde hareket etmekte ve üye devletler arasında koordinasyonu sağlamaktadır. AB'nin iklim politikaları, Yeşil Mutabakat ve Avrupa İklim Yasası gibi stratejik belgeler ve düzenlemelerle kurumsal bir yapı kazanmıştır. Her iki aktörün iklim politikaları, Paris Anlaşması gibi uluslararası anlaşmalarla da yakından ilişkilidir. Paris Anlaşması'nın hedeflerine ulaşma çabası, ABD ve AB'nin politika çerçevelerinde belirleyici olmuştur. Bu bağlamda, ABD'nin Paris Anlaşması'na katılımı ve geri çekilme süreçleri ile AB'nin liderlik rolü ve taahhütleri, iklim değişikliğiyle mücadelede küresel düzeyde önemli etkiler yaratmıştır.

Bu bağlamda çalışmada, ABD ve AB son yirmi yıl içindeki iklim krizine yönelik ne gibi politikalar izlemişlerdir? İklim krizini önlemeye yönelik politikaların yeterli olmamasının nedenleri nelerdir? sorularına yanıt aranacaktır. Çalışmanın kapsamı ise ilgili aktörlerin iklim politikaları olup, iklim değişikliği azaltım ve uyum çalışmaları özelinde amaçları, kapsamı, hedefleri ve etkileri araştırılacaktır. Literatür taraması yöntemi kullanılan bu çalışmanın son olarak temel amacı, ABD ve AB'nin iklim politikalarının karşılaştırmalı bir analizini yaparak iklim değişikliğini önleme ve iklim değişikliği politikalarının uygulanması konusunda aralarında varsa farkları ve benzerlikleri gözler önüne sermektir. Bu kapsamda öncelikle temel kavramlardan bahsedilecek, daha sonra iklim değişikliğini önleme politikalarındaki küresel çabanın tarihçesinden bahsedilecek ve ilgili aktörlerin iklim politikaları ve uygulamaları anlatılacaktır. Son olarak iki aktörün iklim politikalarının analizi yapılarak sonuca ulaşılabacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Ekolojik Bozulma ve Kapitalizm

Sanayi Devriminden günümüze kadar gelişen kapitalist üretim süreci, doğanın sömürülmesi ve çevrenin kirletilmesiyle yakından ilişkilidir. Ekolojik sorunların kaynağı, kapitalizmin başlangıcına kadar uzanır. Bu sistem, feodalizmin içinde doğup 1700’lerde hızla büyümüş ve 1800’lerde olgunlaşmıştır. Kapitalizm önce Avrupa’da, ardından ABD’de yaygınlaşmış, büyüdükçe yeni pazarlar arayışına girmiştir. Yeni ürünler üretmek için doğal kaynaklar yağmalanmış, bilimsel gelişmeler sömürüye hizmet eder hâle getirilmiştir. Kapitalistler, maliyetleri en aza indirip kârlarını maksimize etmek amacıyla hammaddeleri ucuza elde etmiş, işçileri sömürmüş ve atıkları doğaya bırakmışlardır. Bu yaklaşım, kapitalist kâr ilkesinin özüdür. Kapitalizm, doğa ve insan üzerinde en büyük yıkımı, emperyalizm aşamasına ulaştığında gerçekleştirmiştir. Kapitalist emperyalizm, bir ülkenin kaynaklarını ve yönetimini siyasi, ekonomik ve askeri amaçlar için kullanma gücü ile sermaye yönetiminin önem kazandığı bir süreçtir. 1800’lerde kapitalist üretim modelini benimseyen ABD, İngiltere, Almanya ve Fransa, 1900’lerin başında sermaye birikimiyle emperyalist güçlere dönüşmüştür. Bu ülkeler, birbirine üstünlük sağlamak için yoğun bir silahlanma yarışına girmiş ve bu rekabet sonucu ortaya çıkan silah sanayisi, doğayı tahrip etmeye ve kirletmeye başlamıştır. Kapitalist üretim sisteminde, doğal kaynaklar artı-değer elde etmek için bir meta olarak görülür ve çevreyi koruyucu teknolojiler ile yatırımlar sadece kâr amacıyla yapılır. Bu yaklaşım nedeniyle, çevre kirliliğini önlemeye yönelik harcamalar artsa da ekolojik yıkım giderek daha da kötüleşir. Kapitalist sınıf, yeni pazarlar yaratmak ve mevcut pazarlardaki tüketimi artırmak için medya aracılığıyla insanlara yeni tüketim alışkanlıkları dayatır. Bu tüketim kalıpları, insani ihtiyaçlar yerine israfi teşvik eder ve üretim, tüketim ve atık süreçlerinde doğaya gereksiz yükler bindirir.²

Koşu Bandı Üretim Teorisi, Allan Schnaiberg, Adam Weinberg, David Pellow ve Kenneth Gould gibi isimlerin katkılarıyla geliştirilmiştir ve kapitalist ekonomik sistemin çevresel yıkıma neden olma eğilimlerini açıklar. Bu teori, kapitalist ekonominin doğası gereği ekonomik büyüme ve tüketimi sürekli olarak artırmaya odaklandığını savunur. Modern kapitalist devlet politikaları da bu büyümeyi ve tüketimi destekler, çünkü politikacılar ve devlet yetkilileri ekonomik büyümeyi teşvik etme, vergi gelirlerini koruma ve yeniden seçilme baskısı altındadır. Devlet, sermaye birikimini sağlamak için özel üretim sektörünü mali olarak destekler

²Altun, 2012: 186-189.

ve üretim maliyetlerini toplumsallaştırır. Bu destek, doğal kaynakların daha fazla tüketilmesi ve çevreye daha fazla kirlilik eklenmesi sonucunu doğurur, çünkü üretim ve tüketim arttıkça daha fazla hammaddeye ihtiyaç duyulur. Sonuç olarak, ekosistemler üzerindeki baskı artar; doğal kaynaklar tükenir ve çevre kirlenir. Büyük şirketler, üretimde sermaye yoğun teknolojileri kullanma eğilimindedir, bu da iş gücünü azaltır ve işsizlik ile ekonomik güvensizlik gibi sosyal sorunlara yol açar. Bu durum, devlete daha fazla üretim ve tüketim baskısı yaratır çünkü işsizlik ve yoksulluk gibi sorunlar, ekonomik büyümenin artırılması gerekliliğini doğurur. Devlet, endüstri sahipleri ve işçilerle birlikte, ekonomik büyümeyi ve tüketimi hızlandırmak için iş birliği yapar. Bu bağlamda, devlet hem çevresel yıkıma neden olan hem de çevresel koruma ve reformu temsil eden çelişkili bir rol üstlenir. Devlet, bir yandan çevresel yıkımı teşvik eden politikalar izlerken, diğer yandan çevreyi koruma ve sürdürülebilirlik adına tedbirler almaya çalışır. Bu çelişkili rol, kapitalist sistemin doğasındaki içsel gerilimleri yansıtır ve çevresel sorunların çözülmesini zorlaştırır.³

Kapitalizm terimi, İngilizceye 19. yüzyılın ortalarında girmiştir, ancak kökleri daha eskilere, 14. ve 15. yüzyıllara dayanır. “Kapital” kelimesi ilk olarak Latince’de “baş” ya da “ilk” anlamında alınarak kullanılmaya başlanmış ve 18. yüzyılda modern anlamda bir ekonomik terim hâline gelmiştir. Adam Smith, 1776’da yazdığı “Ulusların Zenginliği” adlı eserinde kapital birikiminden bahsederken, Arthur Young 1792’de “Travels in France” adlı kitabında varlıklı insanları “kapitalistler” olarak tanımlar. Bu terim, kısa sürede sosyalist literatürde daha eleştirel ve sistematik bir biçimde kullanılmaya başlanmıştır.⁴

Thomas Hodgskin, 1825’te yazdığı “Labour Defended Against the Claims of Capital” adlı eserinde kapitalisti, emeği sömüren ve üretim sürecine doğrudan katılmayan bir aracı olarak tanımlar. Kültür teorisyeni Raymond Williams, Hodgskin’in bu tanımını kapitalist sistemin ilk kapsamlı betimlemelerinden biri olarak değerlendirir. Ancak kapitalizmin tam anlamıyla bir sistem olarak tanımlanması, Karl Marx’ın 1867’de Londra’da yayımladığı Almanca eserlerinde gerçekleşir. Marx, kapitalistleri, sermayenin ve emeğin sömürülmesine dayanan birikim sürecinin “kişileşmiş” hâlleri olarak görür.⁵

18. yüzyılın sonunda, İngiltere’de Sanayi Devrimiyle birlikte kapitalizm olgunlaşmaya başlar. Bu dönemde, kömür ana enerji kaynağı olarak öne çıkar ve “fosil sermayesi” olarak adlandırılan, fosil yakıtlara bağımlı bir sanayileşme dönemi başlar. Bu süreç, sermaye birikimi, yoğunlaşması ve merkezileşmesine dayalı sınıf temelli bir sistem yaratır. Kapitalizmin temel

³ Konak, 2010: 277.

⁴ Foster, 2023: 15.

⁵ Foster, 2023: 15-16.

dinamiği rekabet olmasına rağmen, bu süreç iktidarın tekelleşmesine, halkın ve dünyanın giderek yoksullaşmasına yol açar.

Ekonomist Robert Heilbroner'e göre kapitalizm, üretim araçlarına erişimi kontrol edenlerin, istihdamı kazanmak zorunda olan büyük çoğunluk üzerinde egemenlik kurduğu bir sistemdir. Bu sistem, yaratıcı yıkıcılığıyla kontrol edilemeyen bir güçtür ve sürekli sermaye birikimi döngüsü içinde, üretim araçlarının mülkiyetinin ve finansal servetin giderek daha az sayıda insanın elinde toplanmasına neden olur. Doğa, bu sistemde sermayeye sunulmuş bedava bir kaynak olarak görülürken, insanların büyük çoğunluğu zengin azınlık için artı değer yaratan sömürülebilir ve harcanabilir bir kitle olarak muamele görür. Sonuç olarak, kapitalizm, insan ihtiyaçlarına karşı kayıtsız ve sürdürülebilir olmayan bir sistem olarak tanımlanır. Bu sistem, doğanın sınırlarına dayanmış ve Antroposen çağında sürdürülemez bir noktaya ulaşmıştır.⁶

Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) Altıncı Değerlendirme Raporu'nda "Azaltma" bölümüne ilişkin "Politika Yapıcılar İçin Özet" başlıklı taslağı, Extinction Rebellion⁷ tarafından sızdırılmıştı. Bu sızdırılan taslak, resmi olarak yayımlanmadan önce devletler tarafından gözden geçirilecek olsa da bilim insanlarının kabul ettiği bu versiyona göre, iklim felaketinden kaçınmak için "işçiler, ön saflardaki topluluklar ve kırılgan gruplar" düşük karbonlu yöntemlerden dışlanmadan adil bir geçişin sağlanması gerektiği ve bunun için "küresel ölçekte temel yapısal değişimler" gerektiği belirtiliyordu. Raporda, kapitalist toplumun doğasının ürettiği toplumsal ve ekonomik değişimlerin sürdürülemez olduğu birçok radikal ekoloji ve ekonomi politik düşünür tarafından eleştirilmektedir. Sızdırılan kısmın incelenmesi, insanlığın devamı için devrim niteliğinde bir sistem değişikliğinin kaçınılmaz olduğu sonucunu açıkça ortaya koymuştur. Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Antonio Guterres de yeni IPCC raporunu yayımlarken, bunun "insanlık için bir kırmızı alarm" olduğunu vurgulamıştı.⁸

Castells, insan-doğa ilişkisinin belirli kurallara göre sürdürülememesi durumunda, doğal sistemin dengesinin bozulacağını ve bunun çevre sorunlarına yol açacağını vurgular.⁹ Brown ise bu ilişkiye üretim açısından yaklaşır ve çevre sorunlarının temelinde, insanın doğadan doğanın taşıma kapasitesini aşacak şekilde yararlanmasının yattığını belirtir.¹⁰ Taşıma kapasitesi, doğanın kendini yenileyebileceği seviyeyi ifade eder, ancak çevre sorunları bu

⁶ Foster, 2023: 17-19.

⁷ Extinction Rebellion, hükümetleri İklim ve Ekoloji Acil Durumu konusunda adil davranmaya ikna etmek için şiddet içermeyen doğrudan eylem ve sivil itaatsizlik kullanan, merkezi olmayan, uluslararası ve siyasi olarak tarafsız bir harekettir. <https://rebellion.global/about-us/>, (erişim tarihi: 14.09.2024).

⁸ Foster, 2023: 29.

⁹ Castells, 1997; aktaran Kılıç, 2006: 115.

¹⁰ Uslu 1995; aktaran Kılıç, 2006: 115.

kapasitenin aşılmasından kaynaklanır. Kapitalist ekonomiler, üretim anlayışlarını bu kapasiteyi göz önünde bulundurarak düzenlememiştir. Sonuç olarak, sürekli büyüme ve aşırı kaynak kullanımı, çevre sorunlarını küresel bir tehdit haline getirmiştir.

Ekonomik büyümenin doğal bir sonucu olan çevre sorunları, üretim süreci devam ettikçe kaçınılmazdır. Üretimin her aşamasında kullanılan kaynaklar ve iş gücü, doğaya belirli bir maliyet yükler. Ürünlerin üretiminden tüketimine ve bertarafına kadar her aşamada çevreye zarar veren atıklar ortaya çıkar. Bu nedenle, üretilen her ürünün çevreye olan maliyeti genellikle sanıldığından daha yüksektir. Beck’e göre, sanayi toplumunun modernleşme süreci, sert tepkilerle karşılaşmış ve bu süreç, yeni sınıfların ve grupların ortaya çıkmasına neden olarak toplumu bölmüştür. Bu bölünme, toplumsal ve doğal alanda daha fazla risk alarak zenginleşme ve üretim sorunlarının çözülmesine yol açmıştır. Beck, ekonomik büyümenin çevreye verilen zararlar pahasına gerçekleştiğini belirtir ve özellikle Batı toplumlarında sosyal ve ekonomik gelişmeyle çevre sorunlarının artışı arasında doğrudan bir ilişki olduğunu vurgular. Bazı kişiler, ekonomik büyümeyi insan yaşam standartlarını yükseltmek için gerekli görse de bu büyümenin çevreye zarar vererek yaşam kalitesini düşürdüğü ve sağlık sorunlarına yol açtığı bir gerçektir. Çevreyi tahrip eden bir kalkınmanın sürdürülebilir olmadığı her geçen gün daha iyi anlaşılmaktadır. Doğanın tahribatı, kısa vadede ekonomik kazanımlar sağlasa da uzun vadede bu kazanımları yok eden bir “bumerang” etkisi yaratır. Ayrıca, çevreye verilen zararlarla elde edilen ekonomik gelişmeler, Batı’daki toplumsal huzursuzlukları sona erdirmemiştir. Emek kontrolü, teknolojik gelişmeler ve tüketim alışkanlıkları, 1973’e kadar ekonomik canlılık sağlamışsa da bu başarı geçici olmuş ve büyük bir krize yol açmıştır. Bu kriz, Batı toplumunda ekonomik ve siyasal alanlarda değişimi zorlayan ve toplumsal hareketlerin hızlanmasına neden olan bir faktör olmuştur.¹¹

Sürekli artan tüketim ile üretilen ürünlerden maksimum fayda sağlama çabası, ekonomik bir çelişki olarak ortaya çıkmaktadır. Andre Gorz’a göre, pazar ekonomisinin üretim ve tüketimi teşvik eden yapısı, ekonomik rasyonalitenin ekolojik ve sosyal bir rasyonaliteye tabi kılınması gerektiği gerçeğiyle çelişmektedir. Kapitalist sistemin verimlilik ve kâr maksimizasyonuna dayalı paradigması, işletmeleri sürekli olarak yenilik yapmaya ve yeni tüketim talepleri oluşturmaya zorlar. Bu durum, pazar ekonomisinin kendi iç dinamikleriyle sürdürülebilir bir yapı oluşturmamasına neden olur.¹²

Tüketim odaklı bir toplum modeli, sürdürülebilir olmaktan uzaktır. Bu tür bir ekonomik yapı içinde önce çevrenin tahrip edilmesi, ardından önlemler alınması kaçınılmazdır. Ancak bu

¹¹ Beck, 1995; aktaran Kılıç, 2006: 116.

¹² Gorz, 1993; aktaran Kılıç, 2006: 118.

yaklaşım çevre için büyük riskler taşır ve Kyoto Protokolü'nde de görüldüğü üzere, gelişmiş ülkelerin çevreye yönelik tavırları, bu yöndeki çabaların etkisiz kalabileceğini göstermektedir.

Bu tür politikaların devam etmesi durumunda, yaşamı tehdit eden şu olumsuzluklarla karşılaşmak kaçınılmazdır:

- Yerine koyamayacağımız doğal değerlerin tüketilmesi, insanlığın varlığını da tehlikeye atar.
- Yeni kaynaklar arayışı, bu kaynakların işlenmesi ve tüketimi, doğal dengeyi daha da bozabilir.
- Aşırı kaynak kullanımı sonucu ortaya çıkan bozulmaları önleyebilecek doğal bir koruma mekanizması bulunmamaktadır.
- Doğal kaynakların tüketilmesiyle birlikte, bu kaynaklara bağımlı canlı türleri de yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

İnsanın doğaya bencil ve rekabetçi yaklaşımı, birçok kirlетici unsuru harekete geçirmektedir. Geleceği korumak için, toplumsal alanda ortak çıkarları tanıyan ve dayanışmayı güçlendiren yeni bir toplumsal karakterin geliştirilmesi gerekmektedir. Bencillığe dayalı bireyci davranışlardan vazgeçmek hem çevre hem de insanlığın geleceği açısından büyük bir kazanım olacaktır.¹³

Kırkpınar Özsoy ve Çini, yayınladıkları bir makalede, küresel iklim değişikliği politikalarının hepsinde antroposentrik dünya görüşünün benimsendiğini söyleyerek bu politikaları eleştirmektedirler. İnsan merkezci çevre anlayışı anlamına gelen bu düşüncede dünyadaki tüm diğer varlıklarla kıyaslandığında en değerli varlık olarak insanın görüldüğü bir etik karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda insanın en değerli varlık olması nedeniyle diğer canlı ve cansız varlıklara karşı bir sorumluluğu yoktur ve bu varlıklar yalnızca insanların kullanması için doğada varlıklarını sürdürmektedirler.¹⁴ Bu anlayışa göre insanlar için iyi olan şey doğa için de iyidir. Doğadaki her şey insanların çıkarı için vardır ve insanlar bu varlıkları kullanınca onlara değer atfedilmektedir. İnsanlar için kullanışsız olan hiçbir şeyin etik anlamda bir değeri yoktur denilmektedir.¹⁵

Antroposentrik düşünce çevreyi tam anlamıyla korucuyu bir ilkesi olmadığı için pek çok eleştiri almış ve bir süre sonra karşısına çevre merkezci düşünce anlamına gelen ekosentrik düşünce gelmiştir. Ekolojik bakış açısının benimsendiği bu düşünce, merkezine insanı değil ekosistemi almakta ve insanın bahsedilen üstünlüğünü görmezden gelmektedir. Ekosentrik akıma göre insan da ekosistemin bir parçasıdır ve ekosistem parçalanamayacağı için sistem

¹³ Kılıç, 2006: 118-119.

¹⁴ Kırkpınar Özsoy ve Çini, 2020: 22-25.

¹⁵ Kayaer, 2013: 70.

içerisindeki herhangi bir varlıkla aynı değere sahiptir. Gezegeni ve ekosistemi oluşturan bütün parçalar eşit derecede önemli ve değerlidir. İnsanın her bir varlığa karşı sorumluluğu vardır.¹⁶

Bu noktada canlı merkezci yaklaşımla çevre merkezci yaklaşım arasındaki farkı anlamakta fayda vardır. Canlı merkezci yaklaşımda doğadaki cansız varlıkların değeri görmezden gelinmektedir. Çevre merkezci yaklaşımda ise canlı ve cansız bütün varlıkların aynı değerde olduğu varsayılmakla birlikte ekolojik bütünlüğe ancak bütün varlıklarla birlikte ulaşılacağı düşünülmektedir. İnsan merkezci yaklaşım “insanı”, canlı merkezci yaklaşım “canlıları” ve çevre merkezci yaklaşım ise “tüm doğayı” etik ilgi alanına almıştır. Böylece çevre merkezci anlayış diğer anlayışları da içine alan kapsayıcı bir anlayış olmuştur.¹⁷

İklim değişikliğine engel olmak için, kapitalist üretim tarzlarından ve insan merkezci çevre anlayışlarından uzaklaşmak gerekmektedir. Devletlerin, iklim krizine karşı uygulamaya koydukları politikalarda daha çevre merkezci bir anlayışa ver vermeleri gerekmektedir.

1.2. Çevre Sorunları ve Teorik Tartışmalar

1.2.1. Yeşil Teori

Çevre konularının uluslararasılaşması ekoloji kelimesinin literatüre girişiyle birlikte başlamıştır. Yunanca’da gündelik dilde kullanılan mekân anlamına gelen oïkoç (oikos) teriminden türetilen “ekoloji” terimi, Alman bilim adamı Ernst Haeckel tarafından 1866 yılında, dönemin özelliklerinden sanayileşmenin sonuçlarından biri olarak çevre kirliliğinin arttığı yıllarda insanların duyarlılık kazanması sonucuyla kullanılmıştır. Terim ilk olarak biyoloji alanı içerisinde kullanılmış, daha sonra siyaset alanına “yeşil” şeklinde isimlendirilerek girmiştir.¹⁸ Yeşil siyaset kavramı, temelinde toplumsal bir hareketken, Alman Yeşilleri sayesinde bir siyasete dönmüştür. 1972 yılında Roma Kulübü’nün yayınladığı “Büyümenin Sınırları” isimli rapor kaynak, çevre ve atık problemleri üzerinde durmuştur. Bu rapor sonrasında dünyada yeşil siyaset adından daha çok söz ettirmeye başlamış ve yeşil partilerin oluşumu başlamıştır.¹⁹ Yeşil Teori’nin gelişimi için 1992-1993 yıllarında yayınlanmış olan şu çalışmalar da oldukça önem arz etmektedir:

- Robert Edward Goddin’in Yeşil Politika Teorisi,
- Peter Dickens’in Yeşil Bir Sosyal Teoriye Doğru Toplum ve Doğa,
- Alan Carter’in Radikal Bir Yeşil Siyaset Teorisi,

¹⁶ Kırkpınar Özsoy ve Çini, 2020: 44.

¹⁷ Kayaer, 2013: 72.

¹⁸ Mutlu ve Zenginoğlu, 2019: 461.

¹⁹ Tarhan, 2018: 164-165.

- Ted Benton’ın Doğal İlişkiler,
- Andrew Dobson’ın Yeşil Politika Düşüncesi.²⁰

Yeşil teori öncelikle, sürdürülebilir kalkınma yaklaşımını eleştirmiş ve diğer türleri düşünmediği gerekçesiyle eksik bir yaklaşım olduğunu söyleyerek yaklaşımın çevre merkezci olmadığını savunmuştur. Böylece yeşil teori, kalkınmanın ekolojik sürdürülebilirliğinden bahsetmektedir.²¹ Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde yeşil teori, devleti doğrudan ilgilendiren ve devletin çıkarları açısından daha ön sıralarda olduğu düşünülen başlıkların yer aldığı yüksek (high politics) ve devletin çıkarları açısından o kadar da önemli olmadığı varsayılan, doğal olarak ikinci plana atılan düşük (low politics) siyaseti birbirine bağlayan, bu iki siyaset arasındaki bir teoridir. Böylece teori, insan merkezci bakışın yerine ekosentrik bakış açısını savunmaktadır. Başka bir deyişle, teorinin merkezine çevreyi alarak sistemsal bir değişimi öngörmektedir.²² Yeşil teori, küreselleşmenin gelişmesi nedeniyle uluslararası politikaların oluşturulmasında topluluk bilincinden ziyade yerel bilincin öne çıktığı politikalar benimsenmesini savunmaktadır. Böylece yerelden genele geliştirilecek olan politikaların mevcut sorunları çözmede daha işe yarar olacağını savunmaktadır ve yine bu kapsamda “küresel düşün, yerel hareket et” (think global, act local) sloganı yeşil teorinin sloganı olarak bilinmektedir.²³

Uluslararası İlişkiler disiplinin ana akım teorilerinden olan Realizmin temsilcileri, doğayı devletin güvenlikleştirmesi gereken bir tehdit bölgesi olarak ele almışlardır. Benzer şekilde Liberalizm yanlıları da çevre kirliliğinin kârı olumsuz etkileyeceğinden endişe ederek çevrenin korunması gereken bir olgu olduğunu söylemişler ve böylece çevreyi ekonomik büyüme için bir araç gibi kullanarak merkezlerine piyasayı koymuşlardır. Yeşil teori bu iki teoriyi de merkeze çevreye koymadıkları için eleştirmektedir. Çevre kirliliğinin temel nedeni olarak doğayı etkisi altına almak isteyen insanın bilime olan inancını gösteren yeşil teori, pozitivizmi de insan için bilimsel çalışmalar yaptığı ve böylece çevreyi kirlettiği gerekçesiyle eleştirmektedir. Yeşil teoriye göre pozitivizm çevreyi insan tarafından kontrol edilmesi gereken bir “şey” olarak görmektedir ve temelinde “insan” olduğu için doğal kısımlar, karbon salımı ve kaynakların sınırsızca tüketilmesi gibi hem günümüz iklim değişikliği krizinin nedenleri hem de çevre sorunlarına yol açan ciddi problemleri görmezden gelmektedir.²⁴

²⁰ Kakışım, 2022: 5.

²¹ Kakışım, 2022: 5.

²² Tarhan, 2018: 165-166.

²³ Mutlu ve Zenginoğlu, 2019: 461.

²⁴ Çelik ve Çoker, 2021: 383.

1.2.2. Liberalizm ve Neoliberalizm

Liberalizmin yeşil teori ile ilgisine değinmek gerekirse, klasik liberalizmin öncüsü olan John Locke'un maddi malların sonsuz birikimi meşrulaştırdığı fikri ele alınmalıdır. Locke, insanın, doğanın yasalarının ötesine geçerek kendi yasalarını oluşturabileceğini ve herkesin özel kazanç peşinde koşmasıyla kamu mallarına en iyi hizmetin gerçekleşeceği fikrinin gelişmesine yardımcı oldu. Locke'a göre ekonomik faaliyeti yani doğaya insanın el koymasıyla gelişen üretim eylemini insan özgürlüğünün temeli olarak görüyordu. İnsan olmayan dünyanın, insan elinin yahut emeğinin kullanılmasıyla ancak değerelebileceğini düşünüyordu.²⁵

Dobson ise Liberalizmin ekolojizm ile değil de daha çok çevrecilik ile uyumlu olduğu görüşünü taşımaktadır. Liberalizmin sahip olduğu bireycilik, piyasa özgürlüğü, sınırlı hükümet gibi kavramlar ekolojizmin toplumsal bir fayda için çevresel sorunların çözülmesi gerektiğine ve bunun için de ekonomik ve kişisel özgürlüklerin kısıtlanmasına yönelik anlayışa ters düşmektedir. Özellikle özgürlük kavramını incelemek bile çatışmayı anlamaya yardımcı olacaktır. Liberaller için özgürlük, anlayışlarının merkezinde yer alır ve devletin getireceği herhangi bir kısıtlamanın yersiz olduğunu düşünürler. Ayrıca insanlara onlar için iyi olanın ne olduğunun söylenmesini de hoş karşılamazlar çünkü bu insan özerkliğine temel saygıyı hiçe saymak anlamına gelir.²⁶ Liberalizm insan doğası ile insan olmayan doğa arasında keskin bir ayrım olmasını hem tanımlayıcı hem de kuralcı olarak öne sürmekteyken, ekolojizm insan hayvanı olduğumuz tezini öne sürmektedir.²⁷ Tüm bunların yanında liberalizmin çevrecilikle daha uyumlu olmasının kanıtı ise, toplum için en iyi olan şeyin birey için de iyi olduğunun ve mutluluk getirdiğinin farkındadırlar. Bu yüzden planlama yasaları, geri dönüşümü olmayan endüstrilere veya kirliliğe karşı vergiler devletin müdahalesinin meşru yollarıdır. Fakat bunlar ekolojizm temelli değil, anlaşılacağı gibi bireyi gözetim uygulamalarıdır.²⁸

Monbiot'a göre Neoliberalizm, insanlar olarak bizleri diğer insanlardan öne çıkmak için çabalayan rekabetçilere çevirmektedir. Cezalandırıcı ve ödüllendirici olan sistem almak ve satmak kelimelerinde kendini bulur ve kazananlar ve kaybedenlerden oluşan bir hiyerarşi yaratarak eskisinden daha verimli bir sistem oluşturur. Onlara göre, rekabeti engelleyen devlet müdahaleleri özgürlük karşıtlığı olarak görülmektedir ve sendikalar ve işçi örgütleri gibi topluluklar "piyasa çarpıklıkları" olarak adlandırılmaktadır. Damlama sistemi olarak da bilinen sonunda herkesin refaha yani zenginliğe erişeceğinin sonucu olan eşitsizlik erdemleştirilmiştir.²⁹

²⁵ Eckersley, 1992: 23-25.

²⁶ Dobson, 1990, 150.

²⁷ Dobson, 1990, 158.

²⁸ Eckersley, 2004: 50.

²⁹ Monbiot, 2017: 35-36.

Klein ise neoliberalizmi kapitalizmin uç noktası olarak değerlendirmekte ve Ronald Reagan ve Margaret Thatcher dönemlerinde baş gösteren fakat 1990'lardan sonra artık dünyanın her yerindeki elitlerin ideolojisi olarak açıklamaktadır. Neoliberalizme göre devletler yalnızca şirketlerin ve bireylerin kârlarını yükseltmek için varlardır ve yukarıda bahsettiğimiz damlama sistemi yukarıdaki elitlerden damlaya damlaya aşağıdakilere de bir şeyler verecek ve ekonomik büyüme bu şekilde sağlanacaktır. Bu sırada meydana gelen başarısızlıklar ise hiçbir şekilde sistemin başarısızlığı değil, zenginleşemeyen bireylerin ve şirketlerin başarısızlığıdır ve bu kimseler ya “bir suç kültüründen” gelmişlerdir ya da iş disiplinleri yoktur.³⁰

Eckersley'e göre “Yeşil Devlet”in oluşması için özellikle çevresel çok taraflılık kavramı olumlu bir etki sağlamaktadır ve bu kavram neoliberalizmin temellerindendir. Çevrenin korunmasına yönelik çok taraflı kurumların varlığı devletlerin kullanabileceği seçenekleri arttırmak anlamında çevreye olumlu etki etmektedir. Bu durumun kanıtı 1972 Stockholm Konferansı'ndan bu yana alınan çok taraflı çevre anlaşmalarıyla da anlaşılmaktadır. Fakat bunlara rağmen liberaller de realistler gibi devletin egemenliğine karşı meydan okumaz ya da bu egemenliği sorgulamazlar. Çevresel çok taraflılık kavramı böylece devlet egemenliğini destekler niteliktedir. Bu da liberalizmin bir eleştirel teori değil, problem çözme teorisi olmasından kaynaklanmaktadır. Liberalizm mevcut düzenin çatışmaların dindiği ya da en aza indiği bir ortamda sürdürülmesini sağlamalıdır ve bu kapsamda çok taraflılık belirli ortak ve sınır ötesi çevre sorunlarını iyileştirmede bir yol olarak kullanılabilir.³¹

1.2.3. Ekolojik Modernleşme

Neoliberalizmin ekolojik bozulmalara karşı bir yanıtı olarak, sistemin sürdürülebilirliğine katkı sağlamak amacıyla özellikle 1970'lerden sonra birçok düşünce ortaya atılmıştır. Bu düşüncelerden en önemlisi ekolojik modernleşme teorisidir. Ekolojik modernleşme teorisi, ekonomik büyüme ve çevre sorunlarının birlikte, karşılıklı kazanç sağlayacak şekilde çözülebileceğini savunur. Bu teoriye göre, çevresel bozulma, ancak daha modern ve gelişmiş teknolojiler kullanılarak giderilebilir. Yani, ekonomik büyüme ve çevresel iyileşme eş zamanlı olarak gerçekleşebilir. Ekolojik modernleşme teorisi, 1970'lerdeki büyüme karşıtı çevreci görüşlere alternatif olarak 1980'lerde ortaya çıkmıştır. Bu teori, ekonomik büyüme ile çevre korumanın aslında birbirini destekleyebileceğini öne sürer. Yeni teknolojiler, üretim süreçlerinde enerji ve hammadde kullanımını, aynı zamanda atık miktarını azaltarak bu iki alanın uyum içinde gelişmesini sağlayabilir. Teorinin temel varsayımı, kapitalizmin çevresel

³⁰ Klein, 2017: 86-87.

³¹ Eckersley, 2004: 29-33.

krizlerle başa çıkabilecek kapasitede olduğudur. Bu anlayış, bilime, teknolojiye ve devlete merkezi bir rol vererek, ekolojik sorunların çözümünde pragmatik bir yaklaşımı savunur. Ekolojik modernleşmeye göre, daha yeşil bir gelecek ancak iş dünyasına çevre konularını dikkate almaları için baskı uygulanarak elde edilebilir. Bu baskıya en yenilikçi firmalar, teknoloji ve organizasyon düzeyinde cevap verecektir. Yani, mevcut ekonomik sistemi çevresel hassasiyete yönlendirmeyi amaçlar. Ekolojik modernleşmenin başarılı olabilmesi için hem teknoloji hem de yönetim anlayışında değişiklikler gereklidir. Bu yaklaşımda sürdürülebilir ekonomik büyüme ve çevre koruma birbiriyle bağlantılıdır. Ancak, ekolojik modernleşme her çevresel sorunun çözümü için bir mucize formülü sunmaz. Sonuç olarak, bu teori büyümeye devam etmeyi savunur. Ekolojik problemleri aşmak için Batı Avrupa'da geliştirilen bu teori, esasen kapitalizmin karşılaştığı zorlukları aşmayı hedefler. Batı toplumlarındaki tıkanan büyümeyi aşmak için bilgi toplumuna geçiş ve kirlitici üretimleri başka bölgelere taşıma gibi stratejilerle çevresel sorunları yönetmeye çalışır. Vahşi doğanın korunması veya insan ihtiyaçlarının gönüllü olarak sınırlandırılması gibi konular bu teorinin ilgi alanına girmez. Ekolojik modernleşme, kapitalizmin çevre krizleriyle başa çıkma yöntemidir; sosyal adalet, artı değer paylaşımı veya toplum-doğa ilişkileri konusunda açıklamalar getirmez.³²

Ekolojik modernleşme teorisi, sanayileşmiş ülkelerin çevre krizleriyle nasıl başa çıkabileceğini analiz etmeyi amaçlar. Bu teori, küresel ekolojik krizin çözümünün sürekli endüstriyel gelişme olduğunu savunur. Mol, bu krize çözüm olarak toplumsal modernizasyonun daha fazla entegre edilmesi gerektiğini belirtir. Sanayileşme, teknolojik ilerleme, ekonomik büyüme ve kapitalist sistemin, ekolojik sürdürülebilirlik ile uyumlu olabileceğini ve bu faktörlerin çevre politikalarında kilit rol oynadığını vurgular.³³ Ekolojik modernleşme teorisi, endüstriyel gelişme ile çevre arasındaki ilişkiye odaklanır ve bu ilişkideki mevcut ve olası çevre sorunlarını tanıma ve bunlara sosyal kapasiteyle yanıt verme üzerine kuruludur. Teorinin temel amacı, ekonomik büyüme ile ekolojik hedeflerin nasıl bir arada gerçekleştirilebileceğini anlamaktır. Bu bağlamda, ekolojik modernleşme, genellikle liberal kapitalist ilkelerle uyumlu ideolojik bir çerçeve sunar ve neoklasik ile neoliberal yaklaşımları benimseme eğilimindedir. Aynı zamanda, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için ekolojik ve kalkınma kaygılarının entegrasyonunu sağlayacak merkezi düzenlemeler önerir.³⁴

Ekolojik modernizasyon iki ana perspektiften ele alınmalıdır. İlk olarak, modern sanayi toplumunun çevresel olarak bilinçli bir topluma dönüşümünü açıklayan ve çevresel krize makroekonomik ve kurumsal uyum sağlayabilen bir toplumsal değişim teorisi olarak görülür.

³² Kurucu, 2016: 3-16.

³³ Mol, 1995; aktaran Şahin, 2022: 239.

³⁴ Şahin, 2022: 239.

İkinci olarak, ekolojik modernizasyon, piyasa temelli ve esnek politika stratejileri sunar. Bu stratejiler, işletmelerin çevre koruma konusunda kâr elde edebileceklerini görmeleri üzerine gönüllü katılımlarını teşvik eder. Teknolojik yenilikler ve kaynak verimliliği, bu yaklaşımın merkezindedir. Ekolojik modernizasyon, öncelikli olarak Batılı gelişmiş ülkelerin deneyimlerine dayanır ve çevre koruma ile ekonomik büyüme arasındaki kazan-kazan ilişkisini vurgular. Ancak, ekonomik büyümede azalma gerekliliğini göz ardı eder ve kalkınma sorunlarına fazla odaklanmaz.³⁵

Ekolojik modernizasyon, 1980'lerden itibaren çevre, ekonomi ve toplum arasındaki değişen ilişkiyi anlamak için Avrupa sosyal bilimcileri tarafından geliştirilen bir teoridir. Bu teori, Almanya ve Hollanda gibi ülkelerin çevre politikalarıyla ilgili deneyimlerine dayanarak geliştirilmiştir. Bu durum, ekolojik modernizasyon teorisinin Avrupa merkezci olduğuna dair eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Teorinin gelişimi, 1970'lerden itibaren dünya genelinde artan çevresel kaygılar ve Almanya ile Hollanda'daki ilerici çevre politikalarının bir sonucudur.

Gouldson ve Murphy³⁶, ekolojik modernizasyon teorisinin dört temel temasını belirtmiştir:

- Çevre ve ekonomi, hükümetin desteğiyle daha fazla ekonomik kalkınma için birleştirilebilir.
- Çevre politikası hedefleri, diğer politika alanlarıyla entegre edilmelidir.
- Alternatif ve yenilikçi politika önlemleri araştırılmalıdır.
- Yeni temiz teknolojilerin icadı ve yaygınlaştırılması önemlidir.

Hajer, ekolojik modernizasyonun hükümetlere çekici gelmesinin dört nedenini ortaya koymaktadır. İlk olarak, hükümetler çevre sorunlarını çözemedikleri için eleştirildiğinde, bu sorunlara bir çözüm arayışındaydılar. İkinci olarak, ekolojik modernizasyonun önerdiği kazan-kazan senaryosu, hükümetler tarafından memnuniyetle karşılandı, çünkü bu, sanayi ile çatışmaları önleyecek ve ekonomik büyümeyi sürdürecekti. Üçüncü olarak, ekolojik modernizasyon mevcut kurumsal yapılar içinde çalışıyordu. Son olarak, bu teori, 1970'lerin radikal çevrecilik anlayışına ve 1980'lerde yükselen neoliberalizme uyum sağlıyordu.³⁷

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından hazırlanan "Yeşil Ekonomiye Doğru" adlı rapor da ekolojik modernizasyon anlayışını yansıtır. Bu rapor, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek ve yoksulluğu azaltmak için bir yol haritası sunma çabasıdır. Raporda, ekonomik kalkınma ile çevre korumanın uyumlu olmadığı yönündeki mitler reddedilir ve yeşil

³⁵ Sezgin, 2012: 222.

³⁶ Gouldson ve Murphy, 1997; aktaran Konak, 2014: 475.

³⁷ Hajer, 1995; aktaran Sezgin, 2012: 229.

ekonominin hem ekonomik büyümeyi hem de istihdamı artırarak yoksulluğu ortadan kaldıracabileceği savunulur.³⁸

1.2.4. Yeşil Teknoloji ve Yeşil Ekonomi

Yukarıda da bahsedildiği üzere ekolojik modernleşme teorisinin ekolojik bozulmalara karşı aldığı önlemlerden bir tanesi de yeşil teknolojilerdir. Yeşil teknoloji, çevre üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirirken insan sağlığını ve ekosistem kalitesini koruyan süreçler, ürünler veya hizmetler olarak tanımlanır. Bu teknoloji, yüksek enerji ve kaynak verimliliği, düşük maliyet, ikincil kirleticilerin üretilmemesi, yenilenebilir enerji ve malzeme kullanımı ve insan sağlığına katkı sağlaması gibi beş ana özellik taşır. Yeşil teknolojilerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, iklim değişikliğiyle mücadele, artan enerji ve kaynak taleplerini karşılamak ve sürdürülebilir atık yönetimi gibi küresel sorunların çözümünde kritik bir rol oynar. Bu teknolojiler, karbon emisyonlarını azaltmaya, enerji ve kaynak verimliliğini artırmaya ve ciddi çevresel bozulmaları önlemeye yardımcı olur. Ayrıca, kaynak kıtlığı riskini azaltarak çevre kalitesini, insan refahını ve sosyal eşitliği iyileştirir ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada önemli bir araçtır. Yeşil teknoloji terimi literatürde çevre dostu, temiz ve sürdürülebilir teknoloji gibi çeşitli şekillerde kullanılmaktadır. Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda 1992 yılında kabul edilen tanım, bu tür teknolojileri, çevreyi koruyan, daha az kirleticiler, kaynakları daha sürdürülebilir bir şekilde kullanan, atıkları ve ürünleri daha fazla geri dönüştüren ve önceki teknolojilere göre daha kabul edilebilir atık yönetimi sunan tüm teknolojileri kapsar.³⁹ Yenilenebilir enerji kaynaklarını şu şekilde sıralamak mümkündür.⁴⁰

- Güneş Enerjisi: Güneş enerjisi, yenilenebilir enerji kaynakları arasında en yaygın kullanılanlardan biridir. Güneş panelleri (fotovoltaik paneller), güneş ışığını doğrudan elektriğe dönüştürür. Bu panellerin kullanımı, gaz enerjisine kıyasla %93 daha düşük bir karbon ayak izine sahiptir ve kullanım ömrü boyunca, üretiminde harcanan enerjinin 30 katını geri kazandırır. Termal güneş panelleri ise sıcak su üretiminde oldukça etkilidir ve yalnızca iki panel, bir ailenin sıcak su ihtiyacını karşılayabilir. Ayrıca, bu panellerin yapımında kullanılan malzemelerin %90'ı geri dönüştürülebilir, bu da onları çevre dostu bir seçenek haline getirir.
- Rüzgâr Enerjisi: Rüzgâr türbinleri, rüzgârdan elde edilen kinetik enerjiyi elektrik enerjisine çevirir. Bu teknoloji, dünya genelindeki elektrik üretiminin yalnızca %1'ine

³⁸ Sezgin, 2012: 230-234.

³⁹ Türk, 2024: 35-36.

⁴⁰ https://webdosya.csb.gov.tr/db/cbs/icerikler/2022_12958-20230531132214.pdf, (erişim tarihi: 14.09.2024).

katkıda bulunsa da enerji ithalatını azaltma, güvenli üretim sağlama, düşük bakım maliyetleri ve sürdürülebilir kalkınmaya katkı sunma gibi avantajlarıyla dikkat çeker. Rüzgâr enerjisi, çevre dostu bir seçenek olarak enerji politikalarında giderek daha fazla yer bulmaktadır.

- **Dalga Enerjisi:** Dalga enerjisi, denizlerdeki dalgaların hareketi, gelgitler ve akıntılardan enerji üretmeyi amaçlar. Bu enerji kaynağı, fosil yakıtların yerine geçebilecek yüksek bir potansiyele sahiptir. Dalga enerjisi, sınırsız, temiz ve düşük maliyetli bir enerji kaynağıdır. Deniz ortamında hiçbir fiziksel, kimyasal veya organik kirliliğe yol açmaması, bu enerjiyi çevre dostu bir seçenek haline getirir. Özellikle yoğun nüfuslu bölgelerde dalga enerjisinin kullanımı, hava kalitesini artırarak daha sağlıklı yaşam koşulları sağlar.
- **Dikey Tarım ve Hidroponik:** Dikey tarım ve hidroponik sistemler, sınırlı alanlarda, topraksız ve doğal ışıksız ortamlarda yüksek miktarda kaliteli gıda üretimini mümkün kılar. Bu sistemler, kentsel alanlarda yerel gıda üretimini artırarak ulaşım ihtiyacını ve karbon ayak izini azaltır. Ayrıca, geleneksel tarıma kıyasla %90 daha az su kullanırlar, bu da su kaynaklarının korunmasına yardımcı olur.
- **Geri Dönüşüm ve Atık Yönetimi:** Artan evsel ve endüstriyel atık miktarları, çevresel sorunlara yol açmaktadır. Akıllı kaplar, otomatik gıda atığı izleme sistemleri ve optik tarama teknolojileri gibi yenilikler, atıkların daha etkin bir şekilde ayrıştırılmasına ve geri dönüştürülmesine yardımcı olur. Bu teknolojiler, geri dönüşüm süreçlerini optimize ederek atıkların çevreye olan olumsuz etkilerini minimize eder.
- **Sürdürülebilir Su Arıtma:** Dünyadaki suyun sadece %3'ü içilebilir tatlı sudur. Buna rağmen, temiz suyun aşırı ve israfli kullanımı ciddi bir sorun teşkil eder. Gelişmiş membran filtrasyonu, mikrobiyal yakıt hücreleri, nanoteknoloji ve biyolojik arıtma gibi yenilikler, suyun daha verimli bir şekilde arıtılmasına ve yeniden kullanılmasına olanak tanır. Evlerde kullanılan su arıtma cihazları, musluk suyunu filtreleyerek hanelere sürdürülebilir içme suyu sağlar ve çevresel etkileri azaltır.
- **Elektrikli Araçlar:** Elektrikli araçlar, fosil yakıtlara bağımlı olmadıkları ve sıfır emisyon salımı sağladıkları için çevre dostu bir ulaşım alternatifi sunar. Düşük yakıt tüketimi, bakım sıklığının az olması ve ikinci el değer kaybının düşük olması, elektrikli araçları maliyet açısından da avantajlı hale getirir. Otomotiv endüstrisi, çevre kirliliğinde büyük bir paya sahip olduğundan, elektrikli araçların yaygınlaşması, bu kirliliğin azaltılmasında önemli bir rol oynar.

- **Kendi Kendine Yeten Binalar:** Kendi kendine yeten binalar, enerji ihtiyaçlarını tamamen kendi bünyelerinde karşılayarak harici enerji kaynaklarına bağımlılığı ortadan kaldırır. Bu binalar, güneş enerjisiyle çalışan fotovoltaik panellerle donatılabilir ve bu paneller sayesinde binaların kendi elektrik ve ısı ihtiyaçlarını karşılamaları sağlanabilir. Yeşil bina yaklaşımları, doğal kaynakları verimli kullanan ve çevreyle uyumlu sürdürülebilir yapılar oluşturmayı amaçlar.
- **Akıllı Güç Yönetim Sistemleri:** Elektrik tüketiminin %10'u, kullanılmayan ancak fişe takılı cihazlar nedeniyle boşa gitmektedir. Bu sorunu çözmek için geliştirilen akıllı güç yönetim sistemleri, yapay zekâ ve veri analitiği kullanarak enerji tüketimini optimize eder. Bu sistemler, cihazların kullanımını izleyerek elektrik tasarrufu sağlamak için önerilerde bulunur ve gereksiz enerji kullanımını tamamen ortadan kaldırır.
- **Gıda Depolama İzleme Sistemleri:** Yıllık olarak tedarik zinciri boyunca 1,3 milyar ton taze gıda ürünü israf edilmektedir. Bu sorunu çözmek amacıyla geliştirilen yeni depolama izleme sistemleri, gıdaların olgunluğunu ve tazeliğini izler, böylece israfı azaltır ve işletmelerin kârlılığını artırır. Bu sistemler, gıdaların bozulma zamanını doğru bir şekilde tahmin ederek tedarik zincirinin daha verimli işlenmesini sağlar.
- **Karbon Yakalama ve Depolama (CCUS):** Karbon Yakalama, Kullanma ve Depolama (CCUS) teknolojileri, büyük fabrikalar ve enerji santrallerinin atmosfere saldıgı karbondioksiti yakalar. Bu işlem, küresel ısınmaya katkıda bulunan karbon emisyonlarını azaltmak için kritik bir rol oynar. Karbonun depolanması yerine başka bir ürüne dönüştürülmesi, bu süreci daha da verimli hale getirir. Uluslararası Enerji Ajansı'na göre, CCUS projeleri karbon emisyonlarını %20 oranında azaltabilir ve iklim değişikliği ile mücadelede maliyetleri %70'e kadar düşürebilir.
- **Yağmur Bahçeleri:** Yağmur bahçeleri, evlerin çatılarından, yollardan ve kaldırımlardan akan yağmur sularını toplayarak, bu suyu doğrudan yeraltına yönlendiren ve bitki örtüsüyle donatılmış alanlardır. Bu bahçeler, yağmur suyunun kontrollü bir şekilde akışını sağlar, toprak kaybını önler ve su birikintilerini doğal olarak yönetir. Ayrıca, yağmur suyu hasadı sayesinde tonlarca su tasarrufu sağlanabilir ve bu alanlar estetik bir görünüm kazandırır.

Bu teknolojilerin tümü, çevreyi koruma, doğal kaynakları verimli kullanma ve sürdürülebilir bir yaşam tarzını destekleme amacı taşır. Yenilikçi yaklaşımlar, ekosistemlerin korunmasını ve gelecek nesiller için daha yaşanabilir bir dünya bırakılmasını hedefler.⁴¹

⁴¹ https://webdosya.csb.gov.tr/db/cbs/icerikler/2022_12958-20230531132214.pdf, (erişim tarihi: 14.09.2024).

Neoliberalizmin ekolojik modernleşme teorisi kapsamında yeşil teknoloji kadar yeşil piyasadan da yararlanmaktadır. Yeşil ekonomi, yalnızca enerji kullanımını değil, üretim, tüketim ve yaşam biçimimizi de değiştirmeyi içeren kapsamlı bir yapıyı temsil eder. Bu ekonomik model, düşük karbon salımı ve çevresel sürdürülebilirlik ile toplumsal faktörleri de dikkate alan bir yaklaşımı benimser. UNEP'in "Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication"⁴² başlıklı raporunda yeşil ekonomi, çevresel riskleri ve ekolojik kısıtlıkları azaltırken, insan refahını ve sosyal eşitliği artıran bir ekonomi olarak tanımlanır. Bu tanıma göre yeşil ekonomi, kaynakların verimli kullanılması, düşük karbon emisyonları ve sosyal kapsayıcılığı bir araya getirir. Yeşil ekonominin başarılı olabilmesi için karbon emisyonlarını ve kirliliği azaltan, enerji verimliliğini artıran ve biyolojik çeşitlilik kaybını önleyen politikalar izlenmelidir. Bu politikalar, istihdamda veya gelirden bir düşüşe yol açmadan uygulanmalıdır. UNEP, bu tür politikaların kamu ve özel yatırımlar yoluyla desteklenmesi gerektiğini vurgular. Bu yatırımlar, kamu harcamaları, politika reformları ve düzenlemelerle güçlendirilmelidir. Yeşil ekonomi politikaları ve uygulamaları, Birleşmiş Milletler'in Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SDG) ile yakından ilişkilidir. Özellikle SDG 13 (İklim Eylemi) ile güçlü bir bağlantıya sahiptir, ancak aynı zamanda insan refahını ve sosyal eşitliği merkeze alır. Bu da yeşil ekonomiyi, diğer SDG hedefleriyle yakından bağlar. Yeşil ekonomi, iklim değişikliğinden sağlığa, üretimden tüketime, sosyal refahtan güçlü kurumlara kadar geniş bir alanı kapsayan bir çerçeveyi içerir. Bu çerçeve, doğal kaynakları en az baskı altına alan, atık oranını minimize eden ve yenilenebilir enerji kaynaklarına odaklanan bir ekolojik yaklaşımı benimser. UNEP ayrıca, iklim krizinden en az sorumlu olan ancak en çok etkilenen grupların korunması gerektiğine dikkat çeker, bu da adil bir geçişin önemine vurgu yapar.⁴³

Neoliberalizm, ekolojik modernleşme teorisi, yeşil teknolojiler ve yeşil piyasalar, günümüz çevre politikalarında sıkça tartışılan kavramlardır. Bu kavramlar, genellikle çevresel sorunları piyasa temelli çözümlerle ele almaya çalışırken, çevresel sürdürülebilirliğin sistemik bir dönüşüm gerektirdiğini göz ardı etmeleri nedeniyle yoğun eleştiriler alır. Neoliberalizm, serbest piyasa ekonomisinin üstünlüğünü savunan ve devlet müdahalesini en aza indirmeyi amaçlayan bir ekonomik ve politik ideolojidir. Neoliberal politikalar, özellikle 1980'lerden itibaren küresel ölçekte yaygınlaşmış ve çevre politikalarına da derin bir şekilde nüfuz etmiştir. Bu ideolojinin çevre üzerindeki en belirgin etkisi, çevresel sorunların çözümünde piyasa temelli araçların önceliklendirilmesidir. Neoliberal yaklaşım, çevre sorunlarının, piyasaların kendi

⁴² <https://www.unep.org/explore-topics/green-economy>, (erişim tarihi: 14.09.2024).

⁴³ Özgültekin, 2022: 221-222.

kendini düzenleme kapasitesi aracılığıyla çözülebileceğini varsayar. Ancak bu yaklaşım, çevresel bozulmanın temel nedenlerine inemez çünkü piyasa mekanizmaları genellikle kâr odaklıdır ve çevresel değerleri ikincil planda tutar. Doğanın metalaştırılması, neoliberalizmin çevresel sorunlara yaklaşımındaki en büyük çelişkilerden biridir. Doğa, piyasa ilişkileri içinde bir meta haline getirilerek ekonomik büyümeye katkı sağlaması beklenir, bu da çevresel kaynakların sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi yerine aşırı tüketimini teşvik eder. Ayrıca, neoliberalizmin devlet müdahalesine karşı tutumu, çevresel düzenlemelerin zayıflamasına neden olmuştur. Çevre koruma politikaları, piyasa dostu reformlar adı altında gevşetilmiş, devletin çevre üzerindeki denetim ve düzenleme gücü azaltılmıştır. Bu durum, çevresel adaletsizliklerin artmasına, doğal kaynakların tahrip edilmesine ve uzun vadede çevresel sürdürülebilirliğin tehlikeye atılmasına yol açmıştır.

Ekolojik modernleşme teorisi, çevresel sorunların ekonomik büyüme ve teknolojik ilerleme ile çözülebileceğini savunan bir yaklaşımdır. Bu teori, çevresel bozulmanın, modern teknoloji ve endüstriyel süreçlerin iyileştirilmesi yoluyla düzeltilebileceği varsayımına dayanır. Ekolojik modernleşme, çevresel sorunları yönetmek için teknolojik yenilikleri ve düzenleyici çerçeveleri geliştirmenin yeterli olacağını iddia eder. Ancak bu teori, çevresel sorunların toplumsal, ekonomik ve politik kökenlerini göz ardı eder. Ekolojik modernleşme, çevresel bozulmanın altında yatan yapısal eşitsizlikleri ve sistemik sorunları ele almaktan kaçınır. Teknolojik çözümler, genellikle kısa vadeli iyileştirmeler sağlar, ancak bu iyileştirmeler, mevcut kapitalist sistemin sürdürülebilirliği sağlamak için yeterli olmadığı gerçeğini maskeleyebilir. Ayrıca, bu teori, teknolojik yeniliklerin, çevresel bozulmayı önlemek yerine daha fazla doğal kaynak tüketimini teşvik edebileceği riskini de taşır. Ekolojik modernleşme, çevresel sürdürülebilirliğin ekonomik büyüme ile uyumlu hale getirilebileceğini savunurken, aslında çevresel sorunların sistemik bir dönüşüm gerektirdiğini görmezden gelir. Bu yaklaşım, çevresel krizlerin, kapitalist büyüme paradigması içinde çözülebileceği yanılsamasını yaratır.

Yeşil teknolojiler ve yeşil piyasalar, çevresel sorunlara yönelik yenilikçi çözümler olarak sunulur. Yeşil teknolojiler, enerji verimliliği, yenilenebilir enerji kaynakları ve düşük karbonlu üretim gibi alanlarda çevresel etkileri azaltmayı amaçlayan teknolojilerdir. Yeşil piyasalar ise bu tür çevresel çözümleri destekleyen ürün ve hizmetlerin ticaretini yapar. Ancak, bu yaklaşımlar da eleştirilere açıktır. Yeşil teknolojilerin ve piyasaların, çevresel sürdürülebilirliği piyasa dinamikleri ile uyumlu hale getirme çabaları, genellikle ekonomik büyümenin devamlılığını sağlamaya odaklanır. Bu durum, çevresel sorunların piyasa temelli çözümlerle yönetilebileceği inancını pekiştirir. Ancak piyasa odaklı bu çözümler, çoğu zaman kapitalist sistemin sınırları içinde kalır ve çevresel sorunların kökenine inemez. Yeşil

teknolojiler, çevresel bozulmayı önlemek yerine, genellikle daha fazla tüketimi teşvik edebilir. Örneğin, yenilenebilir enerji teknolojileri, enerji üretiminde fosil yakıt kullanımını azaltırken, enerji talebinin artmasıyla birlikte doğaya daha fazla müdahaleyi tetikleyebilir. Bu, çevresel sürdürülebilirliğin teknolojik ilerleme yoluyla sağlanabileceği argümanının sorgulanmasına yol açar. Benzer şekilde, yeşil piyasalar da çevresel değerleri metalaştırarak, çevresel sürdürülebilirliği ekonomik büyüme ile uyumlu hale getirmeye çalışır. Ancak bu yaklaşım, çevresel sorunların, mevcut piyasa mekanizmaları içinde çözülmesi gerektiği varsayımına dayanır. Bu durum, çevresel sorunların daha derin yapısal dönüşümler gerektirdiği gerçeğini görmezden gelerek, geçici ve yüzeysel çözümler sunar.

Neoliberalizm, ekolojik modernleşme teorisi, yeşil teknolojiler ve yeşil piyasalar, çevresel sorunları ele almak için farklı yaklaşımlar sunsa da bu yaklaşımlar, kapitalist sistemin temel yapısal sorunlarına değinmeden, çevresel sürdürülebilirliği sağlamaya çalışır. Ancak çevre merkezli bir perspektiften bakıldığında, bu yaklaşımlar, çevresel sorunların kökenlerine inmekte başarısız olur ve uzun vadede sürdürülebilir çözümler sunmaz. Kapitalist sistem, doğayı bir meta olarak görür ve ekonomik büyüme uğruna doğal kaynakların sınırsızca kullanılmasını teşvik eder. Bu yaklaşım, çevresel adaletsizlikleri artırır ve ekosistemlerin geri dönülemez bir şekilde tahrip edilmesine yol açar. Çevresel sorunların çözümü, yalnızca teknolojik yenilikler ve piyasa temelli çözümlerle değil, aynı zamanda ekonomik, toplumsal ve politik yapılar üzerinde köklü değişiklikler gerektiren bir dönüşümle mümkün olabilir. Bu dönüşüm de ancak, ekososyalizm ile sağlanabilir.

1.2.5. Ekososyalizme Girişte İlk Adım: Marksizm

Vaillancourt yaptığı bir çalışmada Marksizmle ilgili neredeyse bütün eserleri analiz eder ve sonucunda Marx ve Engels'in toplumsal ve politik ekolojinin öncüleri olduğunu öne sürer. Onların materyalizmi üreticilerin bir gücü olması niteliğiyle doğal çevreyi önemli kılarken, hümanizmleri doğadaki sosyoekonomik etkileri ön plana çıkarıyordu.⁴⁴ Marx'ın yazılarında bahsedilen “dış doğa” kavramı, “emek araçlarının ve şeylerin birincil kaynağı niteliğindeki bir “orijinal kiler” olarak adlandırılmıştır. Marx'a göre emek ve onun uzantısı olan teknoloji doğanın tek başına başaramayacağı şeyleri beraberinde getirmiştir ve bu emek sürecini Hegel'in görüşlerinden de faydalanarak hem insanları hem de insan olmayan doğayı dönüştüren diyalektik bir hareket olarak nitelendirmiştir. Ona göre insanlık ve “dış doğa” ayrılmaz bir bütündür. Bu yüzden üretim kavramı zaten insanın doğasında var olan bir şeydir. Fakat Marx insanların, sermaye sahiplerinin emirleri yüzünden ortaya çıkan emek ve ürüne

⁴⁴ Pepper, 1993: 62-63.

yabancılaşacaklarını ve bunun da insanın kendinden, doğadan ve kendi türlerinden uzaklaşmak anlamına geleceğini düşünüyordu. Bu soruna çözümü ise kapitalist üretim araçlarının proletarya tarafından mülksüzleştirilmesi yani doğa üzerinde tamamen toplumsal bir hakimiyet kurmanın yolunu açacağı bir dönüşümdü.⁴⁵

Marksizmin yeşil değerlendirilmesinde, çevre sorunlarının kapitalist sanayileşmenin neden olduğu ekonomik sömürü sonucunda ortaya çıktığı savunulmaktadır. Marx ve Engels'e göre çevre sorunlarının görüldüğü başlıca yerler fabrikalar, sanayiler, büyük tarım arazileri ve kırsal geçekundu mahalleleriydi.⁴⁶ Marx ve Engels'e göre çevre sorunlarının nedeni şehirleşmedeki hız sonucunda meydana gelen kapitalizmdir ve bu kapitalizm toprağın verimliliğine dolayısıyla tarım verimini azaltmaktadır.⁴⁷ Marx'ın doğaya karşı görüşü eko-merkezci bir bakış açısı taşımıyordu. Doğayı insanlar için bir araç olarak görüyordu ama araçsal değer yalnızca ekonomik anlamda değildi, içerisinde estetik, bilimsel ve ahlaki değerler de vardı.

Marksizmin sosyalizme dönüşünde etkili olan düşüncelerden biri, “şeylerin en içteki doğasının dinamik ve çelişkili olduğu”nu dikkate alan bilgiye diyalektik yaklaşımdır. Bir diğeri, tarihte materyalist yaklaşım olarak da bilinen, “...varoluş araçlarını üretmek için toplumsal olarak nasıl birlikte örgütlendiğimizin ve ilişki kurduğumuzun öneminin ve bunun toplumun diğer yönlerini nasıl etkilediğinin, toplumsal değişimin bir unsuru olarak sınıf mücadelesinin üretilmesinin öneminin vurgulanmasıdır.”

Marksizmde, dünyayı incelemekten ziyade onu dönüştürmek amacı vardır. Yeşil teoride de olduğu gibi, devletleri ve uluslararası ilişkileri yalnızca çevre konularında incelemek değil, çevre sorunlarının en önemli sonucu olan iklim krizine karşı önlem alınması için devleti “Yeşil Devlet”e dönüştürme ve uluslararası aktörler arasındaki ilişkileri ve anlaşmaları krizi önleyici politikalar alma konusunda değiştirmeyi hedeflemektedir.

Marksizme göre materyalist tarih, maddi üretimin ve ürün değişiminin tüm toplumun temelini oluşturduğu önermesiyle başlar. Burada Yeşilleri ilgilendiren nokta, bir şeyin üretilmesinin doğayla iletişim kurmak olduğudur. “Ayrıca bir şeyler üretmek için birbirimizle etkileşime giriyoruz, kendi aramızda örgütleniyoruz.”⁴⁸

Marx'ın bahsettiği ilkel birikim süreçleri, kapitalizmin gelişimi boyunca sürekli olarak varlığını sürdürmüştür. Son yıllarda köylülerin topraklarından zorla çıkarılması ve topraksız işçi sınıfının büyümesi hız kazanmıştır. Dünya Bankası'nın etkisiyle, su gibi ortak mülkiyete ait

⁴⁵ Eckersley, 1992, 77-78.

⁴⁶ Pepper, 1993: 63.

⁴⁷ Kartal, 2021: 507.

⁴⁸ Pepper, 1993: 65-67.

doğal kaynaklar özelleştirilmiş ve kapitalist birikim sürecine dâhil edilmiştir. Bu süreçte alternatif üretim ve tüketim yöntemleri yok edilmiştir. Devlete ait sanayiler özelleştirilmiş ve küçük aile çiftliklerinin yerini büyük tarım işletmeleri almıştır. Lenin, Hilferding ve Luxemburg'un 20. yüzyılın başında vurguladıkları gibi, kredi sistemi ve finansal sermaye, yaygın bir şekilde talan, dolandırıcılık ve hırsızlık araçlarına dönüşmüştür. 1973'ten sonra başlayan finansallaşma dalgası, spekülasyon ve talancı yapısıyla öne çıkarak çağdaş kapitalizmin belirgin bir özelliği hâline gelmiştir. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) gibi mekanizmalar aracılığıyla çevresel kaynakların hızlı tüketimi ve sermaye yoğun tarım tekniklerinin neden olduğu çevre tahribatı, doğanın tamamen metalaştırılmasına yol açmıştır.⁴⁹

Marx ve Engels, işçilerin sağlığını tehdit eden hava kirliliği ve diğer kirliliklerin sebebini, kapitalizmin toplumun her alanına giderek daha fazla nüfuz etmesine bağlamışlardır. Bu bağlamda Foster, Marx'ın yazılarını inceleyerek onun çevre ve toplum arasındaki ilişkiye dikkat çektiğini vurgulamıştır. Eko-Marksist yaklaşım, modern kapitalist sanayileşmiş toplumlarda çevresel yıkıma neden bu kadar güçlü bir eğilim olduğunu açıklamayı hedefler. Allan Schnaiberg, Adam Weinberg, David Pellow, Kenneth Gould ve James O'Connor gibi düşünürler, kapitalizmin büyüme arzusunun nasıl toplumsal enerji ve doğal kaynak kullanımını artırarak geniş çapta kirliliğe yol açtığını incelemişlerdir.⁵⁰

Toplumsal bilimlerde, ele aldığımız sorunu anlamada kritik bir rol oynar. Bu bağlamda, klasik tarihsel materyalist gelenekten beslenen ve kapitalizmin yıkıcı sosyoekolojik işleyişini eleştiren ekososyalizm, 21. yüzyılın en önemli eleştirel yaklaşımlarından biri olarak öne çıkar. Marx'ın kapitalizmin toplumsal yabancılaşmasına odaklanan ve ekolojik sorunları inceleyen "metabolik yarıklık" teorisi, bu eleştirel anlayışın temelini oluşturur ve günümüzdeki ekososyalist düşüncenin kökenini teşkil eder. 19. yüzyılın ortalarında sanayileşme sürecine giren tarımda bir toprak krizi yaşandı. Toprağı besleyen nitrojen, fosfor ve potasyum gibi maddeler, giderek yoğunlaşan nüfusların bulunduğu yeni sanayi şehirlerine taşındı. Bu besin maddeleri toprağa geri dönmek yerine şehirlerde kirliliğe yol açtı ve sonuç olarak toprak, yaşam için gerekli temel elementlerden yoksun kaldı. Marx, bu durumu kapitalist üretimin doğanın evrensel işleyişiyle olan çelişkisi olarak değerlendirdi. Bu çelişki, kapitalizm altında ortaya çıkan ekolojik krizlerin temelinde yatan bir "toplumsal metabolizma kopukluğu" veya "metabolik yarıklık" oluşturuyordu.⁵¹

Marx'a göre, insanlar doğanın evrensel işleyişine bağlıdır; bu metabolizma sayesinde hayatta kalmak ve gelişmek için gerekli olan kaynakları alır ve bunları üretim yoluyla

⁴⁹ Altun, 2012: 187.

⁵⁰ Konak, 2010: 276.

⁵¹ Foster, 2023: 32-33.

dönüştürürler. Bu dönüşüm süreci, insan toplumunun doğayla etkileşimini tanımlayan “toplumsal metabolizma” olarak adlandırılır. Ancak, kapitalizm gibi tarihsel bir üretim biçimi, işçileri sistematik olarak üretim araçlarından uzaklaştırarak onları yabancılaştırır ve emeğin proleterleşmesine yol açar. Bu durum, kapitalist sömürü ve birikimi mümkün kılar. Kapitalizm, bu süreçte hem toprağın hem de işçinin, yani tüm zenginliğin temel kaynaklarının tükenmesine neden olur. Marx, bu durumu doğayla insan arasındaki metabolik ilişkiyi bozan bir "metabolik yarık" olarak tanımlar. Bu yarığın ortadan kaldırılması ve doğayla uyumlu bir toplumsal metabolizmanın yeniden inşa edilmesi gereklidir. Marx, bu restorasyonun ancak daha yüksek bir toplumsal düzende, yani sosyalizmde mümkün olabileceğini savunur.⁵²

Marksizmin bir alt dalı olarak ortaya çıkan alanı Ortodoks Eko-Marksizmdir. Ortodoks Eko-Marksistler doğayı bir ilham kaynağı veya takip edilecek bir model olarak görmezler. Onlar için insanların doğaya hakimiyet mücadelesine karşı direnişi başarıya götürecek olan şey bilgidir. Örneğin Parsons, insan refahını “doğanın maddeleri ve süreçleri hakkındaki bilgi”ye bağlamıştır. Teorinin savunucularına göre ekolojik bozulma, kapitalizmin doğal kaynakları akıllıca kullanamamış olmalarından kaynaklanmaktadır. Buradan da Ortodoks Eko-Marksistlerin kaynak koruma yanlıları olduğu anlaşılmaktadır. Son olarak bu düşünürler, işçi sınıfının önemini yineler niteliktedir. Parsons’a göre proletarya, doğaya hakimiyetin ve bu durumun istenmeyen sonuçlarının kontrolünü ele almak dahil, dönüştürülmüş sistem içerisindeki gücü ve sorumluluğu üstlenebilecek en iyi sınıftır.⁵³

Ortodokslar nüfus ve kaynak kıtlığı konusuna ise “aşırı nüfus” kavramının ne anlama geldiğini sorarak bakmaktadırlar. Yeterli yiyecek bulamayanlar grupların olduğu toplumlar aşırı nüfuslu olarak nitelendirilir. Bu grupların yaşadığı açlığın, dünyanın yeterli yiyecek üretememesinden kaynaklı olmadığını savunmaktadırlar. Ortodokslara göre bu durum, ekonomik sistemin verimli bir şekilde işleyemediği ülkelerde, çalışanların yeterli ödeme alamadıkları için aç kaldıklarının göstergesidir.⁵⁴

1.3. Ekososyalizm ve İklim Adaleti

Kapitalizmin yol açtığı çevresel tahribat, günümüzde gezegenimizi saran büyük bir kriz olarak karşımızda durmaktadır. Bu durum, ana akım çevrecilerin yetersiz müdahaleleriyle daha da derinleşmiştir; çünkü onlar, mevcut sorunların ciddiyetine rağmen, sadece küçük ölçekli düzenlemelerle yetinmişlerdir. Oysa asıl gerekli olan, mevcut düzenin köklü bir şekilde yeniden yapılandırılmasıdır. Bu yapılandırma hem insanlık hem de dünya için sürdürülebilir bir

⁵² Foster, 2023: 91.

⁵³ Parsons, 1978; aktaran Eckersley, 1992: 83-86.

⁵⁴ Pepper, 1993: 97-99.

toplumsal ve ekolojik düzenin inşası anlamına gelir. Bu hedefe ulaşmak için gereken hareket ise, sosyalist ve çevreci düşünceleri birleştirerek ortaya çıkan ekososyalizmdir. Ekososyalizm, bu yeni düzenin inşasında rehberlik edecek bir ideoloji olarak, kapitalizmin yarattığı çevresel ve toplumsal sorunlara karşı radikal çözümler sunmayı amaçlar.⁵⁵

Ekososyalizm özünde, demokratik sosyalist anlayışı ekolojik teoremin ışığında düzenleyip, yeniden formüle etme girişimidir. Ekososyalizm, Marksist ortodoksluk, Batı Marksizmi'nin çeşitli akımları, Batı sosyal demokrasisi ve radikal çevre hareketi arasındaki eleştirel diyalogdan ortaya çıkmıştır. Ekososyalistler aynı zamanda eko-anarşistlerin anti-kapitalist anlayışında hemfikirken, onların aksine devletin koruyucu bir topluma geçişte rol üstlenmesi gerektiğini savunurlar. Ekososyalistler, koruyucu bir topluma doğru adil bir geçişi sağlamak için gerekli olan eşitlikçi ve yeniden dağıtımcı önlemlere dikkat çekerek Yeşil siyasetin ideolojik tarafsızlığını vurgulamaktadırlar. Yani ne sağ ne de sol olduklarını, daha ziyade kapitalizm ve komünizm arasında üçüncü bir alternatif sunduklarını savunmaktadırlar.⁵⁶

Ekososyalistler, kapitalizmin getirdiği sermaye birikimi mantığının ekolojik sürdürülebilirlik ile temelden çatıştığını savunmaktadır. Buna yönelik yapılması gereken uygulama gerçek insan ihtiyacına yönelik ekolojik açıdan zararsız bir üretim sisteminin oluşturulmasıdır. Ekososyalistlere göre büyümenin hem sosyal hem de ekolojik sınırları vardır. Bu bakımdan insan dışı doğaya hükmetmesi nedeniyle piyasanın baskısının yerine devlet baskısından da kaçınmak isterler.⁵⁷

Ekososyalistlerin bir diğer özelliği, işçi sınıfına Marksizm'de olduğu kadar önemli bir rol atfetmemeleridir. Onlara göre endüstriyel işçi sınıfı diğer sınıfların yanında hem küçülmüş hem de kapitalizme karşı ekonomik bağımlılık elde ederek muhafazakarlaşmışlardır.⁵⁸

Uluslararası alanda ise Ekososyalistler, uluslararası ticaret hacmini azaltarak, silahsızlanarak ve gelişmekte olan ülkelere yapılan yardımı arttırarak Kuzey Güney arasındaki bağlantının azaltılmasını, böylece Üçüncü Dünya dayanışmasının sağlanacağını savunmaktadırlar. Ulusötesi şirketlerin kontrolünü sağlamak için ise uluslararası iş birliğinin teşvik edilmesi gerektiğini söylemektedirler.⁵⁹

Ekososyalistler, ekolojik sürdürülebilir üretimin sağlanması için, ekonomiyi demokratik kontrol altına alacak sosyoekonomik çözümlerin geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Temel ihtiyaçların karşılanması ve sosyal hizmetlerin sağlanması finansmanı, toplumun bir bütün olarak ürettiği zenginlik tarafından karşılanmalıdır. Bunlara ek olarak Ekososyalistler,

⁵⁵ Foster, 2023: 114.

⁵⁶ Eckersley, 1992: 119-120.

⁵⁷ Eckersley, 1992: 122.

⁵⁸ Eckersley, 1992: 123-124.

⁵⁹ Eckersley, 1992: 126.

ekoanarşistler gibi devleti yok etme hedefine sahip değildirler. Aksine, sivil özgürlüklerin korunması, uzun vadeli planların sağlanması, kaynakların sınıflar ve bölgeler arasında yeniden dağıtılması ve uluslararası diplomasinin sağlanması yoluyla devletin, toplumun güçlendirilmesini kolaylaştıracağını düşünmektedirler.⁶⁰

Pepper'in deyişine göre eko-sosyalizm insan merkezlidir ve hümanisttir. İnsanın varlığına ve bunun insan olmayan doğayla manevi şekilde karşılanması gerektiğini söyler. İnsan bu anlayışta kirleticisi ve doğanın kirlenmesinde suçlu değildir. Yine de böyle davranıyorlarsa bunun nedeni hâkim sosyoekonomik sistemdir. Ekososyalistlere göre insanlar hayvan değildir ama insan dışı doğa da toplumun dışında değildir. Yani doğadan yabancılaşan insan kendine de yabancılaşır. Bu zaten Marx'ın tezlerinden bilinmektedir. Ekososyalistlere göre ise kapitalizmin getirdiği doğaya ve kendine yabancılaşma sorunundan ancak üretim araçlarının ortak mülkiyeti yoluyla kurtulunabilir. İnsanlar olarak biz doğaya hükmetmemeli ve onu sömürmemeliyiz fakat onunla ilişkimize devam etmek için üretmeye devam etmeliyiz. Ekososyalizm çevreyi ve çevre sorunlarını çok genel bir şekilde tanımlar. Bu nedenle eşitlikçilik, kapitalizmin ortadan kaldırılması, kaynakların adil dağıtımı ve toplumların demokratik kontrolü gibi sosyalizmin temel ilkeleri aynı zamanda çevre ilkeleridir.⁶¹

Ekososyalizmin argümanlarından biri, kapitalizmin doğal kaynakları tahrip edişinin şu anda yaşadığımız büyük ekolojik krizin tüm dünyayı sarmış olması; diğeri ise bu kapitalist ilerleyişin türümüzü tehdit ediyor oluşu ve insanlık olarak bu duruma son vermemizin sorumluluğumuz olduğudur.⁶² Fakat ekososyalizmin asıl temelleri 2001 yılında Paris'te düzenlenen ekoloji ve sosyalizm üzerine düzenlenmiş bir çalıştayda Joel Kovel ve Michael Lowy tarafından açıklanan Ekososyalist Manifesto'da açıklanmıştır. Burada kapitalizmin yarattığı ekolojik krizden söz etmişler ve bu krizi sistemin düzeltmekten ziyade düzenleyebileceğinin imkânsız olduğunu çünkü bu krizi çözmenin birikimlere sınır koymak anlamına geleceğini ve kapitalist sistemin bu durumu kabullenmeyeceğini belirtmişlerdir. Kovel ve Lowy, neden sosyalizmi seçtiklerine de burada değinmişler ve bunun açıklamasını, sermayenin üstesinden ancak sosyalist bir anlayışla gelinebilir şeklinde açıklamışlardır. Ekososyalizm, ilk dönem sosyalizmin özgürleştirici hedeflerin korumakta ve sosyalist üretimin amacını ve o üretime giden yolu yeniden açıklamaktadır.⁶³

Ekososyalist düşüncenin temel amacı ihtiyaçların dönüşümünün sağlanmasıdır ve bu dönüşüm nicel olandan nitel olana doğru olmalıdır. Düşüncenin amacı sadece üretimde ve

⁶⁰ Eckersley, 1992: 133-134.

⁶¹ Pepper, 1993: 232- 234.

⁶² Kartal, 2021: 513-514.

⁶³ <https://www.cnsjournal.org/about/an-ecosocialist-manifesto/>, (erişim tarihi: 05.06.2024).

toplumda yenilik yapmak değil, tümünden alternatif bir hayat tarzı oluşturmak ve pazarlamanın getirdiği tüketim çılgınlığının ötesinde yeni bir medeniyet yaratmaktır.⁶⁴ Yukarıda bahsedilen nicel olandan nitel olana doğru dönüşüm para hesaplamasının yerine ekoloji hesaplamasını madde ve değerler ölçeğinde ele alarak ekonomi politığın eleştirisini ekoloji politığın eleştirisine dönüşümüyle hedeflenmiştir.⁶⁵

Ekososyalist teorinin savunduğu iklim adaleti kavramı, iklim değişikliğinin yüklerini ve etkilerini adil bir şekilde değerlendiren ve dağıtan bir yaklaşımı ifade eder. İklim adaleti kavramına ilk kabul edilen atıf, San Francisco merkezli Corporate Watch grubunun 1999 tarihli Sera Gangsterleri İklim Adaletine Karşı başlıklı raporunda yer aldı. Rapor, esas olarak petrol endüstrisi ve orantısız siyasi etkisinin bir incelemesiydi, ancak ayrıca iklim adaletine yönelik çok yönlü bir yaklaşımı tanımlamak için ilk girişimi de yaptı:

- Küresel ısınmanın temel nedenlerini ele almak ve şirketleri sorumlu tutmak;
- Petrol gelişiminin yıkıcı etkilerine karşı çıkmak ve etkilenen toplulukları desteklemek, hava kaynaklı felaketlerin artan sıklığından en çok etkilenenler dahil;
- Fosil yakıtlardan uzaklaşmak için adil bir geçişi desteklemek üzere stratejiler için çevre adaleti topluluklarına ve örgütlü işçilere bakmak;
- Şirket liderliğindeki küreselleşmeye ve Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası finans kuruluşlarının orantısız etkisine meydan okumak.

Raporun sonuçları, 1999 yılında San Francisco'daki Chevron Oil genel merkezinde düzenlenen bir mitingde ve 2000 yılında Hollanda'da ve 2002 yılında Endonezya'nın Bali adasında düzenlenen uluslararası konferanslarda vurgulandı. Corpwatch yazarları, 1980'lerde başlayan ve çeşitli çevresel tehlikelere orantısız şekilde maruz kalmalarıyla mücadele eden şehir içi, yerli ve yoksul kırsal topluluklar için odak noktası haline gelen ABD çevre adaleti hareketinde aktif katılımcılardı. Hareket, birkaç başarılı yerel kampanya ve kilise tarafından desteklenen, ABD'deki tehlikeli atık tesislerinin yerleştirilmesinde en büyük etkenin toplulukların ırksal yapısı olduğunu ortaya koyan Toxic Wastes and Race adlı çığır açıcı bir raporla canlandı. Rapor, ülke çapında 5 Afrikalı Amerikalıdan 3'ünün terk edilmiş toksik alanlara yakın bir yerde yaşadığını belgeledi.⁶⁶

Özellikle, iklim değişikliğine en az katkıda bulunan grupların bu değişikliğin olumsuz sonuçlarından en çok etkilenmesiyle ortaya çıkan büyük bir adaletsizlikten bahseder. Bu adaletsizlik, iklim değişikliği ile ilgili tartışmaların ve uluslararası müzakerelerin merkezinde yer alır. 1992 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve

⁶⁴ Kartal, 2021: 515.

⁶⁵ Turhan ve Atay, 2015: 142.

⁶⁶ Tokar, 2014: 131

Sözleşmesi'nden bu yana, iklim müzakerelerinde yaşanan çıkmazlar ve uzlaşmalar, büyük ölçüde bu adalet sorununun etrafında şekillenmiştir. İklim adaleti tartışmaları, özellikle gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki sorumluluk, haklar ve eşitlik konuları üzerine temellendirilmiştir. Zengin ülkeler tarihsel olarak atmosfere en fazla karbon salımından sorumlu olanlar olmalarına rağmen, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden en çok etkilenenler genellikle daha az gelişmiş ülkeler ve topluluklardır. Bilimsel bulgular, iklim değişikliğinin yaratacağı risklerin ve olumsuz etkilerin eşitsiz bir şekilde dağıldığını ve bu etkilerin dezavantajlı gruplar üzerinde daha büyük bir yük oluşturduğunu göstermektedir. IPCC'nin Beşinci Değerlendirme Raporu⁶⁷, bu eşitsizliğin altını çizerek, iklim değişikliğinin en ağır etkilerini kırılgan toplulukların hissedeceğini belirlemiştir. İklim adaleti, sadece çevresel etkilerin eşitsiz dağılımını ele almakla kalmaz; aynı zamanda bu adaletsizliklere bağlı olarak karar alma süreçlerine katılım, kaynaklara eşit erişim hakkı, ekonomik ve toplumsal alandaki sistemsel eşitsizlikler, nesiller arası ve nesil içi adalet gibi daha geniş sosyal meseleleri de gündeme getirir. Bu nedenle, iklim adaleti kavramı hem bilimsel bulgulara dayanan bir eşitsizlik sorununu hem de normatif bir adalet arayışını içerir. İklim değişikliğiyle mücadelede, sera gazı emisyonlarının azaltılması öncelikli bir hedef olarak kabul edilir. Ancak, emisyonlar sıfırlansa bile atmosferdeki ısınmanın uzun yıllar devam edeceği ve bunun sonucunda iklim değişikliğine bağlı etkilerin sürmesinin beklendiği öngörülmektedir. Bu durumda, iklim değişikliğinin etkilerine karşı savunmasız olan toplulukların adaptasyon kapasitelerinin artırılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. İklim değişikliğine karşı kırılganlık, genellikle iki temel faktörle açıklanır: riske maruz kalma durumu ve bu riske karşı koyacak kaynaklardan yoksun olma durumu. Roberts ve Parks gibi araştırmacılar, bir ulusun iklimsel felaketler karşısındaki kırılganlığını, bu ulusun sosyal, ekonomik ve tarihsel koşullara bağlı yapısal zayıflıklarıyla ilişkilendirir.⁶⁸ Özellikle, kolonyal geçmişe sahip ülkelerin zayıf ekonomik yapıları, coğrafi dezavantajları ve kötü yönetim uygulamaları, bu kırılganlığın başlıca nedenleri olarak görülmektedir. Azaltım ve adaptasyon politikaları, iklim adaletinin merkezinde yer alan bu kırılganlık olgusuyla doğrudan ilişkilidir. Azaltım politikaları, iklim değişikliğine maruz kalma riskini azaltmaya çalışırken, adaptasyon politikaları ise bu risklere karşı koymak ve başa çıkmak için gerekli kaynakları sağlamayı amaçlar. Bu nedenle, uluslararası iklim müzakerelerinde azaltım ve adaptasyon konuları, aynı zamanda iklim adaleti tartışmalarının da merkezinde yer alır. Ancak, bu konuların adaletle olan ilişkisi karmaşık ve çok boyutludur. İklim adaletinin anlaşılmasında, dağıtıcı adalet, telafi edici adalet, cezalandırıcı adalet ve

⁶⁷ <https://www.ipcc.ch/report/ar5/syr/>, (erişim tarihi: 14.09.2024).

⁶⁸ Roberts ve Park, 2009; aktaran Kaya, 2017: 90.

prosedürel adalet gibi farklı adalet boyutlarının bir arada ele alınması gerekmektedir. Bu farklı adalet anlayışları, iklim değişikliğinin yaratmış olduğu eşitsizlikleri daha kapsamlı bir şekilde değerlendirmek ve çözüm yolları geliştirmek açısından kritik öneme sahiptir.⁶⁹

IPCC, Dünya Kaynakları Enstitüsü (WRI) ve İklim Risk İndeksi gibi çeşitli kaynakların verilerine göre, iklim değişikliğinin etkileri, özellikle gelişmekte olan ülkeler, en az gelişmiş ülkeler ve küçük ada devletleri gibi kırılganlığı yüksek ve bu etkilerle başa çıkma kapasitesi sınırlı olan bölgelerde yoğunlaşmaktadır. WRI'nin öngörüsüne göre, iklim değişikliğinin neden olduğu kayıpların ve zararların maliyetinin yaklaşık %80'i bu ülkeler tarafından karşılanacaktır. Ayrıca, WRI'den elde edilen bir başka veriye göre, sel felaketlerinden etkilenen nüfusun %80'inin, az gelişmiş veya gelişmekte olan 15 ülkede yaşadığı belirlenmiştir. Küresel İklim Risk İndeksi 2014 raporuna göre, 1993-2012 yılları arasında aşırı hava olaylarından en fazla etkilenen ilk on ülke, çoğunluğu en az gelişmiş ülkelerden oluşan gelişmekte olan ülkelerdir. İlk beş sırada Honduras, Myanmar, Haiti, Nikaragua ve Bangladeş yer almaktadır. Ayrıca, bu ülkeler, çözüm odaklı politikaların uygulanmasında da olumsuz etkilenmektedir. Karbon denkleştirme, Temiz Kalkınma Mekanizması gibi piyasa mekanizmaları, bu ülkelerde çevresel bozulmayı ve sosyoekonomik eşitsizlikleri daha da artırmaktadır.⁷⁰

İklim adaletinin değerlendirilmesi gereken üç ana unsur bulunmaktadır. İlk olarak, iklim krizinin mekânsal kırılganlıkları, özellikle coğrafi açıdan dezavantajlı bölgelerde yoğunlaşmakta ve bu durum, iklim mülteciliği gibi olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. İkinci olarak, ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeylerindeki yetersizlikler, bireylerin sınıfsal konumları ve toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri gibi faktörler, bu ülkelerin iklim krizine uyum sağlamada zorluk yaşamasına neden olmaktadır. Üçüncü olarak, iklim adaleti, gelecekteki kuşakların hakları ve ekosistemdeki tüm canlı-cansız varlıkları da içeren etik bir anlayışı kapsamaktadır. Bu bağlamda, iklim adaleti etik ve siyasal bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda, iklim adaleti, iklim kriziyle mücadelede kaynakların ve fonların adil dağıtılmasını ve dezavantajlı grupların karar alma süreçlerine katılımını vurgulamaktadır. Zengin ve yoksul sınıfların iklim krizinden farklı ölçülerde etkilenmesi, lüks tüketim alışkanlıkları, beslenme biçimleri, seyahat imkanları ve teknoloji kullanımı gibi faktörlerle ilişkilidir. Bu nedenle, gelişmiş ülkelerdeki zengin ve yoksul sınıflar, iklim krizine katkı sağlama ve krizden etkilenme bakımından aynı sorumluluğa sahip değildir. Örneğin, ABD'deki 2017 Harvey Kasırgası, yoksul kesimlerin kasırgadan daha fazla zarar gördüğünü ve afet sonrası toparlanma sürecinde adaletsizlik yaşandığını ortaya koymuştur. Yoksulların yaşadığı

⁶⁹ Kaya, 2017: 88.

⁷⁰ Kaya, 2017: 89.

bölgeler daha güvensiz ve sağlıksız olduğundan, felaketlerden daha fazla etkilenmektedirler. Hindistan'daki muson yağmurları ve sel taşkınları, zaten kırılgan olan yaşam destek sistemlerini tehdit ederken, Hollanda'da deniz seviyesindeki değişimlere dayanıklı yapılar inşa edilmektedir. 2005'te ABD'deki Katrina Kasırgası sırasında can kaybının çoğu hastane ve bakımevlerindeki yaşlılar arasında olmuş, kadınlar ise erkeklerden daha fazla ölmüştür. Yoksul kesimler, bilgiye erişim ve bölgeden ayrılma imkânları açısından dezavantajlı durumdayken, Afro-Amerikan kadınlar araba sahibi olamama gibi sebeplerle daha da savunmasız kalmıştır. Bangladeş'teki 2007 Sidr siklonunda ölenlerin çoğunluğunu kadınlar oluşturmuştur; geleneksel kadın kıyafetleri felaket anında hareket kabiliyetlerini sınırlamış ve ölümleri artırmıştır. Kadınların, iklim krizine daha az katkıda bulunduğu ve çözüme yönelik daha fazla çaba gösterdiği de bilinmektedir.⁷¹

2009 yılında düzenlenen İklim Değişikliği Çevresel Adalet Liderlik Forumu, iklim adaleti ilkelerini belirlemek amacıyla önemli bir platform oluşturmuştur. Forumda dile getirilen ilk ilkeye göre, karbon emisyonlarının sıfıra indirileceği bir ekonomik sistem kurulması gerektiği vurgulanmış ve sera gazı emisyonlarının 2020 yılına kadar %25, 2050 yılına kadar ise %80 oranında azaltılması hedeflenmiştir. İkinci ilke, Amerika'daki tüm bireylerin ve toplulukların, ırk, cinsiyet, ulusal köken veya sosyoekonomik durum gibi faktörler nedeniyle ayrımcılığa uğramadan eşit bir şekilde korunması gerektiğine işaret etmektedir. Üçüncü ilke, karbon politikalarının halk sağlığı üzerinde olumsuz bir etkisi olmadığından ve bu politikaların mevcut sağlık eşitsizliklerini daha da derinleştirmedeğinden emin olunmasını gerektiğini belirtmektedir. Dördüncü ilkeye göre, iklim değişikliğine en fazla katkıda bulunanların, bu değişikliğin yol açtığı çevresel, sağlık, sosyal ve ekonomik maliyetleri orantılı bir şekilde üstlenmeleri zorunlu kılınmalıdır. Beşinci ilke, 2020 yılına kadar fosil yakıtlara dayalı ekonomiden yeşil, temiz ve yenilenebilir enerjiye geçişi hedefleyen ulusal bir stratejinin oluşturulması gerektiğini öne sürmektedir. Altıncı ilke ise, karbon azaltma politikalarından elde edilen gelirlerin bir kısmının, yeşil enerji projelerini desteklemek amacıyla kamu sektörü tarafından kullanılmasını ve bu sektörün yeşil enerjiye geçişte önemli bir rol üstlenmesini önermektedir. Yedinci ilke, tüm Amerikalılara, özellikle de renkli insanlara, yerli halklara ve düşük gelirli gruplara, yeşil ekonominin inşasına ve işletilmesine katılım fırsatının sunulmasını gerekli görmektedir. Sekizinci ilke ise, fosil yakıt ekonomisinden yenilenebilir enerji ekonomisine geçiş sürecinde kırılgan gruplar için ekonomik ve sosyal bir güvenlik ağı sağlanmasını şart koşmaktadır. Dokuzuncu ilke, yeşil ekonomiye geçişte yeniden eğitilmesi gereken bireyler, özellikle tarihsel olarak eksik istihdam edilmiş, işsiz veya sendikalardan

⁷¹ Akkuş, 2021: 209-212.

dışlanmış kişiler için yeni iş fırsatları yaratılmasını önermektedir. Onuncu ve son ilke ise, iklim değişikliğinden orantısız şekilde etkilenen ve etkilenmeye devam eden renkli insanlar, yerli halklar ve düşük gelirli grupların, 21. yüzyılın en kritik tartışmalarında söz sahibi olmalarının sağlanmasını talep etmektedir.⁷²

Ekososyalizm ve iklim adaleti, birbirini tamamlayan iki kavramdır. Ekososyalist perspektif, iklim krizinin kapitalist sistemin bir ürünü olduğunu vurgularken, bu krizin çözümünün de ancak sosyalist bir dönüşümle mümkün olacağını savunur. İklim adaleti ise, bu dönüşümün yalnızca çevresel etkilerin azaltılmasıyla değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin giderilmesiyle de sağlanabileceğini belirtir. Bu iki kavramın birleşimi, çevresel ve toplumsal adaleti sağlamak için bütüncül bir yaklaşım sunar. Ekososyalizm, iklim krizine karşı mücadelede toplumsal adaleti merkeze alarak, sürdürülebilir ve eşitlikçi bir dünya inşa etme çabasını güçlendirir. Bu bağlamda, ekososyalizm, iklim adaletinin gerçekleştirilmesi için gerekli olan radikal yapısal değişiklikleri savunur ve bu değişikliklerin, kapitalist sistemin ötesine geçmeyi gerektirdiğini vurgular.

1.4. İklim Değişikliği

1.4.1. Temel Kavramlar

İklim değişikliğinin ne olduğuna değinmeden önce iklimin kelime anlamına bakmakta fayda vardır. Türkiye Cumhuriyeti Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın resmi internet sitesinde "İklim, oldukça geniş bir bölge içinde ve uzun yıllar değişmeyen ortalama hava koşullarıdır"⁷³ denmektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki iklim genel anlamıyla tekdüze bir hava olayları anlamına gelmemektedir. İklim, insanların havayı yüzyıllardır gözlemlemesi sonrasında yapılan analizlerin ortalamasını belirtmektedir. İklim değişikliği ile kastedilen ise binlerce yıldır bilinen iklimin düzensizleşmesidir. Gözle görülür bir biçimde iklimin dengesinin bozulması, çok genel ifadeyle iklim değişikliğini ifade etmektedir. Dünya Meteoroloji Örgütü (DMÖ), 2015, 2016 ve 2017 yıllarını 19. yüzyıldan bu yana küresel boyutta yaşanan en sıcak yıllar olarak ölçmüştür.⁷⁴ İklim değişikliği kavramı bir diğer şekilde "küresel ısınma" ile ifade edilmektedir. Küresel ısınma ise yanlış bilinenin aksine yeryüzünün her bölgesinde genel bir sıcaklık artışı olması değil, yeryüzünün ortalama sıcaklığının artması anlamına gelmektedir.⁷⁵

⁷² <https://ejnet.org/ej/ejlf.pdf>, (erişim tarihi: 10.08.2024).

⁷³ <https://www.mgm.gov.tr/iklim/iklim.aspx?key=B>, (erişim tarihi: 21.10.2022)

⁷⁴ Rahmstorf ve Schellnhuber, 2020: 9.

⁷⁵ Rahmstorf ve Schellnhuber, 2020: 34.

Birkaç yıl öncesinde bu alanda asıl yaşanan tartışmalar iklim değişikliği sürecinin doğal bir süreç mi yoksa insan eylemlerinin bir sonucu şeklinde mi gerçekleştiği idi. Bu konuda 1970’li yıllarda alanın önde gelen uzmanlarının yaptıkları açıklamalar, savunmalar ve tartışmalar konunun uluslararası alanda da yer bulmasına neden olmuş ve nihayetinde 1988 yılında IPCC, Birleşmiş Milletler Dünya Meteoroloji Örgütü ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı kapsamında kurulmuştur. Panelin temel hedefi, insan faaliyetlerinin iklim krizi üzerindeki etkisini araştırmaktır. Bu bağlamda insan etkili iklim krizine değinmeden iklim değişikliğine neden olan olaylardan ve bu küresel ısınmanın ne şekilde gerçekleştiğinden bahsetmek gerekir.

Yeryüzünün ortalama sıcaklığının artışı, dünyanın enerjisinin dengesiz bir şekilde değişmesi sonucuyla gerçekleşmektedir. Güneş’ten yeryüzüne gelen görünür dalga boylarındaki ışınların %30’u atmosferdeki gazlar tarafından uzaya direkt olarak geri gönderilirken bir kısmı atmosfer, bir kısmı ise yeryüzü tarafından emilmektedir. Emilen enerjinin bir kısmı yeryüzünden atmosfere geri verilmektedir. Bu aşamada da yeryüzünden gönderilen enerjinin bir kısmı atmosfer tarafından emilirken bir kısmı yine uzaya geri gönderilir. Atmosferde bulunan gazların bazıları Güneş’ten gelen ışınlar karşı daha geçirgen, dünyadan gönderilen ışınlar karşı ise daha az geçirgendir, bu sebeple yeryüzü beklenenden daha fazla ısınır. Normal şartlarda -18°C olması gereken dünyamız işte bu gazlar nedeniyle $+16^{\circ}\text{C}$ olarak ölçülmektedir. Bu süreç sera etkisi olarak anılmakta olup atmosferdeki bu gazlar su buharı, karbondioksit, ozon, metan, diazotoksit gibi gazlardır.⁷⁶ Bu doğal denge sayesinde yeryüzünün ısısı yaklaşık 30°C daha sıcak olmakta ve dünya canlılar için yaşanabilir bir gezegen olmaktadır. İnsan faaliyetleri ile miktarı artan sera gazları atmosferdeki sera emisyonlarını arttırmakta bu durum da küresel ısınmaya neden olmaktadır. Bu gazların bir kısmının atmosferdeki oranları insanlar tarafından hiçbir şekilde değiştirilemez olmakla birlikte, bir kısmının oranı insan etkinlikleri nedeniyle direkt olarak değişebilmektedir. Bu tür gazların en önemlileri karbondioksit ve metan gazıdır.

İklim değişikliğinin sera gazlarının artması sonucunda oluştuğu olgusu henüz 1824’te kanıtlanmış olmakla birlikte 1860’ta özellikle karbondioksitin bu etkiyi arttırdığı ortaya konulmuştur. 1930’lu yıllarda ise sanayileşme ile atmosferdeki karbondioksit gazının artışı arasında bir bağlantı olduğu saptanmış fakat dönemin eksiklikleri nedeniyle kanıtlanamamıştır. Ancak 1950’li yıllarda antropojenik iklim değişikliği adından söz ettirmeye başlamıştır. 1957-1958 yıllarında Uluslararası Jeofizik Yılı kapsamında atmosferdeki karbondioksitin fosil yakıtların kullanımı nedeniyle arttığı gözlemlenmiş ve iklim değişikliğinin insan kaynaklı

⁷⁶ Doğan ve Tüzer, 2011: 22-23.

olduğu ortaya çıkmıştır.⁷⁷ IPCC tarafından yayınlanan raporlara göre yeryüzünün sıcaklığı Sanayi Devrimi sonrasında öncesine kıyasla 10°C daha artmıştır. Bu durum ise her yılda bir 0,2'lik bir artış olduğu anlamına gelmektedir.⁷⁸

Atmosferdeki sera gazlarının (özellikle karbondioksitin) artmasının başlıca nedenleri fosil yakıt kaynaklı enerji tüketimi ve doğal karbon alanlarının insanlar tarafından yok edilmesidir. Fosil yakıtların (petrol, doğal gaz vb.) kullanımı sonrası atmosfere karbon ve metan gazlarının salımı yapılmakta ve atmosferdeki bu gazların oranlarında artış meydana gelmektedir. Doğal karbon alanlarının yok edilmesiyle de yeryüzünden açığa çıkan karbondioksitin emilmesi engellenmekte ve böylece yine sera gazı artışı gerçekleşmektedir. 2018 yılında küresel enerji arzının %82'si fosil yakıtlardan sağlanmakta olup, yenilenebilir enerji kaynaklarının buradaki payı oldukça azdır. 2021 raporlarına göre yenilenebilir enerji oranında artış ve özellikle karbon temeli enerji arzında azalış görünmekteyse bile bu durum kısa vadede iç açıcı sonuçlar doğurmayacaktır.⁷⁹ IPCC'nin 2007 yılındaki değerlendirme raporuna göre sera gazı salımlarının artış nedeninin %17'si ormansızlaşma kaynaklıdır ve burada büyük bir etmen Brezilya ve Endonezya'daki yağmur ormanlarının yok edilmesidir.⁸⁰ Ormansızlaştırma süresince ağaçlarda biriken karbondioksit atmosfere salınmakta ve bu karbonu tutacak ağaç da bulunmamaktadır. IPCC'nin 2019 yılındaki rapora göre ormansızlaştırma nedeniyle atmosfere salınan gazlar toplam sera gazı emisyonlarının yaklaşık %12'sine karşılık gelmektedir.⁸¹

1.4.2. İklim Değişikliğinin Etkileri

Günümüzde iklim değişikliği doğal nedenlerden olmamasından dolayı, gezegenimiz ve içerisinde yaşayan bütün canlılar için oldukça korkunç etkiler doğurmakta ve doğuracak olan bir olgudur. İklim krizinin gözle görülür etkileri birkaç on yıldır yaşanmakla birlikte zaman geçtikçe ve gerekli önlemler yeteri kadar alınmadıkça korkunç etkileri göstermeye devam edecektir. İklim değişikliğinin etkileri birçok alt başlık altında incelenebilmektedir.

1.4.2.1. Buzulların Erimesi

İklim krizinin etkilerinden bir tanesi olan buzulların erimesi ekosistemimiz ve dünyamız için oldukça korkunçtur. Küresel ısınma sonrasında eriyen buzullar yalnızca deniz seviyesinin artmasında rol oynamaz. Fiziki açıdan düşünüldüğünde beyaz renk güneş ışınlarını yansıtmaktadır, buzullar eriyince altında yatan toprak veya denizin daha koyu renkte olduğu ise

⁷⁷ Rahmstorf ve Schellnhuber, 2020: 34.

⁷⁸ Balaban, vd., 2021: 9.

⁷⁹ Balaban, vd., 2021: 11-13.

⁸⁰ IPCC, 2007: 281.

⁸¹ Chomsky, vd., 2021: 47.

aşıkâr olup, bu ısı yansıması gerçekleştirilemeyecektir. Böylece eski buzulun olduğu ortamda enerji ciddi ölçüde değişecek ve küresel ısınma artacak, atmosfer ve okyanus döngüleri de bu durumdan olumsuz şekilde etkilenecektir. Buzulların geri çekilmesi olarak da adlandırılan erime nedeniyle kıyı sahillerinin erozyona karşı korunması da kalmayacaktır. Bunun bir örneği olarak Alaska'nın Batı kıyısında yer alan Shishmaref kasabası sakinleri göç etmek zorunda kalmıştır. Araştırmalara göre Arktik Okyanusu'nun yüzyılın sonlarına doğru tamamen buzuz kalacağı saptanmışsa da insan kaynaklı iklim krizine dair gerekli önlemlerin yeterince alınamıyor olmasından dolayı bu durumun çok daha erken, henüz yüzyılın ortalarına gelmeden, gerçekleşeceği beklenmektedir.⁸²

1.4.2.2. Deniz Seviyesindeki Yükselme

İklim krizinin etkilerinden bir tanesi, ortalama sıcaklıkların artması sonucunda okyanuslardaki genişlemenin ve kutuplardaki buz kütlelerinin erime hızının artmasıdır. Bu durum da deniz seviyelerinde artışı meydana getirir.⁸³ Grönland buzulu tamamen eridiğinde deniz seviyesi 7 metre, Batı Antarktika'daki buzul kalkanı eridiğinde 3,5 metre, Doğu Antarktika'daki buzul kalkanı eridiğinde ise 55 metre deniz suyu artışı gerçekleşeceği bilinmektedir. Deniz seviyesindeki bu artışlar 1993 yılından itibaren ölçülebilmektedir ve son 11 yüzyıl içerisinde eskiye oranla tam üç kat artmıştır. IPCC'nin 2004 yılındaki raporunda deniz seviyesindeki artış düşük tahmin edilmiş olup, 2013 yılındaki raporda deniz seviyesindeki yükselişin geleceğine yönelik tahminler %60 oranında arttırılmıştır.⁸⁴ Deniz seviyelerindeki artışın olası etkilerinden bazıları kıyı şeritlerindeki kentlerin sular altında kalması, sel ve taşkınlar, kıyı şeridindeki tatlı sulara tuzlu suların karışması, erozyon artışı ve buna bağlı ekonomik sıkıntılar, ekosistemlerin tehlikeye girmesi ve artan fırtına olasılığı sayılabilir. Ayrıca kıyı şeridinde yaşayan toplumların canlarından olmamak için daha yüksek kesimlere göçlere başlayacağı ve dünya çapında toplu bir göçün getireceği sosyal ve ekonomik sıkıntılar da etkilerden biri olarak görülebilir. Avrupa Birliği 89.000 kilometrelik sahil şeridine ve burada yaşayan 68 milyonluk bir nüfusa sahiptir. Maldiv Adaları ve Bangladeş Deltası da deniz seviyesindeki yükselmeden etkilenecek bölgelerden yalnızca bazılarıdır. Covid-19'un getirdiği sonuçlara dahi dünyanın ayak uydurması bir hayli zor olmuştur, dünya politik/sosyal sisteminin böylesi büyük bir toplu göçü ne ölçüde kaldırabileceği merak konusudur.⁸⁵

⁸² Rahmstorf ve Schellnhuber, 2020: 63-64.

⁸³ Balaban vd., 2021: 14.

⁸⁴ Rahmstorf ve Schellnhuber, 2020: 69-71.

⁸⁵ Doğan ve Tüzer, 2011: 26.

Deniz seviyesindeki yükselmenin en yakın tarihli örneği olarak Panama'nın Gardi Sugdub Adası'nda yaşayan halkın tahliye edilmesi gösterilebilir. Ada, Panama'nın Karayip kıyılarında bulunuyor ve birkaç yıldır deniz seviyesinin yükselmesi dışında yaşanan seller nedeniyle de halk iklim krizinin doğrudan etkisini yaşamaktadır. Halkın yüzyıllardır yaşadığı topraktan ayrılması yeterince zorken ada halkının nesillerdir yaptığı işlerin balıkçılık ve turizm olması da yaşadıkları kültürün kaybolacağı anlamına gelmektedir. Tahminlere göre yalnızca bu ada değil, Panama'nın %2'sinin sular altında kalacağı beklendiği için 38 topluluğun daha tahliye edilmesi bekleniyor.⁸⁶

1.4.2.3. Sıcak Dalgası, Toprak ve Kuraklık

Bir bölgede sıcaklığın gözle görülür derecede mevsim normallerinin üzerinde ve birkaç güç boyunca seyretmesine sıcaklık dalgası adı verilir. ABD'nin kırktan fazla büyük şehrinde 1960-2010 yılları arası baz alınarak yapılan bir araştırmada sıcak dalgasıyla karşılaşma sıklığı ölçülmüş ve sonuç olarak yılda ortalama 2'den 6'ya yükseldiği belirlenmiştir. Bu durumun olası etkileri ise kuraklık, aşırı su talebi ve insan ölümleri olmaktadır. Sıcak dalgası özellikle kronik hastalar, yaşlılar ve işi gereği dışarıda çok fazla zaman geçiren insanlar için bir tehdit oluşturmaktadır. Özellikle 2003 yılında Avrupa'da yaşanan dalgadan dolayı binlerce insan hayatını kaybetmiştir.⁸⁷

Dağlık alanlarda ve kutuplarda toprağın sürekli olarak donmuş halde bulunduğu bilinmektedir. Bu permafrost (donmuş toprak) tabanları ısınma nedeniyle çözülme sürecindedir. Sonuç olarak dağlarda yamaçlarda dengesizlik, kaya ve toprak kaymaları görülür. Bu duruma bir örnek olarak 2003 yılında Matterhorn Dağı'nda bin metre küplük bir kayanın kayması gösterilebilir. Kutuplarda ise evlerin altyapısı permafrosta bağlıdır ve ısınma nedeniyle yerler yumuşar ve çamurlaşır. Bu şekilde birçok yapı toprağın içine göçer ve çamurlaşma sebebiyle kuzey kesimlere karayolu ile ulaşmak da bir hayli zorlaşır. Toprakta oluşan yumuşama nedeniyle ağaçlar devrilmektedir ve ağaçların devrilmesi sonucunda da doğaya metan gazı salımı yapılır.⁸⁸

Küresel ısınma sonrasında buharlaşma oranında artış yaşanmasına karşın ortalama yağışın aynı kalması nedeniyle toprağın nemi kaybolmakta, bu durum dahi kuraklığa neden olmaktadır. Yağış miktarlarındaki ortalamaların değişmesi de kuraklığı etkilemektedir. Böylece halihazırda ortalama bir yağış alan bir bölge daha fazla yağış almakla birlikte ortalama yağış

⁸⁶ <https://yesilgazete.org/iklim-krizi-sular-altinda-kalacak-panamanin-gardi-sugdub-adasi-halki-tahliye-ediliyor/>, (erişim tarihi: 06.06.2024).

⁸⁷ Balaban, vd., 2021:16.

⁸⁸ Rahmstorf ve Schellnhuber, 2020: 77-78

az olan bir bölge daha da az yağış aldığı için daha da kuraklaşmaktadır. 2007-2010 yılları arasında Suriye’de ülkenin en korkunç kuraklığı yaşanmış, çiftçiler harap hayvanlarsa telef olmuştur. Böylece milyonlarca insan ülkenin küçük şehirlerinden büyük şehirlerine göç etmiştir.⁸⁹

1.4.2.4. Aşırı Hava Olayları

Isınma sonrasında deniz seviyesinin artması kıyı kesimlerde fırtına dalgasının şiddetini arttırmaktadır. Suyun daha fazla buharlaşması nedeniyle fırtınanın şiddeti aynı kalsa dahi yağmurun miktarı artmaktadır çünkü sıcak hava suyu daha çok saklamaktadır. Son olarak küresel ısınma fırtınanın şiddetini ne yazık ki etkilemektedir. Tropik fırtınalar yalnızca tropik denizlerin üzerinde oluşmaktadır ve oluşması için belli bir deniz sıcaklığına ihtiyacı vardır. Eğer ki bu sıcaklık dünyanın herhangi bir bölgesindeki denizde gerçekleşirse, tropik fırtına da oluşmak için uygun koşulu bulmuş olacaktır. Küresel ısınmanın suları da etkilediği göze alırsak, tropik fırtınalar daha yüksek enlemlerde de gerçekleşebilecektir.

“2005 yılında Katrina Kasırgası, New Orleans kentinin büyük bölümünü sular altında bırakmıştır; 2012 yılında Sandy Kasırgası sonucunda New York metro sistemini su basmıştır, 2017 yılında Harvey Kasırgası Houston kentini ABD için yeni bir yağış rekoru kırarak sulara boğmuştur. Yine 2017 yılında Maria Kasırgası Puerto Rico Adası’nı yerle bir etmiştir. Bir yıl sonra tamamlanan değerlendirmeye göre can kaybı üç bindir. Filipinler’de de 2013 yılında Haiyan Tayfunu Tacloban kentini yıkıcı bir sel fırtınasıyla yerle bir etmiş; altı binin üzerinde can kaybı verilmiştir.”⁹⁰

Görüldüğü üzere aşırı hava olaylarının yaşanmasının bir diğer etkisi de taşkınların artmasıdır. Taşkın olayı tüm kentler ve insanlar için korkunç bir tehdittir. 2011 yılında Kopenhag’da yaşanan aşırı yağış sonrasında kentte birçok altyapı tesisi çalışamaz hale gelmiştir.⁹¹

Yukarıda anlatılanlar ışığında iklim krizinin nasıl ortaya çıktığı, ilk teşhisleri ve olası etkileri gözler önüne serilmiştir. Biyolojik çeşitliliğin azalması ve birçok önemli canlı türünün yok olması da iklim krizinin bir sonucudur. Dünyamızın ve ekosistemimizin bu korkunç tehditten bir an önce kurtulması için dünya çapında geçerli olacak önlemler alınmalıdır fakat bu durumun ne kadar zor olduğu oldukça barizdir. Yine de devletler, uluslararası toplumlar ve sivil toplum kuruluşlarının iklim krizine karşı uyguladıkları politikalar ve tartışmalar son yıllarda ciddi oranda artış göstermiştir.

⁸⁹ Rahmstorf ve Schellnhuber, 2020: 79-80.

⁹⁰ Rahmstorf ve Schellnhuber, 2020: 77-80.

⁹¹ Balaban, vd., 2021: 15.

1.5. Küresel İklim Değişikliği Politikaları

İklim değişikliği ile ilgili politikalar ve söylemler her ne kadar 1970’li yıllardan sonra artmışsa da 1800’lü yılların da öncesinde ilk söz edilmelerden bahsedilmektedir. Bu kapsamda 1681 yılında Edme Mariotte’nin güneş ışınları ile ilgili çalışması ilk örnek olarak gösterilebilir. 1760 yılında sera gazı ile ilgili araştırmalar başlamış ve nihayetinde 1895 yılında İsveç bilim insanı Svante Arrhenius, iklim değişikliği tahminleri yaparak konunun daha çok duyulmasına yardımcı olmuştur.⁹² 1960’lı yıllara gelinceye kadar iklim değişikliği konusundaki düzenlemeler daha çok küçük bölgelerle sınırlı kalmış yahut yasa yapıcılar tarafından hiç ciddiye alınmamıştır. Bazı balık ve bitki türlerinin korunmasıyla ilgili düzenlemeler bu yıllar için örnek gösterilebilir. Fakat 1960 yılına gelindiğinde İsveçli bilim insanlarının asit yağmurları ve Baltık Denizi kirliliği hakkındaki araştırmaları sonrasında bir uluslararası iş birliğinin gerekli olduğu söylemleri ile küresel iklim değişikliği politikalarının adımları atılmıştır denilebilir.⁹³

Bu kapsamda ilk somut örnek olarak 1972 yılında Stockholm Uluslararası İnsan ve Çevre Konferansı gösterilmektedir. 1992 yılındaki Rio Konferansı’nda Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) kabul edilmiştir. Ayrıca bu konferans sonrasında yayınlanan deklarasyonla her bireyin sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı olduğu kabul edilmiştir. Bu tarihten sonra BMİDÇS’nin imzalanmasına kadar gerçekleşen konferanslar ve sonuçları, 12-23 Şubat 1979 tarihlerinde I. Dünya İklim Konferansı düzenlenmiş, 1985 yılında Villach Uluslararası Sera Gazları Toplantısı ve Ozon Tabakasının Korunması için Viyana Sözleşmesi imzalanmış, 1987 yılında Ozon Tabakasını İncelten Maddelere Dair Montreal Protokolü, Haziran 1988 Değişen Atmosfer Toronto Konferansı, Kasım 1988 Dünya Meteoroloji Örgütü ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından IPCC’nin kurulması, 1990 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun kararıyla Hükümetlerarası Görüşme Komitesi’nin oluşturulması şeklinde sıralanabilir.⁹⁴

Burada kısaca IPCC’ye değinmekte fayda vardır. Yukarıda da bahsedildiği üzere 1988 yılında kurulan IPCC, düzenli olarak iklim değişikliği ile ilgili bilimsel veriler eşliğinde raporlar hazırlamaktadır. Kurulma amacı ise iklim değişikliği konusu ile ilgili bilimsel bilginin oluşturulması ve yaşanan sorunlarla ilgili çözüm arayışlarının bulunmasıdır. IPCC’nin görevi, iklim değişikliğine dair öneri ve değerlendirme raporları hazırlamak ve sosyal ve ekonomik etkilerini analiz etmenin yanı sıra ileride gerçekleşecek olan uluslararası anlaşmalar için çözüm önerileri geliştirmektir. Panel, ilk değerlendirme raporunu 1990 yılında yayınlamış ve bu

⁹² Öztürk ve Öztürk 2019: 530.

⁹³ Kayhan, 2013: 63.

⁹⁴ Öztürk ve Öztürk, 2019: 531-532.

kapsamda BMİDÇS'nin oluşmasına öncü olmuştur. İkinci değerlendirme raporu 1995 yılında yayınlanmış ve bu rapor da Kyoto Protokolü'nün imzalanmasında etkin rol oynamıştır. Kurulduğu tarihten bu yana toplamda 6 değerlendirme raporu (1990, 1994, 2001, 2007, 2014, 2021) yayınlayan Panel'de BM üyesi ülkelerden bilim insanları, gönüllüler ve birçok alanda uzmanlar çalışmalar göstermektedir.⁹⁵

Bu çalışmada küresel iklim değişikliği politikalarından en çok ses getiren gelişmeler olan 1972 Stockholm Bildirisi sonrasında kurulan UNEP, 1992 Rio Dünya Zirvesi sonrasında imzalanan BMİDÇS, BMİDÇS'nin amacını gerçekleştirmek için oluşturulan 1997 tarihinde kabul edilen Kyoto Protokolü ve son olarak yine BMİDÇS bağlamında iklim değişikliğine adaptasyonu ve uyumu hedefleyen 2015 yılında imzalanan Paris İklim Anlaşması'ndan bahsedilecektir.

1.5.1. Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP)

1972 yılında gerçekleştirilen Stockholm Konferansı sonrasında kurulan UNEP, yalnızca çevre konularıyla ilgilenmesi amacıyla oluşturulmuş ilk uluslararası kurum niteliği taşımaktadır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) kararı ile oluşturulmuş yapının amacı “Çevreyle ilgili olarak uluslararası iş birliğini arttırarak, çevre politikalarına ilişkin gerekli tavsiyelerde bulunmak ve BM içerisinde çevreyle ilgili konularda iş birliğini sağlayarak rehberlikte bulunmak” olarak nitelendirilmiştir.⁹⁶ Burada şuna değinmekte fayda vardır ki UNEP BM'ye bağlı olarak kurulduğu için herhangi bir uluslararası örgüt niteliği taşımamaktadır. Bir diğer ifade ile BM'nin çevre ile ilgili aldığı kararların uygulanmasında hızlandırıcı görevi görmektedir. Temel amacı uluslararası ekonomik sistemin iş birliğinin korunması ve insan refahının ve ülke kalkınmalarının tesisi amacıyla çevresel sorunlara çözümler üretmek olan UNEP'in aslında tamamen piyasa temelli bir bakış açısıyla oluşturulduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.⁹⁷

UNEP iklim değişikliğine yönelik dört yöntem kullanmaktadır; bunlar uyum, azaltım, ormanların yönetimi ve bilgi sağlamadır. Uyum konusunda UNEP devletlerin zayıflıklarının iklim değişikliği kapsamında giderilmesini ve devlet dayanıklılığının iklim değişikliğine karşı arttırılması konularında çalışma yürütmektedir. Azaltım yönteminde ise UNEP devletlerin sera gazı salımlarının azaltılması için onlara politika önerileri sunmakta ve temiz enerji kullanılması için gerekli ekonomik altyapıyı sağlamayı hedeflemektedir.⁹⁸

⁹⁵ Bozoğlu, 2019: 51-52.

⁹⁶ Kayhan, 2013: 64.

⁹⁷ Kırkpınar Özsoy ve Çini, 2020: 34.

⁹⁸ Kayhan, 2013: 74-75.

1.5.2. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS)

1992 yılında Rio’da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı, iklim değişikliği konferansları bağlamında o zamana kadar en çok katılım sağlanan konferans olması nedeniyle “Dünya Zirvesi” olarak anılmaktadır. Konferans sonrası yayınlanan deklarasyonda Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi tarafların imzasına açılmıştır. 1992 yılında kabul edilip 24 Mart 1994 yılında yürürlüğe giren sözleşmenin temel amacı 2. maddesinde belirtildiği üzere atmosferdeki sera gazları miktarlarının insanları olumsuz etkilemeyecek bir düzeyde tutulmasıdır. Sözleşmenin ilkeleri eşitlik ilkesi, ihtiyatlılık ilkesi, sürdürülebilir kalkınmayı destekleme, ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler ilkesidir. Bu ilkelerden “ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar” ilkesi önem teşkil etmektedir. Burada anlatılmak istenen, çalışmanın ana konusu olan ABD, Almanya, İngiltere gibi sanayi devrimi sonrasında gelişmiş ülkelerin, iklim değişikliğinin başlıca nedeni olan sera gazlarının diğer ülkelere kıyasla salımından daha fazla sorumlu oldukları için daha fazla yükümlülüğe sahip olmaları gerektiğidir.⁹⁹

Sözleşme taraf ülkeler için gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ayrımı yapmaktadır. Bu kapsamda sözleşme taraf ülkeler için üç farklı yükümlülük belirlemektedir; tüm tarafların sorumluluğundaki yükümlülükler, Ek-I listesindeki ülkelerin yükümlülükleri ve Ek-II listesindeki ülkelerin yükümlülükleri.¹⁰⁰ Ek-I listesinde gelişmiş ülkeler, OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development/İktisadi Gelişme ve İşbirliği Teşkilatı) üyeleri ve ekonomileri geçiş sürecinde olan ülkeler yer almaktadır. Ek-II listesinde ise Türkiye hariç OECD üyesi gelişmiş ülkeler vardır ve Ek-I Dışı ülkeler ise gelişmekte olan ülkelerdir.¹⁰¹ Ek-I listesindeki ülkelerden 2000 yılına kadar salımlayacakları sera gazı emisyonlarının 1990 yılı öncesine kadar çekilmesi istenmiştir. Ek-II listesindeki ülkelere gelişmekte olan ülkelere azaltım ve teknolojik destek açısından maddi destek sağlamaları zorunluluğu getirilmiştir. Diğer ülkelere ise sera gazı emisyonlarını azaltmaları, iş birliği yapmaları ve yutak alanları korumaları beklenmiştir. Bu ülkelerin bir zorunlulukları bulunmamaktadır. Ayrıca sözleşmeye taraf olan ülkelere genel olarak beklenenler arasında her ülkenin kendi sera gazı çizelgesini oluşturması, sera gazı emisyon azaltımı için çalışmalar yapması ve bu çalışmalarını konferanslarda paylaşmaları istenmiştir.¹⁰² BMİDÇS, küresel ısınma ve iklim değişikliği konuları bakımından uluslararası arenada büyük ve oldukça önemli bir gelişme olmasına karşın, bağlayıcı bir sözleşme olmaktan çok uzaktır. Ayrıca sözleşmenin içerisinde sera gazı emisyon

⁹⁹ Bozoğlu, 61-62.

¹⁰⁰ Öztürk ve Öztürk, 209: 530-531.

¹⁰¹ Konak, 2011: 156.

¹⁰² Bozoğlu, 2019: 62.

azaltımlarının nasıl olacağı ve taraflar arası iş birliğinin ne şekilde derinleştirileceğinin de belirtilmemiş olması konularında eksiklikleri vardır. 1994 yılından beri Taraflar Konferansı (Confederences of the Parties, COP) iş birliğinin nasıl geliştirileceğini konuşmak üzere her yıl toplanmaktadır.¹⁰³

1.5.3. Kyoto Protokolü

BMİDÇS'nin karar alma organı olan Taraflar Konferansı (COP-3), 11 Aralık 1997 tarihinde sözleşmenin temel amacına dönük olarak Japonya'nın Kyoto kentindeki konferanstan sonra Kyoto Protokolü'nü kabul etmiştir. 16 Şubat 2005 tarihinde yürürlüğe giren Protokol, BMİDÇS kapsamında ülkelere daha bağlayıcı sorumluluklar getirmektedir.¹⁰⁴ Protokol BMİDÇS'ne benzer olarak iki ek listeye sahip olmakla birlikte Ek-A listesinde azaltım yapılması istenen temel sera gazları ve emisyonu neden olan sektörler; Ek-B listesinde ise Sözleşmenin Ek-I listesindeki ülkeler ve sera gazı azaltım hedeflerine yer verilmiştir. Protokol'de yer alan gazlar, karbondioksit, azot oksitler, metan, hidroflorokarbonlar, perflorokarbonlar ve kükürt hekza florid olmakla birlikte tüm ülkelere bu gazların 1990 yılı seviyesinin en az %5 aşağısına çekilmesi sorumluluğu yüklenmiştir. Bunlara örnek olarak AB %8, Japonya %6 ve ABD %7 oranında sera gazı salımlarını azaltacağını taahhüt etmiştir. Fakat, ABD açısından dönemin başkanı Clinton Protokolü 1998 yılında imzalamış olsa da Kongre'deki muhalifler nedeniyle Protokol onaylanmamış ve bir sonraki başkan olan Başkan Bush da klasik bir Cumhuriyetçi Parti düşüncesi olarak Protokol'ün ABD ekonomisine zarar vereceğini söyleyerek Protokolü onaylamayacağını bildirmiştir. Bu nedenle Protokol'ün yürürlüğe girmesi askıya girmiş ve ancak sekiz sene sonra Rusya'nın katılımıyla 2005 yılında Protokol yürürlüğe girmiştir.¹⁰⁵

Protokol, tarafların belirtilen yüzdesel azaltımları gerçekleştirebilmesini kolaylaştırmak için esneklik mekanizmaları öne sürmüştür. Bu kapsamda Emisyon Ticareti, Ortak Yürütme Mekanizması ve Temiz Kalkınma Mekanizması kavramlarından söz edilmektedir. Ortak Yürütme Mekanizmasında, gelişmiş bir ülke, başka bir gelişmiş ülkede proje yaparak o ülkenin sera gazı emisyonunu azaltmaya yardımcı olup, bu azalım miktarını kendi ülkesinin azaltım miktarından düşebilmektedir.¹⁰⁶ Bu ticaretin teorik yapısı ve ilk uygulamaları 1960 ve 1970'li yıllarda ABD'de ortaya atılmış ve 1997 yılında dönemin ABD başkanı Bill Clinton tarafından Protokol müzakerelerine entegre edilmiştir. Bir diğer esneklik mekanizması olan emisyon

¹⁰³ Keçeci, 2017: 255.

¹⁰⁴ Konak, 2011: 157.

¹⁰⁵ Öztürk ve Öztürk, 2019: 535.

¹⁰⁶ Bozoğlu, 2019: 66.

ticaretini AB, kendince yorumlayarak Ek-I ülkelerinden oluşan Ek-B ülkeleri arasında bu ticarete olanak sağlamaktadır. Bu ticareti şöyle anlatmak mümkündür, yıllık emisyon kotalarının altında kalan işletmeler yani kotalarından altında sera gazı salgılayan işletmeler, ellerinde kalan fazla kotaları yıllık kotalarını aşan işletmelere, aşımalarından düşmeleri için satabilmektedir. Temiz Kalkınma Mekanizmaları (TKM) ise Ortak Yürütme Mekanizmalarına oldukça benzemekte olup başlıca uygulamaları gelişmiş ülkelerin geliştirmekte olan ülkelerde yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım, enerji verimliliği yardımı, karbondioksit yakalama veya giderme ve ağaçlandırma gibi faaliyetlerde bulunmaları sonucunda kendi sera gazı kotalarını aşmış olmalarına rağmen geliştirmekte olan ülkenin sera gazı azaltımına yardımcı olarak dolaylı yoldan kendi sera gazı kotalarını düşürmektedirler. Bu uygulama aslında ilk olarak “kirleten öder” prensibine dayandırılmak istenmiş ve Protokolde “Temiz Üretim Fonu” isimli öneri olarak sunulmuştur. Bu öneriye göre hedeflenen azaltımını yapamayan ülkeler fona para cezası ödemekle sorumlu olacaktır ve fonda biriken bu para Ek-B dışı ülkelerin yenilenebilir enerji üretmeleri için oluşturulacak projelerde kullanılacaktır. Fakat ABD bu öneriye en çok karşı çıkan devlet olmuştur. Böylece Temiz Üretim Fonu TKM’ye dönüşmüştür.

Yukarıda değinilen tüm esneklik mekanizmaları, görüldüğü üzere piyasa temelli bir anlayışa dayanmaktadır ve aslında hiçbirinin temelinde doğa odak noktasında haline gelmemiştir. Her birinde devletlerin ve uluslararası ekonomilerin zor bir duruma girmemesi için mücadele edilmiştir. Buradan da anlaşılabileceği üzere, hiçbir esneklik mekanizması gerçekten de sera gazı azaltım hedeflerinin küresel anlamda gerçekleşmesine yardımcı olmamıştır. Protokol’ün temel amacı sera gazı emisyonlarının azalması yani fosil yakıtlara olan bağımlılığın azalması olmasına rağmen, gelişmiş ülkelerin karbon ticareti sayesinde sermaye piyasasının devam edeceğini biliyor olmaları ve geliştirmekte olan bir ülkeye küçük bir altyapı yardımı ile dahi aştıkları sera gazı emisyonunun kotasını aşağıya çekebiliyor olmaları, fosil yakıtların kullanımı açısından hiçbir değişiklik sağlamamıştır. Bu duruma örnek olarak IPCC’nin 2007 yılında yayınladığı tahminlerini göstermek mümkündür. 1990-2004 yıllarında emisyon oranı %24 artmıştır ve 2000-2030 yılları arasında %25-90 artacaktır.¹⁰⁷

1.5.4. Paris İklim Anlaşması

Kyoto Protokolü sonrasında IPCC’nin yayınladığı üçüncü değerlendirme raporu, diğer raporlardan farklı olarak bölgelere göre değişkenlik gösteren etkilenme raporu içeriyordu. Bu durum iklim değişikliğinin sonuçlarını daha belirgin kılan özelliklerden biridir. 18 Aralık 2009 tarihinde Kopenhag’da gerçekleştirilen COP-15 istenilen sonuçları verememiştir. Bunun büyük

¹⁰⁷ Konak, 2011: 157-160.

nedeni ABD'nin toplantı öncesinde karbon emisyonunu 1990'lardaki emisyon miktarından yalnızca %4 azaltım yapacağını duyurmasıdır. Fakat bu toplantıda, Paris Anlaşması'na temel oluşturacak olan ortalama sıcaklık artışının 2°C derece ile sınırlamak ve hatta 1.5°C'nin altında tutma kararı alınmıştır.¹⁰⁸ Anlaşma, 30 Kasım-13 Aralık 2015 tarihlerinde Paris'te gerçekleştirilen COP-21'de katılımcı ülkelerin büyük bir çoğunluğu tarafınca imzalanmıştır. 196 ülke tarafından kabul edilen anlaşma 4 Kasım 2016'da yürürlüğe girmiştir. Anlaşma bağlayıcı ve kendini yenileyen bir anlaşma olması gibi yenilikçi özellikler taşımaktadır.¹⁰⁹ Anlaşmanın yürürlüğe girmesindeki önemli nedenlerden biri, Başkan Obama'nın görevini sonlandırmadan ABD'nin anlaşmaya taraf olmasını ve yürürlüğe girmesini istemesidir.¹¹⁰

Paris Anlaşması'nın önemli özelliklerinden bir tanesi, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında herhangi bir ayırım yapmayarak sera gazı azaltım uygulamalarında ülkelere zorlayıcı birtakım zorunluluklar getirmemiş olmasıdır. Burada emisyon azaltım oranları ülkelerin gönüllük esasına dayalı bir çalışma olarak öne çıkmaktadır. Her ülke kendi ulusal düzeyinde belirlenen “Niyet Edilen Katkı Beyanı”nı açıklayarak sera gazı azaltım hedeflerini belirlemiştir. Buna göre AB, 2030 itibariyle 1990 seviyesine göre %40, ABD 2025 itibariyle 2005 seviyesine göre %28 oranında emisyon azaltımı yapacaklarını beyan etmişlerdir.¹¹¹ Anlaşmanın diğer bir önemli özelliği ise gelecek vaat ediyor olmasıdır. Taraflar her beş yılda bir, ilerleme değerlendirmeleri yapmak ve gelecek beş yıllık dönem için yeni azaltım projeleri geliştirmek için toplanacaklardır.¹¹²

Paris Anlaşması her ne kadar içeriğinde olumlu ve umut vaat eden maddeler barındırsa da kendisi dahil daha önceki bütün anlaşmaların ortak bir sorunu vardır ki, “kapitalizmin yarattığı krizden yine kapitalizmin mekanizmalarını kullanarak kurtulmayı hedeflemektedirler.”¹¹³ Her ne kadar bütün ülkeler ortalama sıcaklığı 2°C'nin altında tutmak için sözleşmişlerse de yapılan araştırmalar belirlemektedir ki 2025 yılında küresel ortalama sıcaklık en az 3.5°C daha artacaktır. İstenilen sonuçların alınabilmesi için ne yazık ki ülkelerin beyan ettikleri azaltım niyetleri yeterli değildir. Her ülkenin beyan ettiği yüzdeden daha fazlasına çıkması gerekmekte, yani daha fazla azaltım faaliyetleri geliştirmeleri gerekmektedir. Ünlü bir iklim bilimcisi olan Johan Rockström, Paris Anlaşması'nın istenen hedefine ulaşılması için zengin ülkelerin fosil yakıt kullanımını 2030 yılına kadar tamamen sıfırlaması halinde

¹⁰⁸ Bozoğlu, 2019: 53.

¹⁰⁹ Türkeş, 2022: 33.

¹¹⁰ Kaya, 2020: 182.

¹¹¹ Öztürk ve Öztürk, 2019: 536.

¹¹² Kaya, 2020: 184.

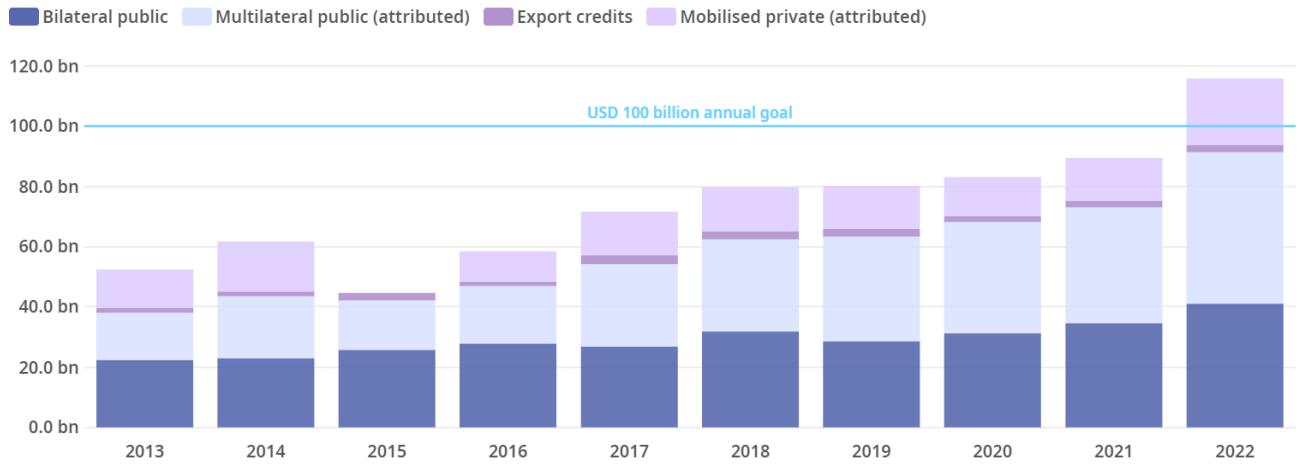
¹¹³ Bozoğlu, 2019: 67.

gerçekleşebileceğini açıklamış, aksi takdirde 10 yıldan daha kısa süre içerisinde dünyamızın yaşama elverişli olmayacağını belirtmiştir.¹¹⁴

Anlaşma'nın imzalanması sonrasında, ileri gelen bilim insanları ve akademisyenler, anlaşmanın yalnızca insanlara duymak istedikleri şeyleri duyurmak için yapıldığını fakat pratikte hiçbir maddenin iklim krizini önlemek açısından yeterli olmayacağını ve hatta çok daha kötü sonuçlar doğuracağını açıklayan bir mektup yayınlamışlardır. Mektupta, Anlaşma'da emisyonların bir an önce azaltılmasını sağlayacak bir adım atılmamasının yanında devletlerin yalnızca beş yıllık bir periyodla karbon bütçesi hesaplama taahhüdüne girdiğini ve henüz sıcaklığı 2°C'de tutmak için gerekli olan karbon bütçesinde ortak bir karara varılamamışken, beş yıl sonra daha yüksek derecedeki bir sıcaklık değeri için ortak karar alınacağını düşünülmesinin mantık çerçevesinde olmadığını vurgulamışlardır.¹¹⁵ Bu olumlu gelişmelerin en günceli ise yine COP-21'de alınan kararlardan biri olarak, her yıl gelişmekte olan ülkelerin emisyon azaltımlarına yardım için ortak toplanacak olan 100 milyon dolar hedefinin 2022 yılında (7 yılın sonunda) gerçekleştirilmiş olmasıdır.

Climate finance for developing countries

Amounts provided and mobilised by developed countries, billion USD

Şekil 1.1: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin İklim Finansmanı¹¹⁶

Sonuç itibarıyla, yürürlüğe konulan bütün küresel politikalar temelinde iklim sorununu çözmekte ve ortalama küresel sıcaklık artışını olabildiğince düşük seviyede tutmakta hemfikir olmalarına rağmen, çoğunlukla uygulama konusunda büyük sıkıntılar yaşanmakta ve belirlenen azaltım yüzdeleri hedeflenen sonuçla alakasız olmaktadır. Burada görmekteyiz ki bu tarz iklim

¹¹⁴ Breecher, 2020:13.

¹¹⁵ <https://www.independent.co.uk/climate-change/news/cop21-paris-deal-far-too-weak-to-prevent-devastating-climate-change-academics-warn-a6803096.html>, (erişim tarihi: 06.06.2024).

¹¹⁶ <https://www.oecd.org/climate-change/finance-usd-100-billion-goal/>, (erişim tarihi: 19.06.2024).

politikalarının geliştirilmesi her ne kadar önemliyse, uygulayacak siyasilerin idareleri de bir o kadar önem arz etmektedir. Buradaki bütün anlaşmaların temelinde, görüldüğü üzere ekonomi, piyasa sürdürülebilirliği, kapitalizm gibi unsurlar yer almakta ve çevre yine alınan kararların merkezine koyulmamaktadır. Böylece aslında çevreyi iyileştirmek hedeflenmemekte, çevre sorunlarının insan üzerindeki olumsuz etkisinin sonuçları hafifletilmeye çalışılmaktadır. Konu iklim değişikliğine geldiğinde ise ne yazık ki bu sonuçlar geri alınamaz ve yıkıcı sonuçlar olacaktır. Eğer ki alınan kararlar tutarlı bir şekilde uygulamaya konulmazsa, çevre sorunlarından kötü etkilenen herhangi bir insan türünden de bahsetmek imkansızlaşacaktır.¹¹⁷

¹¹⁷ Kırkpınar Özsoy ve Çini, 2020: 31.

İKİNCİ BÖLÜM

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ İKLİM POLİTİKASI

ABD'nin iklim değişikliği politikasından bahsetmeden önce, kısaca ülkede politik kararların nasıl alındığı ve hangi organlar tarafından yürürlüğe girdiğine değinmekte fayda vardır. ABD, başkanlık sistemiyle yönetilmekte olan federal bir cumhuriyettir ve çoğulcu demokrasiye dayanmaktadır. Yürütme organı Başkan ve Yardımcısından oluşmakta olup 4 yıllık süre ile halk tarafından seçilmektelerdir. Bir diğer yasama yetkisi Kongre'ye aittir. İkiye ayrılan Kongre'de nüfus dağılımına göre seçilen Temsilciler Meclisi ve her eyaletin iki kişi ile temsil edildiği 100 kişilik Senato vardır. Başkan, Kongre'nin verdiği kararları veto etme yetkisine sahiptir.¹¹⁸ Ülkenin siyasal sistemi iki partili sistemden oluşmaktadır. Aslında bir üçüncü parti daha vardır fakat bu partinin etkisi oldukça azdır. Cumhuriyetçi Parti ve Demokrat Parti'den oluşan bu yapıda, Başkanın hangi partiden seçildiğiyle ilgili olarak ülkenin zaman zaman cinsiyet eşitliği, kadın hakları, iklim politikası ve ekonomik reformları oldukça değişkenlik göstermektedir. Genel itibari ile Cumhuriyetçi Parti liderleri neoliberal politikalara daha çok önem vermekle birlikte ana hedeflerine ekonomi, kar, istihdam, yerellik gibi konuları almaktadırlar. Demokratlar ise tam tersi olarak realizm tarafından low politics (alçak politika) olarak görülen kadın hakları, cinsiyet eşitliği, çevre ve iklim değişikliği gibi konuları ana hedeflerine almakta ve bu konularda önemli değişimler yapmayı hedeflemektelerdir.¹¹⁹ Böylece anlaşılmaktadır ki ülkenin değişen başkanları çerçevesinde iklim değişikliği politikası da değişim göstermektedir.

ABD'de çevre ile ilgili konuların daha geniş çevrelerce gündeme getirildiği dönem, Rachel Carson'ın "Silent Spring" isimli makalesinin yayınlanması sonrasıdır. 1962 yılında yayınlanan bu çalışmada ülkedeki çevre sorunlarından ilk kez bahsedilmiş ve o zamanlarda oldukça revaçta olan bir böcek ilacının zararlarından bahsedilmiştir. 1980'li yıllara kadar çevre konusunda ABD'de oldukça önemli adımlar atılmıştır. 1963 yılında Clean Air Act'in kabul edilmesi, 1969 yılında Ulusal Çevre Politikası Yasası'nın imzalanması, 1970 yılında Çevre Koruma Ajansı'nın kurulması ve 1972 yılında Clean Water Act'in yürürlüğe girmesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir.¹²⁰ Ülkenin iklim politikaları değişen başkanlar etrafında değişim gösterdiği için çalışmanın bu kısmından itibaren alınan politikalar, başkanlar çerçevesinde anlatılacaktır.

¹¹⁸ <https://www.mfa.gov.tr/amerika-birlesik-devletleri-siyasi-gorunumu.tr.mfa>, (erişim: 18.03.2023).

¹¹⁹ Kansu, vd., 2021: 206-207.

¹²⁰ Taşdemir ve Özdal, 2022: 42.

2.1. ABD’de Çevre Sorunları ve Çevre Bilincinin Ortaya Çıkışı

İklim krizinin en büyük nedenlerinden birinin sanayileşme ve hızlı kentleşme olduğu artık bilinmektedir. Amerika Birleşik Devletleri’nde de özellikle 19. yüzyılın sonlarına doğru sanayileşme ve onun getirdiği kapitalist sistem nedeniyle çevresel bozulma ve doğanın tahribatı gerçekleşmeye başlamıştır. Bu durumu ele alan ve çevrenin korunması alanında ilk eserlerini veren düşünürlerden en önemlileri John Muir, Richard Grove, Rachel Carson, Roderick Nash gibi isimler olmuştur. Muir’in çalışmaları, ulusal parkların kurulması ve doğal alanların korunması gibi çevreyle ilgili ilk politikaların geliştirilmesine zemin hazırlamıştır. Bunlardan biri, Kongre’nin yasasıyla oluşturulan Yosemite Ulusal Parkı’dır.¹²¹ 1960’lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri’nde Rachel Carson’ın “Sessiz Bahar” adlı eseri, çevre bilincinin artmasında ve modern çevre hareketinin doğmasında büyük rol oynamıştır. Kitap, pestisitlerin çevre ve insan sağlığı üzerindeki zararlı etkilerini ortaya koyarak geniş kitlelerde yankı uyandırmış ve çevre koruma politikalarının geliştirilmesi sürecini hızlandırmıştır. Kitap özellikle evlerde ve ekinlerde sıklıkla kullanılan DDT (dikloro difenil trikloroetan) adlı böcek ilacının zararlarına odaklanmıştır. Carson, kimyasal maddelerin yaygın kullanımı karşısında daha fazla bilgi sahibi olunması gerektiğini belirtmiş ve bu konunun halk arasında daha geniş bir bilinç oluşturulması gerektiğini savunmuştur. Carson’ın çalışması, bilim camiasında bilinen tehlikeleri geniş kitlelere ulaştırmış ve çevre sorunlarına dikkat çekmiştir. Linda Lear, Carson’ın kitabının bilim çevresinden çok, genel halk için yazıldığını ve bu nedenle ev hanımları gibi kimyasal maddeleri sıkça kullanan kişilerin bile şok olduğunu belirtmiştir. William Souder ise, Carson’ın kitabının Soğuk Savaş döneminde yayımlanmasının özellikle önemli olduğunu, çünkü kitapta pestisit kirliliği ile nükleer radyoaktif serpinti arasında bir paralellik kurulduğunu ve bu paralelliğin halkın dikkatini çektiğini ifade etmiştir. Carson, kitabı yayımlandıktan sonra, Başkan Kennedy hükümetin pestisitlerin uzun vadeli etkilerini incelediğini belirtmiş ve 1963’te yayınlanan bir özel program, Carson’ın argümanlarını güçlendirmiştir. Mayıs 1963’te, Başkan Kennedy’nin Bilim Danışma Komitesi, Carson’ın çalışmasını doğrulayan bir rapor yayınlamış ve pestisitler hakkında daha fazla araştırma yapılmasını ve kullanımın kısıtlanmasını önermiştir. Bu gelişmeler, pestisitlerin bir kamu sorunu haline gelmesini sağlamış ve 1970’te Çevre Koruma Ajansı’nın kurulmasına, 1972’de DDT’nin yasaklanmasına yol açmıştır. Carson’ın çalışması çevre bilincini büyük ölçüde artırmış ve insanlığın doğaya bakış açısını değiştirmiştir. Souder, Carson’ın çevre hakkındaki konuşmayı dönüştürdüğünü ve insanlığı doğanın bir parçası olarak yeniden şekillendirdiğini ifade etmektedir.¹²²

¹²¹ https://vault.sierraclub.org/john_muir_exhibit/life/muir_biography.aspx, (erişim tarihi: 11.08.2024).

¹²² <https://www.history.com/news/rachel-carson-silent-spring-impact-environmental-movement>, (erişim tarihi: 12.08.2024).

Roderick Nash'ın en bilinen çalışması, çevreci hareketlerin kökenlerini ve gelişimini ele alan “Wilderness and the American Mind” adlı eseridir. Bu çalışma, çevreci düşüncenin ABD’de nasıl şekillendiğini ve Amerikan kültüründeki “vahşi doğa” kavramının nasıl evrildiğini inceler. Nash’ın bu çalışması, Amerikan doğasının korunmasına dair fikirlerin nasıl geliştiğini tarihsel bir perspektiften ele alır. Kitap, vahşi doğanın başlangıçta Avrupalı yerleşimciler tarafından tehlikeli ve kontrol edilmesi gereken bir unsur olarak görüldüğünü, ancak zamanla bu görüşün değiştiğini ve doğanın korunması gereken bir değer olarak kabul edilmeye başlandığını anlatır. Kitap, Amerikan çevreci düşüncesinin John Muir gibi önemli figürlerin etkisiyle nasıl geliştiğini ve bu düşüncenin sonunda doğa koruma hareketlerine nasıl yol açtığını gösterir. Muir, Sierra Club’ın kurucusu olarak, vahşi doğanın korunmasının önemine dair güçlü bir savunucu olmuş ve bu fikri, geniş kitlelere yaymayı başarmıştır. Nash, bu tür figürlerin Amerikan kültüründeki yerini ve çevreci hareketlerin nasıl toplumsal bir bilinç kazandığını ayrıntılı bir şekilde tartışır. Nash’ın çalışması, aynı zamanda Amerikan hükümetinin doğa koruma politikalarının evrimini ve bu politikaların Amerikan çevre düşüncesi üzerindeki etkisini de ele alır. Kitap, 20. yüzyılın ortalarına kadar uzanan geniş bir zaman dilimini kapsar ve çevreci düşüncenin modern Amerikan toplumunda nasıl şekillendiğini anlamak için temel bir kaynak olarak kabul edilir.¹²³

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılmaktadır ki, çevre sosyolojisi, 1960’ların sonları ve 1970’lerin başlarında ABD’de çevre konusundaki halk kaygılarının artışıyla ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, ABD’de çevre sosyologlarının sayısı diğer bölgelerden belirgin şekilde fazladır. ABD çevre sosyolojisi, genel olarak iki temel amaca odaklanmıştır:

- Biyofiziksel çevrenin sosyolojik bakış açısıyla, hem toplumsal değişim yaratan bir faktör hem de sosyal yapılardan etkilenen bir sonuç olarak ele alınmasını teşvik etmek.
- Çevresel bozulma ve sorunların kökenlerini açıklamak.¹²⁴

Kuzey Amerika çevre sosyolojisinin klasik sosyolojik teorilere dayandığı ve çağdaş sosyal teorileri daha az kullandığı gözlemlenmektedir. Örneğin, William R. Catton ve Riley E. Dunlap, Yeni Ekoloji paradigmasını geliştirirken Emile Durkheim’in sosyolojik görüşlerinden etkilenmiştir. Benzer şekilde, Eko-Marksist perspektifi oluşturan John Bellamy Foster, James O'Connor ve Alan Scheinberg, Karl Marx’ın sosyolojik düşüncelerinden esinlenmiş, Raymond Murphy ise Max Weber’in teorilerinden etkilenmiştir. Avrupa çevre sosyolojisinde ise, klasik

¹²³ <https://www.bookey.app/book/wilderness-and-the-american-mind>, (erişim tarihi: 12.08.2024).

¹²⁴ Buttel, 2003; aktaran Konak, 2010: 272.

sosyolojik kurucuların teorilerine olan ilgi daha azdır ve yeşil teori üzerine yapılan çalışmalar daha sınırlıdır.¹²⁵

ABD’de tarımda toprak kaybı üzerine çalışan ilk çevre planlamacılarından George Waring ve onun fikirlerinden etkilenen Henry Carey, toprağın temel bileşenleri olan gıda ve elyafların tarım bölgelerinden şehir merkezlerine tek yönlü olarak taşınmasının toprağın besin değerini azalttığını ve bu eksikliğin doğal gübrelerle telafi edilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. 1840 yılında, Justus von Liebig, “Organic Chemistry and Its Application to Agriculture and Physiology” adlı önemli eserinde bu sorunu nitrojen, fosfor ve potasyum kaybı olarak tanımlamış, bu besin maddelerinin şehirlerde birikmesinin kentsel kirlenmeye yol açtığını belirtmiştir. 1847’de İngiliz tarım kimyacı J.B. Lawes, fosfatı çözünebilen bir formda üretmiş ve bu süreç, sentetik gübre üretiminin ilk adımı olarak kabul edilen süperfosfat fabrikasını kurmuştur. Ancak, 19. yüzyıl boyunca, birçok ülke toprağın verimliliğini geri kazanmak için çoğunlukla doğal gübreleri kullanmak zorunda kalmıştır.¹²⁶

Çevre konularında bu yıllarda bu kadar çok çalışmanın görülüyor olmasının nedeni, çevre bozulmalarının yine tarihin bu erken yıllarında Amerika’da görülmüş olmasından kaynaklanmaktadır. Çevresel tahribatın sınırlarının olmadığı düşünürler tarafından anlaşıldıktan sonra ekolojik bozulmanın durdurulması amacıyla yukarıda bahsi geçen çalışmalar yapılmıştır. Düşünürlerin bu çalışmaları haricinde bu dönemde federal anlamda da politikaların alındığı görülmektedir. Amerika’nın erken dönem çevre politikaları aşağıda alt başlıklar halinde sıralanmıştır.

2.2. ABD’de Çevre Politikalarının Gelişimi

Federal orman yönetimi, Kongre’nin ABD Tarım Bakanlığı’nda, ABD’deki ormanların kalitesini ve koşullarını değerlendirmek üzere Özel Temsilci Ofisi’ni kurduğu 1876 yılına dayanır. Bakanlık, 1881’de ofisi Ormancılık Bölümü’ne genişletti. On yıl sonra Kongre, Başkana Batı’daki kamu arazilerini o zamanlar "orman rezervleri" olarak adlandırılan alanlara ayırma yetkisi veren 1891 Orman Rezervi Yasasını geçirdi. Bu rezervlerin sorumluluğu, Başkan Theodore Roosevelt’in bakımını Tarım Bakanlığı’nın yeni ABD Orman Servisi’ne devrettiği 1905 yılına kadar İçişleri Bakanlığı’na aitti. Gifford Pinchot, yeni adı değiştirilen ulusal ormanların bakımından sorumlu ilk Şef olarak bu yeni ajansa liderlik etti.¹²⁷

¹²⁵ Konak, 2010: 272.

¹²⁶ Foster, 2023: 54.

¹²⁷ <https://www.fs.usda.gov/learn/our-history>, (erişim tarihi: 20.08.2024).

Kongre tarafından açıkça yetkilendirilmemiş herhangi bir engelin, ABD'nin herhangi bir suyunun seyrüsefer kapasitesine engel teşkil etmesi burada yasaklanmıştır; ve herhangi bir iskele, mendirek, bariyer, bent, dalgakıran, set, mendirek veya diğer yapıların herhangi bir liman, liman, sığınak, kanal, seyrüsefer nehri veya ABD'nin diğer sularında, belirlenmiş liman hatları dışında veya liman hatları kurulmamış yerlerde, Mühendisler Şefi tarafından önerilen ve Savaş Bakanı tarafından yetkilendirilen planlar dışında inşa edilmesi veya inşasına başlanması yasal olmayacaktır; ve herhangi bir liman, sığınak, kanal, göl, sığınma limanı veya herhangi bir dalgakıranın veya ABD'nin herhangi bir seyrüsefer suyunun kanalının sınırları içinde kalan herhangi bir muhafazanın kazılması veya doldurulması veya herhangi bir şekilde rotasını, yerini, durumunu veya kapasitesini değiştirmek veya düzenlemek, bu çalışmalar Mühendisler Şefi tarafından önerilmemiş ve Savaş Bakanı tarafından aynı işe başlamadan önce yetkilendirilmemişse yasal olmayacaktır.¹²⁸

1918 Göçmen Kuşlar Anlaşması Yasası, ABD'nin Kanada, Meksika, Japonya ve Rusya ile girdiği dört uluslararası koruma anlaşmasını uygulamaktadır. Tüm korunan göçmen kuş türlerinin popülasyonlarının sürdürülebilirliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Kanun, her anlaşmanın imzalanmasıyla ve anlaşmalardan herhangi birinde değişiklik yapılması durumunda, örneğin 1976'da Meksika ile ve 1995'te Kanada ile yapılan anlaşmalarda, değiştirilmiştir. Göçmen Kuşlar Anlaşması Yasası, ABD İçişleri Bakanlığı ABD Balık ve Yaban Hayatı Servisi'nin ön izni olmaksızın koruma altındaki göçmen kuş türlerinin avlanmasını (öldürme, yakalama, satma, ticaretini yapma ve taşıma dahil) yasaklamaktadır.¹²⁹

1955 Hava Kirliliği Kontrol Yasası, hava kirliliğini içeren ilk federal mevzuattı. Bu yasa, hava kirliliğiyle ilgili federal araştırmalar için fon sağladı. 1963 Temiz Hava Yasası, hava kirliliği kontrolüyle ilgili ilk federal mevzuattı. ABD Halk Sağlığı Servisi içinde bir federal program kurdu ve hava kirliliğini izleme ve kontrol etme teknikleriyle ilgili araştırmalara yetki verdi. 1967'de, federal hükümet faaliyetlerini genişletmek amacıyla Hava Kalitesi Yasası yürürlüğe girdi. Bu yasaya uygun olarak, eyaletler arası hava kirliliği taşımacılığına tabi bölgelerde yaptırım işlemleri başlatıldı. Bu işlemlerin bir parçası olarak, federal hükümet ilk kez kapsamlı ortam izleme çalışmaları ve sabit kaynak denetimleri yürüttü.¹³⁰

1964 Vahşi Yaşam Yasası, 800'den fazla federal olarak belirlenmiş vahşi yaşam alanının ulusal ağı olan Ulusal Vahşi Yaşam Koruma Sistemi'ni kurdu. Bu vahşi yaşam alanları

¹²⁸<https://www.epa.gov/cwa-404/section-10-rivers-and-harbors-appropriation-act-1899>, (erişim tarihi: 20.08.2024).

¹²⁹[https://www.fws.gov/law/migratory-bird-treaty-act-1918#:~:text=The%20Migratory%20Bird%20Treaty%20Act%20\(MBTA\)%20prohibits%20the%20take%20\(U.S.%20Fish%20and%20Wildlife%20Service](https://www.fws.gov/law/migratory-bird-treaty-act-1918#:~:text=The%20Migratory%20Bird%20Treaty%20Act%20(MBTA)%20prohibits%20the%20take%20(U.S.%20Fish%20and%20Wildlife%20Service), (erişim tarihi: 20.08.2024).

¹³⁰<https://www.epa.gov/clean-air-act-overview/evolution-clean-air-act>, (erişim tarihi: 20.08.2024).

Ulusal Park Hizmeti, Arazi Yönetimi Bürosu, ABD Balık ve Yaban Hayatı Hizmeti ve ABD Orman Hizmeti tarafından yönetilmektedir.¹³¹

Katı ve tehlikeli atıkların bertarafını düzenleyen ABD'nin birincil yasasıdır. Kongre, belediye ve endüstriyel atıkların artan hacminden kaynaklanan ülkenin karşı karşıya kaldığı artan sorunları ele almak için 21 Ekim 1976'da anlaşmanın bazı maddelerini değiştirmiştir. 1965 Katı Atık Bertaraf Yasası'nı değiştiren, ulusal hedefler belirlenmiştir:

- Atık bertarafının olası tehlikelerinden insan sağlığını ve çevreyi korumak.
- Enerji ve doğal kaynakların korunması.
- Oluşan atık miktarının azaltılması.
- Atıkların çevreye duyarlı bir şekilde yönetilmesini sağlamak.¹³²

Ulusal Çevre Politikası Yasası (NEPA), çevremizi korumak için geniş ulusal çerçeveyi oluşturan ilk yazılı yasalardan biriydi. NEPA'nın temel politikası, hükümetin tüm kollarının çevreyi önemli ölçüde etkileyen herhangi bir büyük federal eylemde bulunmadan önce çevreye uygun şekilde dikkat etmesini sağlamaktır. Havaalanları, binalar, askeri kompleksler, otoyollar, park alanı satın alımları ve diğer federal faaliyetler önerildiğinde NEPA gereklilikleri devreye girer. Alternatif eylem yollarından kaynaklanan etki olasılığının değerlendirmeleri olan Çevresel Değerlendirmeler ve Çevresel Etki Beyanları, tüm federal kurumlardan talep edilir ve en görünür NEPA gereklilikleridir.¹³³

Temiz Su Yasası, kirleticilerin ABD sularına deşarjını düzenlemek ve yüzey suları için kalite standartlarını düzenlemek için temel yapıyı oluşturur. Yasanın temeli 1948'de yürürlüğe girdi ve Federal Su Kirliliği Kontrol Yasası olarak adlandırıldı, ancak yasa 1972'de önemli ölçüde yeniden düzenlendi ve genişletildi. "Temiz Su Yasası", 1972'deki değişikliklerle yasanın genel adı oldu.¹³⁴

Yasanın hedeflerinden biri, belirli yaygın hava kirleticilerinin oluşturduğu halk sağlığı ve refah risklerini ele almak için 1975'e kadar her eyalette Ulusal Ortam Hava Kalitesi Standartları'nı belirlemek ve başarmaktır. Bu kirletici standartlarının belirlenmesi, eyaletlere bu standartları başarmak için eyaletteki uygun endüstriyel kaynaklara uygulanabilir eyalet uygulama planları geliştirmeleri talimatı verilmesiyle birleştirildi. Yasa, ülkenin birçok

¹³¹<https://www.nps.gov/subjects/wilderness/law-and-policy.htm#:~:text=The%20Wilderness%20Act%20of%201964,Service%2C%20and%20US%20Forest%20Service,> (erişim tarihi: 20.08.2024).

¹³²<https://www.epa.gov/history/epa-history-resource-conservation-and-recovery-act>, (erişim tarihi: 20.08.2024).

¹³³<https://www.epa.gov/laws-regulations/summary-national-environmental-policy-act>, (erişim tarihi: 20.08.2024).

¹³⁴<https://www.epa.gov/cwa-404/clean-water-laws-regulations-and-executive-orders-related-section-404>, (erişim tarihi: 20.08.2024).

bölgesinin son tarihleri karşılayamaması nedeniyle öncelikle Ulusal Ortam Hava Kalitesi Standartlarına ulaşmak için yeni hedefler belirlemek amacıyla 1977 ve 1990'da değiştirildi.¹³⁵

2.3. Başkanlar ve İklim Politikaları

2.3.1. Jimmy Carter Dönemi

Ülkenin 39. Başkanı Jimmy Carter 1977 yılında göreve başlamıştır. Demokrat Parti adayı olması ve başkanlığı döneminde altın çağında olan çevre sorunları nedeniyle iklim ve çevre konularına oldukça önem vermiştir. Carter döneminde Ulusal İklim Programı Yasası imzalanmış ve Ulusal İklim Programı kurulmuştur.¹³⁶ 1979 yılında Kongre'de yaptığı bir konuşmasında iklim değişikliğinin insan kaynaklı (antropojenik) olduğunu açıklamış ve böylece bu durumu kabul eden ilk ABD başkanı olarak tarihe geçmiştir. Başkanlığı boyunca çevre ile ilgili kurumlardan, iklimin ve çevrenin değişimi konulu bir rapor hazırlanmasını istemiştir. Böylece Global 2000 Raporu, Çevresel Kalite Konseyi, Dışişleri Bakanlığı, Çevre Koruma Ajansı, Ulusal Bilim Vakfı gibi kurumlar tarafından hazırlanmış ve 1980 yılında Başkana sunulmuştur. Raporla, o dönemler tartışmalı olmasına rağmen fosil yakıtların kullanılması sonucunda karbondioksit artışının ve bu durumunun dünyanın sıcaklığını arttırabileceğine değinilmiştir.¹³⁷ Böylece, iklim değişikliğinin önlenmesi için fosil yakıtların kullanımının durdurulması gerektiği anlaşılmaktadır ki, krize karşı alınacak politikalar konusundaki ilk engel de böylece gün yüzüne çıkmış olmaktadır. Fosil yakıt kullanımı olmaksızın ABD ekonomisinin ne kadar etkileneceği tartışmaları o dönemde başlamıştır. Dönemin getirdiği zorluklardan bir tanesinin de petrol krizi olması nedeniyle Carter rapora rağmen azaltım politikası uygulayamamıştır.¹³⁸

2.3.2. Ronald Reagan Dönemi

Cumhuriyetçi Parti adayı Ronald Reagan'ın 1981 yılında başkan seçilmesi sonrasında çevre ve iklim değişikliği konularına ayrılan araştırma bütçesi azalmış, devletin politikaları ekonomik büyümeye kaymıştır. Buna rağmen toplum içinde çevre konusundaki tartışmalar ve kurumların araştırmaları devam etmektedir. 1983 yılında Environmental Protection Agency Report (EPA) ve National Strategy of Sciences Report (NSF) isimli iki iklim raporu hazırlanmıştır. EPA'nın raporunda iklim değişikliğinin insanlık için oldukça önemli olduğu ve önlem alınmazsa şiddetli sonuçları olacağı belirtilirken, NSF raporunda iklim değişikliğinin o

¹³⁵ <https://www.epa.gov/laws-regulations/summary-clean-air-act>, (erişim tarihi: 02.08.2024).

¹³⁶ Bailey, 2016; aktaran Manioğlu, 2020: 157.

¹³⁷ Barney, 1988: 36.

¹³⁸ Manioğlu, 2020: 157.

kadar da korkutucu derecelerde olmayacağı ve uyum maliyetlerinin azaltım maliyetlerine göre daha ekonomik olacağı açıklanmıştır. Reagan yönetiminin bu iki rapor arasından maliyet ve ekonomi odaklı diğer raporu dikkate alması ise oldukça önemlidir. Reagan, başkanlığı boyunca iklim değişikliği ve küresel ısınma gibi konularda politikalar izlemekten olabildiğince kaçınmış, acil duruma geçilmesi gerektiği söylemlerine ise daha çok bilimsel veriye ihtiyaç olduğunu söylemiştir. Fakat başkanlığının sonlarına doğru hem uluslararası arenadaki hem de toplum içindeki söylemlerden kaçamamış, iklim değişikliğine yönelik birtakım adımlar atmıştır. Bunlardan ilki 1987 yılında iklim değişikliğinin bilimsel olarak araştırılması için Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Dünya Meteoroloji Örgütü tarafından yeni bir kuruluşa ihtiyaç olduğunun önerilmesi olmuştur. Böylece 1988 yılında IPCC kurulmuştur. Yine aynı yıl Reagan, Küresel İklim Koruma Yasası'nı imzalamıştır. Yine de iklim politikalarını belirlenmesinin Beyaz Saray'dan alınmasına karşı çıkmıştır.¹³⁹

2.3.3. George H. W. Bush ve Bill Clinton Dönemi

1989 yılında yine Cumhuriyetçi Parti'nin adayı George H. W. Bush Başkan olarak seçilmiştir. Baba Bush'un seçim kampanyası süresince ABD'nin iklim değişikliğinin sonuçları seller, yangınlar, aşırı sıcak dalgası ve fırtınalar şeklinde yaşamış olması oldukça önemlidir. Kampanya süresince Bush, eski yönetimin bir açığı olarak iklim değişikliği politikalara önem vereceğine dair açıklamalarda bulunmuş ve toplumu bir beklentiye sokmuştur fakat bu beklentiler cevapsız kalmıştır. Bu durumun nedeni ise doğrudan ekonomiye daha çok önem verilmesi değildir. Yönetim içerisinde iklim değişikliği ile ilgili farklı görüşlerin olması, krize karşın en iyi çözümün hangisi olduğunun Kongre içerisinde sonuca bağlanamaması ve azaltım taleplerine karşı sanayi sektöründen gelen dirençler gibi nedenlerden Bush'u iklim konusunda önemli bir adım atmaktan alıkoymuştur. Ekonominin kötü etkilenmesinden kaçınması nedeniyle 1990 yılında Bush, Dünya İklim Konferansı'nda azaltım anlaşmasını reddetmiş ve reddeden ilk sanayileşmiş ülke konumuna gelmiştir. Aynı şekilde Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi müzakere sürecinde azaltım hedefleri ve uygulama süreci takvimi gönüllü hale getirildikten sonra anlaşmayı imzalamayı kabul etmiştir. Yine de bu durum, Bush'un başkanlığı döneminde emisyon azaltım konusunda herhangi olumlu bir adım atmasına neden olmamıştır.¹⁴⁰

1993 yılında göreve gelen Demokrat Parti adayı Bill Clinton döneminde, iklim değişikliğine yönelik birtakım adımlar atılmış olmasına rağmen bu adımların sonuçları ne yazık

¹³⁹ Uysal Oğuz, 2019: 526-527.

¹⁴⁰ Uysal Oğuz, 2019: 528.

ki alınamamıştır. Clinton, söylemlerinde ABD'nin lider rolü gereğince iklim değişikliği konusunda da önder olması gerektiğini her fırsatta söylemiş ve bu konuları tehdit unsurları olarak görerek ulusal çıkar kavramına değinmiştir. Bu dönemde iklim konusunda atılan en önemli adımlardan biri Kyoto Protokolü'nü imzalamak olmuştur. Yukarıda bahsedildiği üzere Protokol, 2008-2012 yılları arasında sera gazı salımlarını 1990 yılına göre %5 azaltılmasını hedeflemektedir. Protokolün bağlayıcılığına ve Başkan'ın imzalamış olmasına rağmen ABD Senato'su anlaşmayı imzalamamıştır. Bunun nedeni ise Protokolün azaltım hedefini yalnızca gelişmiş ülkelerden isteyip, gelişmekte olan ülkelere herhangi bir kota koymaması ve o ülkelerden herhangi bir azaltım hedefi istememiş olmasıdır. Dönemin şartları gereğince ülkenin enerjisinin büyük bir bölümü fosil yakıtlardan sağlanmaktayken böyle bir anlaşmanın imzalanmasını Senato üyeleri ekonomik anlamda çöküş olarak görmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere iklim değişikliği konusundaki politikalar yalnızca Başkanların kararlarına bakmamakta, Senato'daki çoğunluğun da kararları önem arz etmektedir.¹⁴¹

2.3.4. George W. Bush Dönemi

Ülkedeki Kasım 2000 seçimleri oldukça çekişmeli geçmiş olmasına rağmen Cumhuriyetçi Parti adayı George W. Bush, 4 Ocak 2001 tarihinde Başkan olarak seçilmiştir. Adayı olduğu partinin ideolojisi gereği başkanlığı boyunca iklim ve çevre konularına duyarsız kalmış, ana hedef olarak ekonomik büyümeyi görmüştür. Bu kapsamda ilk olarak yaptığı şey Kyoto Protokolü'nden çekilmek olmuştur. ABD gibi lider bir ülkenin Protokol'den çekilmesi ise Protokolün diğer ülkeler tarafından da ciddiye alınmasını engellemiş ve uluslararası alanda yürürlüğe girmesini erteletmiştir. Bush, çekilme kararına gerekçe olarak ülkenin ekonomik çıkarlarını göz önüne aldığını söylemiştir. Çalışmanın I. Bölümünde de bahsedildiği üzere Kyoto Protokolü devletleri gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler olarak ikiye ayırmaktadır. Dönemin gelişmiş ülkelerinden olan ABD emisyon azaltım faaliyetlerini zorunlu şekilde yaparken, gelişmiş ülkeler arasında olan Çin'in zorunlu bir durumu yoktur. Bu durumu kabul etmeyen Bush yönetimi, öncelikle uluslararası siyasetin adaletten uzak olduğunu belirtmiş ve böyle bir durumda Çin'in ekonomik büyüme olarak ABD'yi geçeceğini öngörmüş, böylesi bir durumun halihazırda Çin ile ekonomik rekabette olan ABD için kabul edilemeyeceğini belirtmiştir.¹⁴²

Kyoto Protokolü'nün kabul edilmeyeceğinin duyurulmasında sonra Seattle ve diğer şehirler azaltım hedeflerini kendi içlerinde gönüllü olarak uygulayacaklarını açıklamışlardır.

¹⁴¹ Taşdemir ve Özdal, 2022: 43.

¹⁴² Deliktaş, 2021: 311.

Bunun haricinde birçok çevre örgütü ve yerel topluluklar karbon salımının azaltılması için kömürlü enerji santrallerin inşasına karşı çıkmışlardır. Yalnızca kömür enerjisi değil, hidrolik kırılma ile çıkartılan doğalgaz, açık kömür madenleri, katran kumundan petrol elde etmek gibi diğer yöntemlere karşı da savaş vermişlerdir.¹⁴³

Bush yönetiminin iklim değişikliğine yönelik attığı bir diğer negatif yönlerdeki önemli adımı ise, hükümetin iklim ve çevre konularını bilimsel anlamda araştırması ve hükümete düzenli olarak raporlar sunması için oluşturulan federal kurumların başına, iklim değişikliğine inanmayan petrol lobicilerini getirmesi olmuştur.¹⁴⁴ Bunun önemli bir nedeni öncelikle lobilerin ülkenin siyasal sisteminde oldukça söz sahibi olmalarıdır. Çoğunlukla Cumhuriyetçi Parti adayları olmakla birlikte Bush ailesi, bu lobilere yakınlığıyla bilinmektedir ve petrol lobileri Bush'un fosil yakıtları kullanımını azaltacak herhangi bir adım atmasını önlemek amacıyla. 2002 yılında yayınlanan Ulusal Güvenlik Stratejisinde Bush, gelecek on yıl için sera gazı emisyonlarını 1990'lı yıllara göre %18 oranında azaltmayı ön görmüştür fakat bu konu ile ilgili hiçbir adım atılmamış, aksine Bush'un başkanlık dönemi boyunca ABD'nin sera gazı emisyonları 5,76 milyar tondan 6 milyar tona kadar çıkmıştır.¹⁴⁵ Bush'un çevre politikalarını daha çok ekonomik büyüme ile bağdaştırdığı ve çevreyi enerji güvenliği kavramı ile ele aldığı görülmektedir. Bu kapsamda Bush, iklim değişikliğini ekonomik büyümenin bir sonucu olarak görmektense, ekonomik büyümenin iklim değişikliğini önleyeceğini öne sürmüştür.¹⁴⁶

Yukarıda anlatılanlar ışığında Bush yönetimi iklim değişikliği konusunda başarılı bir politika izlememiştir. Buna karşı olarak ise federal düzeyde yeterli önlemin alınmadığını gören ve o yıllarda iklim krizinden oldukça etkilenen bazı eyaletler kendi aralarında birleşerek ortak veya tek başlarına iklim politikaları izlemeye karar vermişlerdir. Böyle bir durumun olabilmesinin nedeni ise eyalet yönetimlerinin elektrik, su, doğal gaz gibi hizmet sunumlarında ve teftişlerinde federal yönetime göre daha çok söz sahibidirler. Dönemin Seattle belediye başkanı Greg Nickels 2005 yılında bu girişimi başlatmıştır. Nickels, Kyoto Protokolü'nde yer alan sera gazı salımını %7 oranında azaltmayı hedefleyen maddeye bağlı kalarak İklim Eylem Planı girişiminde bulunmuştur. Ayrıca kamu ve özel sektörün birlikte çalışmasını öngören Seattle İklim Ortaklığı, Seattle haricindeki diğer eyaletlerin de iklim krizine yönelik adımlar atması talebinde bulunan Birleşik Devletler Belediye Başkanları İklim Koruma Anlaşması gibi örnekler de mevcuttur.¹⁴⁷

¹⁴³ Breecher, 2020: 46.

¹⁴⁴ Erensü ve Şahin, 2021: 4.

¹⁴⁵ Deliktaş, 2021: 312.

¹⁴⁶ <http://nssarchive.us/national-security-strategy-2002/>, (erişim: 20.03.2023).

¹⁴⁷ Uysal Oğuz, 2010: 28-37.

2.3.5. Barack H. Obama Dönemi

Demokrat Parti adayı Obama, 2008 yılında Başkan seçildikten sonra ABD iklim politikası büyük ölçüde değişmiştir. Öncelikle Obama, büyük bir kararlılıkla iklim değişikliğinin öneminden ve karşı önlem alınmasından bahsetmiş, kapsamlı bir iklim değişikliği kanunun ulusal ve uluslararası alanda uygulanması gerektiğini açıklamıştır. Bu kapsamda 2009 tarihinde Amerikan Temiz Enerji ve Enerji Güvenliği Kanunu'nu desteklemiştir. Kanun, yeterli değişikliği yapmadığı gerekçesiyle çevreciler tarafından, ülke ekonomisinde iş kaybına ve ekonomik olumsuzluklara neden olacağı gerekçesiyle de Cumhuriyetçiler tarafından eleştirilmiştir. Ne var ki Temsilciler Meclisi'nden geçen tasarı, Senatodan geçmemiştir. 2010 yılında Demokrat Parti Temsilciler Meclisi'nin çoğunluğunu ele alınca da iklim ve çevre ile ilgili politikalar bir süreliğine askıya alınmıştır.¹⁴⁸ Tüm bunlara rağmen Obama, özellikle ikinci döneminde olmak üzere, başkanlığı boyunca ulusal ve uluslararası alanlarda oldukça önemli iklim politikalarına imza atmış ve öncüsü olmuştur. Bunun temel nedenlerinden bir tanesi de bir önceki Başkan George W. Bush'un iklim politikaları kapsamında uluslararası alanda yarattığı olumsuz imajı onarmak olduğu söylenebilir. Olumsuz imajın bir örneği olarak, 2007 yılında Bali'de yapılan Kyoto Protokolü yerine geçecek uluslararası bir iklim anlaşması üzerindeki görüşmelerde, Başkan Bush'un net bir azaltım hedefi açıklamamış olması nedeniyle zirvenin amacına ulaşamadığı gösterilebilir. Bu nedenle aynı görüşme 2009 yılında Kopenhag'da yapılmış ve bu sefer Başkan Obama 2050 yılına kadar azaltım hedeflerini net bir şekilde duyurmuştur.¹⁴⁹

Obama, 2009'da Birleşmiş Milletler'de yaptığı konuşmada şu sözlere yer vermiştir.

*“Hiçbir ulus, ne kadar büyük veya küçük, zengin veya fakir olursa olsun, iklim değişikliğinin etkisinden kaçamaz. Yükselen deniz seviyeleri her kıyı şeridini tehdit ediyor. Daha güçlü fırtınalar ve seller her kıtayı tehdit ediyor. Daha sık kuraklık ve mahsul kıtlıkları, açlığın ve çatışmanın zaten geliştiği yerlerde açlık ve çatışmaya yol açıyor. Küçülen adalarda, aileler iklim mültecileri olarak evlerini terk etmeye zorlanıyor. Her ulusun ve tüm insanların güvenliği ve istikrarı tehlikede. Ve bu gelgiti tersine çevirmek için sahip olduğumuz zaman tükeniyor.”*¹⁵⁰

Bu sözlerle Obama iklim krizinin çözümünde bütün devletlerin ortaklaşa hareket etmesi gerektiğine çünkü gezegen üzerindeki bütün insanların krizden eşit derecede olumsuz etkilendiğine değinmektedir. Obama'nın bu sözlerinde iklim adaleti kavramına bir gönderme

¹⁴⁸ Giddens, 2013: 130.

¹⁴⁹ Deliktaş, 2021: 312.

¹⁵⁰ <https://www.nytimes.com/2009/09/23/us/politics/23obama.text.html>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

olduğu da anlaşılmaktadır. İklim krizi açısından daha fazla risk altında olan toplumlar vardır ve yine bu toplumların krizden en az zararı alması gelişmiş ülkelerin yardımına bakmaktadır.

2014 yılında BM İklim Değişikliği Zirvesi'nde yaptığı konuşmada Obama, yeşil teknolojiler ve ekonomik büyümeyle ilgili şöyle bir açıklama yapmıştır;

*“Amerika Birleşik Devletleri temiz enerjiye iddialı yatırımlar yaptı ve karbon emisyonlarımızda iddialı azaltmalar yaptı. Şu anda göreve geldiğim zamana göre rüzgârdan üç kat daha fazla, güneşten ise 10 kat daha fazla elektrik elde ediyoruz. On yıl içinde, arabalarımız bir galon benzinle iki kat daha fazla yol kat edecek ve halihazırda her büyük otomobil üreticisi elektrikli araçlar sunuyor. Evlerimizde, binalarımızda ve cihazlarımızda enerji israfını azaltmak için benzeri görülmemiş yatırımlar yaptık ve bunların hepsi tüketicilere milyarlarca dolar tasarruf sağlayacak. Ayrıca, toplumların iklime dayanıklı altyapı inşa etmelerine yardımcı olmaya kararlıyız. Yani, tüm bu gelişmeler istihdam yaratılmasına, ekonomimizin büyümesine ve karbon kirliliğinin yaklaşık yirmi yıldır en düşük seviyeye inmesine yardımcı oldu. Bu da sağlıklı bir çevre ile güçlü ekonomik büyüme arasında bir çatışma olması gerektiğini kanıtlıyor.”*¹⁵¹

Bu söylemde Obama, ekolojik modernleşmeye dikkat çekerek, ekonomik büyümenin yeşil teknolojiler yoluyla sağlanabileceğini ve iklim krizine bu şekilde de karşı gelinebileceğini belirtmiştir. Kapitalizmin yeşil teknolojiler yardımıyla devam etmesinin ve aynı zamanda çevrenin korunmasının sağlanmasının da mümkün olduğunu söylemektedir.

COP-21'de yaptığı konuşmasında ise Obama, uluslararası liderlik rolüne bir kez daha vurgu yapmış ve dünyanın yaşadığı iklim değişikliğinden hiçbir devletin sorumsuz tutulamayacağını ve en çok sera gazı üreten ikinci ülke olarak ABD'nin de krizdeki rolünü ve sorumluluğunu kabul ettiğini açıklamıştır. Yine söz konusu konuşmasında Obama, liderlik rolü ile ilgili gelişmekte olan ülkelere iklim değişikliği azaltım ve uyum politikalar için maddi yardımda bulunacaklarını söylemiştir. Bu bilgiler ışığında anlaşılmaktadır ki Obama, Paris Anlaşması için gerçekten de uluslararası alanda sorumluluk üstlenmiş, ülkeler arası iş birliğini teşvik etmiş ve önemli bir küresel iklim değişikliği politikası olarak Paris Anlaşması'nın yürürlüğe girmesinde büyük katkı göstermiştir.¹⁵²

Paris Anlaşması'ndan sonra yaptığı konuşmada Obama, Anlaşmanın bütün devletleri iklim krizi konusunda ortam fakat farklı sorumluluklarda birleştirdiğine dikkat çekmiştir. Yine, tek bir anlaşmanın yeterli olmadığını fakat küresel iklim çalışmaları kapsamında anlaşmanın

¹⁵¹ <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/09/23/remarks-president-un-climate-change-summit>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

¹⁵² Deliktaş, 2021: 314.

önemine vurgu yapmıştır. Bunlara ek olarak Amerika'nın Paris Anlaşması sürecinde uluslararası liderlik rolü üstlendiğinin de altını çizmiştir.¹⁵³

2012 yılında gerçekleşen Sandy Kasırgası, ülkeyi her anlamda derinden etkilemiştir. O zamana kadar her konuşmasında gerektiği ölçüde iklim krizine yönelik önemli politikalar izlenmesi gerektiğini söyleyen Obama, ikinci kez başkan seçilmesi sonrasında ise bu konuda önemli politikalar izlemiştir. Bu politikalar genel olarak İklim Eylem Planı ve Kömür Moratoryumundan oluşmaktadır. Öncelikle İklim Eylem Planı, Haziran 2013'te açıklanmıştır ve özünde emisyon azaltım ve iklim krizine karşı uyum çalışmaları yer almaktadır. Plan'da yer alan bir diğer önemli husus ise ABD'nin iklim değişikliği konusunda uluslararası önderlik yapması gerektiğidir. Uluslararası liderlik konusunda örnek gösterilecek en önemli örnek, 9-11 Kasım 2014 tarihleri arasında düzenlenmiş olan Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Ekonomi Liderleri Zirvesi'nde Çin ile imzalanan anlaşmadır. Anlaşma kapsamında tarihin en çok kömür emisyonu sağlayan iki ülkesi de 2025 yılında karbondioksit salımlarını 2005 yılına göre %26'nın üzerinde azaltacağını belirtmişlerdir. Anlaşma kapsamında ayrıca iki ülke arasında Temiz Enerji Araştırma Merkezi, Çalışma Grubu, Stratejik ve Ekonomik Diyalog kurulması kararlaştırılmıştır.¹⁵⁴

İklim Eylem Planı'nın en önemli parçası ise Ağustos 2015'te açıklanan Temiz Enerji Planı'dır. Buradaki temel hedef karbon emisyonlarının azalması, karbon kaynaklı yakıtlar yerine temiz ve yenilenebilir kaynaklar kullanmak, karbon emisyonunu 2030 yılına kadar %32 oranında düşürmektir. Obama'nın başkanlığı süresince yaptığı bir diğer şey ise 2016 tarihli federal arazilerdeki eskiyen kömür sahalarının tahsisıyla ilgili çıkardığı Kömür Moratoryumu'dur. İçeriği, eski termik santrallerinin kapatılması ve yeni kömür termik santrallerinin ise çok az sayıda inşa edilmesidir.¹⁵⁵

Obama döneminde EPA'nın çalışmalarına değinecek olursak; araçların saldıgı karbondioksiti, petrol endüstrisindeki metanı azaltma çalışmaları haricinde evlerde enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kullanımı konularında çalışmalar yürütmüştür. Yenilenebilir enerji maliyetlerinin yüksekliğinden dolayı, toplumun her kesimi öncelikle evde yenilenebilir enerjiye ulaşsın diye düşük gelirli ailelere de yenilenebilir enerjiye ulaşım konusunda yardım yapılmıştır. Motorlu taşıtlar için tarihteki en katı yakıt tasarrufu kanunları çıkartılmıştır.¹⁵⁶ Obama, başkanlığı dönemince ulusal ve uluslararası alanlarda çok önemli iklim politikaları izlemiştir. Onun başkanlığı boyunca ABD ciddi oranda emisyon azaltımı gerçekleştirmiş ve

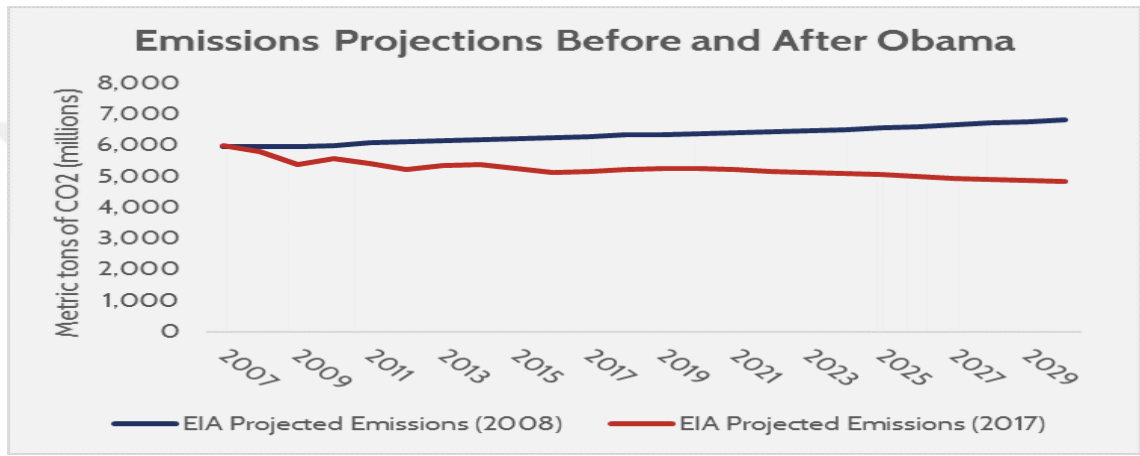
¹⁵³ <https://abc7news.com/full-statement-by-president-obama-paris-climate-agreement/1120330/>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

¹⁵⁴ Taşdemir ve Özdal, 2022: 45-47.

¹⁵⁵ Kansu, vd. 2021: 208-209.

¹⁵⁶ Uysal Oğuz, 2019: 530.

uluslararası alanda Çin ve Hindistan gibi ülkelerin Paris Anlaşmasına imza atmasına varan eylemler gerçekleştirmiştir. Öyle ki Obama'nın başkanlığı boyunca karbondioksit emisyonlarında 90'lı yıllara oranla %11'lik bir azalma görülmüştür.¹⁵⁷ Obama'nın, iklim değişikliğini, Ulusal Güvenlik Stratejisinden de anlaşılacağı gibi, yeryüzündeki terör ve savaş gibi sorunlardan çok daha önemli bir tehdit olarak görmüş ve eğer ki gerekli adımlar atılmazsa insanların gıda kıtlığı gibi nedenlerden dolayı farklı ülkelere göç edeceklerini ve yemek ve su için savaşacaklarını, dolayısıyla iklim krizinin var olan en büyük tehditlerden biri olduğu düşüncesindedir.¹⁵⁸ Aşağıdaki grafikte de Obama'nın başkanlığı boyunca ABD iklim politikasına nasıl bir katkı sağladığı görülmektedir.

Şekil 2.1: Obama Öncesi ve Sonrası ABD Emisyon Çıktıları¹⁵⁹

2.3.6. Donald J. Trump Dönemi

Obama'nın ardından 2017 yılında ABD Başkanlığı'na Cumhuriyetçi Parti adayı Donald Trump'ın seçilmiş olması, özellikle iklim değişikliği politikaları oldukça olumsuz bir durum almıştır. Seçim kampanyalarını yürütürken dahi iklim değişikliğine olan inançsızlığını dile getiren Trump, başkanlığa seçilmesi dahilinde öncelikle, ülkenin omuzlarına ekonomik anlamda büyük bir yük bindirdiğine inandığı Paris İklim Anlaşması'ndan çekileceğini duyurmuştur. Ulusal Güvenlik Stratejisi'nin ilk cümlesi Amerika'yı Yeniden Harika Yapmak (Make America Great Again) olan Trump, ülkenin çıkarlarına hizmet etmeyen hiçbir anlaşmaya ve topluluğu taraf olmayacağını belirterek hem iç hem dış politikada tamamen ABD'nin ekonomik ve piyasa çıkarlarını gözeteceğini belirtmiştir.¹⁶⁰ Haziran 2017'de resmi olarak Paris İklim Anlaşması'ndan çekilme kararını duyurmuş, böylece ABD, küresel iklim değişikliği politikalarını Kyoto'dan sonra ikinci kez yarıda bırakmıştır. Anlaşma'nın ülkelerin

¹⁵⁷ Deliktaş, 2021: 314.

¹⁵⁸ <http://nssarchive.us/national-security-strategy-2010/>, (erişim: 21.03.2023).

¹⁵⁹ <https://www.americanactionforum.org/research/president-obamas-environmental-legacy/>, (erişim: 22.03.2023).

¹⁶⁰ <http://nssarchive.us/national-security-strategy-2017/>, (erişim: 22.03.2023).

avantajlarına değil, özellikle ekonomik anlamda dezavantajlarına olduğunu belirten Trump, Obama zamanında duyurulan 2025 yılına kadar emisyon azaltımının 2005 yılına oranla %26 daha az olacağı kararının ülkedeki işletmelere ve işçilere haksız rekabet yarattığını söylemiştir.¹⁶¹ Konu ile ilgili Trump'ın şu sözleri ise dikkat çekicidir:

*“Başkan olarak, Amerikan vatandaşlarının refahının önüne başka hiçbir şey koyamam. Paris İklim Anlaşması, Washington'un, ABD'yi dezavantajlı hale getiren bir anlaşmanın girmesinin örneğidir. Bugünden itibaren ABD, Paris Anlaşması'nın tüm uygulamalarına ve anlaşmanın ülkemize yüklediği mali ve ekonomik yüklerle son verecektir.”*¹⁶²

Trump, Paris Anlaşması'ndan çekilmesi ile ilgili yaptığı konuşmada şu ifadeleri kullanmıştır;

“... Örneğin, anlaşma uyarınca Çin bu emisyonları inanılmaz sayıda artırabilecek. 13 yıl boyunca istediklerini yapabilirler. Biz değil. Hindistan katılımını geliştirmiş ülkelere milyarlarca ve milyarlarca ve milyarlarca dolarlık dış yardım almaya bağlıyor. Başka birçok örnek var. Ancak sonuç olarak Paris Anlaşması en üst düzeyde Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı çok haksız.... Kısacası, anlaşma kömür işlerini ortadan kaldırmıyor, sadece bu işleri ABD'den çıkarıp yabancı ülkelere gönderiyor... Ülkemiz büyük elektrik kesintileri ve karartma riskleriyle karşı karşıya kalacak, işlerimiz birçok durumda durma noktasına gelecek ve Amerikan ailesi iş kaybı ve yaşam kalitesinin çok düşmesi gibi sonuçlarla karşı karşıya kalacak... Ben Paris'i değil, Pittsburgh halkını temsil etmek için seçildim...”

Bu sözleriyle Trump, Anlaşmadan çekilmesini meşrulaştırmak amacıyla ekonomik büyümede gerilemeyi ve işsizliği öne sürmeye çalışmış ve “America First” ilkesiyle hareket ettiğini gözler önüne sermiştir.¹⁶³

Anlaşmadan çekildikten sonra yaptığı bir açıklamada Trump şu ifadelere yer vermiştir; “...Paris Anlaşması, uzun zamandır ülkemizin pahasına servet kazanmaya çalışan yabancı sermayelerden ve küresel aktivistlerden övgü kazanmak için Amerika Birleşik Devletleri ekonomisini engelliyor. Onlar Amerika'yı ilk sıraya koymuyor. Ben koyuyorum ve her zaman koyacağım...” Burada Anlaşmanın, ülkenin ekonomisine olumsuz yönde etki etmesi ve Amerika'nın ekonomisinin büyümesine engel olan her türlü anlaşmadan -örnekteki Paris Anlaşması gibi- çekileceğinin duyurulmasıdır. Yani, kapitalist büyümenin çevre düzenlemelerinin önüne geçemeyeceği ve Trump başkan olduğu müddetçe ilk ve en önemli hedefin ülkenin ekonomik büyümesi olacağının vurgusu yapılmaktadır.

¹⁶¹ Kaya, 2020: 184.

¹⁶² Taşdemir ve Özdal, 2022: 48.

¹⁶³ <https://www.theguardian.com/environment/ng-interactive/2017/jun/02/presidents-paris-climate-speech-annotated-trumps-claims-analysed>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

Trump bu konuşmasında ayrıca Yeşil İklim Fonu'na da değinmiş ve konuyla ilgili şunları dile getirmiştir;

“...Elbette, dünyanın en büyük kirleticilerinin feshettiğimiz Yeşil Fon kapsamında hiçbir olumlu yükümlülüğü yok. Amerika 20 trilyon dolar borçlu. Nakit sıkıntısı çeken şehirler yeterli sayıda polis memuru işe alamıyor veya hayati altyapıyı onaramıyor. Milyonlarca vatandaşımız işsiz. Ve yine de Paris Anlaşması kapsamında, tam burada ABD'ye yatırılması gereken milyarlarca dolar, fabrikalarımızı ve işlerimizi elimizden alan ülkelere gönderilecek. Bunu bir düşünün. Ciddi yasal ve anayasal sorunlar da var. Avrupa, Asya ve dünyanın dört bir yanındaki yabancı liderlerin ABD ekonomisiyle ilgili olarak kendi vatandaşlarımızdan ve onların seçilmiş temsilcilerinden daha fazla söz hakkı olmamalı. Bu nedenle, anlaşmadan çekilmemiz ABD'nin egemenliğinin yeniden teyit edilmesi anlamına geliyor. Anayasamız dünyadaki tüm uluslar arasında benzersizdir ve onu korumak benim en büyük yükümlülüğüm ve onurumdur. Ve koruyacağım...”¹⁶⁴

Trump burada Fon'un devletlere adil bir şekilde paylaştırılmadığına vurgu yapmaktadır. Aynı zamanda görmezden geldiği şey ise iklim krizinin oluşması konusunda tarihsel sorumluluğa sahip ülkelerden birisidir. Tarihsel sorumluluk haricinde kapitalist üretim şeklinin devamı da krizi derinleştiren bir etkidir ve Trump, başkanlığı boyunca bu üretim şeklinin hiçbir şekilde kesintiye uğramaması adına çaba sarf etmiştir.

Trump yönetiminin iklim değişikliğine yönelik korkunç politikaları Paris İklim Anlaşması'ndan çekilmekle bitmemektedir. Öyle ki başkanlığının daha ilk aylarında duyurduğu “Enerji Bağımsızlığının ve Ekonomik Büyümenin Teşvik Edilmesi” başlıklı kararnamesinde Obama'nın İklim Eylem Planı dahil olmak üzere uygulamaya koyduğu bütün iklim ve yenilenebilir enerji politikalarını iptal ettiğini belirtmiştir. Böylece ülkede enerji kullanımı bakımından fosil yakıtlara dönüş başlamıştır. Bunun en önemli örneği ise Dışişleri Bakanı olarak büyük petrol şirketi Exxon-Mobil'in eski CEO'su Rex Tillerson'ın getirilmesidir.¹⁶⁵ Çevre Koruma Ajansı başkanı olarak ise Scott Pruitt gibi bir inkârcı getirmesiyle Trump, iklim değişikliği politikalarını yeterince net bir şekilde duyurmuştur. Pruitt, Ajansın 2017 yılında yayınladığı Dördüncü Ulusal İklim Değerlendirmesi Taslağı'na karşılık olarak, bilimin politikayı etkilememesi gerektiğini ve raporun hakemli olması gerektiğini söylemiştir. Halbuki rapor, çeşitli araştırmacılar tarafından hazırlanmış ve hakem denetiminden geçmiştir.¹⁶⁶ Ajans, binek araçlarının salım kontrollerini takip etmeyi zayıflatmış, petrol ve doğal gaz şirketlerinin metan emisyonlarını bildirmesini iptal etmiş, yerel toplulukların çevrelerinde olan kirliliği

¹⁶⁴ <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/statement-president-trump-paris-climate-agreement/>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

¹⁶⁵ Uysal Oğuz, 2019: 538.

¹⁶⁶ Connelly İzci, 2019: 133.

takibini zorlaştırmış ve hava kirliliğiyle ilgili birçok maddeyi iptal etmiştir. Düzenlemelere bakılınca Trump döneminde 112 çevre politikasının geri alındığı gözlemlenmektedir.¹⁶⁷ Bunlar arasında en fazla olarak, 30'u emisyon azaltım ve hava kirliliği, 19'u petrol ve doğal gaz araması başlıklıdır. Trump yönetimi bu dönemde yerli toplulukların bulunduğu çevrelerde doğal gaz aramalarına izin vermiş, Alaska'da ormansızlaşmanın önünü açmış, açık denizlerde petrol çıkarma yasasını iptal etmiş, Siyu yerlilerinin yaşadığı topraklardan geçen Dakota Access petrol boru hattına izin vermiş ve Obama'nın büyük zorluklarla durdurduğu, iklim değişikliğine yol açan en zararlı yakıt olan katran petrollerinin Kanada'dan Meksika'ya taşınmasını sağlayacak olan Keystone XL boru hattına izin vermiştir.

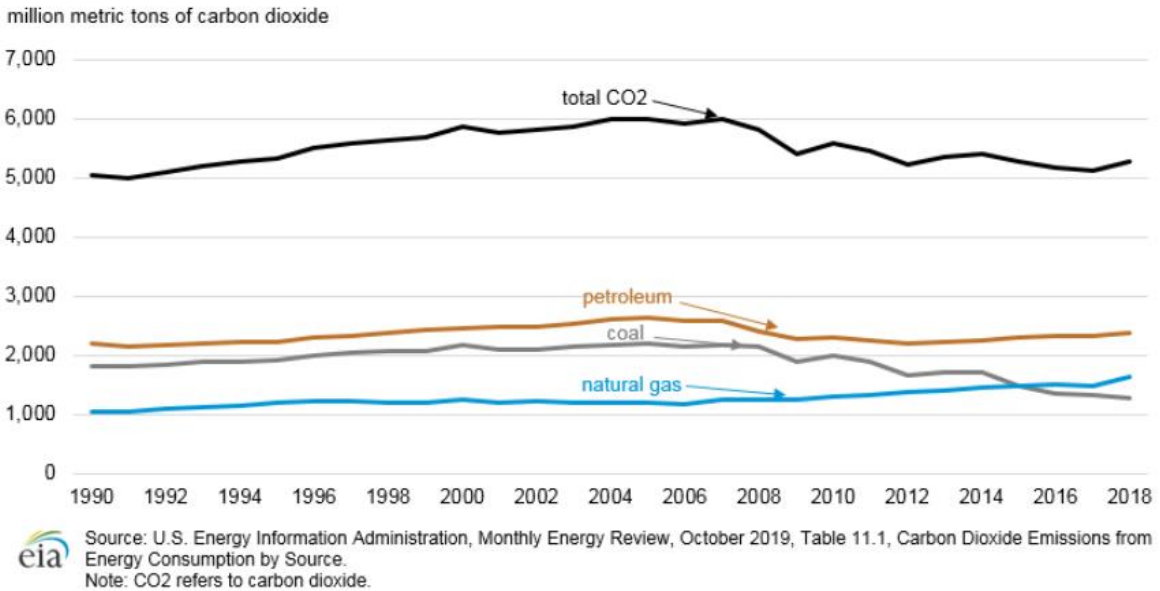
Trump'ın, başkanlığı boyunca iklim konusunda yaptığı bazı olumsuz uygulamalar vardır. Bunlardan bir tanesi Scott Pruitt'i EPA yöneticisi olarak aday göstermektir. Mart ayında Scott Pruitt kendi kurumundakiler de dahil olmak üzere iklim bilimcilerinin aksine, karbondioksit hakkında “Gördüğümüz küresel ısınmaya birincil katkıda bulunan şey olduğuna katılmıyorum” şeklinde bir açıklamada bulunmuştur. Trump'ın Çevre Koruma Ajansı (EPA) başkanı, fosil yakıt çıkarlarıyla derin bağlara sahip ve Oklahoma başsavcısı iken EPA kirlilik kurallarına meydan okumak için birçok kez onlarla çalışmıştır Pruitt, EPA'nın iklim endişeleri nedeniyle temel misyonundan uzaklaştığını ve Obama dönemi emisyon düzenlemelerini yırtıp atma sürecini başlattığını belirtmiştir. Bir diğer uygulama EPA' için önerilen bütçedir. Trump'ın EPA için önerdiği bütçe, ajansın bütçesini neredeyse üçte bir oranında azaltma yönünde alınmış bir hareket olarak adlandırılmaktadır. İklim ve temiz enerji programlarından uzaklaşmış, şirketlerin sera gazı emisyonlarına ilişkin veri toplama süreci bile sona erdirilmiştir. Federal izinlerdeki iklim değerlendirmeleri kaldırılmış, metan emisyonlarını azaltma önlemleri durdurulmuş ve otomobil ve kamyonların yakıt verimliliğini arttırmaya yönelik yeni standartlar askıya alınmıştır. Bir başka olumsuz uygulama, temiz enerji planının yıkımına başlanmış olmasıdır. Mart ayındaki bir yürütme emri, “enerji üretimini gereksiz yere engelleyen düzenleyici yükleri kaldırmak için temiz enerji planının gözden geçirilmesini talep etmiştir. Trump, kömürle çalışan elektrik santrallerinden kaynaklanan karbondioksit emisyonlarını azaltmayı amaçlayan planı ortadan kaldırmak için defalarca yemin etmiştir. Birkaç analiz, plan olmadan ABD'nin emisyonlarını Paris Anlaşması'nda taahhüt edilen seviyeye düşürmeyi başaramayacağını göstermiştir. Trump'ın iklim konusunda yaptığı bir başka olumsuz uygulama, federal kara ve suları sondaja açmış olmaktır. Trump, İçişleri Bakanlığı'na düzinelerce ulusal anıtı gözden geçirmesi talimatını vermiş ve bunların hurdaya çıkarılıp çıkarılmayacağını veya petrol ve gaz sondajı için daha iyi erişim sağlamak üzere

¹⁶⁷ Taşdemir ve Özdal, 2022: 48.

yeniden boyutlandırılıp boyutlandırılmayacağını görmek istemiştir. Federal topraklarda kömür madenciliği üzerindeki bir moratoryum kaldırılırken, Atlantik kıyısındaki açık deniz sondajına ilişkin bir yasak gözden geçirilmiştir. Trump'ın bütçesi ayrıca Alaska'daki Arktik ulusal sığınağında sondaj yapılmasını öngörmüş ve bu plan çevrecileri hayal kırıklığına uğratmıştır. Son uygulama olarak boru hatlarının onaylanması vardır. Başkanlık kalemini ilk kez kullandığında Trump, tartışmalı Keystone ve Dakota Access boru hatlarının hızlı onaylanması çağrısında bulunmuştur.¹⁶⁸

Obama sonrası Trump yönetimindeki ABD'nin karbondioksit emisyon verileri durumu gözler önüne sermeye yeterlidir. Enerji Bilgi İdaresi'nin 2019 yılında sunduğu raporda 2017 yılına kıyasla 2018 yılında ülkenin emisyonlarının %2,9 oranında arttığı gözler önüne serilmiştir.

Figure 3. Energy-related CO2 emissions by fuel, 1990-2018

Şekil 2.2: ABD'nin 1990-2018 yılları Fosil Enerjiye Bağlı Karbondioksit Emisyonları¹⁶⁹

Bu durumun nedenleri şu şekilde sıralanabilir; Trump göreve geldiğinde Dakota Access ve Alberta'dan Keystone XL boru hattını imzalamış, Gulf Coast'ta fosil yakıt arama ve işleme çalışmalarını arttıracaklarını duyurmuş, Obama'nın Temiz Enerji Planını iptal etmiş, ExxonMobil gibi şirketleri de karbon çıkarma ve işleme faaliyetlerini, karlarının zarara uğramayacağı bir şekilde desteklemiştir. Klein'e göre Trump iklim krizini inkâr etme konusunda üstün bir performans sergilemiş ve bunu üç farklı şekilde yapmıştır;

¹⁶⁸ <https://www.theguardian.com/environment/2017/may/31/donald-trump-worst-things-climate-change-environment>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

¹⁶⁹ <https://www.eia.gov/environment/emissions/carbon/archive/2018/>, (erişim tarihi: 11.06.2024).

“...araştırmaları durdurarak ve kurumları susturarak iklim değişikliğinin gerçekliğini ortaya koyan kanıtları yak; iklimdeki bozulmaların gerçek dünyaya yansıyan etkileriyle baş etmeyi öngören programlarda kısıntıya git; (daha fazla petrol ve doğal gaz arama çalışmaları yaparak, madenleri çoğaltarak ve daha fazla kömür yakarak), krizi körükleyen faaliyetlerin hızlandırılmasının önündeki bütün engelleri kaldır.”¹⁷⁰

Trump yönetimi sırasında da Bush yönetiminde görüldüğü gibi, iklim değişikliği alanında federal düzeyde yeterince kaliteli politikalar izlenmediği için eyaletler bu eksikliği kendi politikalarınca gidermeye çalışmışlardır. Öncelikle Demokrat Parti’nin hakimiyetindeki eyaletler olmak üzere eyaletler, iklim değişikliğinin yıkıcı sonuçlarından ne denli etkilenmişlerse o denli etkili bir politika izlemişlerdir. Örnek olarak kıyı şeridi eyaletlerinden olan Kaliforniya, Alaska, Hawaii gibi eyaletler mücadelede ortaklarken, Utah, Arizona gibi dağ yerleşkesindeki eyaletler iklim değişikliğini her bölgenin etkilediğini yalanlamaktadırlar. Bu eyaletler arasında emisyon sınırlaması getiren ilk eyalet olmasıyla Kaliforniya önemli bir yere sahiptir. Bir diğer örnek ise 2005 yılından itibaren yılda bir milyon ton emisyon azaltımı sağlayan Vermont’tur. Hawaii ise 2015 yılından beri tüm enerjisini yenilenebilir enerjiye geçireceğini açıklamıştır ve ülkenin yenilenebilir enerji konusunda lideri sayılmaktadır. Büyük ölçüde eyalet enerjisini yenilenebilir enerjiden sağlayan eyaletler Teksas, Iowa, Kansas, Güney Dakota, Maine, Washington, Idaho, Oregon şeklinde sıralanabilir.¹⁷¹

Donald Trump döneminde ABD’nin iklim politikaları, küresel iklim değişikliği ile mücadelede önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilir. Trump yönetimi, önceki yönetimlerin aksine, iklim değişikliği konusunda uluslararası iş birliğini zayıflatmış ve çevre düzenlemelerinde gerilemeye yol açmıştır. Trump yönetiminin en sembolik iklim politikası adımlarından biri, 2017 yılında Paris İklim Anlaşması’ndan çekilme kararı olmuştur. Bu karar, ABD’nin küresel iklim değişikliği ile mücadeledeki liderlik rolünden geri çekildiğinin açık bir göstergesiydi. Paris Anlaşması, sera gazı emisyonlarını azaltmak ve küresel ısınmayı 2°C’nin altında tutmayı hedefleyen uluslararası bir anlaşma olarak, tüm dünyada iklim eylemi için önemli bir çerçeve sunmaktadır. ABD’nin anlaşmadan çekilmesi, sadece küresel iklim çabalarını zayıflatmakla kalmamış, aynı zamanda diğer ülkeleri de iklim hedeflerini yeniden değerlendirmeye itmiştir. Trump yönetimi, bu kararı “Amerikan ekonomisini ve işçilerini koruma” gerekçesiyle savunmuştur. Ancak bu argüman, iklim değişikliği ile mücadelenin ekonomik maliyetlerinin abartılması ve uzun vadeli çevresel ve ekonomik faydaların göz ardı edilmesi ile eleştirilebilir. Paris Anlaşması, yenilenebilir enerji yatırımları, enerji verimliliği ve

¹⁷⁰ Klein, 2017: 80-83.

¹⁷¹ Deliktaş, 2021: 317.

düşük karbonlu teknolojilerin geliştirilmesi gibi alanlarda önemli ekonomik fırsatlar sunarken, ABD'nin çekilme kararı bu fırsatları kaçırmaya yol açmıştır. Ayrıca, bu karar, ABD'nin uluslararası arenada çevre koruma konusundaki itibarını zedelemiş ve diğer ülkelerin iklim değişikliği ile mücadele konusundaki kararlılıklarını olumsuz etkilemiştir.

Trump yönetiminin bir diğer önemli politikası, fosil yakıt endüstrisini destekleme yönündeki kararlı duruşudur. Trump, kömür, petrol ve doğalgaz sektörlerini canlandırmak ve bu sektörlerde istihdamı artırmak için çeşitli düzenlemeleri geri almıştır. Bu bağlamda, Obama döneminde çıkarılan Temiz Enerji Planı gibi emisyonları azaltmayı hedefleyen düzenlemeler iptal edilmiş veya zayıflatılmıştır. Temiz Enerji Planı, ABD'nin sera gazı emisyonlarını azaltma hedeflerini belirleyen önemli bir politika aracıdır. Bu planın iptal edilmesi, ABD'nin emisyon azaltma hedeflerinden sapmasına neden olmuş ve fosil yakıt tüketimini artırmıştır. Ayrıca, Trump yönetimi, federal topraklarda fosil yakıt arama ve çıkarma faaliyetlerini teşvik etmiş, çevresel inceleme süreçlerini zayıflatarak petrol ve doğalgaz projelerinin hızlandırılmasını sağlamıştır. Bu politikalar, kısa vadeli ekonomik kazançlar uğruna uzun vadeli çevresel sürdürülebilirliğin feda edildiği eleştirilerine yol açmıştır. Fosil yakıt endüstrisinin desteklenmesi, iklim değişikliği ile mücadelede geri adım atmak anlamına gelirken, yenilenebilir enerji sektörünün gelişimini de olumsuz etkilemiştir. Bu durum, ABD'nin enerji politikalarını yeniden fosil yakıtlar lehine yönlendirmiş ve küresel emisyon azaltma çabalarını baltalamıştır.

Trump yönetimi, iklim bilimi ve çevresel düzenlemeler konusunda da tartışmalı adımlar atmıştır. İklim değişikliğinin insan faaliyetlerinden kaynaklandığına dair geniş bilimsel uzlaşmaya rağmen, Trump yönetimi bu bilimsel verileri sürekli olarak sorgulamış veya göz ardı etmiştir. Bu durum, iklim değişikliği konusunda halkın yanlış bilgilendirilmesine ve bilimsel bulguların siyasallaştırılmasına yol açmıştır. Örneğin, Trump yönetimi, federal ajanslardaki bilim insanlarının çalışmalarını sansürlemiş, iklim değişikliği ile ilgili araştırmaların finansmanını kesmiş ve çevresel düzenlemelerin bilimsel temellerini zayıflatmıştır. Bu tür adımlar, çevresel politikaların bilimsel temelden yoksun bir şekilde şekillendirilmesine ve uzun vadede çevresel korumanın zayıflamasına neden olmuştur. İklim biliminin siyasallaştırılması, çevresel politikaların etkinliğini azaltmış ve iklim değişikliği ile mücadelede bilimsel kanıtlara dayalı bir yaklaşımın benimsenmesini engellemiştir.

Trump yönetiminin iklim politikaları hem ulusal hem de uluslararası düzeyde ciddi sonuçlar doğurmuştur. Ulusal düzeyde, çevresel düzenlemelerin gevşetilmesi, çevre kirliliğinin artmasına ve halk sağlığının olumsuz etkilenmesine yol açmıştır. Özellikle düşük gelirli ve marjinalize edilmiş topluluklar, bu düzenlemelerin olumsuz etkilerinden orantısız bir şekilde

etkilenmiştir. Çevresel adalet açısından bakıldığında, Trump yönetiminin politikaları, bu topluluklar üzerindeki çevresel yükleri artırmış ve sosyal eşitsizlikleri derinleştirmiştir. Uluslararası düzeyde ise, Trump yönetiminin iklim politikaları, küresel iklim değişikliği ile mücadelede bir boşluk yaratmıştır. ABD'nin Paris Anlaşması'ndan çekilmesi, diğer büyük emisyon salan ülkeleri de iklim taahhütlerini gözden geçirmeye itmiş ve uluslararası iklim eylemi üzerinde bir belirsizlik yaratmıştır. Ayrıca, ABD'nin iklim değişikliği konusundaki uluslararası liderlik rolünden çekilmesi, diğer ülkelerin iklim hedeflerine ulaşma konusundaki kararlılıklarını zayıflatmıştır.

2.3.7. Joe Biden Dönemi

2020 başkanlık seçimlerinde Demokrat Parti adayı Joe Biden, seçim kampanyası boyunca iklim değişikliğinden bahsetmemiş olmasına rağmen Başkan olarak seçildikten sonra bir değişim yaparak iklim politikalarında ABD'nin bir kez daha radikal değişime gittiğini göstermiştir. Öncelikle yayınlanan Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde iklim ve enerji güvenliğine önemli bir bölüm ayıran Biden, Obama gibi iklim değişikliğinin evde başlaması gerektiğini ileri sürmüş ve iklimin varoluşsal bir tehdit olduğunu, ülkeler arası iş birliği gerektirdiğini, Paris Anlaşması'na geri döneceğini ve AB ile tarihte ilk olması nedeniyle önem teşkil eden çelik ve alüminyum anlaşmasının diğer ülkeler için de örnek teşkil edeceğini belirterek iklim değişikliğine verdiği önemi belirtmiştir.¹⁷²

Başkanlığında henüz yeni olmasına rağmen iklim politikası kapsamında oldukça önemli politikalara imza atan Biden'ın temel hedefleri şu şekilde özetlenebilir:

- 2030'da ABD sera gazı emisyonlarını 2005 seviyelerinin %50-52 altına düşürmek,
- 2035 yılına kadar %100 karbon kirliliği içermeyen elektriğe ulaşmak,
- 2050 yılına kadar net sıfır emisyon ekonomisine ulaşmak,
- İklim ve temiz enerjiye yapılan federal yatırımlardan elde edilen faydaların %40'ını dezavantajlı topluluklara ulaştırmak.¹⁷³

Biden, iklim değişikliğini, “insanlığın karşı karşıya olduğu bir numaralı sorun” olarak ilan etmiş ve milyonlarca yeni iş yaratabilecek fosil yakıtlardan yenilenebilir enerjiye ulusal bir geçiş sözü vermiştir. Başkanlığının ilk zamanlarında katıldığı bir podcast'te Biden, “Kimse başka bir petrol veya gaz yakıtlı elektrik santrali inşa etmeyecek. Yenilenebilir enerjiyle çalışan bir santral inşa edecekler,” ifadelerini kullanmıştır. “Hatlarımız üzerinden iletim

¹⁷² <https://nssarchive.us/national-security-strategy-2022/>, (erişim: 23.03.2023).

¹⁷³ <https://www.whitehouse.gov/climate/#:~:text=Reducing%20U.S.%20greenhouse%20gas%20emissions,clean%20energy%20to%20disadvantaged%20communities>, (erişim: 23.03.2023).

yapabildiğimizden emin olmak için milyarlarca dolar yatırım yapmalıyız”¹⁷⁴ Biden’ın bu sözleri, yeşil teknolojilere ve yeşil ekonomiye ne denli önem verdiğini de gösterir niteliktedir.

ABD’deki fosil yakıtlara olan bağımlılık, Obama yönetiminin “her şey dahil” enerji stratejisiyle şekillenmiştir. Hem Obama hem de Trump yönetimleri, ABD ve Kanada’da geleneksel olmayan fosil yakıtların çıkarılmasını teşvik ederken, aynı zamanda Çin, Polonya, Ukrayna, Ürdün, Kolombiya, Şili ve Meksika gibi ülkelerde de bu kaynakların hızla geliştirilmesini desteklemişlerdir. Washington, Irak’ta ham petrol üretimini artırmak için de etkisini kullanmıştır. Trump yönetimi bu politikayı daha da ileri götürse de hem Demokrat hem de Cumhuriyetçi yönetimler, geleneksel ve geleneksel olmayan fosil yakıt üretimini genişletme yolunda birleşmişlerdir. Bu süreçte, geleneksel olmayan fosil yakıtların yol açtığı yeni tehditlere karşı, doğrudan eylemlere yönelen bir iklim hareketi filizlenmiştir. İklim bilimci James Hansen’in Alberta’daki katranlı kum yataklarının tamamının kullanılması durumunda "oyunun biteceği" yönündeki uyarısı, sahadaki hareket üzerinde derin bir etki yaratmıştır. Bu hareket, Keystone XL boru hattına karşı kitlesel bir direnişle nihayet 2021’de zafer kazanmıştır. Joe Biden, göreve başlar başlamaz boru hattının sınır geçiş iznini geri çekmiş ve altı ay sonra TC Energy projeden vazgeçmek zorunda kalmıştır.¹⁷⁵

Biden, iklim politikalarına 2021’in başlarında Ulusal İklim Danışmanı ve İklim Özel Elçisi adında iki yeni pozisyon atamakla başlamıştır. ABD’nin “İklim Eş Başkanları” olarak adlandırılan bu pozisyonlara ikisi de Obama döneminde önemli pozisyonlarda yer alan Gina McCarthy ve John Kerry getirilmiştir. Yine Biden Başkanlığının ilk günlerinde ABD, Paris İklim Anlaşması’nı tekrar imzalamış, Keystone XL boru hattını iptal etmiş, Arktikte petrol ve doğal gaz aramalarını yasaklamıştır.¹⁷⁶ Görüldüğü üzere iklim ve çevre konularında selefi Trump’tan oldukça farklı bir politika izleyen Biden bilimin açıklığını ve iklim kriziyle mücadelenin küresel savaş niteliği taşıdığını da belirtmiştir. 6 Mayıs 2021 tarihinde İçişleri Bakanı, Tarım Bakanı, Ticaret Bakanı ve Beyaz Saray Çevre Kalitesi Konseyi Başkanı tarafından ortak hazırlanan “Güzel Amerika Raporu” ise Biden yönetimi faaliyetleri açısından oldukça önemlidir. Raporda, eyaletler bazında yürütülen projelerin desteklenmesi ve canlı biyosferinin korunması gerektiği belirtilmiştir.¹⁷⁷

Biden, 2022 yılında yaptığı bir konuşmada şu ifadelere yer vermiştir;

¹⁷⁴ <https://www.cnn.com/2020/10/24/joe-biden-climate-change-is-number-one-issue-facing-humanity.html>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

¹⁷⁵ Foster, 2023: 153-154.

¹⁷⁶ Erensü ve Şahin, 2021: 7-8.

¹⁷⁷ Taşdemir ve Özdal, 2022: 49.

“Bugün buraya bir mesajla geliyorum: Başkan olarak, ulusumuz açık ve mevcut bir tehlikeyle karşı karşıya kaldığında aciliyet ve kararlılıkla hareket etme sorumluluğum var. İklim değişikliği de tam olarak budur. Bu, mecazi anlamda değil, gerçek anlamda açık ve mevcut bir tehlikedir. Geçen hafta da söyledim ve tekrar yüksek sesle ve net bir şekilde söyleyeceğim: Başkan olarak, Kongre'nin inanılmaz eylemlerine rağmen, iklim kriziyle mücadele etmek için yürütme yetkilerimi kullanacağım. O halde şunu açıkça söyleyeyim: İklim değişikliği bir acil durumdur.”¹⁷⁸

Biden, yaptığı konuşmalarda iklim değişikliğinin ne kadar önemli olduğunun yanı sıra, ülkenin uluslararası alanda tehditleri fırsata çevirerek yeni bir liderlik rolü izleyeceğini de belirtmiştir. Bu kapsamda, hükümetin uluslararası çabalarından ilki 40'tan fazla ülke başkanını İklim Liderler Zirvesi çatısı altında toplamak olmuştur. İklim değişikliği kapsamında dezavantajlı ülkelere yardım etmek için ülkede daha önce benzeri yapılmamış ABD Uluslararası İklim Finans Planı yayınlamıştır.¹⁷⁹

Biden yönetiminin iklim konusundaki en önemli politikası ise Ağustos 2022'de imzalanan Enflasyon Azaltma Yasası'dır (Inflation Reduction Act/IRA).¹⁸⁰ Bu yasa ile büyük bir ilke imza atan Biden yönetimi, hane içi enerji maliyetlerini düşürmeyi, enerji faturalarında büyük miktarda tasarruf sağlamayı ve yenilenebilir enerji sektöründe iş gücünü arttırmayı ve çevre kirliliğini gelecek nesiller adına sonlandırmayı hedeflemektedir. Yasa ile ilgili diğer bilgiler şu şekilde sıralanmıştır;

- Climate Power adlı savunuculuk grubunun raporuna göre IRA'nın ilk yılında ABD genelinde yaklaşık 278 milyar dolar değerinde yeni temiz enerji yatırımı gerçekleştirilmiş ve bu süreçte 170.000'den fazla iş imkânı yaratılmıştır. Beyaz Saray, yasanın yürürlüğe girmemesi durumunda önümüzdeki yedi yıl içinde rüzgâr, güneş ve pil depolama sistemlerinin iki kat daha fazla kurulacağını iddia etmektedir. Şirketler de IRA öncesi döneme kıyasla yeni üretim tesislerine iki kat daha fazla yatırım yapmaktadırlar.
- IRA, elektrikli araç satın alanlara 7.500 dolara kadar vergi indirimi sunmaktadır ve bu teşvik, elektrikli araç satışlarının bu yıl ABD'de ilk kez 1 milyonu aşmasını sağlamaktadır. Anketler, ABD'li sürücülerin yarısından fazlasının bir sonraki araç alımlarında bir elektrikli araç almayı planladığını göstermektedir. Ancak bu geçişin önünde bazı engeller bulunmaktadır. Elektrikli araç tedarik zincirinde önemli parçaların eksikliği, birçok modelin hala çok pahalı olması ve yeni tesislerde işçi haklarının

¹⁷⁸ <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/07/20/remarks-by-president-biden-on-actions-to-tackle-the-climate-crisis/>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

¹⁷⁹ <https://www.whitehouse.gov/climate/#:~:text=Reducing%20U.S.%20greenhouse%20gas%20emissions,clean%20energy%20to%20disadvantaged%20communities>, (erişim: 23.03.2023).

¹⁸⁰ https://www.whitehouse.gov/cleanenergy/?utm_source=cleanenergy.gov, (erişim tarihi: 19.06.2024).

yeterince korunmaması gibi durumlar bu engellerden sayılabilmektedir. Ayrıca, iklim savunucuları toplu taşıma ve e-bisikletler gibi alternatif ulaşım yöntemlerine neden benzer güçlü desteklerin verilmediğini sorgulamaktadırlar.

- ABD, dünyanın en büyük ikinci sera gazı emisyonu kaynağıdır ve yapılan bir analize göre, IRA'nın 2035 yılına kadar ABD'nin emisyonlarını 2005 seviyelerine göre %48'e kadar azaltması beklenmektedir. Bu tahminler, ekonomik büyüme gibi belirsizlikler nedeniyle geniş bir aralıkta bulunmaktadır ancak en iyimser senaryoda bile ABD'nin 2050 yılına kadar net sıfır emisyon hedefine ulaşabilmesi için daha fazla önlem alması gerekmektedir. Bilim insanları, bu hedefin dünyanın boyutundaki iklim etkilerinden kaçınması için zorunlu olduğunu belirtmişlerdir. Emisyon açığını kapatmanın muhtemel yolları arasında EPA'nın araçlar, kamyonlar ve enerji santralleri için yeni standartlar belirlemesi ve eyaletlerin kendi ilerlemelerini kaydetmeleri gibi düzenleyici önlemler yer almaktadır.
- IRA, Kongre'nin yıllarca süren iklim değişikliği konusundaki yavaş ilerlemesinin ardından büyük bir adım olarak anılmaktadır. Yasa, Batı Virginia'dan kömür madenciliği sektöründe etkili olan Senatör Joe Manchin ile yapılan zorlu uzlaşmalar sonucunda kabul edilmiştir. Ancak, Cumhuriyetçilerin yasa tasarısına genel olarak karşı çıkmaları ve Temsilciler Meclisi'nden kontrolü ele geçirdikten sonra IRA'nın bazı önemli unsurlarını ortadan kaldırmayı amaçlayan Cumhuriyetçi Parti tasarısı nedeniyle yürürlükten kaldırılma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu durum, temiz enerji yatırımlarının çoğunluğunun Cumhuriyetçilerin kontrolündeki bölgelere yönlendirilmesine rağmen bu şekilde gerçekleşmiştir. Beyaz Saray danışmanı John Podesta, iklim kriziyle mücadelede rekor hızla ilerlediklerini belirtmiş, insanların acele etmelerini istediğini ve net sıfır bir ekonomi kurmayı dilediğini, ancak bunun küresel bir geçiş olduğunu ve bu geçişin tamamlanması gerektiğini ifade etmiştir.
- IRA'ya hiçbir Cumhuriyetçi oy vermemiş olmasına rağmen, yasa ile tetiklenen yatırımların büyük bir kısmı Cumhuriyetçi Parti kontrolündeki kongre bölgelerine yönlendirilmiştir. Özellikle ABD'nin güneyinde, Georgia, Tennessee ve Teksas gibi eyaletlerde pil ve elektrikli araç fabrikalarının yükselmesiyle birlikte yeni bir "pil kuşağı" oluşmaktadır.
- IRA'dan önce yenilenebilir enerji kaynaklarının gelişimi sınırlıydı, ancak şimdi bu alanda büyük bir artış beklenmektedir Federal hükümet, bu yıl yeni elektrik kapasitesinin %80'inden fazlasının rüzgâr, güneş ve pil depolama projelerinden geleceğini öngörmektedir. Yasa yapımcılar, daha fazla yenilenebilir kapasitenin zaten

ucuz olan temiz enerji kaynaklarının maliyetini düşüreceğini ve bu döngünün daha fazla yenilenebilir enerji dağıtımını teşvik edeceğini umut etmekteledir. Ancak, temiz enerjiyi ülkenin bir bölgesinden diğerine taşıyacak iletim hatlarının yetersizliği ve birçok temiz enerji projesinin şebekeye bağlanması için uzun süre beklemesi gibi sorunlar bu büyümenin önünde engel teşkil etmektedir. Şu anda şebekeye bağlanmayı bekleyen 1.250 gigavatlık güneş ve rüzgâr enerjisi kapasitesi bulunmaktadır ki bu miktar, mevcut tüm ABD enerji santrali filosuna eşdeğerdir.¹⁸¹

Yönetimin iklim değişikliği politikaları beş farklı sektörü kapsamaktadır. Bu açıdan enerji sektörüne yönelik çalışmaları, Amerikan açık deniz rüzgâr endüstrisinin başlatılmasıdır. “Daha İyi Bir Şebeke İnşa Etmek” girişiminin hedefi ise Porto Riko’ya yardım göndermek, güvenilirliği arttırmak, maliyetleri düşürmek ve gelişmiş elektrik şebekeleri kurmak, kırsal elektrik altyapısına yatırım yapmaktır. Taşımacılık sektöründeki hedefler ise 2030’da %50 oranında elektrikli satış payı sağlamak ve elektrikli araçlar için ulusal şarj ağı geliştirmektir. Yapı sektöründeki hedefleri; Amerikan evlerinin değişen ve güçlü hava şartlarına uygun hale getirilmesi, yerel eylemleri desteklemek, okul tesisi iyileştirmeleri, sürdürülebilir bina ve elektrikli cihazları teşvik etmektir. Endüstri sektöründeki hedefler Temiz Satın Al Görev Gücü ile özetlenebilir. Burada amaç düşük karbonlu inşaat malzemesi alım satımı ve yerli üretimi desteklemektir. Bir diğer amaç beyaz eşyalarda hidrokarbonların (HFC) aşamalı olarak azaltılması, metan emisyonunun azaltılmasıdır. Son olarak arazi ve su sektöründeki hedefler ise yerel topluluklar için önem arz eden doğal alanların restore edilmesi ve kirliliğe karşı korunması, doğal parklarda petrol ve doğal gaz projelerini iptal edilmesidir. Biden yönetiminin ulusal alanda yaptığı yeniliklerden bir tanesi de 25’ten fazla liderin bulunduğu Ulusal İklim Görev Gücü’nü oluşturmasıdır.

Biden, 2023 yılında Kongre’de yaptığı bir konuşmada IRA ile ilgili olarak şu sözlere yer vermiştir;

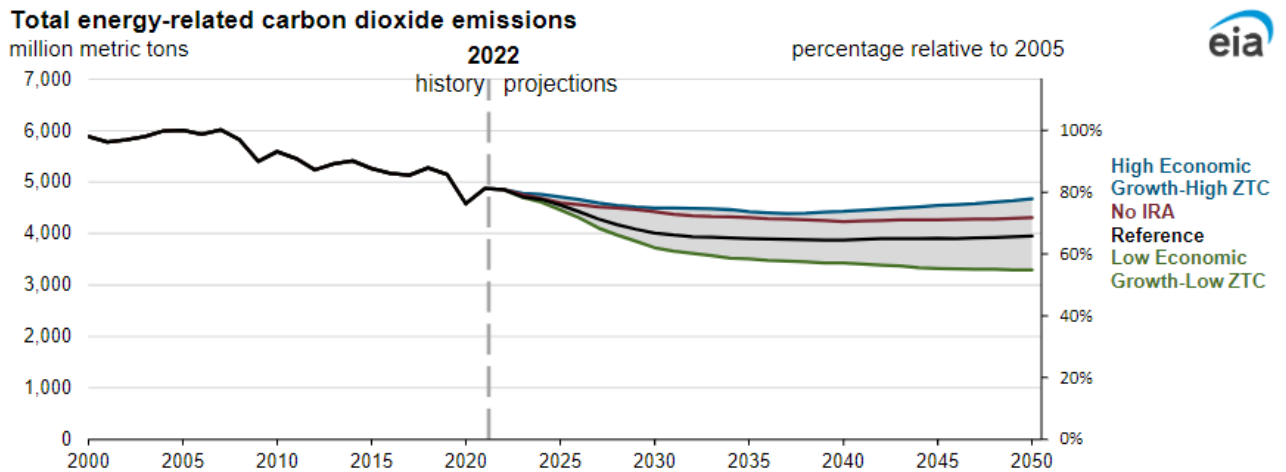
“...ve benim Enflasyon Azaltma Yasam dünyanın herhangi bir yerindeki en önemli iklim yatırımdır. Yaptığı birçok şeyin yanı sıra, evinizi daha enerji verimli hale getirmek için vergi kredileri; cereyanı dışarıda tutmak ve ısıyı içeride tutmak için pencereleri ve kapıları yenilemek; çatınıza elektrikli ısı pompaları ve güneş panelleri taktırmak için vergi kredileri, ailenizin faturalarında yüzlerce dolar tasarruf etmek; Amerika’da elektrikli araç geleceğini inşa ederken elektrikli araç satın almak için vergi

¹⁸¹<https://www.theguardian.com/us-news/2023/aug/11/biden-climate-bill-inflation-reduction-act>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

kredileri sunuyor. Amerika'nın tamamında sendika işleri de dahil olmak üzere iyi ücretli işler yaratmayı tehdit eden temiz enerji gelişimini dönüştürüyoruz...¹⁸²

Biden bu sözlerle, Obama gibi yeşil teknolojilerin çevre tahribatına neden olmadan ekonomik büyümeyi sağlıyor olduğunun altını çizmektedir.

Biden'in politikalarında ne kadar gerçekçi olduğu ise Enerji Bilgi Yönetim İdaresi'nin 16 Mart 2023 tarihli Yıllık Enerji Görünümü raporunda görülmektedir:

Şekil 2.3: 2030 yılına kadar düşmesi hedeflenen CO2 emisyon yüzdesi¹⁸³

Grafikten anlaşılmaktadır ki eğer ki alınan politikalar aynı şekilde uygulanmaya devam ederse, 2030 yılında ABD'deki CO₂ emisyonları 2005 yılı seviyesine göre en az %26, en fazla ise %38 oranında azalacaktır.

Başkan Biden'ın ulusal ve uluslararası alanlarda iklim krizine yönelik attığı önemli ve çoğu adımlar Amerikan halkının iklim krizine yönelik düşüncelerini de etkiler nitelikte olmuştur. Ekim 2021'de yapılan Associated Press- NORC Halkla İlişkiler Merkezi ve Chicago Üniversitesi Enerji Politikası Enstitüsü'nün ortaklaşa yürüttüğü ankete göre halkın %55'i ülke elektriğinin temiz enerjiden gelmesini istemektedir. Son beş yıl içinde iklim değişikliğine olan inançlarındaki değişim sorulduğunda ise %54'ü bilim adamlarının açıklamalarının iklim değişikliği hakkındaki düşüncelerini etkilediğini belirtmiştir.¹⁸⁴ Son olarak iklim krizinin onlar için ne kadar önemli bir konu olduğu sorulduğunda “çok” veya “aşırı önemli” cevabını

¹⁸² <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/11/14/remarks-by-president-biden-on-actions-to-address-the-climate-crisis/>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

¹⁸³ <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=55840>, (erişim: 23.03.2023)

¹⁸⁴ <https://apnorc.org/projects/where-do-americans-stand-on-climate-and-energy-policy/>, (erişim: 23.03.2023).

verenlerin sayısı %59 iken, 2018 yılında (Trump Başkanlığı döneminde) bu sayının %49 olması ise Başkanların politikalarının halk üzerindeki etkisini açıklar niteliktedir.¹⁸⁵

Çalışmanın kaleme alındığı dönemin en güncel haberlerinden biri olarak Biden yönetimi, Güneşin zararlı ışınlarını geri yansıtarak Dünyayı küresel ısınmaya karşı korumayı hedefleyen bir araştırmayı tartışmaktadır. Araştırma içeriğinde güneş ışığını yansıtmak için stratosfere aerosol püskürtmek gibi iklim müdahalelerini hedef almaktadır. Atmosfere zararlı gazlar püskürtmenin teknik açıdan hem çevre hem insanlık için zararlı etkileri olduğu bilinmesine rağmen, bilim adamları insanların emisyon hedeflerini aşacağından endişe duydukları için gelecekteki dünya sıcaklığının artması gibi korkunç senaryolara bir çözüm bulmak istemektedir. Yine de bu araştırma iklim değişikliği için bir çözüm yaratmadığı için hala ilk hedef, emisyon azaltımı olarak dikkat çekmektedir.¹⁸⁶ Bu yıl içerisindeki Birlik Durumu konuşmasında Biden, iklim değişikliği hakkında konuşurken iki kez “iklim krizi” söylemine yer vermiştir. “Gezegeni iklim krizinden kurtardığımız bir gelecek görüyorum”, ve Trump’a ithafen, “İklim krizini inkâr ederek değil, onunla yüzleşerek de tarih yazıyoruz” ifadelerini kullanmıştır.¹⁸⁷

Yukarıda değinilen tüm Biden dönemi olumlu iklim politikalarına karşı, yönetimin az bilinen boru hattı ve fosil yakıt altyapı projelerini desteklediği, hatta bazı sondaj işlemlerine izin verdiği de açığa çıkmıştır. Biden, iklim değişikliğinin yıkıcı etkilerini kabul etmesine rağmen, aynı zamanda fosil yakıtlara olan bağımlılığın devam edeceğini belirterek, ülkeye “bir süre daha petrol ve gaza ihtiyacımız olacak” şeklinde bir güvence vermiştir. Alaska’daki Tongass Ulusal Ormanı’nda koruma önlemlerini hayata geçirdikten kısa bir süre sonra, Alaska’nın vahşi doğasında büyük bir petrol sondaj projesine onay vermiş, bu durum Biden’ın karışık mesajlar verdiği ve iklim hedeflerini baltalayacak tehlikeli bir çevresel adaletsizlik yarattığı şeklinde yorumlanmıştır.¹⁸⁸ Söz konusu haberden de anlaşılacağı üzere ABD yönetimi, değişen başkanlar çerçevesinde her ne kadar iyi şekilde iklim politikası izliyor olursa olsun, bir şekilde tam olarak yeterli önlemler alınamamaktadır. Giddens, bu durumu üç sebebe bağlamaktadır; Kongre ile Başkanın müzakeresini sağlayan güçler ayrılığı ilkesi, güçlü lobilerin Kongre üyelerini üzerinde söz sahibi olma becerileridir. Lobilerin Kongre üyeleri üzerindeki baskısı oldukça güçlüdür çünkü bu görev büyük miktarlarda harcama yapmak

¹⁸⁵<https://www.voaturkce.com/a/amerikalilar-iklim-degisikligini-eskisinden-cok-onemsiyor/6286074.html>, (erişim: 23.03.2023).

¹⁸⁶<https://www.cnn.com/2022/10/13/what-is-solar-geoengineering-sunlight-reflection-risks-and-benefits.html>, (erişim: 23.03.2023).

¹⁸⁷<https://www.nytimes.com/2024/03/08/climate/biden-state-of-the-union-climate.html>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

¹⁸⁸<https://eos.org/articles/biden-calls-climate-change-existential-threat>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

anlamına gelmektedir ve bu da görevdekileri güçlü çıkar gruplarının yardımına muhtaç duruma düşürür. ABD’de özellikle fosil yakıt endüstrileri gelişmiştir ve bu nedenle Kongre aracılığıyla siyasette söz hakları vardır.¹⁸⁹

Birinci ve ikinci nedenin bir sonucu olarak ülke içinde politik açıdan iklim değişikliği konusunda yaşanan kutuplaşmadır.¹⁹⁰ Son madde özellikle Cumhuriyetçiler ve Demokratlar arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Giddens’in bu açıklamalarına yeni bir soluk olarak ise Başkanların kaliteli iklim politikaları izlerken dahi merkezlerine “insan”, “ekonomi”, “piyasa”, “ülke refahı” gibi hala piyasa temelli yaklaşımlar benimsiyor olmaları da krize karşı yeterli önlemlerin alınamıyor olmasının nedenidir.

Amerikan Savunma Bakanlığı’nın iklim krizine bakış açısı konusu ise ayrıca ele alınması gereken bir konudur. Kriz, güvenlik bağlamında o denli ciddiye alınmaktadır ki, eski genel kurmay başkanı olan Albay Lawrence Wilkerson şu sözleri durumu özetler niteliktedir; “İklim değişikliğinin gerçek olduğu fikrine açıkça katılan tek meclis Washington, Savunma Bakanlığı’dır”. Ayrıca ABD ordusunun yenilenebilir enerjiye geçiş için girişimlerde bulunması ve yatırımların 2006-2009 yılları arasında %200 artması bu durumun göstergesidir.¹⁹¹

ABD’de iklim adaleti kavramı, küresel ısınmayla mücadele amacıyla geliştirilen çözümlerin, düşük gelirli kesimler, azınlık grupları veya fosil yakıt endüstrisinde çalışan işçiler üzerinde olumsuz etkiler yaratmaması gerektiğini ifade eder. Bu kavram, iklim değişikliğinin tehdit ettiği veya halihazırda etkilediği topluluklara destek sağlama amacını taşır. İklim adaletinin temel prensibi, sera gazlarının azaltılması konusunda tüm ülkelerin sorumluluk alması gerektiği, ancak bu sürecin öncülüğünü tarihsel olarak en fazla sera gazı salımından sorumlu olan sanayileşmiş ülkelerin yapması gerektiğidir. ABD, dünya genelindeki sera gazı emisyonlarının %25’ini gerçekleştirdiği için bu dönüşümde başı çekmelidir. Gelişmekte olan ülkeler açısından iklim adaleti, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası kuruluşların fosil yakıtlara dayalı küreselleşme süreçlerini finanse etmeyi bırakması ve bunun yerine sürdürülebilir ve temiz enerji teknolojilerini desteklemesi anlamına gelir. Sonuç olarak, iklim adaleti kavramı, fosil yakıt şirketlerini küresel ısınmaya katkılarından dolayı sorumlu tutmayı içerir. Raporda, iklim değişikliğinin ana nedeni olarak fosil yakıtların altı çizilmiş ve özellikle fosil yakıt şirketleri ile sanayileşmiş ülkelerin sorumluluğu vurgulanmıştır. Bireylerin katkısı ise, kaynak tüketimini en aza indirerek, enerji verimliliği yüksek araçlar ve ampuller kullanarak sürece destek olmaları şeklinde tanımlanmıştır.¹⁹²

¹⁸⁹ Giddens, 2013: 131.

¹⁹⁰ Giddens, 2013: 131.

¹⁹¹ Gosh, 2022: 149.

¹⁹² Bruno vd., 1999: 3.

2.4. İklim İnkarcıları

Kısaca adlandırılmalarıyla iklim inkarcıları, lobicilik faaliyetleri nedeniyle çoğunlukla ABD’de görülüyor olmalarına rağmen dünyanın pek çok yerinde karşımıza çıkmaktadırlar. İklim krizine karşı alınacak önlemleri, neoliberal politikalar nedeniyle elde ettikleri refah seviyesine ve zenginliğe karşı bir düşman olarak gördükleri, yani aslında bu politikaların uygulanması sonucunda fosil yakıtlardan elde ettikleri zenginliğin azalacağını bilinciyle iklim değişikliğini yalanlayan, bilim insanlarının yalanlaması için ücret veren kişiler yahut kurumlar, iklim inkarcılarıdır.

Eski Başkan Yardımcısı Al Gore, 2009 yılında kaleme aldığı eserinde inkâr uygulamalarına oldukça yer vermiştir. 2009 yılında bir lobicilik firması, Kongre üyelerine, kâr amacı gütmeyen kuruluşların ve halkın ağzıyla yazıldığı izlenimi verecek ve içerisinde iklim krizine karşı yasaların alınmamasından bahsedildiği mektuplar yollanmıştır. İnkarcıların çoğunlukla Cumhuriyetçi Parti’den olması ise lobiciliğin ve “petrol zenginliği’nin” bu kanatta toplanıyor olmasıdır. Bu durum ise Amerikan siyasetinin yapısından dolayı Demokratların aldıkları iklim krizi politikalarının Cumhuriyetçilerin yoğunlukta olduğu Kongre’den geçmemesine neden olmaktadır.¹⁹³ Örneğin, Obama’nın başkan olmasından sonra Mitch McConnell, elçilikleri “Başkan’ın iklim politikalarıyla savaş halinde oldukları”na dair bilgilendirmiş ve Senato’ya gelen herhangi bir anlaşmanın da onaylanmayacağını belirtmiştir.¹⁹⁴

1980’li yıllarda iklim değişikliği araştırmaları detaylandırılıp halk da bu araştırmalara önem vermeye başlayınca fosil yakıt şirketleri bir araya geldi ve iklim değişikliğini baltalamaya yönelik bir propaganda başlattı. Buradaki tek amaçları ise yalan ifadeler ve “kanıtlar” kullanarak değişikliğin olmadığını halka kabul ettirmeye çalışmaktır. Aralarındaki bir yazışmada bu durum “Ulusal boyutta bir kamuoyu şekillendirmesi için bir mesaj ve strateji oluşturmak” şeklinde özetlenmiştir.¹⁹⁵

ExxonMobil, inkarcılık kapsamında başı çeken şirketlerden biridir. İklim değişikliğini yalanlama bakımından halkı inandırma çabasında neredeyse 40 grubu finanse etmektedir.¹⁹⁶ 2006 yılında Royal Society of London, ExxonMobil’den bu uygulamaları durdurmasını istemiş¹⁹⁷ ve bunu kamuoyuna duyurmuş ve yapılan finansal desteğin de analizini

¹⁹³ Gore, 2009: 352.

¹⁹⁴ Chomsky vd., 2021: 62.

¹⁹⁵ Gore, 2009: 358.

¹⁹⁶ Gore, 2009: 365.

¹⁹⁷ <https://royalsociety.org/news-resources/publications/2006/royal-society-exxonmobil/>, (erişim tarihi: 11.06.2024).

(erişim tarihi:

yayınlamıştır. 2008 yılında ise ExxonMobil bu uygulamaları devam ettirmeyeceğini kamuoyuna duyurmuştur.¹⁹⁸

İnkarcıların, Demokrat Parti adaylarının başkanlığa seçildiği zamanlarda özellikle Beyaz Saray’da birçok önemli pozisyonlara getirilmesi nedeniyle bu dönemlerde iklim politikalarının sekteye uğradığından bahsedilmişti. Bu bakımdan 2007 yılına kadar Çevre Kurulu Başkanı olan James Inhofe örnek olarak gösterilebilir. İklim konusundaki uyarılar Amerikanların maruz kaldığı en büyük aldatmaca olarak adlandırmıştır ve uyarıları yapanlara da “radikal çevreci ve elitist kuruluşlar” demiştir. Trump’ın başkanlığı zamanında ise bu kesim büyük kazançlar elde etmiştir. Sosyalbilimci Robert Brulle, 2014 yılında yaptığı bir araştırmada 2003-2010 yılları arasında gerçekliği olmayan raporlarla halkı iklim değişikliği konusunda aldatan kuruluşlara 7 milyar dolardan fazla bir para akışının sağlandığını ve bu paranın çoğunlukla kara para olduğunu gözler önüne sermiştir.¹⁹⁹

Amerika Ulusal Bilimler Akademisi Eski Başkanı Frederick Seitz de bu inkarcılardan biriydi ve sonradan ortaya çıktı ki bu isim R. J. Reynolds şirketine danışmanlık yapan ve 1972’de kömür enerjili termik santral işleten Ogden Corporation’ın yöneticisi ve hisse sahibiydi. Medyanın ise inkarcıları destekliyor olması, hatta raporlarına ve onların dilindeki haberlere yer veriyor olması dahi içler acısıdır. ExxonMobil’in kurum dahili yazışmalarında ortaya çıkan bir cümle dikkat çekmektedir; “iklim bilimine dair belirsizlik halk arasında yaygın inancıya dönüşürse başarıya ulaşılmış demektir”. Medya da bu başarıya ulaşılmasında kilit rol oynamaktadır.²⁰⁰

İnkâr politikası öyle güçlü işlemektedir ki, Koch kardeşler 2020 yılında NASA (National Aeronautics and Space Administration)’ya iklim değişikliğine insanların neden olduğu ve bu konuda bilim insanlarının %95’ten fazlasının aynı görüşte olduğuna dair hazırladıkları bir raporu sunmuştur. Yapmak istedikleri tek şeyin kuşku yaymak olması açısından halkın %20’sinin bu rapora inanmış olması onlar için başarı nihayetindedir. Politikanın siyasette işleyişi ise krize yönelik ılımlı düşünen insanları partiden saf dışı etmektedir.²⁰¹

¹⁹⁸ Gore, 2009: 366.

¹⁹⁹ Brulle, 2014: 684.

²⁰⁰ Brecher, 2020: 41.

²⁰¹ Chomsky vd. 2021: 65 ve 77.

2.5. Yeşil Yeni Düzen

Terim ilk olarak Amerikalı gazeteci Thomas Friedman tarafından 2008 ekonomik krizinin üstesinden gelinmesi açısından yeşil dönüşümlerin yapılmasının önerilmesiyle kullanılmıştır. Sonrasında Greenpeace'in eski iktisatçılarından Colin Hines ve yine bir iktisatçı olan Larry Elliot kullanmıştır. Başkan olarak seçilmeden önce 2008 yılında Obam ve 2009'da Amerikan Yeşilleri terimi kullananlardandır. Kısaca adını yeni yeni duyuyor olsak da aslında geçmişte olan bir terimdir.²⁰² İçeriğin gelişimi ise 2009 yılında UNEP'in yayınladığı Küresel Yeşil Yeni Düzen raporu sayesinde olmuştur. Raporda, enerji verimliliğin inşası, sürdürülebilir enerji, sürdürülebilir ulaşım, temiz su, ekolojik altyapı ve sürdürülebilir tarım gibi konulara değinilmiştir.²⁰³

Yeşil Yeni Düzen yaklaşımları, bazı ülkelerdeki İşçi ve Yeşil Partilerin, ileri gelen aydınların yahut siyasetçilerin iklim krizine karşı alternatif çözüm önerisidir ve son yıllarda oldukça yayılmıştır. Aykut Çoban, bu yayılmanın nedenlerini şu şekilde açıklamaktadır; uluslararası iklim rejimi soruna çözüm bulmak açısından yetersiz kalmaktadır. Bir diğer neden ise bu yaklaşımın kapitalizmi derinden etkilemeden bir çözüm önerisi sunuyor olmasıdır. Son olarak da maddelerin uygulanabilir olduğunun düşünülmesidir.²⁰⁴ Yeşil Yeni Düzen yaklaşımları yukarıda da bahsedildiği gibi birçok versiyon barındırır da bu çalışmada Robert Pollin ve Noam Chomsky'nin ortak geliştirdikleri Yeşil Yeni Düzen ve Avrupa Yeşil Dönüşümü'ne değinilecektir.

Öncelikle Chomsky ve Pollin'e göre Yeşil Yeni Düzen modellerini şu dört maddeyi kapsamak zorundadır.

- Azaltım hedefleri IPCC tarafından 2018'de belirlenen hedeflerle aynı olmalıdır.
- Yenilenebilir temiz enerjiye geçiş projeleri ve girişimleri başlatılmalı, enerji verimliliği koşulları geliştirilmelidir.
- Yeşil ekonomiye geçiş adil bir şekilde sağlanmalı, fosil yakıt endüstrisindeki işçiler mağdur bırakılmamalıdır.
- Kalkınma sürdürülebilir olmalı ve toplumsal açıdan iklim adaleti sağlanmalıdır.²⁰⁵

Pollin, iklim krizi politikalarından verimli sonuç alınması için kapitalizme devlet müdahalesinin olması gerektiğini savunmaktadır. Bu müdahaleler de halihazırdaki karbon

²⁰² Çoban, 2022: 15.

²⁰³ <https://www.unep.org/resources/report/global-green-new-deal-policy-brief-march-2009>, (erişim tarihi: 11.06.2024).

²⁰⁴ Çoban, 2022: 14.

²⁰⁵ Chomsky vd. 2021: 14-15.

vergisine ek olarak yeşil yatırımlar bazında kamu sübvansiyonları ve farklı sektörlerde yapılan kamu yatırımları şeklinde olabilir. Yeşil Yeni Düzen'in tam olarak işleyişi ise şu şekilde olacaktır; yenilenebilir temiz enerji kaynağına ulaşılabilirlik bütün sektörler için sağlanacak ve diğer enerji türlerine kıyasla daha ucuza mal olacaktır. Pollin, burada realist bir bakış açısıyla programın 2024'ten sonra başlayacağını söylemekte ve ilk yıllarda hedeflenen yatırım miktarını düşük tutmaktadır fakat sonraki yıllarda yatırımların nerdeyse iki katına çıkarak 4,5 trilyon dolara çıkması gerektiğini savunmaktadır.²⁰⁶ Ek olarak programın elbette farklı zorlukları olacaktır. Örneğin rüzgâr ve güneş enerjilerini ele alacak olursak, dünyanın her yerinde rüzgâr ve güneş aynı oranda kendini göstermemektedir. Bu duruma “aralıklılık” denmektedir. Güneşin ve rüzgârın çok olduğu yerlerden az olduğu yerlere doğru bir enerji aktarımının olması, aktarım ve diğer olası durumlar için depolamanın olması ve bunların maliyetinin mümkün mertebe uygun olması da gerekmektedir.²⁰⁷

Pollin, gerekli finansmanın sağlanmasını dört farklı şekilde öngörmüştür. Bunlar;

- İadelerle birlikte karbon vergisi
- Askeri bütçelerden kaynak aktarımı
- ABD Merkez Bankası ve Avrupa Merkez Bankası tarafından Yeşil Tahvil Fonu
- Fosil yakıt sübvansiyonlarını ortadan kaldırmak ve kaynakların %25'ini temiz enerji yatırımlarına yönlendirmek.²⁰⁸

Vergilendir ve iade et yöntemi sayesinde dünyadaki herkesin 60 dolarlık bir iade aldığını söyleyen Pollin, bu miktarın belki ABD'de yaşayan bir insan için müthiş bir fark yaratmamasına karşılık üçüncü dünya ülkelerinden birinde yaşayan bir insanın gelirini ortalama %6 oranında arttıracak olduğunu söylemekte ve bu sistemin adil bir şekilde dağıtılmasının yine hükümetlerin kontrolünde olması gerektiğini belirtmektedir. Pollin, askeri harcamaların aktarımının ise yine eşitlikçi bir şekilde olacağını belirtmiştir. Gelişmiş ülkelerin iklim krizinde tarihsel sorumlulukları sebebiyle daha çok pay sahibi olmalarından dolayı çözüm kısmında da diğer ülkelere kıyasla daha ön planda olmaları gerektiğini ve bu ülkelerin askeri harcamalarını düşük gelirli ülkelere kıyasla daha fazla yapıyor oldukları bu eşitliği sağlamaktadır. Yeşil tahvil konusunda ise Pollin'in açıklaması iki büyük bankanın 2007-2009 finansal krizinde olduğu gibi bireylerden nakit çıkışı olmadan ve bir farklılık olarak “finansal elitlere” akış sağlamadan yapacakları için daha uygun şekilde olacaktır.²⁰⁹

²⁰⁶ Chomsky vd., 2021: 92-99.

²⁰⁷ Chomsky vd., 2021: 102.

²⁰⁸ Chomsky vd., 2021: 131-134.

²⁰⁹ Chomsky vd., 2021: 138-139.

Çoban, 2022 yılında kaleme aldığı eserinde Yeşil Yeni Düzen'in eleştirisini şu şekilde yapmaktadır; öncelikle temiz enerji için 2024 yılından itibaren yıllık olarak toplanması hedeflenen miktarın, Paris Anlaşması'nda gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülkelere yardım için yıllık toplamayı hedefledikleri ve yedi yılın sonunda ancak ulaştıkları miktardan 45 kat fazla olması sebebiyle, uygulanabilirlik açısından mümkün olmadığını düşünmesidir. Bir başka eleştirisi, krizin nedeninin yalnızca karbon salımları olarak görülmesidir. Asıl nedeninin kapitalizm olduğu görülmemekte ve hatta model, piyasayı destekler niteliktedir.²¹⁰ Çoban, eserinde bu duruma “karbon fetişizmi” adını vermiş ve karbonun hem sorunun nedeni hem de çözümlerinden biri olarak görüldüğünü dile getirmiştir. Bu sayılan sebepler nedeniyle Yeşil Yeni Düzen'in şu anki haliyle iklim krizine uygun şekilde yanıt vermeyeceğini de eklemektedir.

Yazar son olarak modelden pozitif bir sonuç alınması için yapılması gereken değişiklikleri şu şekilde sıralamıştır; öncelikle sorunun ana nedeni kapitalist sistemdir ve bu düzen yıkılmadan adil bir toplumun var olamayacağını vurgulamıştır. Emeğin sömürülmesine ve ekolojik yıkıma karşı aynı anda savaş verilmelidir. Başarıya ulaşılması için toplumsal eylemler ve sivil itaatsizliklere başvurulmalı, bunlar arttırılmalıdır. Bir başka çözüm ise kamu yatırımlarının halktan toplanmasındansa, yıllardır atmosfere karbon salımı yapan ve bunu yaparken durumun oldukça farkında olan büyük şirketlerden toplanması gerektiğidir.²¹¹

Son yirmi yılda Amerika Birleşik Devletleri'nin iklim politikaları, tutarsızlıklar ve değişen yönetimlerin etkisiyle belirgin zayıflıklar göstermiştir. George W. Bush yönetimi, Kyoto Protokolü'nden çekilerek uluslararası iklim müzakerelerinde liderlik rolünü reddetmiş ve iç politikada fosil yakıtlara yönelik teşvikleri artırmıştır. 2002 yılındaki Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde azaltım hedeflerinden bahsedilmesine rağmen Başkanlığı boyunca bu yönde bir politika izlememiş olması da yalnızca bazı grupların tepkisini önlemek amacıyla atılmış bir adım olarak adlandırılmaktadır. Barack Obama yönetimi, Paris Anlaşması'nın imzalanması ve Temiz Enerji Planı gibi girişimlerle iklim değişikliğiyle mücadelede önemli adımlar atmış olsa da bu politikaların bir kısmı yargı engelleri ve Kongre'deki muhalefet nedeniyle tam olarak uygulanamamıştır. Donald Trump yönetimi, Paris Anlaşması'ndan çekilerek ve çevre koruma düzenlemelerini geri alarak iklim politikasında ciddi bir geri adım atmıştır. Bu dönemde, fosil yakıt endüstrisine verilen destekler artırılmış ve çevresel düzenlemeler önemli ölçüde gevşetilmiştir. Trump'ın ünlü iklim inkarcılarını çevre politikalarını yönlendiren kurumların başına getirmesi, iklim krizine karşı nasıl bir bakış sergilediğinin kanıtı niteliğindedir. Joe Biden yönetimi ise yeniden Paris Anlaşması'na katılarak ve İklim Kriziyle Mücadele Yürütme

²¹⁰ Çoban, 2022: 27.

²¹¹ Çoban, 2022: 37-39

Kararnamesi gibi iddialı politikalarla iklim değışikliğıyle mücadelede kararlı adımlar atmayı hedeflemiştir. Ancak, Kongre'deki bölünmeler ve enerji lobilerinin güçlü etkisi, Biden yönetiminin iklim politikalarının uygulanabilirliğini zorlaştırmıştır. Bu politik dalgalanmalar, uzun vadeli ve istikrarlı bir iklim stratejisinin oluşturulmasını engellemiş, ABD'nin uluslararası iklim müzakerelerindeki güvenilirliğini ve liderlik rolünü zayıflatmıştır. ABD'nin iklim politikalarının bu denli değışken olması, federal ve eyalet düzeyindeki koordinasyon eksikliklerini de gün yüzüne çıkarmış ve enerji geçişı süreçlerinde tutarsızlıklar yaratmıştır. Sonuç olarak, ABD'nin iklim politikaları, sürdürülebilir ve kapsamlı bir çerçeve oluşturma konusunda yetersiz kalmış ve küresel iklim hedeflerine ulaşmada daha etkin bir rol oynamasını engellemiştir. Bunlara ek olarak ülke içinde yoğun faaliyet gösteren iklim inkarcılarının medyanın da etkisiyle kamuoyunu etkisi altına alması da ABD için iklim krizi politikalarının yeterli düzeyde yönetilememesine etkindir. Yeşil Yeni Düzen Planı ise ilk bakışta oldukça etkili bir önlem planı gibi görülse de yukarıda değinilen eleştirilerin haklılık payı vardır. Plan, yine piyasa temelli bir plan olmakta, ekososyalist bir anlayıştan birçok yönde uzak kalmaktadır.

2.6. 2024 Seçimleri ve Olasılıklar

Amerika'da 4 yılda bir gerçekleştirilen Başkanlık seçimleri bu yıl 5 Kasım 2024 tarihinde yapılacaktır. Cumhuriyetçi Parti adayı, eski Başkan Donald Trump iken Demokrat Parti adayı, Biden yönetiminde Başkan yardımcılığı görevini yürüten Kamala Harris olarak belirlenmiştir. Harris'in iklim konusundaki duruşu tartışmalı görünmektedir. Başkan yardımcılığı görevi süresince Biden'ın politikalarını savunan ve hatta IRA'nın yasalaşmasına katkı sağlayan ve IRA hakkında "ülkemizin tarihindeki en büyük iklim yatırımı" ifadelerini kullanan Harris, 2020 başkanlık kampanyası sırasında da Yeşil Yeni Düzen'i savunmuştu. Kendi kampanyasında ise yaptığı bir konuşmada iklim konusunda yalnızca "temiz hava soluma, temiz su içme ve iklim krizini körükleyen kirlilikten uzak yaşama özgürlüğü" ifadelerini kullandı.²¹² Trump'ın iklim politikalarının başkanlığı döneminden bilindiğı üzere oldukça olumsuz politikalar olmasına karşılık Harris'in iklim konusunda iddialı bir kampanya izlemiyor olması da sorgulayıcı niteliktedir. Yine de Harris'in seçilmesi ihtimali iklim krizi konusunda Trump'a göre daha olumlu politikaların atılacağı izlenimi vermektedir fakat bu politikaların krizi önleme ve emisyon azaltım ve uyum konularında ne denli bir başarı sağlanacağı bilinmemektedir.

Harris'e karşı Trump, iklim konusunda, Başkanlık zamanındaki politikalarına devam edeceği yönünde bir izlenim vermektedir. Trump'ın danışmanlarının açıklamalarına göre fosil

²¹² <https://www.bbc.com/news/articles/cx924r4d5yno>, (erişim tarihi: 24.08.2024).

yakıt tüketimini yeniden öne çıkarmak, ana akım iklim bilimcilerini yok saymak ve emisyonu azaltan kuralları ortadan kaldırmak iklim konusundaki başlıca hedefleri arasındadır. Trump başkanlığında EPA'nın geçiş ekibi başkanı Myron Ebell; "Trump, Biden'ın yaptığı her şeyi geri alacak, daha önce yaptığından daha hızlı hareket edecek ve daha ileri gidecek, Gündemini dayatmak için çok daha hızlı hareket edecek" ifadelerini kullanmıştır.²¹³ Iowa kentinde yapılan ankette oldukça öne çıkan Trump, yaptığı bir konuşmada, "Ayaklarımızın altında dünyadaki diğer tüm ülkelerden daha fazla sıvı altın; enerji, petrol ve gaz var, çok fazla potansiyel gelirimiz var" ifadelerini kullanmıştır. Iowa eyalet adaylarından Haley Biden'ın yenilenebilir enerji üretimi ve elektrikli otomobil satın alımları için vergi kredileri sağlayan imza iklim tasarısı olan IRA'yı "komünist manifesto" olarak adlandırmış ve Iowa seçimlerini "Biden'in tüm yeşil sübvansiyonlarını geri alacağına dair söz vererek" kazanmıştır. Iowa'da ikinci olan DeSantis ise kampanyasında "Biden'in Yeşil Yeni Düzen'ini alıp yırtıp çöp kovasına atacağız çünkü bu ülke için çok kötü" ifadelerini kullanmıştır.²¹⁴

Yukarıda anlatılanlara ek olarak, 2023 yılında çok sayıda siyasetçiden, iş insanından ve girişimciden oluşan büyük bir muhafazakâr çoğunluk, "Project 2025" ismiyle de anılan bir kitabı piyasaya çıkarmışlardır. Bu kitabın esas amacı, bir sonraki muhafazakâr adayın seçimleri kazanması ve sonrasında uygulayacağı politikalar açısından bir rehber niteliğindedir. Trump'ın Proje 2025 ile ilgili şu söylemi dikkat çekmektedir; "Benim bununla hiçbir ilgim olmadığını biliyorlar, ne olduğunu bilmiyordum. Bir grup insan bir araya geldi, bazı muhafazakâr değerler, çok muhafazakâr değerler oluşturdular ve bazı durumlarda belki çizgiyi aştılar, belki de aşmadılar, ancak Proje 2025'in ne olduğu hakkında hiçbir fikrim yok".²¹⁵ Bu ifadeler ışığında Trump'ın 47. ABD başkanı olarak seçilmesi durumunda iklim konusunda oluşabilecek senaryoyu tartışmakta fayda vardır.

2.6.1. 47. Başkan Olarak Trump'ın İkinci Dönemi Olasılığı

Yeni Trump yönetiminin ilk haftasında, Başkan Joe Biden'ın iklim politikalarına yönelik önemli kazanımları hızla geri alınabilir. Özellikle, Alaska'daki 13 milyon dönümlük alanın petrol sondajından korunmasını sağlayan yürütme kararnamesi ve elektrikli araçların yollarda daha fazla yer almasını hedefleyen kararlar, Trump yönetimi tarafından ortadan kaldırılma tehlikesiyle karşı karşıya. Bununla birlikte, Trump yönetimi ABD'yi Paris İklim

²¹³<https://www.theguardian.com/us-news/2024/feb/06/trump-climate-change-fossil-fuels-second-term>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

²¹⁴<https://www.theguardian.com/us-news/2024/jan/18/trump-republican-rivals-climate-crisis>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

²¹⁵<https://www.theguardian.com/us-news/article/2024/aug/22/project-2025-dnc-trump>, (erişim tarihi: 22.08.2024).

Anlaşması'ndan bir kez daha çekebilir ve hatta ülkenin küresel iklim anlaşmasına olan katılımını tamamen iptal edebilir. Bu tür kararlar, Trump'ın iklim politikalarını yönlendirecek etkili bir ekip tarafından sistematik olarak uygulanabilir. İlerleyen haftalar ve aylarda Biden yönetiminin yeni iklim düzenlemeleri geri çekilebilir: bu süreç, elektrik santrallerinden kaynaklanan egzoz kirliliğine getirilen sınırlamaların kaldırılması, sağlıksız emisyonların serbest bırakılması ve petrol ile gaz endüstrisine yönelik güvenlik önlemlerinin gevşetilmesi gibi adımları içerebilir. Bu tür eylemler, ABD'yi küresel bir kriz karşısında kilit müttefiklerinden izole edebilir ve bu da ülkenin uluslararası iklim liderliği üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir.

2023 yılının, kaydedilen en sıcak yıl olması, küresel ısınmanın etkilerini ve potansiyel felaketlerini daha da görünür hale getirdi. Bilim insanları ve küresel enerji kuruluşları, dünya çapında telafi edilemez zararları önlemenin tek yolunun, bu on yılın sonuna kadar temiz enerjiye büyük ölçekli bir geçiş yapmak olduğunu belirtiyor. Ancak Trump, bu önerilere karşı çıkmaya kararlı gözüküyor ve yönetimi ters yönde adımlar atmaya hazırlanıyor.

Trump'ın bu ikinci dönemdeki etkili çevresi, çevre korumasını denetleyen önemli kurumları tasfiye etmeye ve Biden'ın iklim politikalarına yönelik temel düzenlemeleri geri almaya odaklanmış durumda. Bu adımlar, Biden yönetiminin benzinle çalışan otomobillerin ve kamyonların neden olduğu iklim kirliliğini azaltma çabalarını da tehlikeye atabilir. ABD'deki iklim kirliliğinin en büyük kaynaklarından biri, benzinle çalışan motorlu taşıtlardır. Biden yönetimi, bu sorunu çözmek amacıyla elektrikli araçlara yönelik politikalar geliştirdi. Demokratlar, tüketicilerin elektrikli araç maliyetlerini karşılayabilmelerine yardımcı olmak için vergi kredileri sağladı ve Biden'ın Çevre Koruma Ajansı, otomobil pazarını 2030'ların başına kadar yakıt tasarruflu hibrit ve elektrikli araçlara yönlendirecek egzoz borusu kurallarını kesinleştirdi. Ancak, Trump ve Cumhuriyetçiler bu adımları eleştirerek, bunları "tamamen elektrikli saçmalık" ve Amerikan işleri için bir "kan banyosu" olarak nitelendirdi. Trump, seçilmesi durumunda bu egzoz borusu kurallarını geri alacağına dair söz verdi. Ancak, bu kuralların tamamen geri alınması aylar sürebilir. Bu süreç, Biden'ın iklim politikalarının büyük bir bölümünü etkisiz hale getirme potansiyeli taşıyor. Trump yönetiminin bu tür adımları, ABD'nin küresel iklim çabalarındaki rolünü zayıflatabilir ve uzun vadede hem ulusal hem de uluslararası düzeyde çevresel zararların artmasına neden olabilir.²¹⁶

Trump yönetiminin danışmanları, ABD'yi yalnızca Paris İklim Anlaşması'ndan değil, aynı zamanda Paris Anlaşması'nın dayandığı temel olan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği

²¹⁶<https://edition.cnn.com/2024/07/03/climate/trump-v-biden-climate-stakes/index.html>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

Çerçeve Sözleşmesi'nden de çıkaracak yürütme kararnameleeri hazırlamaktadır. Ancak bu adımın yürürlüğe girebilmesi için ABD Senatosu'nun onayı gerekecektir. Senato'da, petrol ve gaz zengini eyaletlerin güçlü bir temsilinin bulunduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu onayın sağlanması zor gözükmeektedir. Senato'daki bu dengenin, Trump'ın planladığı adımların geri alınmasını oldukça zorlaştıracığı açıktır. Trump yönetiminin bu stratejik hamlesi, ABD'nin yalnızca çok taraflı iklim anlaşmalarından değil, aynı zamanda diğer ikili iklim anlaşmalarından da çekilme riskini beraberinde getirir. Mevcut durumda, ABD ve AB arasında sera gazı emisyonlarını kontrol altına almayı amaçlayan olası bir iklim anlaşması, ABD seçimlerinin yaklaşması nedeniyle askıya alınmıştır. AB, bu süreçte sınır ve ticaret izni sistemini bir karbon sınır ayarlama mekanizması ile birleştirmiştir. Ancak, ABD'de karbon fiyatlandırması Kongre'de büyük bir dirençle karşılaştığından, Biden yönetimi bunun yerine çelik, alüminyum ve diğer ürünlerin düşük karbonlu üretimi için sübvansiyonlar sağlamaya yönelmiştir. Trump'ın bu tür iklim dostu sübvansiyonları devam ettirmesi olası değildir; bu da ABD ve AB arasındaki müzakereleri tehlikeye atabilir. Trump yönetiminin bu yaklaşımı, AB'nin karbon sınır ayarlama mekanizmasını ABD ihracatına tam olarak uygulamasına yol açabilir. Bu da kaçınılmaz olarak ABD'nin karşılık verme sürecini başlatacaktır. Trump'ın iklim politikalarının bu denli keskin bir şekilde değişmesi, uluslararası ticaret ilişkilerini de olumsuz etkileyebilir ve küresel ekonomik dengeleri sarsabilir.

Ayrıca, geçtiğimiz yılın sonlarında ABD ve Çin, iklim değişikliğiyle mücadele amacıyla iş birliği yapma taahhütlerini içeren Sunnylands Bildirisi üzerinde anlaşmışlardı. Dünyanın en büyük iki ekonomisinin emisyonları sınırlama konusundaki bu taahhütleri, her iki tarafın da birbirine karşılıklı olarak bağlı olduğunu göstermektedir. Ancak, Trump, Çin'in uluslararası ortaklarını "aldattığı" konusunda ısrarcı olmuştur ve ABD'nin iklim taahhütlerinden vazgeçmesi durumunda, Çin'in de benzer şekilde hareket etmesi için güçlü bir teşvik oluşacaktır. Üstelik, Trump'ın Çin'den yapılan tüm ithalatlara %60 oranında gümrük vergisi uygulama önerisi, Sunnylands Bildirisi'ni de geçersiz kılacak bir hamle olarak görülmektedir. Bu bağlamda, Trump'ın yeniden seçilmesi halinde, ABD'nin uluslararası iklim taahhütlerinden çekilmesi hem küresel iklim politikalarını hem de uluslararası ticaret dengelerini ciddi şekilde sarsabilir. ABD'nin bu tür geri adımları, küresel iklim kriziyle mücadelede uluslararası iş birliğini zayıflatacak ve büyük ekonomiler arasındaki güveni sarsacaktır. Bu da dünya genelinde emisyonların azaltılmasına yönelik çabaların sekteye uğramasına neden olabilir.²¹⁷

²¹⁷<https://www.theguardian.com/environment/article/2024/aug/13/donald-trump-paris-climate-treaty-kamala-harris-china>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

Trump'ın başkan seçilmesi konusundaki endişeler yalnızca Amerika sınırları içerisinde değildir. Birleşmiş Milletler'in eski iklim şefinin de bu konuda endişelerinin olduğuna dair açıklamaları olmuştur. 2016-2022 yılları arasında BM'nin iklim konusundaki en üst düzey yetkilisi olarak görev yapan Patricia Espinosa'nın dile getirdiği endişeler, Trump'ın iklim eylemlerine muhalefetine, ABD'nin küresel iklim liderliği üzerindeki olumsuz etkilerini gözler önüne sermektedir. Espinosa, "Trump'ın olası seçilmesi konusunda endişeliyim çünkü ABD'de iklim politikalarında bir gerileme görürsek bunun çok güçlü sonuçları olur" diyerek, bu tür bir geri çekilmenin sadece ABD içinde değil, dünya genelinde önemli sonuçlar doğuracağını vurguluyor. Bu ifadeler, Trump yönetiminin iklim politikalarında atacağı olası geri adımların, küresel sıcaklık artışını 1,5°C ile sınırlama hedefini ciddi şekilde tehlikeye atabileceğini göstermektedir.²¹⁸

Espinosa, 1,5°C hedefine henüz ulaşılmadığını ve bu hedefin gerçekleştirilmesi için küresel çapta daha güçlü çabalar gerektiğini belirtiyor. Eğer ABD gibi büyük bir ekonomik ve politik gücün liderliğinde bir gerileme olursa, bu hedefin başarıma olasılığının daha da azalacağını ve küresel ısınmanın daha ciddi boyutlara ulaşacağını ifade ediyor. Espinosa, böyle bir durumda, Avrupa gibi diğer bölgelerden güçlü liderlik ve kararlı adımlar gelmediği sürece, dünyanın daha da kötü bir senaryo ile karşı karşıya kalabileceğini dile getiriyor. Bu bağlamda, Trump döneminde ABD'nin iklim hedeflerinden vazgeçmesinin, küresel emisyon azaltma çabalarında ciddi bir yavaşlama, hatta duraksama yaratabileceğini vurguluyor. Bu durum, diğer ülkelerin iklim politikalarını sürdürme gerekliliğini artırsa da Espinosa, ABD'nin yokluğunun küresel iklim eylemleri üzerinde büyük bir darbe oluşturacağına inanıyor. ABD'nin iklim eylemlerinden geri çekilmesi, küresel çabaların koordinasyonunu zorlaştırabilir ve diğer ülkelerin de emisyon azaltma hedeflerinden sapmasına yol açabilir. Espinosa'nın bu değerlendirmesi, ABD'nin uluslararası iklim politikalarındaki rolünün ne denli kritik olduğunu bir kez daha ortaya koyuyor. ABD'nin liderliği olmadan, küresel ısınmayı 1,5°C sınırında tutma çabaları ciddi risklerle karşı karşıya kalabilir. Bu durum, dünyanın çeşitli bölgelerinde daha büyük çevresel, ekonomik ve sosyal sorunlara yol açabilir.²¹⁹

Yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı üzere Trump'ın yeniden seçilmesi, Biden'ın 4 yıldır oluşturduğu Amerika'nın iklim krizini önleme konusunda olumlu adımlar attığı politikalarında büyük bir kriz yaratmakla kalmayıp, küresel iklim politikalarında da kriz ortamı oluşmasına neden olacaktır. Özellikle "Proje 2025" in Trump tarafından kabul edilmesi çok

²¹⁸<https://www.theguardian.com/environment/2024/mar/31/election-donald-trump-world-climate-goals-at-risk-un-chief>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

²¹⁹<https://www.theguardian.com/environment/2024/mar/31/election-donald-trump-world-climate-goals-at-risk-un-chief>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

daha ciddi sorunlara neden olacaktır. Bu durumun daha iyi anlaşılması açısından Proje 2025'in özellikle iklim konusunda yeni muhafazakâr başkan için verdiği önerilere değinmekte fayda vardır.

2.6.2. Amerikan Muhafazakarlığının Doruk Noktası: Proje 2025

Yeni muhafazakâr aday için yol gösterici olması niteliğiyle oluşturulan proje, dört sütun üzerine inşa edilmiştir. Bunlar;

- Sütun I, büyük federal kurumların nasıl yönetilmesi gerektiği ve anlaşmazlıkların olduğu yerlerde bu farklılıkların bir sonraki Başkan'ın bir yol seçmesi için parantez içine alınması konusunda fikir birliğine varılmış bir görüşü tek bir yerde toplar.
- Sütun II, adayların kendi profesyonel profillerini oluşturmalarına ve koalisyon üyelerimizin önerilerini gözden geçirip dile getirmelerine olanak tanıyan bir personel veri tabanıdır. Bu öneriler daha sonra bir araya getirilecek ve seçilen Başkan'ın ekibiyle paylaşılacak ve böylece atama süreci büyük ölçüde kolaylaştırılacaktır.
- Sütun III, koalisyonumuzdaki uzmanlar tarafından verilen çevrimiçi bir eğitim sistemi olan Başkanlık Yönetim Akademisi'dir. Yeni gelenler için, hükümetin nasıl işlediğini ve hükümette nasıl işleyeceğini açıklayacaktır. Deneyimliler için, ileri düzey eğitimle yüz yüze seminerler düzenleyecek ve üst düzey liderlikten beklenenler için çıtayı yükseltilecektir.
- Sütun IV -Oyun Kitabı- kurum ekipleri oluşturulmuş ve Başkan'ın "Tanrı yardımcım olsun" sözü üzerine harekete geçmek için geçiş planları hazırlanmıştır.²²⁰

Yayınlanan kitabın 3. bölümünde "Çevre Koruma Ajansı" başlığı altında EPA'nın mevcut çalışmaları ve Biden yönetiminin kararları eleştirilmiş, yeni muhafazakâr başkan için alınması gereken politikalar ve yapılması gereken değişiklikler belirlenmiştir.

- Eyalet Liderliği: EPA, eyalet ve yerel yetkililerle samimi ilişkiler kurmalı ve kaynakları ve uzmanlığı paylaşarak daha destekleyici bir rol üstlenmeli, çevre hakkında seçim yapmada birincil rolün içinde yaşayan insanlara ait olduğunu kabul etmelidir.
- Hesap Verebilir İlerleme: Düzenleyici çabalar, havayı, suyu ve toprağı temizlemek için pratik, maliyet açısından avantajlı, uygun fiyatlı çözümlerle

²²⁰ Dans ve Groves, 2023: 15.

somut çevresel sorunları ele almaya odaklanmalı ve sonuçlar, halka açık basit metriklerle ölçülmeli ve izlenmelidir.

- Basitleştirilmiş Süreç: Kurumun misyonunu somut olarak desteklemeyen tekrarlayan, israfçı veya gereksiz programlar ortadan kaldırılmalı ve eyalet ve yerel hükümetlerin halk sağlığını ve çevreyi korumasına yardımcı olmak için yapılandırılmış bir yönetim programı tasarlanmalıdır.
- Sağlıklı, Gelişen Topluluklar: EPA, yerel topluluklar üzerindeki eylemlerinin ekonomik maliyetlerini mümkün olduğunca göz önünde bulundurmalı ve azaltmalıdır, böylece onların gelişip refaha kavuşmalarına yardımcı olmalıdır.
- Uygulamadan Önce Uyumluluk: EPA, özellikle küçük işletmeler olmak üzere düzenlenen toplulukla, uygulamadan ziyade uyumluluğu teşvik eden işbirlikçi ilişkiler geliştirmelidir.
- Şeffaf Bilim ve Düzenleyici Analiz: EPA, düzenleyici karar almayı destekleyen tüm bilimsel çalışmaları ve analizleri kamuoyuna açıklamalı ve bunlar hakkında yorum almalıdır.²²¹

EPA'nın yeniden düzenlenmesi konusunda diğer hükümlerden biri de Yönetici Ofisi'ndeki Politika Şefi Yardımcısı pozisyonunun isminin Düzenleyici İyileştirme Şefi Yardımcısı olarak değiştirilmesidir. Diğer hükümler şu şekilde sıralanabilir;

- Çevresel adalet işlevini Yönetici Ofis'e geri vermek, bağımsız Çevresel Adalet ve Dış Sivil Haklar Ofisini ortadan kaldırmak.
- Uygulama ve uyum işlevini medya ofislerine geri vermek (hava, su, kara ve acil durum yönetimi, vb.) ve standart belirleme ile uygulama arasında uyumsuzluk yaratan bağımsız Uygulama ve Uyum Yardım Ofisini ortadan kaldırmak.
- Yaptırımı, kanun dışı hedeflere ulaşmak için değil, uyumluluğu sağlamak için kullanmak.
- Bölgesel ofislerin, hizmet verdikleri alanlara daha erişilebilir olması ve Amerikan halkına maliyet tasarrufu sağlaması için taşınması için bir plan geliştirmek. Uluslararası ve Kabile İşleri Ofisi'ni Amerikan Yerlisi Çevre Ofisi olarak yeniden yapılandırmak ve uluslararası irtibat işlevini uygun yerlerde medya ofislerine geri vermek.
- Kamu Katılımı ve Çevre Eğitimi Ofisi'ni bağımsız bir kuruluş olarak ortadan kaldırmak ve önemli unsurları Kamu İşleri Ofisi'ne yeniden dahil etmek.

²²¹ Dans ve Groves, 2023: 420.

- Vergi mükelleflerinin fonlarının siyasi bağlantılardan uzak, somut çevresel iyileştirmelere odaklanan kuruluşlara gitmesini sağlamak için hibe programını gözden geçirmek.
- Çeşitli bilimsel bakış açıları için fırsatları genişletmek amacıyla bilimsel danışma kurullarını yeniden düzenlemek.
- Medya ofislerinde büyük reformlar uygulamak için Yardımcı Yöneticilerle çalışmak.²²²

İklim konusunda projenin düzenlenmesini önerdiği maddeler ise şu şekildedir;

- Şu anda düzenlenmeyen herhangi bir kaynak kategorisi için Sera Gazı Raporlama Programını kaldırın. Genel raporlama programı, düzenlenmeyen küçük işletmelere ve şirketlere önemli yükler getirir. Bu ya anlamsız bir yüküdür ya da gelecekteki düzenlemelere yönelik bir tehdittir ve bunların ikisi de uygun değildir.
- Sera gazları için önemli bir emisyon oranı belirleyin.
- Gereksiz yere katı ve maliyetli olan Amerikan İnovasyon ve Üretim Yasası için Biden Yönetiminin uygulama yönetmeliklerini yürürlükten kaldırın.
- Fırsatçı üreticilerin piyasayı daha maliyetli soğutuculara ve ekipmanlara doğru daha da fazla yönlendiren yeni kısıtlamalar eklemeleri için dilekçelerini kabul etmekten kaçınin. Programın neredeyse ücretsiz olduğunu iddia eden mevcut gerçekçi olmayanlar yerine gerçek tüketici deneyimlerini yansıtan gerçekçi maliyet değerlendirmeleri yapın.²²³

Buna benzer diğer birçok madde ve sayfada da özellikle Biden döneminde yapılan değişiklikleri yok etmek, eski haline döndürmek ve tam olarak iklim karşıtı politikalar izlemek temelli maddeler yer almaktadır. Trump'ın 47. Başkan olarak seçilmesinin yanında bir de Proje 2025'te önerilen politikaların uygulanması uluslararası iklim politikalarının olumsuz etkilenmesinin yanında, ABD'nin gerek tarihsel sorumluluğu gerek kapitalist ekonominin çıkış noktası olması nedeniyle iklim krizinin de oldukça derinleşmesine neden olacaktır. AB'nin küresel iklim politikalarında liderliğinin de bir anlamı kalmayacak çünkü gelecek Trump yönetimi, tek başına karbon emisyonlarına hız kesmeden ve eskisinden çok daha fazla bir şekilde devam edecektir.

²²² Dans ve Groves, 2023: 421-422.

²²³ Dans ve Groves, 2023: 425.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ İKLİM POLİTİKASI

Avrupa Birliği uluslararası alanda benzeri görülmemiş bir yapı ve bir entegrasyon hareketi olması nedeniyle diğer uluslararası aktörlerden apayrı bir özelliğe sahiptir. Haliyle bu aktörün politika yapma ve karar alma süreçleri de bir hayli farklıdır. Bu sebeple Birliğin İklim Politikası'ndan söz etmeden önce içerisindeki kurumları ve politika yapma sürecini incelemeye yarar vardır. Çalışmanın bu kısmında Birliğin öncelikle temel kurumlarından bahsedilecektir.

3.1. Avrupa Birliği'nin Kurumları

3.1.1. Avrupa Parlamentosu

Birliğin diğer kurumlarına kıyasla doğrudan halk tarafından seçilen kurum Avrupa Parlamentosudur. 5 yılda bir seçim yapılır ve üye ülkelerin vatandaşları bu seçimde oy kullanabilir. Organ, üye ülkeleri değil, vatandaşların siyasi görüşlerini temsil ettiğinden dolayı gruplar siyasi görüşlere göre ayrılır ve Parlamenterler, vatandaşların siyasi görüşlerini temsil etmektedirler. Parlamento ve Konsey Birliğin yasama yetkisini yerine getirmektedirler. Parlamento'ya gelen konular görüşülmek üzere ilgili komiteye ulaştırılır (20 farklı komite vardır) ve ulaşılan sonuç bir rapor halinde Genel Kurul'a sunulur ve Kurul görüşmeleri bu rapor çerçevesinde gerçekleştirir. Parlamento'nun görüşleri tek başına bağlayıcılık taşımaz, bazen bir danışma organı olarak da görev yapmaktadır.

Parlamento günümüzde 27 üye devletin toplamda 705 temsilcisini barındırmaktadır ve içlerinden bir tanesi Başkan'dır. Parlamenterlerin dağılımları üye ülkelerin nüfus dağılımına göre belirlenmektedir. Parlamentoda 7 siyasi grup ve bağımsız üyeler bulunmaktadır. Parlamento'nun Genel Kurulu Strazburg'ta, siyasi gruplar Lüksemburg'ta toplanmaktadır. Parlamento, Konsey ile Birliğin yasama gücünü paylaşmaktadır. Bağlayıcı kararlar Konseyin ve Parlamentonun onayı ile alınmaktadır.²²⁴

3.1.2. AB Konseyi

Konsey, üye ülkelerin ulusal çıkarlarını temsil etmektedir. Toplantılara ülkelerin ilgili konudaki bakanları katılır. Konseyin başkanlığını 6 ay süreyle değişmek suretiyle üye ülkeler yapmaktadır. Ülkeler alfabetik sırayla ve genellikle 1 Ocak-30 Haziran tarihleri arasında olur.

²²⁴ <https://www.ab.gov.tr/45628.html>, (erişim tarihi: 19.06.2024).

Her başkanlık kendi yol haritasını belirler nitelikte olduğu için görevdeki ülke kendi ülkesinin çıkarlarını gözetecek şekilde davranabilir. Konsey'in çalışmalarına yardımcı olması için üye devletlerin Büyükelçilerinden oluşan Daimî Temsilciler Komitesi/Committee of Permanent Representatives (COREPER) adı verilen çeşitli komiteler kurulmuştur. Konseyin karar alma şekilleri oybirliği, oy çokluğu ve nitelikli çoğunluktur. Genellikle bu yöntemlerden nitelikli çoğunluk kullanılmakta olup yeni üye katılımı kararı verileceği zaman oybirliği aranmaktadır. Üye ülkelerin, Birliğin Ortak Dış ve Güvenlik politikalarının belirlenmesindeki görevini AB Zirvesi ile paylaşmaktadır. Konsey, Birlik adına uluslararası anlaşmalara taraf olarak imza yetkisine de sahiptir.²²⁵

3.1.3. Avrupa Komisyonu

Komisyon, yasamanın başlatıldığı ve bir yürütme organı olarak AB müktesebatını, bütçeyi ve diğer programları uygulamaktan ve denetlemekten yükümlüdür. Komisyonda her ülkeden bir kişi yer almaktadır ve bu kişilere “komiser” denmektedir. Komiserler 5 yılda bir seçilmektedir. Her biri, bir ya da daha fazla politikanın yürütülmesinden sorumludur. İçerisinde idari düzenleme yapmak için konuşlandırılmış Genel Müdürlükler bulunmaktadır ve her müdürlük sorumluluk üstelenen bir Komisere karşı sorumlu bir Genel Müdür tarafından yönetilir.²²⁶ Genel Müdürlükler müdürlüklere, müdürlükler bölümlere bölümlerde masa şefliklerine ayrılmıştır. Her masada sayısı ilgili konuya göre değişen uzmanlar bulunmaktadır.

Başkan, bir diğer kurum olan Avrupa Birliği Zirvesi tarafından belirlenir ve Parla mentonun onayı ile atanır. Komiserler ise Komisyon'da kendi ülkelerinin çıkarlarını değil Birliğin çıkarlarını gözetmektedirler. Merkezi Brüksel'de konuşlanan Komisyon, AB hukukunun uygulanmasının denetlenmesi görevini de üstlenmektedir. Bu kapsamda AB hukukunun ihlalini gördüğü bir durumda ilgili ülkeyi AB Adalet Divanı'na dava edebilir.²²⁷

Birlikte politika ve önlemler iki düzeyde oluşturulmaktadır; Topluluk ve Üye Devletler. Topluluk düzeyindekiler ortak politikalar olarak adlandırılmakta ve tüm üyelere uygulanmaktadır. Bunların uygulanmasındaki araçlar ise tüzükler, direktifler, kararlar ve tavsiyelerdir. Tüzüklerin yasal bağlayıcılığı vardır ve tüm üyelere uygulanır. Kararlar ise tanımlandığı ülke özelinde bağlayıcıdır. Tavsiye ve görüşlerin bağlayıcılığı yoktur. Ortak ve eşgüdümlü eylemler sera gazı azaltımı gibi eylemler olmakla birlikte bunların bir diğer özelliği

²²⁵ <https://www.ab.gov.tr/45630.html>, (erişim tarihi: 19.06.2024).

²²⁶ https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/types-institutions-and-bodies_en, (erişim: 17.06.2024).

²²⁷ <https://www.ab.gov.tr/45629.html>, (erişim tarihi: 19.06.2024).

de üye ülkelerin tek başlarına yapamayacakları projeler bakımından da olumludur.²²⁸ Birlik içerisinde bu gibi kararlardan Komisyon sorumludur.

Çalışmanın kaleme alındığı tarihlerde yeni Komisyon Başkanı olarak Ursula von der Leyen, yeniden başkan olarak seçilmiştir. İklim krizini önleme konusunda birçok politikaya imza atan Leyen, seçim sonrasında iklim planlarından sapmayacağını sözünü vermiş ve ilk 100 gününde yatırımları karbondan arındırılmış imalat ve yeşil teknolojiye yönlendirecek yeni bir “temiz sanayi anlaşmasının” sözünü vermiştir.²²⁹

3.2. Avrupa Birliği’nin Çevre Politikasının Gelişimi

Birlik içerisinde çevre konusu 1970’li yıllarda adından söz ettirmeye başlamış, Ekim 1972’de, UNEP’in kabulünden sonra, Paris Zirvesi’nde ortak bir çevre politikası belirlemek konusunda karar alınmış ve 1973 yılında Birlik, Birinci Çevre Eylem Planı’nı yayınlamıştır. Sonrasında 1975 yılında Atık Yönergesi çıkartılmış ve daha sonraki yıllarda bu yönergede yapılan bazı yenilik ve eklemelerle çevre ile ilgili konular gündem olmaya devam etmiştir.²³⁰ Aslında çevre ile ilgili eylemlerin artış göstermesinde o dönemlerde yaşanan çevre kazaları etkili olmuştur da denilebilir. 1976’daki kazadan sonra “Seveso Direktifi” çıkartılmıştır ve amacı tehlikeli madde bulunduran şirketlerde olası büyük kazaları önlemektir. İki yıl sonra, 1978 yılında Amoco Cadiz isimli petrol tankerinin Fransa’nın sahiline oturmasıyla 120 mil boyunca milyonlarca galon petrol yayılmıştır. Bu olaylar ışığında İsviçre’de ilk Dünya İklim Konferansı gerçekleştirilmiştir.²³¹

AB Konseyi 1972 yılının Ekim ayında Paris’te AB çevre politikasını resmi olarak başlatmış ve aynı yıl içerisinde ilk çevre eylem planını kabul etmiştir. Bu plan, "kirleten öder" ve "önleme daha iyidir" prensiplerine dayanıyordu. Aynı dönemde Avrupa ülkelerinde ilk çevre bakanlıkları kurulmaya başlandı. Ayrıca, 1973 yılında AB Komisyonu bünyesinde Çevre ve Tüketici Koruma Bürosu (Environment and Consumer Protection Service) ve AB Parlamentosu bünyesinde Çevre Daimî Komitesi (Standing Committee on the Environment) oluşturulmuştur.²³²

Birliğin kurucu antlaşmalarında çevre konusu geçmemekle birlikte ilk kez 1987 yılındaki Avrupa Tek Senedi’nde bu konudan bahsedilmektedir. Avrupa Tek Senedi ile;

- Hava kirliliğini azaltmak ve temiz hava sağlamak için standartlar ve önlemler,

²²⁸ Türkeş ve Kılıç, 2004: 39.

²²⁹ <https://www.theguardian.com/world/article/2024/jul/18/ursula-von-der-leyen-wins-second-term-european-commission-president>, (erişim tarihi: 15.08.2024).

²³⁰ Mutlu ve Zenginoğlu, 2019: 464.

²³¹ Keskin ve Kökyay, 2020: 318.

²³² Keskin ve Kökyay, 2020: 317.

- Su kaynaklarının korunması ve kirliliğin önlenmesi amacıyla su kalitesi normları,
- Atıkların doğru şekilde yönetilmesi ve geri dönüşüm süreçlerinin geliştirilmesi için düzenlemeler,
- Doğal yaşam alanlarının, bitki ve hayvan türlerinin korunması ve peyzajın sürdürülebilirliği için normlar,
- Zararlı kimyasalların kullanımı konusunda düzenlemeler ve
- Gürültü kirliliğini azaltmak ve çevresel ses seviyelerini kontrol altında tutmak için standartlar kabul edildi.²³³

1980'lerde çevre bilincinin artmasıyla, çevreye duyarlı siyasi hareketler ve inisiyatifler geniş destek bulmaya başlamıştır. 1985 yılında Avrupa Topluluğu, kamu ve özel sektör projelerinin çevresel etkilerini değerlendiren bir direktif yayınlamıştır. Ancak 1986'da meydana gelen Çernobil felaketi ve Antarktika üzerindeki ozon tabakasının incelenmesi gibi büyük çevresel sorunlar, Topluluğu çevre konusunda daha etkin olmaya zorlamıştır. Bu gelişmeler sonucunda 1986'da imzalanan ve 1987'de yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi (ATS), çevre politikasını yasal bir zemine oturtmuş ve karar alma sürecinde nitelikli oy kullanımı getirmiştir. ATS'nin yürürlüğe girdiği 1987 yılı, "Avrupa Çevre Yılı" olarak kabul edilmiş ve çevre farkındalığını artırmak amacıyla çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir. Çevre İçin Topluluk Eylemi (ACE), 1986-1991 yılları arasında Akdeniz ve Kuzey Denizi bölgelerine yönelik iki farklı program olan Akdeniz Özel Eylem Programı ve Kuzey Denizi Özel Eylem Programı ile çevre projelerine destek vermiştir. Akdeniz Eylem Programı kapsamında, su kaynaklarının korunması, su kirliliğinin önlenmesi ve atık yönetimi gibi konularda yapılan 198 projeye 38 milyon Euro tahsis edilmiştir. Kuzey Denizi Eylem Programı ise daha kısa ömürlü olup, 1989-1991 yılları arasında Kuzey Avrupa Denizcilik Bölgesine yönelik çevre projelerini desteklemek amacıyla 38 projeye 16 milyon Euro destek sağlamıştır. Bu süreçte, 1979 yılında kabul edilen "Kuş Direktifi" ile Topluluk bünyesinde çevre konularında mali destek sağlayacak bir sistem oluşturulmuştur. 1982 yılında AB Parlamentosu, doğanın korunması amacıyla bütçede küçük ölçekli bir harcama kalemi oluşturmuş, bu mali araç 1983 yılında yenilenerek daha kapsamlı projelerin desteklenmesine imkân tanımıştır. 1984 yılında çıkarılan yönerge ile Topluluk, çevre koruma ve temiz teknoloji projelerini desteklemek amacıyla ACE mali destek sistemini oluşturmuştur. Bu sistem kapsamında, 1984-1991 yıllarında hayata geçirilen 53 doğa koruma ve 55 temiz teknoloji projesi için toplam 41 milyon Euro tahsis edilmiştir. Ayrıca, 1980'lerin sonlarına doğru, nesli tükenmekte olan türler için acil eylemler adı altında AB Parlamentosu

²³³ Aydın ve Çamur, 2017: 31.

tarafından 50 proje için 3 milyon Euro tahsis edilmiştir. Bu dönemde çevre politikası, kamuoyu bilinci ve siyasi destekle güçlenmiş, Avrupa Tek Senedi ile yasal bir zemine oturtulmuş ve çeşitli mali araçlarla desteklenmiştir.²³⁴

1992 yılında çevre eylemlerinin ekonomik açıdan desteklenmesi için LIFE (L'Instrument Financier pour l'Environnement) programı hayata geçirilmiştir. Program, çevre, doğa ve diğer ülkeler olmak üzere üç bileşenden oluşmaktadır ve doğa bileşeniyle canlı türleri ve doğal yaşamı korumak hedeflenirken çevre bileşeniyle kamu idareleri ve özel sektör özelinde Birliğin çevre politikası geliştirilmek istenmiştir. 1993 yılındaki Maastricht Anlaşması'nda çevre ile ilgili konular Birliğe daha çok entegre edilmiş ve şu konularda maddelere yer verilmiştir;

- Enflasyonsuz ve istikrarlı bir şekilde çevreyle uyumlu büyüme (sürdürülebilir kalınma) sağlanacaktır,
- Tedbirlilik ilkesi, sebebiyet ilkesi ve bütünleşme ilkesi vurgulanmıştır,
- Çevrenin korunması, insan sağlığının korunması, kaynakların sürdürülebilir kullanımı, kalitenin artırılması ve küresel çevre sorumluluğu, çevre koruma politikasının temel hedeflerindendir,
- AB, üye devletlerin kendi başlarına başaramayacakları durumlarda, Birlik düzeyinde daha etkin çevre koruma sağlama yetkisine sahiptir,
- Ortak pazarda çevre koruma ilkeleri arasında yüksek koruma standartlarının kabul edilmesi ve uyumlaştırılması, hukuki benzeşim, sağlık, güvenlik, çevre koruma ve tüketici haklarının korunması bulunmaktadır.²³⁵

1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması, çevre politikasına geniş bir yer ayırmıştır. Bu anlaşma, 1950'lerde başlayan AB bütünleşme sürecini en üst noktaya taşımış ve çevre konusunu ilk kez ayrı bir başlık altında ele almıştır. Anlaşmada, çevre politikasının amaçları, prensipleri, veri toplama süreçleri ve AB kurumlarının sorumlulukları gibi detaylar yer almıştır. Anlaşmanın ön sözünde, ekonomik ve sosyal gelişme, iç pazar ve sosyal uyumun güçlendirilmesinin yanı sıra çevrenin korunmasına da vurgu yapılmıştır. AB'nin görevleri arasında “çevreye saygılı sürdürülebilir büyüme” yer alırken, AB'yi çevre politikası oluşturmakla yükümlü kılmıştır. Ayrıca, 31 Aralık 1993'te kurulan Uyum Fonu ile ilk kez çevre projelerinin de desteklenmesine imkân tanınmıştır.²³⁶

Topluluk, çevre politikası ile ilgili kararları alırken şu ilkelere dikkat etmektedir;²³⁷

²³⁴ Keskin ve Kökyay, 2020: 319.

²³⁵ Aydın ve Çamur, 2017: 32.

²³⁶ Keskin ve Kökyay, 2020: 321.

²³⁷ Mutlu ve Zenginoğlu, 2019: 465.

- **Bütünleşiklik ilkesi:** Bu ilke, çevre koruma gereksinimlerinin diğer politika alanlarına entegre edilmesini öngörür. İç entegrasyon, bir faaliyetin tüm çevresel etkilerinin dikkate alınmasını, dış entegrasyon ise çevre koruma gereksinimlerinin diğer politika alanlarını şekillendirmesini ifade eder.
- **Önleyicilik ilkesi:** Çevreye zarar veren faktörlerin kaynağında önlenmesi gerektiğini savunan bu ilke, kirliliğin mümkün olan en erken aşamada engellenmesini amaçlar. Atık sektöründe, atığın üretim yerinde yok edilmesi bu ilkeye bir örnektir. Topluluğun çevre politikaları, kirliliğin kaynağında önlenmesini esas alır.
- **İhtiyat İlkesi:** Bu ilke, çevreye zararlı olabilecek faaliyetlerin bilimsel olarak incelenmesi ve gerekli önlemlerin alınmasını öngörür. İlk kez Maastricht Anlaşması'na dahil edilmiştir. Zarar olasılığı olan durumların belirlenmesiyle koruma sürecinin başlamasını sağlar. Bu ilke, ekolojik dengenin korunmasını ve doğal kaynakların güvence altına alınmasını hedefler.
- **Kirleten Öder İlkesi:** Bu ilke, kirliliği önleme, kontrol etme ve temizleme maliyetlerinin kirletenler tarafından karşılanmasını gerektirir. 1970'lerde İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı tarafından ortaya atılmış ve geliştirilmiştir. Temel amacı, çevre sorunlarının çözümünde maliyetlerin doğru şekilde tahsis edilmesini sağlamaktır. Bu ilke, ülkeler arası çevre koruma politikalarının uyumlu hale getirilmesi ve rekabet avantajlarının değerlendirilmesi amacıyla uygulanır. Kirleten öder ilkesi, kirliliği azaltma ve daha az çevreye zarar veren ürünler ve teknolojiler üretme teşviki sağlar.
- **Hizmette Halka Yakınlık/Aşamalı Sorumluluk (Subsidiarity):** Bu ilke, devlet ve toplumun birlikte hareket etmesini ve çevresel politikaların alınması konusunda kamuoyunun katılımını teşvik eder. Çevre sorunlarının çözümünde her kesimin katkı sağlaması gerektiğini benimser.²³⁸

3.3. Avrupa Birliği'nin İklim Değişikliği Politikası

1990 yılında Topluluk, üye devletlerin emisyonlarını 2000 yılına kadar 1990 seviyesinde tutmak konusunda karar almış ve 1991 yılında da Topluluğun Enerji ve Çevre Bakanları, Komisyondan, Rio Zirvesinde alınan emisyon hedeflerinin ciddiyetinin anlaşılması için önlemler paketi taslağı hazırlamasını istemişlerdir. Bunun ardından Komisyon, iklim politikaları özelinde Çevre, Enerji ve Vergi komiteleri kurmuştur. Rio Zirvesi'nden hemen önce

²³⁸ Aydın ve Çamur, 2017: 29-30.

AB Komisyonu, “Avrupa İklim Politikası” çerçevesinde üye ülkelerin 2000 yılına kadar hedeflenen emisyon azaltımını ne şekilde yapacaklarını içeren bir paket hazırlamışlardır. Pakette;

- Enerjide verimlilik çerçeve sözleşmesi oluşturmak,
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılması,
- Karbon vergisi uygulaması konusunda yönerge,
- Topluluk içerisinde emisyon salımlarının gözlenmesi için denetim mekanizması oluşturmak, gibi noktalara değinilmiştir.²³⁹

1999’da yürürlüğe giren Amsterdam Anlaşması, çevre kalitesinin korunması ve iyileştirilmesi ile uyumlu ve dengeli sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesini AB’nin ana hedefleri arasına dahil etmiştir. Antlaşmanın 2. Maddesi, tek Pazar ve para birliği ile ilgili önlemler alınırken çevrenin korunması ve kalitesinin artırılmasının göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtir. 6. Madde ise çevrenin korunması ve sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi için AB’nin politikalarının entegrasyonunu gerektirir.

Nice Anlaşması ise 7-8 Aralık 2000’de yapılan zirvede imzalanmış ve çevre ile ilgili normları daha belirgin ve üst düzeye taşımıştır. Çevre koruma düzenlemeleri su kaynaklarının kullanımını etkileyen yönetim önlemlerinin eklenmesi ve atık yönetimi dışındaki arazi kullanımı ifadelerinin çıkarılması şeklinde yapılmıştır. Su kaynakları yönetiminde oy birliği yerine nitelikli çoğunluk ilkesi benimsenmiştir. Ayrıca, Antlaşmayı imzalayan AB ülkeleri, çevre korumanın geliştirilmesinde ve uluslararası düzeyde aynı hedeflere yönelik çabalarda AB’nin öncü rol oynamasında kararlıdır.²⁴⁰ 2001 yılında imzalanan ve 2003’te yürürlüğe giren Nice Anlaşması ile AB’nin çevre konularında daha fazla sorumluluk üstlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu anlaşma ile üye ülkeler, AB’nin çevrenin korunmasında sadece Birlik içinde değil, uluslararası alanda da lider rolü oynaması gerektiğini ifade etmişlerdir.

- Stratejik Çevre Değerlendirme Direktifi (2001): 2001 yılında çıkarılan Stratejik Çevre Değerlendirme Direktifi, tarım, ormancılık, balıkçılık, enerji, endüstri, ulaşım, atık/su yönetimi, telekomünikasyon, turizm, şehir planlama ve arazi kullanımı gibi alanlarda kamu plan ve programlarının çevresel etkilerini değerlendirmeyi zorunlu hale getirmiştir. Bu değerlendirme, ulusal, bölgesel veya yerel yetkili otoriteler tarafından yasal, düzenleyici veya idari hükümler içerecek şekilde yapılmaktadır.

²³⁹ Altunok ve Altunok, 2013: 47-48.

²⁴⁰ Aydın ve Çamur, 2017: 33.

- Emisyon Ticaret Sistemi (ETS): 2005 yılında oluşturulan ve üç fazdan oluşan Emisyon Ticaret Sistemi (ETS), iklim değişikliği ile mücadelede önemli bir kilometre taşı olarak kabul edilmektedir. ETS, havayolu sektörü de dahil olmak üzere 31 farklı ülkede 11 binden fazla elektrik santrali ve güç istasyonunu kapsayarak, ticari gaz salımının limitlerini belirleyen ilk ve en büyük uluslararası sistem olma özelliğini taşımaktadır. Bu sistem, sera gazı emisyonlarını maliyet-etkin bir şekilde azaltmayı hedeflemektedir.
- REACH Yönergesi (2006): 2006 yılında çıkarılan Kimyasalların Kaydı, Değerlendirilmesi, İzni ve Kısıtlanması/ Registraton, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals (REACH) Yönergesi, AB'nin küresel kimyasal endüstride rekabet gücünü artırmayı ve kimyasallardan kaynaklanan risklerden çevreyi ve insan sağlığını korumayı amaçlamaktadır. REACH, aynı zamanda hayvanlar üzerinde yapılan testleri azaltmayı teşvik etmekte ve maddelerin tehlike değerlendirmelerinin farklı yollarla yapılmasını önermektedir.
- LIFE Programı (2007-2013): 2006 yılında başlatılan LIFE programının dördüncü fazı olan Life+, 2007-2013 dönemini kapsamaktadır. Bu program, çevre politikalarının amaçlarına ulaşmasını destekleyecek projelere 2.143 milyar Euro tahsis etmiştir. LIFE programı, çevre koruma ve sürdürülebilirlik konularında çeşitli projelere fon sağlayarak, çevre politikalarının etkin bir şekilde uygulanmasını teşvik etmektedir.
- 2020 İklim ve Enerji Paketi (2008): 2008 yılında başlatılan 2020 İklim ve Enerji Paketi, 2013-2020 yıllarını kapsayan bir inisiyatif olarak ortaya çıkmıştır. Bu paket, 2020 yılına kadar ulaşılması gereken yüzde 20 hedeflerini belirlemiştir. Bu hedefler, sera gazı emisyonlarının yüzde 20 azaltılması, enerji verimliliğinin yüzde 20 artırılması ve yenilenebilir enerji kullanımının yüzde 20 oranında yükseltilmesini içermektedir.²⁴¹

1973'ten 2020'ye kadar 7 ayrı çevre programı uygulayan AB, enerji politikalarına da odaklanmıştır. Bu odaklanma, 1970'lerdeki petrol krizleri ve 1990'lardaki fosil yakıt ithalatına bağımlılığın artması nedeniyle enerji güvenliğini tehdit eden bir mesele haline gelmesinden kaynaklanmıştır. Fosil yakıt kullanımının çevresel sorunları artırması nedeniyle, AB çevre, iklim ve enerji politikalarını entegre etmeye çalışmaktadır.

AB'de iklim değişikliğine uyum konusunda ilk önemli belge, 2007 yılında Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan “Yeşil Kitap: Avrupa’da İklim Değişikliğine Uyum”

²⁴¹ Keskin ve Kökyay, 2020: 322-323.

belgesidir. Bu belge, artan yağışlar, yüksek sıcaklıklar, su kaynaklarının azalması ve fırtınalar gibi iklim değişiklikleriyle başa çıkmak için alınacak önlemleri tanımlar. İklim değişikliğine uyum, sadece risk ve zararları azaltmayı değil, aynı zamanda maliyet etkin çözümler geliştirmeyi ve potansiyel faydaları ortaya çıkarmayı içerir.²⁴²

Yeşil Kitap'ın amacı, Avrupa'da iklim değişikliğinin etkilerini ve politika yanıtlarını değerlendirmektir. Komisyon, iklim değişikliğinin Avrupa'nın doğal çevresini, toplumunu ve ekonomisini etkilediğini vurgulamıştır. Avrupa'nın geçen yüzyılda küresel ortalamadan daha hızlı ısındığı ve bu durumun çevresel, ekonomik ve sosyal maliyetler açısından değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Belge, iklim değişikliği eylemlerinde gecikmenin maliyetinin daha yüksek olacağını vurgular.²⁴³

Yeşil Kitap, iklim değişikliğine uyum konusunda dört sütunlu bir yaklaşımı benimsemektedir:

1. Sütun: AB'de erken eylem
 - o Mevcut ve gelecekteki mevzuat ve politika çalışmaları ile fon programlarıyla uyumun bütünleştirilmesi ve yeni politika yanıtlarının geliştirilmesi.
2. Sütun: Uyumun AB dış eylemleriyle bütünleştirilmesi
 - o Gelişmekte olan ülkeler, komşu ülkeler, sanayileşmiş ülkeler ve ticaret yapılan ülkelerle ilişkilerde uyum eylemlerinin ele alınması.
3. Sütun: Bütünleşik iklim araştırmaları aracılığıyla bilgi temelinin geliştirilmesi ve belirsizliklerin azaltılması
 - o Bilimsel bilginin iklim değişikliği çalışmalarında temel alınması, sektörel verilerin elde edilmesi ve etkilerin değerlendirilmesi.
4. Sütun: Avrupa toplumunun, iş dünyasının ve özel sektörün uyum stratejilerinin hazırlanması süreçlerine dâhil edilmesi
 - o Farklı sektörlerdeki paydaşların görüşlerinin alınması ve kamu danışma süreçlerinin başlatılması.²⁴⁴

Yeşil Kitap dört ana eksene dayanmaktadır: “AB Bünyesinde Eyleme Geçilmesi”, “İklim Değişikliğine Uyumun Uluslararası Eylemlerde Dikkate Alınması”, “Ar-Ge Çalışmalarıyla Bilginin Arttırılması” ve “Sivil Toplumla İşbirliği”. Bu konuda dört bölgede çalıştaylar düzenlenmiştir. Ocak 2009'da Komisyon, iklim değişikliği ile mücadele ve bu mücadelenin finansmanı için kapsamlı bir uluslararası anlaşma önerileri sunmuştur.²⁴⁵

²⁴² Tuğaç, 2022: 960.

²⁴³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12016P%2FTXT>, (erişim tarihi: 14.09.2024).

²⁴⁴ Tuğaç, 2022: 961.

²⁴⁵ Altunok ve Altunok, 2013: 52.

1 Nisan 2009'da AB, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden toplumun daha az etkilenmesi için alınacak önlemleri içeren “Beyaz Kitap” yayımlamıştır. Beyaz Kitap, AB'nin iklim değişikliğini kabullenerek etkilerini azaltmaya odaklandığını göstermektedir. Nisan 2009'da Avrupa Parlamentosu ve Konseyi, 2013-2020 arasında sera gazı emisyonlarını 2005 seviyesine göre %20 oranında azaltma hedefini kabul etmiştir. AB'nin yeni ekonomik dönüşüm stratejisini ve 2020 hedeflerini içeren “Avrupa 2020 Stratejisi” ise 3 Mart 2010'da Avrupa Birliği Komisyonu Başkanı Jose Manuel Barroso tarafından açıklanmıştır. 11 Aralık 2010'daki BM Konferansı'nda, 2012 sonrası rejim için Cancun Anlaşması imzalanmıştır. AB İklim Komisyonu üyesi Connie Hedegaard, bu anlaşmayı “ilerleme” olarak nitelendirmiştir. Anlaşma, emisyon taahhütlerinin artırılması, bir takip sisteminin geliştirilmesi ve gelişmekte olan ülkelere iklim değişikliği ile mücadele için yeşil fon oluşturulmasını desteklemektedir. BM İklim Sözleşmesi ve Kyoto Protokolü'ne ilişkin çalışma gruplarının görev süreleri de bir yıl uzatılmıştır.²⁴⁶

2009 yılında yayımlanan “Beyaz Kitap: İklim Değişikliğine Uyum, Avrupa'nın Eylem Çerçevesine Doğru” adlı belge, AB'nin iklim uyum eylemleri için bir çerçeve oluşturmayı ve dirençliliği artırmayı amaçlamaktadır. 2000'li yıllarla birlikte bazı üye ülkeler, uluslararası iklim müzakereleri, Birlik politikaları, aşırı hava olayları veya eylemsizliğin ekonomik maliyetleri gibi nedenlerle Ulusal Uyum Stratejileri (UUS) ve uyum politikaları geliştirmeye başlamışlardır. UUS'lar, ülkelerin temel iklim değişikliği sorunlarını yansıtmaktadır. Beyaz Kitap'ın hazırlık sürecinde, AB'de uyum eylemlerinin geliştirilmesi öncesinde iklim değişikliği etki değerlendirmesi yapılmıştır. Bu değerlendirme, iklim değişikliğinin kara ve deniz sıcaklıklarını artırdığı, yağış rejimlerini değiştirdiği, deniz seviyesini yükselttiği, kıyı erozyonu ve afetlerin şiddetini artırdığı, su ve gıda güvenliğini olumsuz etkilediği ve ekonomik ile sosyal etkiler yarattığını ortaya koymuştur. Beyaz Kitap, sera gazı azaltımı ve iklim değişikliğine uyum eylemlerini, iklim değişikliğiyle mücadelede iki temel yaklaşım olarak bir arada ele almaktadır. AB, bu belgeden önce BMİDÇS'nin Kyoto Protokolü kapsamında sera gazı azaltım taahhüdünde bulunmuştur. Beyaz Kitap'ta, sera gazı emisyonları azaltılsa bile iklim değişikliğinin etkilerinin devam edeceği ve uyum eylemlerinin gerekli olduğu vurgulanmıştır. Beyaz Kitap'ta uyum eylemlerinin üye ülkeler tarafından münferit olarak yürütüldüğü, ancak stratejik bir yaklaşımın gerekli olduğu belirtilmiştir. Bu doğrultuda, uyum konusunda kademeli bir yaklaşım benimsenmiştir. 1. aşama 2009-2012 yıllarını kapsamakta olup, 2. aşamaya 2013 yılında geçilmesi planlanmıştır. 1. aşama kapsamında dört eylem ayağına odaklanılmıştır.²⁴⁷

²⁴⁶ Altunok ve Altunok, 2013: 53-54.

²⁴⁷ Tuğaç, 2022: 963.

2009 yılında yayımlanan Beyaz Kitap, iklim değişikliğine uyumun uzun vadeli ve sürekli bir süreç olduğunu vurgular ve 2013'te AB Uyum Stratejisi hazırlanana kadar 1. aşama kapsamındaki gelişmelerin düzenli olarak değerlendirileceğini belirtir. Bu belge, AB'nin iklim değişikliğine uyum politikalarını geliştirme sürecinde önemli bir rol oynar. Beyaz Kitap, Avrupa'da iklim değişikliğinin etkilerini bilimsel kanıtlarla ortaya koyar ve uyumun AB için bir ihtiyaç olduğunu, uyum eylemlerine geçmemenin daha yüksek maliyetlere yol açacağını vurgular. Beyaz Kitap, sektörel bir odakla hazırlanmıştır ve AB'nin yerel, bölgesel ve ulusal düzeylerde yenilikçi ve bilimsel yaklaşımların geliştirilmesini, sektörel dirençliliğin ve maliyet etkinliğin sağlanmasını bekler. Ancak, Beyaz Kitap bazı eleştiriler almıştır. Literatürde, bu belgenin AB ülkelerindeki eşitsizlikleri daha da kötüleştirebileceği veya yeni güvenlik açıkları yaratabileceği konusuna yeterince değinmemesi eleştirilmiştir. Ayrıca, Yeşil Kitap'ta bulunan birçok konunun Beyaz Kitap'ta yer almaması ve uyum sürecinin sürekliliğinin sağlanamaması da eleştirilmiştir. Örneğin, Yeşil Kitap'ta teşvik edilen katılımcı süreçler, Beyaz Kitap'ta yeterince yer bulamamıştır. Beyaz Kitap aracılığıyla, otonom veya ulusal düzeyde belirlenen uyum eylemlerinin etkinliğinde eksiklikler olabileceği belirtilmiş ve bu nedenle AB düzeyinde bütünleşik bir yaklaşımın gerekliliği vurgulanmıştır. Bu kapsamda, uyum eylemlerinin Avrupa Komisyonu liderliğinde gerçekleştirilmesine karar verilmiş olması da eleştirilen bir diğer noktadır.²⁴⁸

İklim değişikliği ve çevre politikalarının hedeflerine ulaşmak için gerçekleştirilen eylem ve projeler, AB bütçesinden sağlanan LIFE programı aracılığıyla finanse edilmektedir. 2015 bütçesinde LIFE programına 400 milyon Euro tahsis edilmiştir. Ayrıca, bütçenin yüzde 41'i gibi büyük bir kısmı, çevreye yönelik tarımsal hedefler, özellikle tarım arazileri ve ormanların sürdürülebilir ve etkin kullanımı için ayrılmıştır. LIFE programı, AB Komisyonu bünyesindeki İklim Değişikliği Genel Direktörlüğü ile Çevre Genel Direktörlüğü tarafından ortaklaşa yönetilmektedir. 2014-2020 döneminde geçerli olan LIFE programının iki ana alt temasından biri olan çevre için 360 milyon Euro, iklim değişikliği için ise 1,1 milyar Euro ayrılmıştır. Bu dönemde AB, pilot uygulama olarak NCFE (Natural Capital Finance Facility/Doğal Sermaye Finansı) adlı yenilikçi bir mali enstrüman ile doğa ve biyolojik çeşitlilik projelerini desteklemeyi planlamıştır.²⁴⁹

AB, Kyoto Protokolü kapsamında 2008-2012 döneminde 1990 yılına göre sera gazı emisyonlarını %8 oranında azaltmayı taahhüt etmiştir. Birlik, Kyoto Protokolü'nün esneklik mekanizmalarından biri olan ETS'ni hayata geçirmiştir. Bu sistem, AB içindeki sera gazı

²⁴⁸ Tuğaç, 2022: 963.

²⁴⁹ Keskin ve Kökyay, 2020: 330-331.

emisyollarını azaltmak için ekonomik bir mekanizma sunmuş ve bu sistem 2005 yılında başlatılmıştır. Ayrıca, AB ülkeleri arasında sorumluluk paylaşımı yaparak, üye devletlerin tarihsel emisyon miktarı ve ekonomik gelişme seviyelerine göre adil bir şekilde emisyon azaltma hedeflerini belirlemişlerdir. Örneğin, ülkeler arasındaki hedefler büyük farklılıklar gösterebilmiştir; bazı ülkelerin azaltma hedefleri %28'e kadar çıkabilirken, bazılarının artırma izni alması da mümkündür. AB, 2000-2003 döneminde sera gazı emisyonlarını azaltmak için çeşitli politikalar geliştirmiştir. Bunlar, maliye politikaları, araştırma, enerji ve çevre politikalarını içeren birinci Avrupa İklim Değişikliği Programı çerçevesinde koordine edilmiştir. AB, 1990-2000 döneminde sera gazı emisyonlarını %3.5 oranında azaltmayı başarmıştır. Bu, 2000 yılına kadar olan süreçte taahhütlerini yerine getirme başarısını göstermektedir.

İklim değişikliğiyle mücadele kapsamında, AB'nin Kyoto Protokolü'nü onaylayıp yükümlülüklerini yerine getirmeyi hedeflediği bir dizi eylem belirlenmiştir. Bu eylemler şunları içermektedir:

- AB içinde karbon emisyonları ticaret planının oluşturulması; Üye Devletlerin enerji sektörlerine verilen devlet yardımlarının envanterinin çıkarılması ve gözden geçirilmesi;
- Yeni bir Direktif ile yenilenebilir enerji kaynaklarının desteklenmesi ve serbest enerji piyasasında bu desteğin sağlanması;
- Enerji vergilendirme önerilerinin kabul edilmesi;
- Binaların ısıtma ve soğutmasında enerji tasarrufunun artırılması;
- Sanayi sektörüyle enerji verimliliği ve emisyon azaltımı üzerine çevre anlaşmaları yapılması;
- 2002 yılına kadar Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü'nde havacılıktan kaynaklanan sera gazı emisyonlarını azaltmaya yönelik eylemler üzerinde anlaşmaya varılamazsa, özel eylemlerin belirlenmesi ve
- Araştırma ile teknolojik gelişmenin iklim değişikliği konusundaki çalışmalarda önceliklendirilmesi.²⁵⁰

AB'nin iklim politikası, uluslararası düzeydeki gelişmelerle de şekillenmiştir. İklim politikası küresel rejimle çevrelenmiş durumdadır ve bu bağlamda politika geliştirme kapasitesi rekabetçi çok düzeyli güçlendirme olarak adlandırılan bir yerden kaynaklanmaktadır. AB'nin yukarıda da bahsedilen açık ve çoğulcu yönetim yapısı, politika yapıcılarının kaygılarını azaltır niteliktedir. 2000'lerin başı AB'nin iklim politikası konusunda neredeyse liderlik konumuna

²⁵⁰ Altunok ve Altunok, 2013: 50-51.

geldiği zamanlar olarak nitelendirilmelidir.²⁵¹ Liderlikten bahsetmişken, AB'nin iklim konusundaki liderliği yapısal, yönlendirici, araçsal ve fikir temelli liderlik olarak dörde ayrılmaktadır. Yapısal liderlik, maddi kaynakların kullanımıyla elde edilmektedir. AB'nin bu rolünü özellikle Kyoto Protokolü'nün imzalanması için Rusya ile başlattığı diplomatik girişimden ve az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin azaltım ve uyum projeleri kapsamında sağladığı maddi destekten anlayabilmekteyiz. Yönlendirici liderlik, cesur bir şekilde tek taraflı politikalarla örnek teşkil etmek anlamına gelmektedir. Araçsal liderlik anlaşmaların sağlanması için komisyonların kurulması ve iş birliğini içermektedir. Fikir temelli liderlik ise uluslararası politik gündemlere yön vermeyi içermekte, özellikle BMİDÇS ile bu yönünü göstermektedir.²⁵²

2005 yılında tarım, ormancılık, su yönetimi gibi birçok sektörün iklim değişikliğine uyum sağlaması gerektiği Birlik içinde kabul edilmiştir. Bu sıralarda üye devletlerin hedeflenen azaltımlarını yerine getiremeyecekleri korkusu oluşmuş fakat sonrasında benimsenen uyum stratejisi üç farklı noktaya değinerek bu korkuyu hafifletmiştir; üye devletlerin eylemlerini teşvik etmek, kıtanın altyapısını daha dayanıklı hale getirmek ve sigorta kullanımını teşvik etmek.²⁵³

Giddens'a göre Birlik, iklim krizi özelinde tarihsel sorumluluk kapsamında yardıma ihtiyacı olan ülkelere yardım etmeyi kabul etmiş ve iklim politikasının enerji politikasıyla birlikte yürütülmesi gerektiğini sürekli dile getirmiştir. 2007 yılında Komisyon, salımları 2020 yılına kadar %20 oranında azaltmak için bir plan çıkartır ve eğer diğer gelişmiş ülkeler de bu taahhüdü verirlerse oranı %30'a çıkartacaklarını belirtmişlerdir. Avrupa Salım Takas Programı, AB ülkelerinin hedefledikleri azaltımları yapabilmeleri için oluşturulan önemli bir araçtır. Bu programla hedeflenen şey ise bir programla, tüm dünyadaki diğer farklı takas programlarını birleştirebilmektir.²⁵⁴

2008 ekonomik kriziyle birlikte bazı üye ülkeler, başta İtalya olmak üzere Bulgaristan, Macaristan, Litvanya, Letonya, Romanya ve Slovakya salım hedeflerin bağlayıcı olacağı tarihi ertelemek için baskı yapmaya başlamışlardır. Dönemin İtalya Başkanı Silvio Berlusconi, belirlenen hedeflerin ülke sanayisini olumsuz yönde etkileyeceğini dile getirmiş ve dönemin Polonya Başkanı Donald Tusk ile, onlar göreve gelmeden önce imzalanan bütün anlaşmaları geçersiz kabul edeceklerini söylemiştir. Aynı yıl Konseyin başkanlık görevini üstlenen Fransa, uzlaşma çağrısı yapmış ve Eylül 2008'de ülkeler planı kabul etmiştir. Fakat plan kabul edilirken

²⁵¹ Rayner ve Jordan, 2016: 4-5.

²⁵² Rayner ve Jordan, 2016: 12.

²⁵³ Rayner ve Jordan, 2016: 16-17.

²⁵⁴ Giddens, 2013: 280-282.

birçok taviz verilmiş, örneğin bazı büyük şirketler karbon izinlerini ödemekten muaf tutulmuş ve kömür yakıtlı elektrik santrallerinin karbon fiyatlarına büyük indirimler yapılmıştır.²⁵⁵

AB, Paris Anlaşması sürecinde üç ana katkıda bulunmuştur. İlk katkı, Paris İklim Konferansı'nda emisyonların 2030 yılına kadar %40 oranında azaltılması hedefidir. Bu hedefe ulaşılmasında AB'nin aktif rolü ve etkili diplomatik çalışmaları büyük önem taşımıştır. İkinci katkı, Paris Anlaşması'nın yürürlüğe girmesi için gereken onay sürecinde gerçekleşmiştir. 22 Nisan 2016 tarihinde imzaya açılan anlaşmanın yürürlüğe girebilmesi için küresel emisyonların en az %55'ini temsil eden ülkelerin onayı gerekiyordu. AB'nin 5 Ekim 2016'da anlaşmayı resmi olarak onaylaması sayesinde, Paris Anlaşması 4 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Üçüncü katkı, AB'nin Paris Anlaşması hedeflerine ulaşılması için belirlediği politikalar ve bu politikaların uygulanması sürecinde olmuştur. AB, kendi üyeleri için 2030'a kadar sera gazı emisyonlarını 1990 seviyelerine göre en az %40 oranında azaltma taahhüdünde bulunmuş ve bu doğrultuda gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasını kararlaştırmıştır. Ayrıca, Paris Anlaşması hedeflerinin gerçekleştirilmesi sorumluluğu AB Komisyonuna verilmiştir. AB, üyeleri için belirlediği Ulusal Katkı Beyanı (INDC/Intended Nationally Determined Contributions) doğrultusunda bu hedeflere ulaşmayı taahhüt etmiştir. Bu kapsamda gerekli yasal düzenlemelerin yapılması, Paris Anlaşması'nın başarıyla uygulanmasına önemli katkı sağlayacaktır. AB'nin bu katkıları, Paris Anlaşması'nın hayata geçirilmesi ve iklim değişikliği ile mücadelede küresel liderlik rolü üstlenmesi açısından kritik öneme sahiptir. AB, kendi içinde ve uluslararası alanda iklim değişikliği hedeflerine ulaşmak için yoğun çaba sarf etmekte ve diğer ülkeleri de bu doğrultuda teşvik etmektedir.²⁵⁶

AB'nin iklim değişikliğine uyum stratejisi, üye ülkeleri entegre etmeyi ve onları bu konuda en iyi şekilde bilgilendirmeyi hedeflemektedir. Strateji, yerel, bölgesel ve ulusal seviyelerde uygulanacak şekilde tasarlanmıştır. Yoğun nüfuslu ve endüstriyel bölgelerde iklim değişikliğine uyum şehir seviyesinde gerçekleştirilecektir. Ancak iklim değişikliğinin küresel doğası göz önüne alındığında, uluslararası iş birliği daha da önemlidir. Bu uyum sürecinde, bina inşa yönetmeliklerinin gelecekteki iklim koşullarına göre yeniden düzenlenmesi, su taşkınlarına karşı bariyerlerin inşa edilmesi ve kuraklığa dayanıklı bitkilerin geliştirilmesi gibi somut adımlar atılmalıdır. AB, iklim değişikliğiyle mücadelede sadece kendi çabalarının yeterli olmadığını bilmekte ve AB üyesi olmayan diğer ülkeleri de benzer önlemler almaları konusunda teşvik etmektedir.²⁵⁷ Tüm bunların yanında Birliğin geleceğe yönelik iklim

²⁵⁵ Giddens, 2013: 283-284.

²⁵⁶ Keskin ve Kökyay, 2020: 334.

²⁵⁷ Keskin ve Kökyay, 2020: 326-327.

politikaları konusunda yaşayacağı fırsatlar olmasının yanı sıra zorluklar da vardır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- **Artan Kutupsallaşma ve Siyasi İrade Eksikliği:** AB'nin iklim politikalarında, kuzeydeki çevreye duyarlı üye devletler ile Polonya liderliğindeki Orta ve Doğu Avrupa hükümetleri arasında artan bir kutuplaşma yaşanmaktadır. Bu durum, iddialı iklim politikalarına yönelik ortak siyasi iradenin azalmasına neden olmaktadır. Avrupa Parlamentosu'nun çevre konusundaki yeşil sicili bile bu kutuplaşmadan etkilenmiş durumdadır.
- **Ulusal Egemenlik ve Esneklik İhtiyacı:** Visegrad devletleri (Çekya, Macaristan, Polonya ve Slovakya) ve diğer bazı üye devletler, enerji karışımları üzerinde ulusal egemenlik konusundaki ısrarlarını sürdürmektedir. AB'nin karşı karşıya olduğu zorluk, üye devletlere bir dereceye kadar esneklik sağlarken, AB'nin iklim hedeflerini gerçekleştirmelerini ve yatırımcılar için kesin bir çerçeve sunabilmelerini sağlamaktadır. Komisyon, Üye Devletlerin ulusal koşullarını ve yeterliliklerini yansıtan “Ulusal İklim ve Enerji Planları” geliştirmelerini öneriyor. Bu planlar, AB'nin kolektif hedeflerinin gerisinde kalması durumunda Komisyon'un daha fazla eylem talep etme olasılığı ile izlenecektir.
- **Paris Anlaşması ve AB'nin Hedefleri:** Paris Anlaşması'nın ardından AB'nin güvenilirliğinin devam etmesi, AB düzeyindeki diğer politikalara ve finansman mekanizmalarına doğrudan yansıtılmasını gerektirmektedir.
- **Negatif Emisyon Teknolojileri ve Gelecek Zorluklar:** Paris Anlaşması'nın ciddiye alınması, AB'nin negatif emisyon teknolojilerinin (biyoenerji ve karbon yakalama ve depolama) geliştirilmesine öncelik vermesini gerektirmektedir. Negatif emisyon teknolojileri konusunda atılımlar yapılmadığı takdirde, AB'nin küresel sıcaklık artışını 2°C'de durdurma hedefi tehlikeye girecektir.²⁵⁸

Avrupa Birliği'nde Ekolojik Modernizasyon, hükümet girişimleri tarafından çeşitli sektörlerde başlatılmış olup, arazi kullanımlarındaki değişiklikler, çevresel kaynakların sürdürülebilir kullanımı, vergi sisteminin reformu ve yeşil teknolojilerin geliştirilmesi gibi unsurlarla ilişkilendirilmiştir. Devlet tarafından yönlendirilen çevre düzenlemeleri, ekonomik sektörlerin yeşil dönüşümünü teşvik etmek amacıyla hem zorunlu hem de gönüllü planların bir araya getirilmesi yoluyla önemli bir araç olarak kabul edilmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren, AB'nin çevre politikası iki temel eğilimle şekillenmiştir. İlk olarak, sürdürülebilir kalkınma hedefine doğru bir vurgu kayması gözlemlenmiştir. İkinci olarak, sürdürülebilir kalkınmayı

²⁵⁸ Rayner ve Jordan, 2013: 17-18.

sağlama amacına yönelik olarak ekolojik modernizasyon stratejisinin benimsenmesi önem kazanmıştır. Bu dönemde, çevre koruma ile ekonomik büyüme arasındaki karşılıklı güçlendirici ilişkiye yönelik söylemde bir değişim yaşanmıştır. Bu değişim, 1990'lı yıllardan itibaren AB'nin çevre politikası çabalarının belirleyici bir özelliği olmuştur ve bu politika çerçevesindeki önemli AB belgelerinin temelini oluşturmuştur. 2000'li yıllarla birlikte, rekabet edebilirlik ve ekonomik büyümenin önemi daha da artmış ve bu unsurlar AB çevre politikasında daha belirgin hale gelmiştir. Çevre politikası, sağladığı ekonomik faydalarla giderek daha fazla savunulmuştur. Bu durum, ekolojik modernizasyonun söylemsel bileşenlerinin AB'nin sürdürülebilir kalkınma politikasının merkezinde yer almasına neden olmuştur. Dolayısıyla, AB, ekolojik modernizasyonu hem bir söylem hem de bir politika stratejisi olarak seçmiş ve böylece kendini resmen sürdürülebilir kalkınmaya adanmış olduğunu göstermiştir.

AB'nin ekolojik modernizasyona yönelik en önemli adımlarından biri, Beşinci Çevre Eylem Programı'nın (EAP) yayınlanmasıyla atılmıştır. Baker, bu programda çevre koruma ve ekonomik kalkınma hedeflerine ulaşma yolunun, çevresel önceliklerin ekonomik gerekliliklere indirgenmesiyle sağlandığını savunmaktadır. Beşinci EAP, kullanılan politika araçlarının çeşitliliği açısından ekolojik modernizasyon stratejisine doğru net bir adım olarak değerlendirilebilir. Avrupa entegrasyon sürecinin ekonomik odaklı doğası, ekolojik modernizasyon stratejisinin benimsenmesini sürdürülebilir kalkınmanın daha katı yorumlarına göre daha kolay hale getirmiştir. Avrupa Birliği, başlangıçta bir ekonomik entegrasyon projesi olarak ortaya çıkmış ve zamanla politik, sosyal ve kültürel boyutlar kazansa da ekonomik büyüme her zaman entegrasyon sürecinin merkezinde yer almıştır. Bu bağlamda, ekonomik büyüme, AB'nin vazgeçemeyeceği bir hedef olarak kabul edilmiştir. Ekolojik modernizasyon, AB'ye, çevresel konularda hareket etme araçlarını ve gerekçelerini sağlamakta ve bunu yaparken ekonomik büyüme hedefine zarar vermemektedir. Bu nedenle, sıkı çevre politikalarını ekonomik büyümeyi teşvik etme potansiyeli üzerinden meşrulaştırmak, AB için tamamen mantıklı bir stratejidir. Ekolojik modernizasyona yönelik bu söylemsel yönelim, AB'nin çevre politikalarının çeşitli bileşenlerinde de görülebilir. Cardiff Süreci, AB Emisyon Ticareti Sistemi'nin uygulanması, AB Eko-Yönetim ve Denetim Sistemi (EMAS) ve AB Eko-etiket gibi gönüllü sistemlerin tanıtılması ve Çevre Teknolojileri Eylem Planı'nın kabulü, bu argümanı destekleyen ampirik örnekler sunmaktadır.²⁵⁹

²⁵⁹Şahin, 2022: 238 ve Sezgin, 2012: 235-238.

3.4. Avrupa Yeşil Düzen Planı (Avrupa Yeşil Mutabakatı)

2019'da AB, çevre ve iklim konusunda dünya lideri olmayı hedefleyerek Avrupa Yeşil Mutabakatı'nı (AYM) açıklamıştır. AYM'nin nihai amacı, AB'yi modern, kaynak verimli ve rekabetçi bir ekonomiye sahip, adil ve ferah bir topluma dönüştürmektir. AYM'nin üç ana hedefi: 2050'ye kadar sera gazı emisyonlarını sıfırlamak, kaynak kullanımından bağımsız ekonomik büyüme sağlamak ve kimseyi dışarıda bırakmamaktır.

11 Kasım 2019 tarihinde Avrupa Birliği Komisyon Başkanı Ursula von der Leyen, Avrupa Yeşil Mutabakatı hakkında bir konuşma yapmıştır. Konuşmada şu ifadeleri dikkat çekmektedir;

“Gezegnimizi korumak istiyoruz. Üretim prosedürlerindeki değişikliği memnuniyetle karşılıyoruz. Şirketler temiz teknolojilere yatırım yaparsa, çevremize saygı gösterirse, ağır kirleticilerden haksız rekabetle karşılaşmaları mümkün olmaz. İşte o zaman, Dünya Ticaret Örgütünün kurallarına tam uyumla bir karbon sınır ayarlama mekanizması uygulayacağız. ... Avrupa Yeşil Mutabakatı yeni büyüme stratejimiz ve bu sefer tüketmeyen bir büyüme stratejisi. Ancak, aldığından daha çok geri veren yeni bir büyüme stratejisi. Daha şefkatli bir büyüme stratejisi. Kıtamızın dört bir yanındaki şirketler yeşil dönüşümü halihazırda yeşil fırsatlara ve iş fırsatlarına dönüştürüyor... Avrupa Yeşil Mutabakatı ekonomimizi gezegenimizle uzlaştırmakla ilgili. Üretme ve tüketme şeklimizi gezegenimizle uzlaştırmak ve içinde yaşadığımız çevreye saygı göstermek. Avrupa Yeşil Mutabakatının özü budur.”²⁶⁰

Ursula von der Leyen bu sözleriyle açıkça ekolojik modernleşmeden söz etmektedir. Yeşil teknolojiler ve yeşil piyasalardan oluşan bir Avrupa Yeşil Mutabakatından bahsedilmektedir ve ekonomik büyüme kesintiye uğramadan ekolojik modernleşme sayesinde devam edecektir. Bu durumun en gözle görülür örneklerinden biri olarak Başkan'ın “Bana göre iklim koruma, ekonomik rekabet ve sosyal adalet el ele gidebilir” şeklindeki açıklaması da gösterilebilir.²⁶¹ Ursula von der Leyen, Kasım 2009'daki konuşmasının devamında şu ifadelere yer vermiştir;

“Avrupa Yeşil Mutabakatı yeni büyüme stratejimizdir; aldığından daha fazlasını geri veren bir büyüme stratejisidir. Ve biz gerçekten işleri farklı kılmak istiyoruz. İklim dostu endüstrilerde, temiz teknolojilerde, yeşil finansmanda öncü olmak istiyoruz. Ama aynı zamanda kimsenin geride kalmadığından da emin olmalıyız. Başka bir deyişle: Bu geçiş ya herkes için işe yarayacak ve adil olacak ya da hiç işe yaramayacak. Ve bu nedenle, Avrupa Yeşil Mutabakatının önemli bir parçası Adil Geçiş

²⁶⁰https://multimedia.europarl.europa.eu/en/video/debate-on-the-european-green-deal-opening-statement-by-ursula-von-der-leyen-president-of-the-ec_1181467, (erişim tarihi: 15.08.2024).

²⁶¹<https://www.theguardian.com/world/live/2024/apr/29/europe-live-european-commission-presidential-candidates-battle-it-out-in-maastricht-debate?page=with:block-662fd51b8f08eb7f523851dd>, (erişim tarihi: 15.08.2024).

Mekanizmasıdır. En savunmasız bölgelere ve sektörler tam olarak hedeflenen 100 milyar avroyu harekete geçirme hedefimiz var.”²⁶²

Yukarıdaki sözleriyle von der Leyen, Mutabakatın çevresel adaleti ve adil geçişi gözetten bir yapıda olduğunu altını çizmektedir.

AYM'nin 8 ana eylem planı şunlardır:

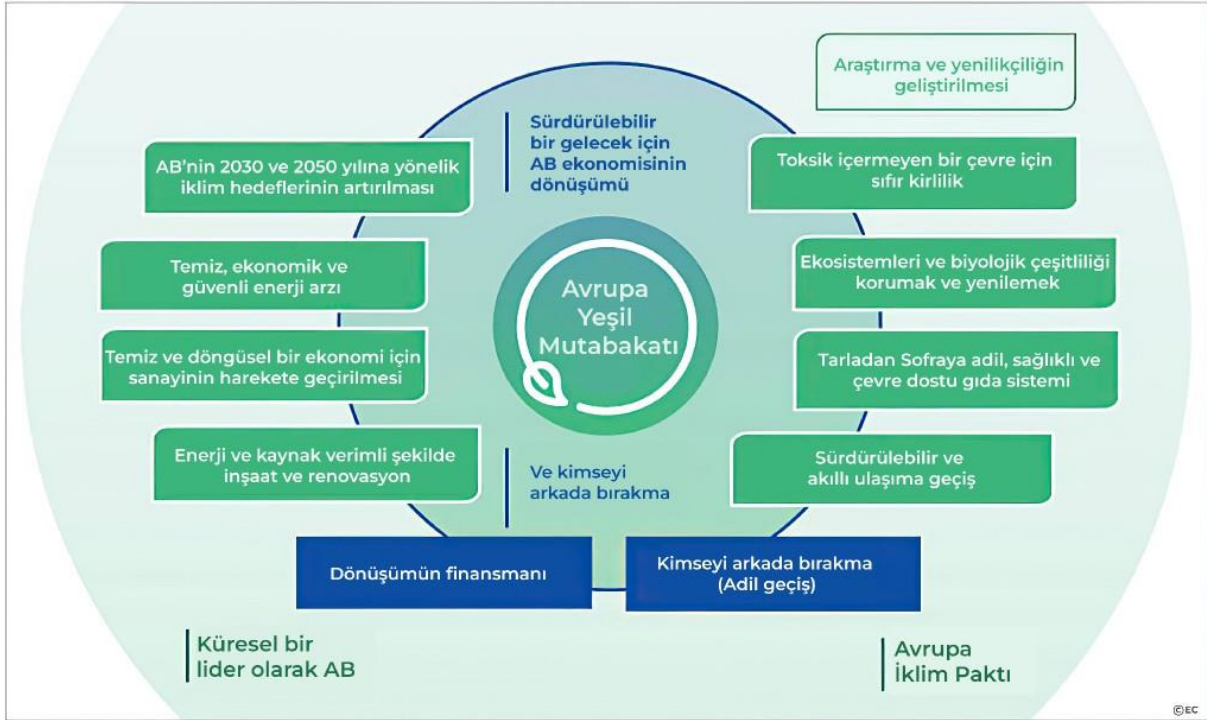
- İklim: Avrupa'nın 2050'ye kadar iklim nötr hale getirilmesi ve 2030'a kadar sera gazı emisyonlarının 1990 seviyesine göre %55 azaltılması.
- Enerji: AB enerji sisteminin karbonsuzlaştırılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının oranının %40'a yükseltilmesi ve enerji tüketiminin %36 oranında azaltılması.
- Tarım: Sürdürülebilir gıda sistemlerinin teşvik edilmesi ve gıda güvenliğinin sağlanması.
- Sanayi: Düşük emisyonlu teknolojiler ve sürdürülebilir ürünlerin geliştirilmesi.
- Çevre ve Okyanuslar: Biyoçeşitliliğin korunması, kirliliğin azaltılması ve döngüsel ekonomiye geçiş.
- Ulaşım: Sürdürülebilir araçların yaygınlaştırılması ve ulaşım kaynaklı emisyonların %90 azaltılması.
- Finans ve Bölgesel Kalkınma: Sürdürülebilir yatırımlara en az 1 trilyon Euro ayrılması ve kurtarma fonlarının iklim hedeflerine yönlendirilmesi.
- Araştırma ve İnovasyon: Avrupa bütçesinin %35'inin iklim değişikliğine tahsis edilmesi.²⁶³

AB, iklim ve çevre konularını küresel ilişkilerin merkezine taşımayı hedefleyerek, Afrika ve G20 ülkeleri ile iş birliği yapmayı planlamaktadır. Bu iş birlikleri küresel sera gazı emisyonlarının %80'inden sorumlu olan ülkeleri kapsamaktadır. Batı Balkanlar için AYM'yi yansıtan bir Yeşil Gündem oluşturmayı, Doğu Ortaklığı ve Güney Komşuluğu Politikaları çerçevesinde çevre, enerji ve iklim ortaklıkları kurmayı, Latin Amerika, Karayipler, Asya ve Pasifik'teki ortak ülke ve bölgelerle yeşil ittifaklar tesis etmeyi amaçlamaktadır. Yerel düzeyde, Avrupa Bölgeler Komitesi öncülüğünde “Yeşil Mutabakat Yerelleşiyor” çalışma grubu kurulmuştur. Bu grup AYM ve Avrupa Kurtarma Planı'nın somut projelere dönüşmesini ve yerel ve bölgesel yönetimlere doğrudan finansman sağlanmasını hedeflemektedir. Şehirler ve bölgelerin AYM kapsamındaki politikalara yönelik görüşlerinin toplanarak AB'ye iletilmesi, iklim nötr hedefine ulaşmada AB kurumlarının şehirler ve bölgelerle birlikte çalışmasının kolaylaştırılması, yerel ve bölgesel yönetimlerin yeşil dönüşüm süresinde karşılaştığı sorunların

²⁶² https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/speech_19_6749, (erişim tarihi: 15.08.2024).

²⁶³ Kakışım, 2022: 8-10.

AB'ye iletilmesi ve en iyi uygulamaların sergilenmesi amaçlanmaktadır. AB, kıtadan kente kadar her ölçekte uyum mekanizmaları geliştirerek, “küresel düşün yerel hareket et” yaklaşımıyla iklim değişikliği ve çevre sorunları ile mücadelede daha etkili çözümler üretmektedir. Bu yaklaşım hem yerel aktörlerle hem de diğer ülkelerle sınırları aşan iş birlikleri gerektirmektedir.²⁶⁴

Şekil 3.1: Avrupa Yeşil Düzeni²⁶⁵

AB, Paris Anlaşması öncesinde taahhüt ettiği Ulusal Olarak Niyet Edilen Katkı Beyanı kapsamında, sera gazı emisyonlarını 2030'a kadar 1990 seviyesine göre en az %40 azaltmayı hedeflemiştir. Bu hedef, 18 Aralık 2020'de güncellenerek %55 azaltıma çıkarılmıştır. AB, Aralık 2019'da açıkladığı Yeşil Mutabakat ile 2050'de dünyanın ilk iklim nötr kıtası olmayı ve Avrupalıların iklim dirençli bir toplum haline gelmesini amaçlamaktadır.

Yeşil Mutabakat kapsamında belirlenen öncelikli eylemler şunlardır:

- Avrupa İklim Yasası ile iklim eylemi konusunda hukuki zeminin güçlendirilmesi,
- Avrupa İklim Paketi aracılığıyla vatandaşların iklim eylemi sürecine dahil edilmesi,
- NDC kapsamında sera gazı azaltım hedefinin 2030'a kadar gerçekleştirilmesi,

²⁶⁴ Kakışım, 2022, 11.

²⁶⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN>, (erişim tarihi: 17.06.2024).

(erişim tarihi:

- 2050'ye kadar iklim dirençliliğinin sağlanması ve iklim değişikliğinin kaçınılmaz etkilerine uyum sağlanması doğrultusunda yeni bir AB Uyum Stratejisi'nin açıklanması.

Bu öncül eylemler aşamalı olarak hayata geçirilmektedir:

- İklim Kanunu teklifi, 4 Mart 2020'de sunulmuş ve 21 Nisan 2021'de kabul edilmiştir,
- Avrupa İklim Paketi 16 Aralık 2020'de açıklanmıştır,
- AB, 2030 sera gazı azaltım hedefi doğrultusunda çalışmalarını sürdürmektedir,
- Yeni İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ise 24 Şubat 2021 tarihinde açıklanmıştır.

AB, iklim değişikliğine uyum çalışmalarına 2000'li yıllarda başlamıştır. Bu kapsamda,

- 2007'de Yeşil Kitap ve 2009'da Beyaz Kitap ile başlanan süreç,
- 2013'te kabul edilen İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ile devam etmiş ve 2018'de stratejinin uygulama süreci değerlendirilmiştir.
- 24 Şubat 2021'de ise yeni İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi açıklanmıştır.²⁶⁶

Birliğin 2030 itibarıyla %55 emisyon azaltımına ve 2050 itibarıyla de net sıfıra ulaşma hedefleri IPCC'nin hedefleriyle de örtüşür niteliktedir. Bu nedenle Chomsky'a göre AB, IPCC hedeflerini destekleyen önemli ülkeler grubudur. Fakat Chomsky, bu planın başarıya ulaşmasını iki şeye bağlamaktadır; Avrupa'nın karar verilen hedeflere ulaşma konusunda işleri ve yaşam standartlarını tehlikeye atmaması ve temiz enerji altyapısının zaman geçtikçe halka hane ekonomisi anlamında olumlu yönde etki edeceğini sürekli olarak dile getirmeyi unutmaması. Bunlar gerçekleştiği müddetçe Yeşil Düzen'in mevcut neoliberal sistemde sonu gelmeyen daraltıcı politikalara ve eşitsizliğe karşı adil ve eşit bir cevap olduğu gösterilecektir.²⁶⁷

Çoban'ın Avrupa Yeşil Mutabakatı'na bakış açısı ise, belirtilen “ekonomik büyümenin kaynak kullanımından ayrıştırılması” vurgusunun doğal kaynak kullanımının kapitalizmden vazgeçilmeyerek gerçekleşeceği fikridir. AYM, BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin gerçekleştirilmesi için yalnızca ek bir yoldur.²⁶⁸

²⁶⁶ Tuğaç, 2022: 959-960.

²⁶⁷ Chomsky vd., 2021: 155.

²⁶⁸ Çoban, 2022: 19.

3.5. Sekizinci Çevre Eylem Programı

AB Çevre Eylem Programları (ÇEP), 1973 yılından beri Birliğin çevre politikasının geliştirilmesi ve düzenlenmesi için oluşturulmuş ve çevre eylemlerinin çerçevesini oluşturmuştur. 7. ÇEP Birliğin 2020 yılına kadarki kısa vadeli ve 2050 yılına kadarki uzun vadeli çevre planlarını belirlemekle birlikte, Plan'ın değerlendirme raporunda anlaşılmaktadır ki Birlik, çevre koruma konusundaki harcamalarını uzun yıllar boyunca sabit tutmayı başarmıştır. Komisyon'un raporuna göre 8. ÇEP, AYM'nin ötesine geçmektedir. Programın hedefleri, AYM'de belirtilen AB Biyoçeşitlilik Stratejisi, Yeni Döngüsel Ekonomi Eylemi gibi hedeflerin yanında politika yapımı olarak Sürdürülebilirlik için Kimyasallar Stratejisi ve Sıfır Kirlilik Eylem Planı belirtilmiştir. Programın hedefleri kısaca şu şekilde özetlenebilir²⁶⁹;

- 2030 sera gazı emisyon azaltma hedefine ulaşmak ve 2050 yılına kadar iklim nötrlüğüne ulaşmak
- Uyum kapasitesini arttırmak, dayanıklılığı güçlendirmek ve iklim değişikliğine karşı kırılganlığı azaltmak
- Yenileyici bir büyüme modeline doğru ilerlemek, ekonomik büyümeyi kaynak kullanımından ve çevresel bozulmadan ayırmak ve döngüsel ekonomiye geçişi hızlandırmak
- Hava, su ve toprak da dahil olmak üzere sıfır kirlilik hedefini takip etmek ve Avrupalıların sağlığını ve refahını korumak
- Biyolojik çeşitliliğin korunması, muhafaza edilmesi ve onarılması ve doğal sermayenin artırılması
- Üretim ve tüketimle ilgili çevresel ve iklim baskılarının azaltılması (özellikle enerji, sanayi, binalar ve altyapı, mobilite, turizm, uluslararası ticaret ve gıda sistemi alanlarında).

Program, bu hedeflere ulaşılması için yapılması gerekenleri ise şu şekilde belirtmiştir;

- Mevcut mevzuatın tam olarak uygulanması
- Birliğin maddi ve tüketim ayak izlerinin önemli ölçüde azaltılması
- Çevresel adaletin sağlanması
- Sürdürülebilir finansın desteklenmesi
- Sürdürülebilirliğe geçişi kolaylaştırmak için ekonomik ve vergi teşviklerinden yararlanılması
- Fosil yakıt sübvansiyonlarının aşamalı olarak kaldırılması

²⁶⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022D0591>, (erişim tarihi: 18.06.2024).

- “GSYİH'nın ötesinde” bir özet gösterge panelinin geliştirilmesi
- Farklı aktör düzeyleri arasında politika yapımının her düzeyinde benimsenme ve iş birliği
- Dijitalleşmenin potansiyelinin kullanılması
- Politika eyleminin en son bilim ve bilgiye sağlam bir şekilde dayanmasını sağlamak.²⁷⁰

Avrupa Birliği'nin iklim politikalarının, son yirmi yılda önemli ilerlemeler kaydedilmiş olsa da çeşitli yapısal ve uygulama sorunları vardır. AB'nin iklim politikası çerçevesi, özellikle Paris Anlaşması'na uyum sağlama ve Yeşil Mutabakat gibi iddialı hedeflerle öne çıkmaktadır. Ancak, bu politikaların etkili ve adil bir şekilde uygulanmasında karşılaşılan zorluklar belirgin hale gelmiştir. İlk olarak, AB'nin emisyon azaltım hedefleri ve politikaları arasında üye devletler arasında uyum ve koordinasyon eksiklikleri bulunmaktadır. Üye ülkeler arasındaki ekonomik ve enerji profillerindeki farklılıklar, ortak iklim hedeflerine ulaşmayı zorlaştırmaktadır. Örneğin, Polonya gibi kömür bağımlı ülkeler, yenilenebilir enerjiye geçişte büyük zorluklarla karşılaşırken, Almanya ve Fransa gibi ülkeler daha hızlı ilerleme kaydetmiştir. Bu durum, AB içindeki eşitsizlikleri artırmakta ve iklim politikalarının uygulanmasında adaletsizliklere yol açmaktadır.²⁷¹ İkinci olarak, AB'nin ETS eleştirisi konusu olmuştur. ETS'nin karbon fiyatlarını yeterince yüksek tutamadığı ve piyasa mekanizmalarının etkin bir şekilde çalışmadığı eleştirilmektedir. Karbon kredilerinin aşırı arzı, karbon fiyatlarını düşük seviyelerde tutarak emisyon azaltma teşviklerini zayıflatmıştır. Ayrıca, bazı sektörler ve şirketler için ücretsiz tahsisatlar, sistemi daha da etkisiz kılmakta ve büyük emisyon kaynağı olan endüstrilerin yeterince hızlı bir şekilde dönüşüm geçirmesini engellemektedir. Üçüncü olarak, AB'nin dış ticaret politikaları ve enerji güvenliği stratejileri iklim politikalarıyla çelişmektedir. AB'nin enerji tedarikinde dışa bağımlılığı ve fosil yakıt ithalatı, sürdürülebilir enerji geçişini zorlaştırmaktadır. Örneğin, doğalgaz ithalatı ve LNG terminalleri gibi yatırımlar, fosil yakıtlara olan bağımlılığı sürdürmekte ve uzun vadeli yenilenebilir enerji hedeflerine ulaşmayı geciktirmektedir. Son olarak, AB'nin iklim politikalarının toplumsal kabulü ve sosyal boyutları yeterince ele alınmamıştır. İklim politikalarının uygulanması, sosyal adalet ve eşitlik konularında önemli endişelere yol açmaktadır. Enerji yoksulluğu, iş kayıpları ve ekonomik eşitsizlikler, toplumsal direnci artırmakta ve politikaların geniş bir tabanda desteklenmesini

²⁷⁰ https://environment.ec.europa.eu/strategy/environment-action-programme-2030_en, (erişim tarihi: 18.06.2024).

²⁷¹ https://www.ab.gov.tr/avrupa-yesil-mutabakati_53729.html, (erişim tarihi: 14.09.2024).

zorlaştırmaktadır. Yeşil Mutabakat'ın sosyal boyutlarının güçlendirilmesi ve adil geçiş politikalarının daha fazla vurgulanması gerekmektedir.²⁷²

Sonuç olarak, AB'nin iklim politikaları kapsamlı ve ileriye dönük olmakla birlikte, uygulama aşamasındaki yapısal sorunlar ve uyumsuzluklar nedeniyle etkinliği sınırlıdır. Üye devletler arasındaki uyum eksiklikleri, ETS'nin yetersizlikleri, enerji güvenliği stratejilerinin iklim hedefleriyle çelişmesi ve toplumsal kabul sorunları, AB'nin iklim politikalarının daha etkili ve adil bir şekilde uygulanmasını engellemektedir. Bu bağlamda, AB'nin iklim politikalarının daha bütüncül, uyumlu ve sosyal açıdan adil bir çerçevede yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

3.6. Değerlendirme: ABD ve AB'nin İklim Politikalarının Karşılaştırılması

2024 ABD seçimlerinde Trump 47. Başkan olarak yeniden başkan seçilirse, AB iklim kriziyle ilgili olarak birkaç önemli sorumlulukla karşı karşıya kalabilir. Eğer Trump yeniden başkan olursa, AB'nin alması gereken sorumluluklar şunlar olabilir:

- **Liderlik Rolü Üstlenmek:** Trump'ın yeniden başkan olması, ABD'nin küresel iklim politikalarında liderlik rolünden çekilmesine yol açabilir. Bu durumda, AB'nin küresel iklim kriziyle mücadelede liderlik rolünü daha güçlü bir şekilde üstlenmesi gerekebilir. AB, Paris Anlaşması gibi uluslararası iklim anlaşmalarının uygulanmasını sağlamak için diğer büyük ekonomilerle daha yakın iş birliği yapabilir. AB'nin liderliği, iklim değişikliğiyle mücadele için gereken küresel iş birliğini güçlendirmek amacıyla, diplomatik girişimlerle uluslararası toplumun dikkatini çekmek ve diğer ülkeleri daha iddialı hedefler belirlemeye teşvik etmek anlamına gelmektedir. AB'nin bu süreçte karşılaşılabileceği zorluklar arasında, Trump yönetimiyle diplomatik ilişkilerin zayıflaması, diğer ülkelerin ABD'nin etkisi altında daha gevşek politikalar izlemeye yönelmesi ve ABD'nin iklim finansmanı gibi alanlardan çekilmesi sayılabilir. Bu nedenle, AB'nin uluslararası arenada daha etkili bir liderlik göstermesi ve iklim krizine yönelik çabaları sürdürebilmesi için bu zorlukların üstesinden gelmesi gerekecektir.
- **Diplomatik Baskı ve İş birliği:** Trump yönetiminin iklim politikalarına karşı çıkması durumunda, AB'nin diğer küresel aktörlerle daha sıkı diplomatik iş birlikleri geliştirmesi gerekebilir. Bu, Çin, Hindistan, Japonya ve Kanada gibi büyük emisyon kaynaklarıyla daha yakın iş birliği anlamına gelebilir. AB, bu ülkelerle ortak projeler ve anlaşmalar geliştirerek, iklim değişikliğiyle mücadelede daha geniş bir uluslararası

²⁷²<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/paris-anlasmasi-iklim-degisikligi-ve-yesil-mutabakat-ucgeni/2430304>, (erişim tarihi: 14.09.2024).

koalisyon oluşturabilir. AB'nin diplomatik çabaları, iklim kriziyle mücadelede küresel bir ivme yaratmaya odaklanmalıdır. Örneğin, AB, İklim Zirveleri ve Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansları gibi platformlarda daha aktif bir rol oynayarak, iklim politikalarını daha da güçlendirebilir. Aynı zamanda, ABD'nin geri çekilmesi durumunda oluşabilecek liderlik boşluğunu doldurmak için, diğer büyük emisyon kaynaklarını daha sürdürülebilir politikalar izlemeye teşvik edebilir.

- İç Politikaları Güçlendirmek: ABD'nin iklim politikalarından uzaklaşması, AB'nin kendi iç iklim politikalarını daha da güçlendirmesini gerektirebilir. Bu, AB'nin 2030 ve 2050 hedeflerine ulaşmak için daha iddialı emisyon azaltma planları geliştirmesi anlamına gelmektedir. AB, yenilenebilir enerji kaynaklarına daha fazla yatırım yapabilir, karbon fiyatlandırma mekanizmalarını genişletebilir ve enerji verimliliği standartlarını daha da sıkılaştırabilir. AB'nin iç politikalarını güçlendirmesi, aynı zamanda, üye ülkeler arasındaki uyumu ve iş birliğini artırmayı da içerebilir. AB, özellikle Doğu Avrupa ülkelerinin enerji dönüşümünü desteklemek için daha fazla kaynak ve teknik yardım sağlayarak, tüm üye ülkelerin iklim hedeflerine uyum sağlamasını teşvik edebilir. Ayrıca, AB düzeyinde daha katı çevre regülasyonları ve denetim mekanizmaları uygulayarak, iklim krizine karşı daha etkili bir yanıt verebilir.
- Yeşil Teknolojilere Yatırım ve İnovasyon: Trump'ın fosil yakıtlara dayalı politikaları teşvik etmesi, AB'nin yeşil teknolojilere ve inovasyona daha fazla odaklanmasını gerektirebilir. AB, yenilenebilir enerji, enerji depolama, elektrikli araçlar ve karbon yakalama teknolojileri gibi alanlarda liderliğini sürdürmek ve genişletmek için Ar-Ge yatırımlarını artırabilir. Bu yatırımlar, AB'nin iklim hedeflerine ulaşmasına yardımcı olacağı gibi, aynı zamanda küresel pazarda rekabet avantajı elde etmesini sağlayabilir. AB'nin yeşil teknoloji alanındaki yatırımları, aynı zamanda istihdam yaratma ve ekonomik büyümeyi destekleme potansiyeline sahiptir. Bu alandaki inovasyon, AB'nin enerji bağımsızlığını artırabilir ve fosil yakıt ithalatına olan bağımlılığı azaltabilir. AB, bu süreçte, üye ülkeler arasında bilgi ve teknoloji transferini teşvik ederek, yeşil dönüşümü hızlandırabilir ve bu alanlarda küresel standartlar belirleyebilir.
- Küresel İklim Finansmanı: Trump yönetiminin iklim finansmanından çekilmesi, özellikle gelişmekte olan ülkeler için ciddi bir finansman açığına yol açabilir. Bu durumda, AB'nin küresel iklim finansmanı sorumluluğunu artırması gerekebilir. AB, iklim krizine uyum ve emisyon azaltma projeleri için gelişmekte olan ülkelere daha fazla fon sağlayabilir. AB'nin iklim finansmanı alanındaki liderliği, gelişmekte olan ülkelerin iklim değişikliğine karşı dirençlerini artırmalarına ve sürdürülebilir kalkınma

hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olabilir. Bu, aynı zamanda AB'nin küresel iklim adaleti ve dayanışma ilkesini pekiştirmesine de katkıda bulunabilir. AB, bu süreçte, gelişmiş ülkelerden daha fazla iklim finansmanı taahhüdü elde etmek için uluslararası arenada lobi yapabilir ve diğer ülkelerin de katkı sağlamasını teşvik edebilir.

- **Transatlantik İlişkiler ve Ticaret:** Trump yönetiminin çevre koruma standartlarını düşürmesi ve fosil yakıtları teşvik etmesi, AB'yi transatlantik ticaret ilişkilerini yeniden gözden geçirmeye zorlayabilir. AB, ticaret anlaşmalarında çevre ve iklim standartlarını korumak ve ilerletmek için ek önlemler alabilir. Örneğin, karbon sınır vergisi gibi mekanizmalar, AB pazarına ithal edilen ürünlerin çevre dostu olmasını teşvik edebilir. AB'nin transatlantik ticaret politikalarını yeniden düzenlemesi, aynı zamanda Avrupa pazarının çevresel sürdürülebilirliğini korumayı ve iklim değişikliğiyle mücadelede katkıda bulunmayı hedefler. Bu, AB'nin küresel tedarik zincirlerinde yeşil standartları uygulama çabalarını artırmasını da gerektirebilir. AB, çevre dostu üretim süreçlerini teşvik etmek ve karbon ayak izini azaltmak amacıyla ticaret ortaklarıyla daha sıkı iş birliği yapabilir.

Tablo 3.1: Aktörlerin İklim Politikalarında Gözlenen Kavramların Karşılaştırması

Aktörlerin İklim Politikalarında Gözlenen Kavramların Karşılaştırması		
	Amerika Birleşik Devletleri	Avrupa Birliği
Kapsamlılık	Yok	Var
Öncü Politikalar	Yok	Var
Sürdürülebilir ve Dirençli Toplum Hedefi	Yok	Var
İklim İlkelerinin Varlığı	Yok	Var
Fosil Yakıt Lobisinin Gücü	Var	Yok
Piyasa Temelcilik	Var	Var
Karbon Vergisi ve Karbon Ticareti	Var	Var
Yeşil Kapitalizm	Var	Var
Piyasa Çözümlerinin Teşviki	Var	Var
Sosyal Adalet ve Eşitlik Kavramları	Yok	Yok

Yukarıdaki tablo, ABD ve AB arasında iklim politikaları bağlamında gözlenen kavramları karşılaştıran bir dizi parametreye odaklanılmaktadır. Bu karşılaştırma, iki aktörün iklim değişikliğiyle mücadeleye nasıl yaklaştığını detaylandırırken, çevresel politikalarının hem güçlü hem de zayıf yönlerini ortaya koymaktadır. Aşağıda, her bir kavramın detaylı analizi sunulmuştur:

- **Kapsamlılık**

Tabloya göre, ABD'nin iklim politikalarında kapsamlılık eksikliği bulunmaktadır. Bu, ABD'nin iklim politikalarının genellikle parçalı ve sektörel bazda geliştirildiğini, geniş bir vizyon veya kapsamlı bir stratejiye sahip olmadığını göstermektedir. ABD'de, federal düzeyde iklim politikaları genellikle yerel yönetimlerin inisiyatifine bırakılmıştır ve bu durum, ülke genelinde bir politika tutarlılığının sağlanamamasına yol açabilir. AB'nin iklim politikalarının kapsamlı bir yapıda olduğu belirtilmiştir. Bu durum, AB'nin iklim değişikliğiyle mücadelede sistematik ve bütünleşmiş bir yaklaşım benimsediğini, enerji, tarım, sanayi ve ulaştırma gibi çeşitli sektörlerdeki politikaları birbirine entegre ederek geniş bir strateji oluşturduğunu göstermektedir. AB'nin bu kapsamlı yaklaşımı, iklim değişikliğiyle mücadelede uzun vadeli hedeflere ulaşma potansiyelini artırmaktadır.

- **Öncü Politikalar**

ABD, iklim politikaları konusunda öncü bir rol üstlenmemektedir. Bu durum, ABD'nin genellikle iklim değişikliğiyle mücadelede yenilikçi veya cesur adımlar atmaktan kaçındığını, daha çok kısa vadeli ekonomik çıkarları gözettiğini göstermektedir. Trump yönetimi döneminde Paris Anlaşması'ndan çekilme gibi hamleler, ABD'nin küresel iklim politikalarındaki liderlik rolünü kaybetmesine neden olmuştur. AB, öncü politikalar geliştirme konusunda daha aktif bir rol oynamaktadır. Bu, AB'nin iklim politikalarında yenilikçi çözümler geliştirdiğini, dünya çapında örnek teşkil edebilecek politikalar oluşturduğunu göstermektedir. AB'nin 2050 yılına kadar karbon nötr olma hedefi, bu öncü politikalara bir örnek olarak verilebilir.

- **Sürdürülebilir ve Dirençli Toplum Hedefi**

ABD'de bu hedefin bulunmadığı ifade edilmiştir. Bu durum, ABD'nin iklim değişikliğine karşı toplumsal dirençliliği ve sürdürülebilirliği artırmaya yönelik somut bir stratejiye sahip olmadığını göstermektedir. ABD'de, iklim politikalarının toplumsal boyutlarına odaklanılmadığı ve bu konunun politik gündemde öncelik taşımadığı anlaşılmaktadır. AB, sürdürülebilir ve dirençli toplum hedefini benimsemiştir. Bu, AB'nin iklim değişikliğine karşı toplumsal uyumu ve dayanıklılığı artırmayı hedefleyen politikalar geliştirdiğini göstermektedir.

AB'nin Yeşil Mutabakat gibi politikaları, sadece çevresel değil, aynı zamanda sosyal sürdürülebilirliği de gözeten bir yapıda geliştirilmiştir.

- İklim İlkelerinin Varlığı

ABD'de iklim ilkelerinin bulunmadığı belirtilmiştir. Bu, ABD'nin iklim politikalarının temel ilkelerden veya prensiplerden yoksun olduğunu, politikaların genellikle pragmatik ve kısa vadeli çözümler üzerine kurulduğunu göstermektedir. Bu eksiklik, ABD'nin küresel iklim politikalarında liderlik iddiasını zayıflatmaktadır. AB, iklim ilkelerine dayalı politikalar geliştirmektedir. Bu durum, AB'nin iklim değişikliğiyle mücadelede belirli ilke ve değerler üzerine inşa edilen bir yaklaşımı benimsediğini göstermektedir. Örneğin, AB'nin iklim politikaları, çevresel sürdürülebilirlik, enerji verimliliği ve emisyon azaltımı gibi ilkelere dayanmaktadır.

- Fosil Yakıt Lobisinin Gücü

ABD'de fosil yakıt lobisinin güçlü olduğu belirtilmiştir. Bu, ABD'nin iklim politikalarının, fosil yakıt endüstrisinin çıkarları doğrultusunda şekillenebileceğini ve bu lobinin, çevre koruma çabalarını baltalayabileceğini göstermektedir. Bu lobi gücü, ABD'nin yenilenebilir enerjiye geçişini yavaşlatan önemli bir faktördür. AB'de fosil yakıt lobisinin etkisinin zayıf olduğu anlaşılmaktadır. Bu, AB'nin fosil yakıtlardan yenilenebilir enerjiye geçişi destekleyen politikalar geliştirebildiğini ve bu geçiş sürecinde lobilerin etkisinden bağımsız hareket edebildiğini göstermektedir. AB'nin daha çevre dostu politikalar geliştirmesi, fosil yakıt lobi etkisinin sınırlı olmasıyla doğrudan ilişkilidir.

- Piyasa Temelcilik

Hem ABD hem de AB'nin piyasa temelci bir yaklaşıma sahip olduğu görülmektedir. Bu, her iki aktörün de iklim değişikliğiyle mücadelede piyasa mekanizmalarına, yani arz ve talep dinamiklerine dayalı çözümleri tercih ettiğini göstermektedir. Karbon ticareti ve karbon fiyatlandırması gibi piyasa tabanlı araçlar, bu temelcilik anlayışının bir sonucudur. Ancak, bu yaklaşımın etkili olabilmesi için yeterli regülasyon ve denetim mekanizmalarının bulunması gerekmektedir.

- Karbon Vergisi ve Karbon Ticareti

Her iki aktör de karbon vergisi ve karbon ticareti gibi piyasa araçlarını benimsemiş durumdadır. Bu, karbon emisyonlarını azaltmak için ekonomik teşvikler sunarak, şirketleri daha çevre dostu teknolojilere yatırım yapmaya teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Ancak, ABD'de bu tür mekanizmaların uygulanmasında bölgesel farklılıklar bulunurken, AB bu alanda daha bütüncül bir yaklaşım sergilemektedir.

- Yeşil Kapitalizm

Hem ABD hem de AB, yeşil kapitalizm kavramını benimsemiş görünmektedir. Yeşil kapitalizm, ekonomik büyüme ile çevresel sürdürülebilirlik arasındaki dengeyi kurmaya çalışan bir yaklaşımı ifade etmektedir. Bu yaklaşım, çevre dostu teknolojilere yatırım yapmayı ve çevreyi korumayı ekonomik büyüme ile entegre etmeye çalışmaktadır. Ancak bu yaklaşımın eleştirilmesi gereken yönleri de vardır; çünkü bazı eleştirmenler, yeşil kapitalizmin, kapitalizmin yapısal sorunlarını çözmekten ziyade çevresel krizleri derinleştirebileceğini savunmaktadırlar.

- Piyasa Çözümlerinin Teşviki

Her iki aktör de piyasa çözümlerini teşvik etmektedir. Bu, iklim değişikliği sorununa karşı piyasa temelli çözümlerin önceliklendirildiğini göstermektedir. Ancak, bu tür çözümler, sosyal ve çevresel adaletin sağlanması konusunda yetersiz kalabilmektedir. Piyasa mekanizmaları, genellikle en kârlı çözümleri tercih eder ve bu da marjinalize olmuş toplulukların göz ardı edilmesine neden olabilir.

- Sosyal Adalet ve Eşitlik Kavramları

Her iki aktörün de iklim politikalarında sosyal adalet ve eşitlik kavramlarına yer vermediği belirtilmiştir. Bu, iklim politikalarının, toplumsal eşitsizliklerin azaltılması veya sosyal adaletin sağlanması hedefleriyle yeterince ilişkilendirilmediğini göstermektedir. Oysa iklim değişikliği, en çok yoksul ve savunmasız toplulukları etkilemektedir. Dolayısıyla, bu kavramların eksikliği hem ABD hem de AB'nin iklim politikalarında önemli bir zayıflık olarak değerlendirilebilir.

Tablo, ABD ve AB'nin iklim politikalarında belirgin farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. AB'nin daha kapsamlı, ilkelere dayalı ve öncü politikalar geliştirdiği görülürken, ABD'nin iklim politikaları, piyasa temelliliği ve fosil yakıt lobisinin etkisi altında şekillenmektedir. Her iki aktör de piyasa çözümlerine ve yeşil kapitalizme yönelmiş olsa da sosyal adaletin ihmal edilmesi, iklim politikalarının uzun vadeli etkinliği açısından önemli bir eksikliktir. Bu analiz, her iki aktörün de iklim değişikliğiyle mücadelede daha bütüncül ve adil yaklaşımlar benimsemeleri gerektiğini göstermektedir. Bu durumun yaşanabilmesi ve iklim krizine dur demek için daha ciddi adımların atılması gerekmektedir. Bu kapsamda öncelikle kapitalist üretim sistemi ve onun “yeşil yüzü” olarak adlandırılacak olan ekolojik modernleşme sistemlerinden vazgeçilmeli, tabandan tavana ve kademeli bir şekilde ekosistem merkezli bir dönüşüm sağlanmalıdır ve bu dönüşüm sağlanırken iklim adaletinin de gözetildiği, adil bir geçiş sistemi oldukça önemlidir.

SONUÇ

Gezegelimizdeki çevre sorunları, özellikle sanayileşme sonrasında görülmeye ve hızla gelişen büyük şehirler ve nüfus artışıyla birlikte artmaya başlamıştır. İklim değişikliği, esasında, özellikle inkarcıların sık sık dile getirdikleri gibi, dünyanın doğal sürecinde olmasına rağmen 1800'lerin başından, özellikle 1970'li yıllardan beri gelişen bu dönemdeki değişiklik bilim insanlarının da kanıtlamış olduğu gibi insan kaynaklıdır ve bazı bilim insanları bu döneme Antroposen Çağı demektedir. Günümüzde dahi sonuçları oldukça korkutucu olan iklim krizinin eğer ki uygun önlemler alınmazsa 2050 yılından sonra daha kötü bir hal alacağı yapılan modellemeler sayesinde öngörülmektedir. İklim krizi, tek ya da yalnızca iki ülkeyi ilgilendiren bir sorun olmamakta, dünyadaki her bir insanı dolayısıyla her bir ülkeyi ilgilendirmektedir fakat, özellikle ABD ve birçok Avrupa ülkeleri gibi gelişmiş ülkelerin krizin yaşanıyor olmasında tarihsel sorumluluğu vardır. Bu bakımdan gelişmişlik düzeylerinin de getirisiyle krize karşı önlem politikaları geliştirmesi gerekenler ve bu konuda uluslararası arenada öncü rolde olması gerekenler de yine onlardır. Bu ülkelerin iklim değişikliğine yönelik tarihsel yükümlülükleri, nihai tüketim dikkate alındığında daha da artmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler, küresel kapitalist ekonominin merkezindeki tüketici ülkeler için ihracat odaklı üretim yapmaya büyük ölçüde bağımlıdır. Bu durumda, bu ihracatın yarattığı karbon emisyonlarından, bu ürünleri ithal eden zengin ülkeler sorumlu tutulmalıdır, ihraç eden yoksul ülkeler değil. Ayrıca, zengin ülkeler, halklarının refah seviyesini ciddi şekilde tehlikeye atmadan bu sorunu ele almak ve gerekli toplumsal dönüşümü gerçekleştirmek için yeterli ekonomik ve sosyal kaynaklara sahiptir. Bu ülkelerde artık temel mesele kişi başına düşen refahın artırılması değil, toplumun akılcı, sürdürülebilir ve adil bir temelde yeniden örgütlenmesidir.²⁷³ Bu nedenledir ki günümüzde bahsi geçen gelişmiş ülkelere Amerika Birleşik Devletleri ve bu ülkeleri içerisinde barındıran Avrupa Birliği, iki aktör olarak iklim krizine yönelik olumlu adımlar atmak sorumluluğu altındadırlar.

İlk uluslararası önemli adım olarak 1972 Stockholm Konferansı gösterilebilir. Devamında birçok küresel toplantılar olmuş, özellikle BM kapsamında geliştirilen ve her yıl toplanan Taraflar Konferansı krize karşı önemli kararlar almıştır ve almaktadır. Fakat küresel politikalardan en önemlileri 1997 yılındaki Kyoto Protokolü ve 2015 yılında Paris İklim Anlaşması'dır. Her ikisi de tartışmalı olmuş, ABD'nin Kyoto'yu imzalamaması, sonrasında Rusya'nın anlaşmaya yanaşmaması gibi küresel sorunlar yaşanmış olsa da bakıldığında iki

²⁷³ Foster, 2023: 124.

anlaşma da iklim krizi karşısında küresel anlamda başarı sayılmaktadır. Özellikle Paris Anlaşması'nda taraf olan devletlerin kâğıt üzerinde de olsa sıcaklığı 2°C'nin altında tutmak konusunda anlaşmış olmaları oldukça önemlidir. Siyasi açıdan bakıldığında çalışmada anlatılan adımlar her ne kadar olumlu gelişmeler olarak sayılsa da özellikle Kyoto'daki esneklik mekanizmaları ve Paris'teki Niyet Edilen Katkı Beyanları'nın ülkelerin kendi çıkarları doğrultusunda alınıyor olması krizin önlenmesi konusunda yetersiz kalmaktadır. 2015 yılında alınmış olan sıcaklık sınırı kararı bu şekilde giderse yerine getirilemeyecek ve dünyamız tahmin edilenden daha kısa sürede felakete doğru gidecektir.

Tarihsel sorumluluğu olan ve hala dünyanın önemli salım oranına sahip ABD konu iklim krizi olduğunda önemli aktörlerden biridir. Özellikle sahip olduğu yönetim şekli, karar alma sürecinde çıkar gruplarının baskınlığı ve değişen başkanların kişisel çıkarları çerçevesinde ülkenin iklim politikası inişli çıkışlı bir izlenim sergilemektedir. Cumhuriyetçi başkanlar olan Reagan, Baba Bush, Oğul Bush ve Trump dönemlerinde çevre konuları ikinci plana atılmış, fosil yakıt lobisi bu dönemlerde baskınlığını daha çok göstermiş ve fosil yakıtların kullanımı, araştırılıp çıkarılması, boru hattı projeleri gibi konular gündeme gelmiştir. Özellikle son zamanlardaki Cumhuriyetçi eski Başkan Trump döneminde ülkenin Paris Anlaşması'ndan çekilmesi küresel iklim politikalarını da sorgulatır nitelikte sayılmıştır. Lobiciliğin yanında ülkede yine özellikle bu Parti dönemlerinde iklim inkarcılarının eylemleri ve partinin, lobilerin ve büyük fosil yakıt şirketlerinin finansmanı sayesinde taraflı davranan bilim insanlarının gerçekliği bulunmayan raporlarla kamuoyunu iklim krizi konusunda yanlış yönlendirmeleri ve medyanın bu durumu desteklemesi de olumsuz politikalar. Bunlara rağmen, Demokrat Parti başkanları olan Carter, Clinton, Obama ve şu anki Başkan Biden dönemlerinde iklim politikalarında daha önleyici kararlar alınmıştır. Özellikle Obama döneminde Paris Anlaşması'nın kabulüyle de birlikte Temiz Enerji Planı gibi politikaların alınması, 2050 yılına kadar net sıfır emisyon hedefi ve tamamen yenilenebilir politikalara geçileceği gibi kararların alınması önem arz etmektedir. Biden döneminde ise bir önceki Başkan Trump'ın feshettiği Obama'nın Temiz Enerji Planı yeniden hayata geçirilmiş, hatta daha da ileriye götürülerek her eve yenilenebilir temiz enerji getirilmesi ve Ocak 2023'te çıkartılan Enflasyon Azaltım Planı ile temiz enerji ekonomisi gibi konular gündeme gelmektedir.

Yukarıdaki bilgilerden de görüleceği üzere, ABD'nin iklim politikaları piyasa temelli yaklaşımlara dayanmaktadır. Karbon ticareti, karbon vergisi ve teşvikler gibi mekanizmalar, karbon emisyonlarını azaltmak için kullanılmaktadır. Karbon ticareti, şirketlerin emisyon izinlerini satın alarak kirliliği azaltmak yerine sadece yeniden dağıtmasına izin verir. Bu, ekososyalist bakış açısına göre, kapitalist sistemin çevresel maliyetleri dışsallaştırmasına bir

örnektir. Karbon ticareti, yapısal değişiklikler yerine geçici çözümler sunar. Karbon vergisi, şirketlerin emisyonlarını azaltmak yerine maliyetleri tüketicilere yansıtmasına neden olabilir. Bu durum, düşük gelirli kesimlerin daha fazla zarar görmesine yol açabilir. Ekososyalistler, karbon vergisinin sosyal adalet sorunlarını çözmediğini ve yapısal değişiklikler yerine yüzeysel çözümler sunduğunu savunur. İklim politikalarıyla ilgili bir diğer husus, politikaların genellikle yeşil kapitalizm çerçevesinde değerlendirilmesidir. Bu yaklaşımlar, ekonomik büyüme ve çevresel sürdürülebilirlik arasında denge kurmaya çalışır. Ancak, ekososyalistler, bu yaklaşımların temel kapitalist yapıları değiştirmediklerini savunur. Yenilenebilir enerji teknolojileri ve yeşil yatırımlar, ekososyalist bakış açısına göre, kapitalist üretim ilişkilerini sürdürmek için yetersizdir. Bu teknolojiler, çevresel krizleri çözmek yerine sadece hafifletir ve kapitalist sistemin doğaya yönelik yıkıcı etkilerini tam anlamıyla engelleyemez. Ekososyalistler, gerçek bir sürdürülebilirlik için doğal kaynakların ve üretim araçlarının toplumsal mülkiyetine geçişin gerekli olduğunu savunur. ABD'nin mevcut politikaları, özel mülkiyete dayalı piyasa çözümlerini teşvik eder ve bu nedenle ekososyalist ilkelerle uyumsuzdur. Politikalar, ekososyalist perspektiften sosyal adalet ve eşitsizlikler bağlamında da eleştirilir. ABD'deki iklim politikalarının maliyetleri ve faydaları eşit olarak dağılmamaktadır. Düşük gelirli ve marjinalize edilmiş topluluklar, iklim değişikliğinin etkilerinden daha fazla zarar görmektedir. Ekososyalistler, adil bir iklim politikasının toplumsal eşitsizlikleri ele alması gerektiğini savunur. İklim politikalarının belirlenmesinde toplumsal katılımın eksikliği, politikaların meşruiyetini azaltır. Ekososyalist bakış açısına göre, demokratik ve katılımcı süreçler, sürdürülebilir ve adil bir iklim politikası için kritik öneme sahiptir. Sonuç olarak, ABD'nin iklim politikalarının kapitalist yapıları koruduğu ve bu nedenle sürdürülebilir ve adil bir çevresel dönüşüm sağlama konusunda yetersiz kaldığı ortadadır. Ekososyalizme göre iklim politikaları yapısal değişiklikler, toplumsal mülkiyet ve demokratik katılım temelinde olmalıdır.

İklim krizi konusunda önemli bir diğer aktör ise Avrupa Birliği'dir. Birliğin günümüzdeki 27 üyesinden 5 tanesi gelişmiş ülkelerden olup onların da tarihsel sorumlulukları vardır. Birlik, küresel anlamda iklim konusunda gerçekten hassas davranmakta ve öncü kararlar almaktadır. Öncelikle birliğin tarihsel sorumluluğu kabul etmesi ve gelişmekte olan ülkelere azaltım konusunda yardımcı olmaya hazır olması ve bunu her fırsatta göstermesi oldukça önemlidir. Alınan kararlar ve uygulamalarla Birlik iklim konusunda küresel anlamda liderlik sergilemektedir. 1970'li yıllardan beri devam eden ve gelişmekte olan Çevre Eylem Planları bu konuda ilk önemli uygulamalardandır. Topluluğun bu kararları alırken benimsediği ilkeler de kararların uygulama alanında başarılı olmasını sağlamada konusunda faydalıdır. Bunun

haricinde Birliğin denetim mekanizması da oldukça önemlidir. Birlik kurumları arasında bir hiyerarşi olmamasına rağmen Komisyon'un anlaşmalara uymayan üye ülkeleri Adalet Divanı'na taşıyabilmesi gibi bir madde denetim mekanizması olarak yeterlidir. Bunun haricinde gelişmekte olan ülkelere yapılan yardım da emisyonların azaltımı konusunda fayda sağlayıcılardandır. ABD ile karşılaştırıldığında hem alınan kararlar hem de kararların uygulanması konusunda Birlik, tarihsel sorumluluğa sahip ve bünyesinde gelişmiş ülkeleri barındıran bir uluslararası aktör olarak olumlu anlamda oldukça farklı ve başarılı bir iklim politikası sergilemektedir.

Avrupa Birliği'nin iklim politikaları, dünya çapında genellikle ileri ve kapsamlı olarak görülse de ekososyalist perspektiften bakıldığında bir dizi eleştiriyle karşı karşıya kalmaktadır. Ekososyalizm, kapitalist üretim ilişkilerinin doğa üzerinde yıkıcı etkileri olduğunu savunarak, sürdürülebilir bir ekonomi için toplumsal mülkiyet ve planlı ekonomi ilkelerini önermektedir. AB'nin iklim politikaları büyük ölçüde piyasa mekanizmalarına dayanmaktadır. Karbon ticareti ve karbon vergisi gibi araçlar, karbon emisyonlarını azaltmada önemli roller oynamaktadır. AB Emisyon Ticareti Sistemi (ETS), emisyonları piyasa mekanizmaları yoluyla azaltmayı hedefler. Ekososyalist bakış açısına göre, bu sistem, esasen büyük kirleticilerin sadece para karşılığı emisyon yapmasına izin verir ve bu durum, çevresel ve sosyal adaletsizlikleri pekiştirir. Karbon ticareti, kapitalist sistemin doğaya yönelik zararlarını doğrudan ele almaz ve yapısal değişiklikler yerine geçici çözümler sunar. AB'nin karbon vergisi uygulamaları, emisyonları azaltma amacını taşısa da ekososyalist eleştiriler, bu vergilerin maliyetlerinin çoğunlukla tüketicilere yansıtıldığını ve düşük gelirli kesimlerin daha fazla zarar gördüğünü belirtir. Karbon vergisi, sosyal adalet sorunlarını çözmekte yetersiz kalmaktadır. AB'nin yenilenebilir enerji ve yeşil teknolojilere yaptığı yatırımlar, kapitalist üretim ilişkilerini sürdürmek için yeterli görülmez. Ekososyalist bakış açısına göre, bu teknolojiler, çevresel krizleri çözmek yerine sadece hafifletir ve kapitalist sistemin doğaya yönelik yıkıcı etkilerini tam anlamıyla engelleyemez. Ekososyalistler, gerçek bir sürdürülebilirlik için doğal kaynakların ve üretim araçlarının toplumsal mülkiyetine geçişin gerekli olduğunu savunur. AB'nin mevcut politikaları, özel mülkiyete dayalı piyasa çözümlerini teşvik eder ve bu nedenle ekososyalist ilkelerle uyumsuzdur. AB'nin iklim politikalarının maliyetleri ve faydaları eşit olarak dağılmamaktadır. İklim değişikliğinin etkileri ve bu etkilerle başa çıkma maliyetleri, düşük gelirli ve marjinalize edilmiş topluluklar üzerinde daha fazla yük yaratmaktadır. Ekososyalistler, adil bir iklim politikasının toplumsal eşitsizlikleri ele alması gerektiğini savunur. İklim politikalarının belirlenmesinde toplumsal katılımın eksikliği, politikaların meşruiyetini azaltır. Ekososyalist bakış açısına göre, demokratik ve katılımcı süreçler,

sürdürülebilir ve adil bir iklim politikası için kritik öneme sahiptir. AB politikaları, bu katılımı yeterince sağlamamaktadır. AB'nin iklim politikaları, küresel adalet perspektifinde yetersiz kalmaktadır. Ekososyalistler, gelişmekte olan ülkelere adil geçiş sürecinde daha fazla yardım ve destek sağlanması gerektiğini savunur. Mevcut politikalar, küresel eşitsizlikleri ve sömürü ilişkilerini yeterince ele almamaktadır. Sonuç olarak, ekososyalist eleştiriler, AB'nin iklim politikalarının kapitalist yapıları koruduğunu ve bu nedenle sürdürülebilir ve adil bir çevresel dönüşüm sağlama konusunda yetersiz kaldığını vurgular.

Avrupa Birliği her ne kadar ABD karşısında iklim konusunda uygulamada daha başarılı ve emisyon azaltımlarının gerçekleştirildiği politikalar sağlıyor olsa da aldığı kararlar sermaye ve büyüme merkezlidir. Küresel politikalarda da AB ve ABD politikalarında da iklim konusunda alınan kararların hepsinde büyüme, ekonomi, kalkınma gibi kavramlar yer almakta ve bu kavramlar var olduğu sürece de tam anlamıyla bu krizden kurtulmak mümkün görünmemektedir. Uluslararası İlişkiler literatüründe çevre sorunlarıyla ilgilenen ve bu sorunların insanı merkeze alarak değil çevreyi merkeze alarak, bir başka deyişle ekolojik bakış açısıyla çözülmesi gerektiğini savunan görüş Yeşil teoridir. Yeşil teori kendi içinde birçok alana ayrılıyor olsa da literatürdeki diğer teorilere kıyasla iklim krizinin çözülmesi konusunda oldukça çarpıcı görüşleri vardır. Öncelikle sorunun mevcut sistem olduğunu ve çözüm için sistemin tabandan değişmesi gerektiğini öne sürmektedir. Bu konuda slogan olarak benimsenen “küresel düşün yerel hareket et” kavramı da oldukça önemlidir. Sistemin ve dolayısıyla toplumun değişmesi konusu ise ancak Eko-sosyalizm anlayışı ile mümkün olacaktır. Eko-sosyalizm de Yeşil Teori gibi günümüzde yaşanan açlık, aşırı nüfus, iklim krizi gibi sorunların nedeninin mevcut sistem yani neoliberalizm olduğunu savunmakta ve sorunların son bulması için sistemin değişmesi gerektiğini öne sürmektedir. Yukarıda değinilen gerek aktörlerin politikaları gerekse küresel politikalar çözümü yine sorunun kendisinde aramakta, krize neden olan neoliberal sistemden yine neoliberal politikalar yoluyla kurtulmaya çalışmakta ve bu düzen bu şekilde devam ettikçe kısır döngüye girilmektedir. Neoliberal politikalar yerine eko-sosyalist politikaların alınması gerektiğini, insanın doğayla iç içe yaşaması, üretmesi ve kendine ve doğaya yabancılaşmaması gerektiğini öne sürer. Sözü geçen üretim de toplumsal bir şekilde yapılmalıdır ve kapitalizmin yarattığı sermaye sisteminin üzerinden ancak ekolojik bir bakış açısıyla ve adil toplum sistemiyle gelinecektir.

Amerika Birleşik Devletleri'nin iklim politikaları, piyasa temelli çözümler ve fosil yakıt endüstrisine yönelik desteklerle şekillenmiş olup, büyük ölçüde neoliberal politikaların etkisi altında kalmıştır. ABD, karbon ticareti ve gönüllü uyum mekanizmaları gibi piyasa odaklı araçlarla sera gazı emisyonlarını azaltmayı hedeflemiştir. Ancak bu yaklaşımlar, ekososyalist

perspektiften değerlendirildiğinde, kapitalist sistemin doğasında var olan çevresel sömürüyü ve sosyal eşitsizliği derinleştirmektedir. Fosil yakıt lobisinin etkisi ve politika yapım süreçlerindeki yetersizlikler, ABD'nin iklim politikalarının etkinliğini sınırlamış ve iklim krizine yönelik yapısal çözümler üretilmesini engellemiştir. Ekososyalist eleştiriler, bu tür politikaların kapitalist üretim ve tüketim modellerini yeniden üretmeye devam ettiğini ve sürdürülebilir bir dönüşüm için daha radikal adımlar atılması gerektiğini savunmaktadır.

Avrupa Birliği'nin iklim politikaları ise daha kapsamlı ve entegre bir yaklaşımı benimsemiştir. AB, Yeşil Mutabakat ve İklim Değişikliğine Uyum Stratejileri gibi öncü girişimlerle, iklim değişikliğiyle mücadelede önemli adımlar atmıştır. Ancak, ekososyalist perspektiften değerlendirildiğinde, AB'nin politikaları da kapitalist üretim ve tüketim modellerine dayanmaktadır. AB'nin sürdürülebilir kalkınma hedefleri, ekonomik büyüme ile bağlantılı olarak gerçekleşmekte ve bu durum, ekososyalist eleştirilerin merkezinde yer almaktadır. Ekososyalist bakış açısına göre, AB'nin politikaları, çevresel adalet ve sosyal eşitlik ilkelerini yeterince vurgulamamakta ve kapitalist sistemin sürdürülebilirlik iddiasını sorgulamaktadır.

AB'nin iklim politikaları, yerel ve küresel düzeyde daha sürdürülebilir ve dirençli bir toplum inşa etme hedefi taşımakla birlikte, sermaye birikimi ve ekonomik büyüme odaklı yaklaşımların ötesine geçmekte yetersiz kalmaktadır. Ekososyalist eleştiriler, AB'nin iklim politikalarının radikal bir dönüşüm gerektirdiğini ve daha adil, eşitlikçi ve ekolojik olarak dengeli bir toplum için köklü değişikliklerin yapılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nin iklim politikaları, ekososyalist ve eleştirel bakış açısıyla değerlendirildiğinde, kapitalist sistemin sürdürülebilirlik ve sosyal adalet konusundaki yetersizlikleri gözler önüne serilmektedir. İklim krizine karşı etkili ve adil çözümler üretmek için, mevcut politikaların ötesine geçilerek, radikal ve sistemik değişikliklerin yapılması gerekmektedir. Hem ABD hem de AB, iklim krizine yanıt verme konusunda önemli adımlar atmış olsalar da ekososyalist bir perspektif, bu politikaların yeterliliğini sorgulamakta ve daha adil ve ekolojik olarak dengeli bir toplum için gerekli dönüşümün altını çizmektedir. Bu bağlamda, iklim değişikliği ile mücadelede sermaye odaklı yaklaşımların ötesine geçerek, toplumsal ve ekolojik sürdürülebilirliği ön planda tutan politikaların benimsenmesi gerektiği açıktır.

Kapitalizm ve çevresel adalet arasındaki ilişki hem akademik çevrelerde hem de aktivist hareketlerde yoğun bir şekilde tartışılan karmaşık ve çok katmanlı bir konudur. Bu ilişkiyi eleştirel bir perspektiften değerlendirdiğimizde, kapitalist ekonomik sistemin çevresel adaletsizlikleri nasıl ürettiğini ve derinleştirdiğini anlamak önemlidir.

Kapitalizm, kâr maksimizasyonu ve sermaye birikimi üzerine kurulu bir ekonomik sistemdir. Bu sistemde ekonomik büyüme, sürekli artan üretim ve tüketimle sağlanır. Ancak, bu büyüme modeli doğrudan çevresel kaynakların tükenmesine ve ekosistemlerin bozulmasına yol açar. Kapitalist ekonomilerde doğa, metalaştırılan ve piyasa dinamikleri içinde değerlendirilen bir kaynak olarak görülür. Bu bağlamda, doğanın yalnızca ekonomik bir değeri olduğu sürece önemli kabul edilmesi, çevresel tahribatı teşvik eder. Kapitalizmin bu doğası, çevre üzerinde ciddi etkiler yaratır. Fosil yakıtların yoğun kullanımı, ormansızlaşma, tarım alanlarının genişletilmesi, su kaynaklarının kirletilmesi ve biyolojik çeşitliliğin azalması gibi süreçler, kapitalist üretim modellerinin bir sonucudur. Bu durum, çevresel adaletsizlikleri de derinleştirir, çünkü çevre üzerindeki bu baskılar, genellikle toplumun en savunmasız kesimlerini daha fazla etkiler.

Çevresel adalet, çevresel zararların eşitsiz bir şekilde dağıldığı gerçeği üzerine odaklanır. Kapitalist üretim modelleri, zengin ülkeler ve şirketler için kâr elde ederken, bu üretim süreçlerinin çevresel maliyetleri genellikle yoksul ülkeler, yerli halklar ve dezavantajlı topluluklar tarafından taşınır. Bu durum, çevresel adaletin temel ilkesi olan “zararın yükü kim tarafından taşınmalıdır?” sorusunu gündeme getirir. Örneğin, gelişmiş kapitalist ülkeler, sanayi devriminden bu yana atmosfere büyük miktarda sera gazı salmıştır. Ancak, iklim değişikliğinin etkileri, daha fazla bu gazları üretmemiş ancak coğrafi ve ekonomik olarak kırılgan olan bölgeleri daha şiddetli bir şekilde etkiler. Bu durum, küresel iklim adaletsizliğinin bir örneğidir ve kapitalist sistemin yarattığı eşitsizliklerin küresel çevresel adaletsizliklerle nasıl iç içe geçtiğini gösterir.

Kapitalist sistemde ekonomik büyüme, genellikle sürdürülebilirlik hedefleriyle çelişir. Kapitalist ekonomi, sürekli genişleyen bir üretim ve tüketim döngüsü gerektirir, bu da doğal kaynakların tükenmesine ve çevresel tahribata yol açar. Bu bağlamda, “yeşil kapitalizm” veya “sürdürülebilir büyüme” gibi kavramlar, kapitalizmin doğasına içkin olan bu temel çelişkiyi çözmeye yetmeyebilir. Kapitalizmin sürdürülebilirlik çabaları genellikle piyasa tabanlı çözümlerle sınırlandırılır, örneğin karbon ticareti, çevre dostu ürünlerin pazarlanması veya yeşil enerji teknolojilerine yapılan yatırımlar gibi. Ancak, bu çözümler genellikle sistemin yapısal

sorunlarını ele almaz ve çevresel adaleti sağlamakta yetersiz kalır. Çünkü kapitalist sistemde çevre, kâr elde etmek amacıyla sömürülebilecek bir kaynak olarak görülmeye devam eder.

Çevresel adalet hareketleri, kapitalist sistemi eleştirerek, daha adil ve sürdürülebilir bir dünya düzeni talep eder. Bu hareketler, yerli halkların haklarının korunması, marjinalize edilmiş toplulukların çevresel karar alma süreçlerine katılımının sağlanması ve doğal kaynakların kolektif olarak yönetilmesi gibi konulara odaklanır. Kapitalizme yönelik eleştiriler, genellikle alternatif ekonomik modellerin gerekliliğine vurgu yapar. Örneğin, ekososyalizm, ekonomi ve çevrenin uyum içinde olduğu, eşitlikçi ve sürdürülebilir bir toplum önerir. Benzer şekilde, yerli topluluklar, doğayla uyumlu yaşam biçimlerini ve geleneksel bilgi sistemlerini savunarak, kapitalist üretim ve tüketim modellerine alternatifler sunar.

Kapitalizm ve çevresel adalet arasındaki ilişki, derin yapısal eşitsizliklere ve çevresel tahribata dayanan bir çatışma olarak değerlendirilebilir. Kapitalist sistemin temel dinamikleri, çevresel adaletsizlikleri üretir ve sürdürülebilirlik hedefleriyle çelişir. Bu nedenle, çevresel adaleti sağlamak için kapitalizmin doğasına ve işleyişine yönelik daha radikal eleştiriler ve alternatifler geliştirilmesi gerekmektedir. Çevresel adaletin sağlanması, yalnızca çevreyi korumakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal eşitliği ve adaleti de güçlendirir. Ancak bu hedef, kapitalizmin mevcut yapıları içinde ne kadar gerçekleştirilebilir olduğu, önemli bir tartışma konusudur. Bu nedenle, çevresel adalet savunucuları, kapitalist sistemin sınırlarını ve alternatif ekonomik modellerin potansiyelini sorgulayan daha geniş bir stratejik çerçeve geliştirmek zorundadır.

İklim krizine bir çözüm olarak günümüzde oldukça revaçta olan bir kavram ise Yeşil Düzen/Yeşil Yeni Düzen kavramlarıdır. Avrupa Birliği'nin benimsemiş olduğu Yeşil Düzen anlayışı Birlik içerisinde 2050 yılına kadar net sıfır emisyonu geçileceğini öne sürmektedir ki bu anlayış IPCC'nin önlem tavsiyeleriyle de uyumludur. Birlik, Yeşil Düzen'in yalnızca iklim değil tarım, sanayi, enerji, ulaşım, finansman alanlarında da düzenlemelerini yapmıştır. Daha çok ABD'de görülmekte olan diğer anlayış ise Yeşil Yeni Düzen anlayışıdır. Burada da özellikle kamu yatırımlarından ve ekonomik anlamda temiz enerjiye geçişte devletin müdahalesinden ve yine aynı zamanda adil geçişten bahsedilmektedir ki yeşil düzenlerin temelinde bu anlayış yatmaktadır. Her ne kadar kulağa oldukça pozitif gelse de Yeşil Düzen Anlayışları da eleştirilmektedir. Öncelikle AB'nin Yeşil Düzen'i esasında BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin özelliklerini taşımaktadır. Yeşil Yeni Düzen anlayışı ise yıllardır büyük fosil yakıt şirketlerinin neden olduğu sorunu halkın ve devletin omuzlarına yüklemekte ve acısını özellikle maddi anlamda buralardan çıkartmaktadır. Tüm bunların yanında net sıfır emisyon anlayışı ise, aslında sıfır emisyon anlamına gelmemekte, salınan ve emilen emisyon

oranının sıfır olması anlamına gelmekte, başka bir deyişle sera gazı salımlarının devam edeceği, %100 temiz enerjiye geçişin gerçekleşmeyeceği anlamına gelmektedir.

Sonuç olarak, kapitalizm ABD ve Avrupa’da ekolojik bozulmalara neden olmuş, ekolojik yaklaşımlar ilk olarak bu coğrafyalarda çıkmış olmasına rağmen ülkeler gelişmişlik düzeylerini oldukça arttırmış ve günümüzde yaşanan iklim değişikliğinin hem tarihsel hem kuramsal sorumluları olmuşlardır. İki aktörün uyguladıkları iklim politikaları gezegenin soğuması için yeterli olmamakta, krizin derinliğinin artmaması için hem küresel hem yerel anlamda ekosistem ve iklim adaleti merkezli anlayışların bir an önce uygulanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Balaban, O., Özgür, B. ve Sakar, B. (2021). *İklim Değişikliği, Göç ve Yerel Yönetimler*. RESLOG, Ankara.
- Barney, G. O., (1988). *Global 2000*. Seven Locks Press, US.
- Bozoğlu, B. (2019). *21. Yüzyılda İklim Krizi, Paris Anlaşması ve İklim Değişikliğine Uyum*. Dorlion yayınları. Eskişehir.
- Breecher, J. (2020). *İklim Direnişi*. Yeni İnsan Yayınevi. İstanbul.
- Bruno, K., Karliner J. ve Brotsky, C. (1999). *Greenhouse Gangsters vs. Climate Justice*. Transnational Resource and Action Center Press, San Francisco.
- Chomsky, N, Pollin, R. ve Polychroniou, C. J., (2021). *İklim Krizi ve Küresel Yeşil Yeni Düzen: Gezegeni Kurtarmanın Politik Ekonomisi*. (Çev. O. Orhangazi). Ütopya Yayınları, Ankara.
- Çoban, A. (2022). *İklim Krizi Nasıl Çözülür? Kapitalist ve Ekososyalist Çözüm Stratejileri*. Ceylan Yayınları, İstanbul.
- Dans, P. ve Groves S. (ed.). (2023). *Mandate for Leadership: The Conservative Promise*. The Heritage Foundation, Massachusetts.
- Dobson, A. (1990). *Green Political Thought*. Routledge, Canada.
- Eckersley, R. (1992). *Environmentalism and Political Theory*. UCL Press, New York.
- Eckersley, R. (2004). *The Green State*. The MIT Press, London.
- Executive Office of the President, (2013). *The President's Climate Action Plan*, The White House, Washington.
- Foster, J. B. (2023). *Antroposen'de Kapitalizm*, (Çev. İ. Eрман), Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- Ghosh, A. (2022). *İklim Değişikliği ve Hiç Düşünülmeyenler Büyük Kaos*. (Çev. İ. Uzunhasanoğlu). Timaş Yayınları, İstanbul.
- Giddens, A. (2013). *İklim Değişikliği Siyaseti*. Phoenix yayınevi, Ankara.
- Gore, A. (2009). *Tercih Sizin*. (Çev. S. Toksoy), Optimist Yayınları, İstanbul.
- Klein, N. (2017). *Hayır Demek Yetmez: Trump'ın Şok Politikalarına Karşı Koymak ve İhtiyacımız Olan Dünyayı Kazanmak*. (Çev. O. Akınhay), Agora Kitaplığı, İstanbul.
- Monbiot, G. (2017). *Bu Enkazı Kaldırmak*. (Çev. C. Alpan), Everest Yayınları, İstanbul.
- Pepper, D. (1993). *Eco-Socialism: From deep ecology to social justice*. Routledge, Canada.
- Rahmstorf, S. ve Schellnhuber, H. J., (2020). *İklim Değişikliği: Teşhisi, Tahmini, Çözümü*. (Çev. H. Kaya), Runik Kitap, İstanbul.

Tokar, B. (2014). "Movements for Climate Change in the US and Worldwide". M, Dietz (Ed.). *The Routledge Handbook of the Climate Change Movement*. Roudledge. New York, 131-146.

Makaleler

Akkuş, A. (2021). "Küresel Güney Bağlamında İklim Etiği ve İklim Adaleti Uygulamaları", *Cappadocia Journal of Area Studies*, 3(2): 200-215.

Altun A. (2012). "Marksizm ve Ekoloji". I. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi, 183-192.

Altunok, E. ve Altunok A. E. (2013). "AB İklim Değişikliği Politikaları". *Denetim*, 12. Sayı: 45-55.

Aydın, A. H. ve Çamur, Ö. (2017). "Avrupa Birliği Çevre Politikaları ve Çevre Eylem Programları Üzerine Bir İnceleme". *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13): 21-44

Brulle, R. J. (2014). "Institutionalizing delay: foundation funding and the cration of U.S. climate change counter-movement organisations". *Climate Change*. 122: 681-694.

Connelly İzci, R. (2019). "Placing it in Context: The Changing Climate of U.S. Environmental Policy", *Perceptions*, 24(1): 131- 154.

Çelik, H. ve Çoker, G. C. (2021). "Doğu Hindistan Şirketi ve İngiliz Raj'ın Hindistan'daki Hakimiyeti: Yeşil Teori Çerçevesinde Bir Analiz". *Akademik Hassasiyetler*, 8(15): 377-395.

Deliktaş, A. (2021). "Küresel İklim Değişikliği Konusuna Amerikan Yaklaşımı". *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2): 309-322.

Doğan, S. ve Tüzer, M. (2011). "Küresel İklim Değişikliği ve Potansiyel Etkileri". *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1): 21-34.

Erensü, S. ve Şahin, Ü. (2021). "İklim Politikalarında Biden Etkisi: İnkâr Çağının Sonu Mu?". *İstanbul Politikalar Merkezi*.

Kakışım, C. (2022). "Avrupa Yeşil Mutabakatı: Yeşil Teori Perspektifinden Bir Analiz". *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1): 1-16.

Kansu, Z. N., Turanlı, M. ve Turanlı, R. (2021). "Amerika Birleşik Devletleri'nin Barack Obama Dönemi İklim ve Çevre Politikalarının Analizi". *Social Sciences Research Journal*, 10 (1): 205-213.

Kartal, M. (2021). "Umutsuzluk Çağında Yeni Bir Mücadele: Ekososyalizm ve Ekososyalist Devrim". *Akademik Hassasiyetler*, 8(6): 503-535.

Kaya, H. E. (2020). "Kyoto'dan Paris'e Küresel İklim Politikaları". *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*. 4(10): 165-191.

- Kaya, Y. (2017). "Paris Anlaşmasını İklim Adaleti Perspektifinden Değerlendirmek". *Uluslararası İlişkiler*, 14(54): 87-106.
- Kayaer, M. (2013). "Çevre ve Etik Yaklaşımlar". *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 1(2): 63-76.
- Kayhan, A. K. (2013). "Birleşmiş Milletler Çevre Programı Üzerine Bir İnceleme". *Public and Private International Law Review*. 33(1): 61-90.
- Keçeci, F. O. (2017). "2015 Paris İklim Değişikliği Konferansı Çerçevesinde Nükleer Enerji: Bir Çözüm Mü, Yoksa Bir Sorun Mu?". *Alternatif Politika*, 9(2): 250-281.
- Keskin M. H. ve Kökyay, F. (2020). "Paris Anlaşmasına Giden Süreçte AB İklim Değişikliği ve Çevre Politikaları". *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25: 315-340.
- Kılıç, S. (2006). "Modern Topluma Ekolojik Bir Yaklaşım", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(12): 108-127.
- Kırkpınar Özsoy, N. ve Çini, P. (2020). "Antroposentrik Küresel Çevre Politikalarının Ekosentrik Çevre Etiği Görüşü Çerçevesinde Değerlendirilmesi". *Alternatif Politika*, 12(1): 20-49.
- Konak, N. (2010). "Çevre Sosyolojisi: Kavramsal ve Teorik Gelişmeler", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24: 271-283.
- Konak, N. (2011). "Küresel İklim Değişikliği, Kyoto Protokolü Esneklik Mekanizmaları, Gönüllü Karbon Piyasası ve Türkiye: Eleştirel Yaklaşım". *Alternatif Politika*, 3(2): 154-178.
- Konak, N. (2014). "Koşu Bandı Üretim Teorisi ve Ekolojik Modernleşme Teorisi Arasındaki Temel Tartışmalar", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 12(1-2): 469-488.
- Kurucu, A. A. (2016). "Yenilenebilir Enerji Örneği Üzerinden Ekolojik Modernleşme Kuramı Tartışması", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2): 1-20.
- Manioğlu, Oğuzhan. (2020). "ABD Siyasetindeki Temel Ayrışma Noktaları: Cumhuriyetçi Parti ve Demokrat Parti Arasındaki Beş İhtilafı Konu", *Research Studies Anatolia Journal*, 3(2): 156-167.
- Mutlu, M. ve Zenginoğlu, S. (2019). "Yeşil Teori Perspektifinden Avrupa Birliği Çevre Politikası". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(88): 459-469.
- Özgültekin, A. (2022). "Yeşil Ekonomide İklim Adaletinin ve Yoksulluğun Birlikte Ele Alınması Üzerine Bir İnceleme", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Özel Sayı: 218-240.

- Öztürk, M. ve Öztürk, A. (2019). “BMİDÇS’den Paris Anlaşması’na: Birleşmiş Milletler’in İklim Değişikliğiyle Mücadele Çabaları”. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(4): 527-541.
- Sezgin, Z. (2012). “Ecological Modernization: A Viable Option for a Sustainable Future?”, *Marmara Journal of European Studies*, 20(1): 219-245
- Şahin, G. (2022). “Ekolojik Modernleşme Teorisi ve Çevre Politikası Çıkarımları”, *Pearson Journal of Social Sciences & Humanities*, 7(21): 236-257.
- Tarhan, K. (2018). “Küresel Çevre Sorunlarının Politikleşmesi ve Uluslararası İlişkilerin Teorileri Kapsamında Analiz”. *IJSHS*, 2(1): 152-170.
- Taşdemir, İ. ve Özdal, B. (2022). “Amerika Birleşik Devletleri Başkanları’nın Söylemlerinde Öne Çıkan Kavramlar Bağlamında Çevre Sorunları: Rol Algıları ve Çatışan Rollerin Analizi”. *The Journal of Diplomatic Research*. 4(1): 37-54.
- Tuğaç, Ç. (2022). “Avrupa Birliği’nin İklim Değişikliğine Uyum Politikalarının Gelişimi ve Güncel Uyum Politikalarının Türkiye İçin Önemi”. *Kent Akademisi Dergisi*, 15(3): 958-982.
- Turhan, E. ve Atay, H. (2015). “Ekososyalizm: Bugüne ve Geleceğe Dair Siyasi Bir Tahayyül”. *Ayrıntı Dergi*, 2(8): 137-149.
- Türk, S. M. (2024). “Yeşil Teknoloji”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 33(1): 33-48.
- Türkeş, M. (2022). “İklim Diplomasisi ve İklim Değişikliğinin Ekonomi Politikası”. *Bilim ve Ütopya*. 322 (2): 31-45.
- Türkeş, M. ve Kılıç, G. (2004). “Avrupa Birliği’nin İklim Değişikliği Politikaları ve Önlemleri”, *Çevre, Bilim ve Teknoloji, Teknik Dergi*, 2: 35-52.
- Uysal Oğuz, C. (2010). “İklim Değişikliği ile Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü: Seattle Örneği”. *Yönetim ve Ekonomi*, 17(2): 25-41.
- Uysal Oğuz, C. (2019). “Amerika Birleşik Devletleri’nin İklim Değişikliği Politikası: Sorumluluk ve İnkâr İkilemi”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2): 524-543.

Raporlar ve Bildiriler

- IPCC, (2007). *Climate Change 2007, Impacts, Adaptation and Vulnerability*. Cambridge University Press, Cambridge, UK.
- National Science Foundation, (1983). “Annual Report”, Washington.
- U.S Department of the Interior, (2021). “Conserving and Restoring America the Beautiful”, US.

U.S. Environmental Protection Agency, (1983). “Pollution Control Expenditure Estimates”,
Work Assignment no 65, EPA, Nashville.

İnternet Kaynakları

“İklim krizi: Sular altında kalacak Panama’nın Gardi Sugdub Adası halkı tahliye ediliyor”,
<https://yesilgazete.org/iklim-krizi-sular-altinda-kalacak-panamanin-gardi-sugdub-adasi-halki-tahliye-ediliyor/>, (erişim tarihi: 06.06.2024).

“Obama’s Speech on Climate Change”,
<https://www.nytimes.com/2009/09/23/us/politics/23obama.text.html>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

“President Obama’s Speech on the Paris Agreement”, <https://abc7news.com/full-statement-by-president-obama-paris-climate-agreement/1120330/>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

“Wilderness and the American Mind Summary”, <https://www.bookekey.app/book/wilderness-and-the-american-mind>, (erişim tarihi: 12.08.2024).

About Us, <https://rebellion.global/about-us/>, (erişim tarihi: 14.09.2024).

American Clean Energy and Security Act, (2009). <https://www.congress.gov/bill/111th-congress/house-bill/2454/text>, (erişim tarihi: 18.08.2024).

Bayer, L. “Ursula von der Leyen accused of watering down green deal for farmers in European
Comission presidential debate”,
<https://www.theguardian.com/world/live/2024/apr/29/europe-live-european-commission-presidential-candidates-battle-it-out-in-maastricht-debate?page=with:block-662fd51b8f08eb7f523851dd>, (erişim tarihi: 15.08.2024).

Bawden, T. <https://www.independent.co.uk/climate-change/news/cop21-paris-deal-far-too-weak-to-prevent-devastating-climate-change-academics-warn-a6803096.html>, (erişim tarihi: 06.06.2024).

Cartier, K. M. S., “Biden Calls Climate Change ‘Existential Threat’”,
<https://eos.org/articles/biden-calls-climate-change-existential-threat>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

Clean Energy Standard Act, (2012). <https://www.congress.gov/bill/112th-congress/senate-bill/2146>, (erişim tarihi: 18.08.2024).

Clifford, C. “White House is pushing ahead research to cool Earth by reflecting back sunlight”,
<https://www.cnbc.com/2022/10/13/what-is-solar-geoengineering-sunlight-reflection-risks-and-benefits.html>, (erişim: 23.03.2023).

- Eichengreen, B. “Trump would put out of Paris climate treaty again- and Harris faces tough choices”, <https://www.theguardian.com/environment/article/2024/aug/13/donald-trump-paris-climate-treaty-kamala-harris-china>, (erişim tarihi: 08.08.2024).
- Environmental Justice Leadership Forum on Climate Change, “Principles of Climate Justice” 2009, <https://ejnet.org/ej/ejlf.pdf>, (erişim: 10.08.2024).
- EPA, “Clean Water Laws”, <https://www.epa.gov/cwa-404/clean-water-laws-regulations-and-executive-orders-related-section-404>, (erişim tarihi: 20.08.2024).
- EPA, “Evolution of the Clean Air Act”, <https://www.epa.gov/clean-air-act-overview/evolution-clean-air-act>, (erişim tarihi: 20.08.2024).
- EPA, “Resource Conservation and Recovery Act”, <https://www.epa.gov/history/epa-history-resource-conservation-and-recovery-act>, (erişim tarihi: 20.08.2024).
- EPA, “Section 10 of the Rivers and Harbors Appropriation Act Of 1899”, <https://www.epa.gov/cwa-404/section-10-rivers-and-harbors-appropriation-act-1899>, (erişim tarihi: 20.08.2024).
- EPA, “Summary of the Clean Air Act”, <https://www.epa.gov/laws-regulations/summary-clean-air-act>, (erişim tarihi: 02.08.2024).
- EPA, “Summary of the National Environmental Policy Act”, <https://www.epa.gov/laws-regulations/summary-national-environmental-policy-act>, (erişim tarihi: 20.08.2024).
- European Commision, https://environment.ec.europa.eu/strategy/environment-action-programme-2030_en, (erişim tarihi: 18.06.2024).
- European Commission, (2019). “The European Green Deal”. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN>, (erişim tarihi: 17.06.2024).
- European Commission, “Press remarks by President von der Leyen on the occasion of the adoption of the European Green Deal Communication”, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/speech_19_6749, (erişim tarihi: 15.08.2024).
- European Parliament, “Debate on the European Green Deal”, https://multimedia.europarl.europa.eu/en/video/debate-on-the-european-green-deal-opening-statement-by-ursula-von-der-leyen-president-of-the-ec_I181467, (erişim tarihi: 15.08.2024).
- European Parliament, “General Union Environment Action Programme to 2030”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022D0591>, (erişim tarihi: 18.06.2024).

- European Union, https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/types-institutions-and-bodies_en, (erişim: 17.06.2024).
- European Union, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12016P%2FTXT>, (erişim tarihi: 14.09.2024).
- Friedman, L., “Biden Vows to ‘Save the Planet From the Climate Crisis’”, <https://www.nytimes.com/2024/03/08/climate/biden-state-of-the-union-climate.html>, (erişim tarihi: 08.08.2024).
- Harvet, F. “Election of Donald Trump ‘could put world’s climate goal at risk’”, <https://www.theguardian.com/environment/2024/mar/31/election-donald-trump-world-climate-goals-at-risk-un-chief>, (erişim tarihi: 08.08.2024).
- IPCC, (1988). “Report of the First Session”, <https://www.ipcc.ch/meeting-doc/1st-session-of-the-ipcc-geneva-9-11-november-1988/>, (erişim tarihi: 18.08.2024).
- IPCC, (2014). “AR5 Synthesis Report”, <https://www.ipcc.ch/report/ar5/syr/>, (erişim tarihi: 14.09.2024).
- Kara B., Badem H., Eriş, Ö. F., Tarımeri, G. (2022). “Yeşil Teknolojiler ve Akıllı Şehirler”, https://webdosya.csb.gov.tr/db/cbs/icerikler/2022_12958-20230531132214.pdf, (erişim tarihi: 14.09.2024).
- Kovel, J. Ve Lowy, M. (2001). <https://www.cnsjournal.org/about/an-ecosocialist-manifesto/> , (erişim tarihi: 05.06.2024).
- Leingang, R. “Project 2025: Democrats warn convention extreme plan is no joke”, <https://www.theguardian.com/us-news/article/2024/aug/22/project-2025-dnc-trump>, (erişim tarihi: 22.08.2024).
- Lineberry, C. “How Rachel Carson’s ‘Silent Spring’ Awakened the World to Environmental Peril”, <https://www.history.com/news/rachel-carson-silent-spring-impact-environmental-movement>, erişim: 12.08.2024).
- McCausland, P., “Where Kamala Harris stands on 10 key issues”, <https://www.bbc.com/news/articles/cx924r4d5yno>, (erişim tarihi: 24.08.2024).
- Milman, O. “Climate crisis ignored by Republicans as Trump vows to ‘drill, baby, drill’”, <https://www.theguardian.com/us-news/2024/jan/18/trump-republican-rivals-climate-crisis>, (erişim tarihi: 08.08.2024).
- Milman, O., “Fact check: Trump’s Paris climate speech claims analyzed”, <https://www.theguardian.com/environment/ng-interactive/2017/jun/02/presidents-paris-climate-speech-annotated-trumps-claims-analysed>, (erişim tarihi: 08.08.2024).

- Milman, O., “Green investment boom and electric car sales: six key things about Biden’s climate bill”, <https://www.theguardian.com/us-news/2023/aug/11/biden-climate-bill-inflation-reduction-act>, (erişim tarihi: 08.08.2024).
- Milman, O. “In a Word, horrific: Trump’s extreme anti-environment blueprint”, <https://www.theguardian.com/us-news/2024/feb/06/trump-climate-change-fossil-fuels-second-term>, (erişim tarihi: 08.08.2024).
- Milman, O., “The five worst things Donald Trump has done on climate change – so far”, <https://www.theguardian.com/environment/2017/may/31/donald-trump-worst-things-climate-change-environment>, (erişim tarihi: 08.08.2024).
- National Climate Program Act, (1977). <https://www.congress.gov/bill/95th-congress/house-bill/6669>, (erişim tarihi: 18.08.2024).
- National Park Service, “Law and Policy, <https://www.nps.gov/subjects/wilderness/law-and-policy.htm#:~:text=The%20Wilderness%20Act%20of%201964,Service%2C%20and%20US%20Forest%20Service>, (erişim tarihi: 20.08.2024).
- National Security Strategy, (2002), <http://nssarchive.us/national-security-strategy-2002/>, (erişim: 20.03.2023).
- National Security Strategy, (2010), <http://nssarchive.us/national-security-strategy-2010/>, (erişim: 21.03.2023).
- National Security Strategy, (2017), <http://nssarchive.us/national-security-strategy-2017/>, (erişim: 22.03.2023).
- National Security Strategy, (2022), <https://nssarchive.us/national-security-strategy-2022/>, (erişim: 23.03.2023).
- Newsburger, E., “Joe Biden calls climate change the ‘number one issue facing humanity’”, <https://www.cnbc.com/2020/10/24/joe-biden-climate-change-is-number-one-issue-facing-humanity.html>, (erişim tarihi: 08.08.2024).
- Nilsen, E. “What’s at stake for the climate if Trump wins? ‘A catastrophic outcome’”, <https://edition.cnn.com/2024/07/03/climate/trump-v-biden-climate-stakes/index.html>, (erişim tarihi: 08.08.2024).
- Nuroğlu, E. (2021). “Paris Anlaşması, İklim Değişikliği ve Yeşil Mutabakat Üçgeni”, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/paris-anlasmasi-iklim-degisikligi-ve-yesil-mutabakat-ucgeni/2430304>, (erişim tarihi: 14.09.2024).
- OECD, <https://www.oecd.org/climate-change/finance-usd-100-billion-goal/>, (erişim tarihi: 19.06.2024).

- Rankin, J. “Ursula von der Leyen wins second term as European Commission president”, <https://www.theguardian.com/world/article/2024/jul/18/ursula-von-der-leyen-wins-second-term-european-commission-president>, (erişim tarihi: 15.08.2024).
- Rayner, T. Ve Jordan, A. (2016). “Climate Change Policy in the European Union”. Oxford University Press. <https://oxfordre.com/climatescience/display/10.1093/acrefore/9780190228620.001.0001/acrefore-9780190228620-e-47>, (erişim: 16.06.2024).
- Rossetti, P. Ve Goldbeck, D. (2017), “President Obama’s Environmental Legacy”, <https://www.americanactionforum.org/research/president-obamas-environmental-legacy/>, (erişim: 22.03.2023).
- Royal Society, “Letter from the Royal Society to ExxonMobil”, <https://royalsociety.org/news-resources/publications/2006/royal-society-exxonmobil/>, (erişim tarihi: 11.06.2024).
- Sierra Club, “John Muir: A Brief Biography”, https://vault.sierraclub.org/john_muir_exhibit/life/muir_biography.aspx, erişim: 11.08.2024).
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, “Hava Durumu ve İklim”, <https://www.mgm.gov.tr/iklim/iklim.aspx?key=B>, (erişim: 21.10.2022).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. “Amerika Birleşik Devletleri’nin Siyasi Görünümü”, <https://www.mfa.gov.tr/amerika-birlesik-devletleri-siyasi-gorunumu.tr.mfa>, (erişim: 18.03.2023).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, <https://www.ab.gov.tr/45628.html>, (erişim tarihi: 19.06.2024).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, <https://www.ab.gov.tr/45630.html>, (erişim tarihi: 19.06.2024).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, <https://www.ab.gov.tr/45629.html>, (erişim tarihi: 19.06.2024).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, (2024). “Avrupa Yeşil Mutabakatı”. https://www.ab.gov.tr/avrupa-yesil-mutabakati_53729.html, (erişim tarihi: 17.06.2024).
- The Associated Press-NORC, “Where do Americans stand on climate and energy policy?”, <https://apnorc.org/projects/where-do-americans-stand-on-climate-and-energy-policy/>, (erişim: 23.03.2023).

- The Associated Press, “ABD’de İklim Değişikliği Artık Daha Çok Önemseniyor”.
<https://www.voaturkce.com/a/amerikalilar-iklim-degisikligini-eskisinden-cok-onemsiyor/6286074.html>, (erişim: 23.03.2023).
- The White House, “Investing in America”,
https://www.whitehouse.gov/cleanenergy/?utm_source=cleanenergy.gov, (erişim tarihi: 19.06.2024).
- The White House, “President Biden’s Actions to Tackle the Climate Crisis”,
<https://www.whitehouse.gov/climate/#:~:text=Reducing%20U.S.%20greenhouse%20gas%20emissions,clean%20energy%20to%20disadvantaged%20communities>, (erişim: 23.03.2023).
- The White House, “Remarks by the President at U.N. Climate Change Summit”,
<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/09/23/remarks-president-un-climate-change-summit>, (erişim tarihi: 08.08.2024).
- The White House, “Remarks by President Biden on Actions to Address the Climate Crisis”,
<https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/11/14/remarks-by-president-biden-on-actions-to-address-the-climate-crisis/>, (erişim tarihi: 08.08.2024).
- The White House, “Remarks by President Biden on Actions to Tackle the Climate Crisis”,
<https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/07/20/remarks-by-president-biden-on-actions-to-tackle-the-climate-crisis/>, (erişim tarihi: 08.08.2024).
- The White House, “Statement by President Trump on the Paris Climate Accord”,
<https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/statement-president-trump-paris-climate-accord/>, (erişim tarihi: 08.08.2024).
- UNEP, (2009). <https://www.unep.org/resources/report/global-green-new-deal-policy-brief-march-2009>, (erişim tarihi: 11.06.2024).
- UNEP, (2011). *Towards a Green Economy Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication- A Synthesis for Policy Makers*, <https://www.unep.org/explore-topics/green-economy>, (erişim tarihi: 14.09.2024).
- U.S. Energy Information Administration, (2018).
<https://www.eia.gov/environment/emissions/carbon/archive/2018/>, (erişim tarihi: 11.06.2024).
- U.S. Energy Information Administration, “Total U.S. energy-related carbon dioxide emissions”. <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=55840>, (erişim: 23.03.2023).

- U.S. Fish and Wildlife Service, “Migratory Bird Treaty Act of 1918”, [https://www.fws.gov/law/migratory-bird-treaty-act-1918#:~:text=The%20Migratory%20Bird%20Treaty%20Act%20\(MBTA\)%20prohibits%20the%20take%20\(U.S.%20Fish%20and%20Wildlife%20Service](https://www.fws.gov/law/migratory-bird-treaty-act-1918#:~:text=The%20Migratory%20Bird%20Treaty%20Act%20(MBTA)%20prohibits%20the%20take%20(U.S.%20Fish%20and%20Wildlife%20Service), (erişim tarihi: 20.08.2024).
- U.S. Forest Service, “Our History”, <https://www.fs.usda.gov/learn/our-history>, (erişim tarihi: 20.08.2024).

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Kübra DURAN
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Kumluca Anadolu Lisesi
Lisans Diploması	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı
Tezsiz Yüksek Lisans Diploması	
Dönem Proje Konusu	
Tezli Yüksek Lisans Diploması	
Yüksek Lisans Tez Konusu	Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nin İklim Krizine Karşı Politikaları: Karşılaştırmalı Bir Analiz
Doktora Diploması	
Doktora Tez Konusu	
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Air Trade Center / Uluslararası Lojistik
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	